Кыргыз Республикасынын
Улуттук банк Башкармасынын
2006-жылдын чын куран
айынын бириндеги
№ 8/1 токтому менен бекитилген

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2005-жыл үчүн жылдык отчету

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2005-жыл үчүн отчету

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2005-жыл үчүн отчету "Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндөгү" Мыйзамдын 8, 10-статьяларына ылайык даярдалган.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2005-жыл үчүн отчету Улуттук банк Башкармасынын 2006-жылдын чын куран айынын бириндеги №8/1 токтому менен бекитилген.

2005-жыл үчүн финансылык отчет Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2006-жылдын чын куран айынын онундагы №9/1 токтому менен бекитилген.

РЕДАКЦИЯЛЫК КЕҢЕШ:

Төрайым: М. Мырзабаева
Кеңештин мүчөлөрү:
А. Алдашева
Ю. Бушман
Л. Цыплакова

Жооптуу катчы: М.Лайлиева
Эксперт-котормочу: Н. Садыкова

Басылманын мазмунуна тиешелүү маселелер боюнча:
Бишкек шаары, Т.Үмөталиев атындагы көчө,101 дарегинде жайгашкан
Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын
Экономика Башкармалыгынын
Экономикалык анализдөөлөр бөлүмүнө
(996 312) 66-90-51, 66-90-52 телефондору,
(996 312) 61-07-30 факсы боюнча кайрылсаңыздар болот

Басылманы таркатууга тиешелүү маселелер боюнча:
Бишкек шаары, Т.Үмөталиев атындагы көчө,101 дарегинде жайгашкан
Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын
Тышкы жана коомдук байланыштар бөлүмүнө
(996 312) 66-90-09 телефону,
(996 312) 61-07-30 факсы боюнча кайрылсаңыздар болот
e-mail: mail@nbkr.kg
http:// www.nbkr.kg

МАЗМУНУ

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын төрагасынын кириш сөзү 5

I . КЫРГЫЗСТАНДЫН 2005-ЖЫЛДАГЫ ЭКОНОМИКАЛЫК АБАЛЫ

1-ГЛАВА. КЫРГЫЗСТАНДЫН ЭКОНОМИКА-СЫНЫН 2005-ЖЫЛДАГЫ ӨНҮГҮҮСҮ 8

1.1. Реалдуу сектор 8
1.2. Мамлекеттик финансы сектору 11
1.2.1. Мамлекеттик бюджеттин ресурстары 11
1.2.2. Мамлекеттик бюджеттин чыгашалары 12
1.2.3. Мамлекеттик бюджеттин тартыштыгын каржылоо 14
1.3. Кыргыз Республикасынын 2005-жылдагы төлөм теңдеми (балансы) 15
1.4. Экономиканын финансы сектору 19
1.4.1. Валюта рыногу 19
1.4.2. Банктар аралык кредит рыногу 21
1.4.3. Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногу 24
1.4.3.1. Мамлекеттик казына векселдери 25
1.4.3.2. Улуттук банктын ноталары 28
1.4.3.3. Мамлекеттик башка баалуу кагаздар 30
1.4.4. Депозиттер жана кредиттер рыногу 31

II. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫНЫН 2005-ЖЫЛДАГЫ ИШИ

2-ГЛАВА. АКЧАКРЕДИТ САЯСАТЫ 38

2.1. Акчакредит саясатынын максаттары жана натыйжалары 38
2.2. Акчакредит саясатынын каражаттары 42
2.2.1. Ачык рыноктогу операциялар 42
2.2.2. Валюта рыногундагы операциялар 43
2.2.3. Банктарды кайра каржылоо 45
2.2.4. Эсептик чен 46
2.2.5. Милдеттүү камдар (резервдер) 48
2.3. Валюта саясаты жана эларалык камдарды тескөө 50

3-ГЛАВА. ФИНАНСЫ-КРЕДИТТИК МЕКЕМЕЛЕРДИН ИШИН ЖӨНГӨ САЛУУ 54

3.1. Банк тутумунун иши боюнча баяндама 54
3.2. Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин ишине баяндама 59
3.3. Жөнгө салуу жана банктык көзөмөл 64
3.3.1. Лицензиялоо 64
3.3.2. Тышкы көзөмөл 65
3.3.3. Инспектирлөө 67
3.3.4. Эскертүү чаралары жана санкциялар 68
3.3.5. Банктык жөнгө салуу жана көзөмөлдүктүн ченемдик базаларын өркүндөтүү 69

4-ГЛАВА. ТӨЛӨМ СИСТЕМАСЫ 74

4.1. Төлөм системасын өнүктүрүү 74
4.1.1. Накталай эмес эсептешүүлөр 74
4.1.2. Төлөм системасын өнүктүрүүнүн Мамлекеттик программасын жүзөгө ашыруу 76
4.2. Накталай акча жүгүртүлүшү 79

5-ГЛАВА. ТЫШКЫ ЭКОНОМИКАЛЫК БАЙЛАНЫШТАР 82

5.1. Эларалык уюмдар менен кызматташуу 82
5.2. Борбордук банк менен кызматташуу 87

6-ГЛАВА. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫНЫН ИШИ ЖӨНҮНДӨ ЖАЛПЫ МААЛЫМАТТАР 90

6.1. Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын түзүмү 90
6.2. Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2005-жылдагы иши 97
6.3. Банк мыйзамдарын өркүндөтүү жана финансы кеңешчисинин милдетин аткаруу 102
6.4. Ички аудит жана ички контролдук системасы . 109
6.5. Коомчулукка маалымдоо 111

III. **КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫНЫН 2005-ЖЫЛ ҮЧҮН ФИНАНСЫЛЫК ОТЧЕТУ**

7-ГЛАВА. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫНЫН ФИНАНСЫЛЫК ОТЧЕТУ 121

7.1. Бухгалтердик баланс (теңдем) 121
7.2. Түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар жөнүндө отчет 123
7.3. Акча каражаттарынын жылышы жөнүндө отчет 125
7.4. Капиталдын түзүмүндөгү өзгөрүүлөр тууралуу отчет 127
7.5. 2005-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл үчүн финансылык отчетко карата түшүндүрмөлөр 128
7.6. Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2005-жыл үчүн финансы отчету боюнча аудитордук корутунду 159

IV. ТИРКЕМЕЛЕР

1-тиркеме. Акчакредит чөйрөсүндө 2005-жылдагы негизги окуялардын түрмөгү 162
2-тиркеме. Статистикалык маалыматтар (таблицалар жана графиктер) 166
3-тиркеме. Дүйнөлүк экономика (кыскача баяндама) 191
4-тиркеме. Улуттук банктын мезгилдүү басылмалары жана башка маалымат каражаттары 195
5-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси 201

УРМАТТУУ ОКУРМАНДАР,

Баанын жалпы деңгээлинин туруктуулугун камсыз кылуу негизги максаты болгон, Улуттук банк жүзөгө ашырып жаткан акча-кредиттик саясаты макроэкономикалык турукташтырууну колдоонун маанилүү фактору болуп саналат. Көрсөтүлгөн максатка жетүү үчүн бүтүндөй банк тутумунун өнүгүшүнө өбөлгө түзүү жана төлөм системасынын үзгүлтүксүз иштөөсүнө түрткү берүү менен Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы зарыл болгон акча-кредиттик инструменттерди пайдаланган.

Улуттук банк тарабынан жүргүзүлгөн акча-кредиттик саясат 2005-жылы экономикалык өсүш арымынын басаңдоосуна карабастан, баанын өсүшү төмөнкү арымда болушун камсыз кылууга мүмкүндүк берген. Отчеттук жылдын чын куран - бугу айларында коммерциялык банктардан депозиттердин агылып чыгуусу байкалган. Өлкөнүн башкы банкынын ушул мезгилде өз учурундагы көргөн аракеттери улуттук валютага карата ишенимдин сакталышына мүмкүндүк берди.

Улуттук банктын иши банк секторун бекемдөөгө, финансылык ортомчулуктун деңгээлинин арттырууга жана өлкөдө финансылык туруктуулуктун сакталышына жетишүүгө багытталган. Отчеттук жылда банк секторунда оң тенденциялар байкалган: капиталдык базанын өсүшү арымдап, кредиттөөнүн жана депозиттердин көлөмү көбөйгөн, банктардын кирешелүүлүгү өскөн.

Микрофинансылык уюмдарды өнүктүрүүгө өбөлгө түзүү Улуттук банктын ишинин артыкчылыктуу багыты. Микрокаржылоо калкка сунушталып жаткан финансылык ресурстардын көлөмүн арттырууга, иш менен камсыз кылуунун өсүшүнө жана жакырчылык деңгээлин кыскартууга өбөлгө түзгөн. Секторду андан ары өнүктүрүү максатында Улуттук банк тарабынан 2006-2010-жылдарга өнүктүрүүнүн ортомөөнөттүк стратегиясы иштелип чыккан.

Улуттук банк отчеттук жылы Кыргыз Республикасынын төлөм системасын модернизациялоо боюнча Мамлекеттик программанын ишчараларын жүзөгө ашырууну уланткан. Ушул программанын алкагында накталай эмес эсептешүүнү өнүктүрүү боюнча иштер жүргүзүлгөн, бул келишилген бүтүмдөрдүн ачык-айкындуулугун арттырууга жана банк тутумуна нак акчанын агылып кирүүсүнө түрткү берет.

Бул отчетто Улуттук банк, аудиттин кабыл алынган эларалык стандарттарына ылайык аудитордук корутунду менен тастыкталган финансылык отчетту кошо алганда, 2005-жылдагы иштин жыйынтыгын кароого коет.

Ишиңиздерге ийгилик каалап,

Улуттук банк Башкармасынын
Төрагасынын милдетин акаруучу
Алапаев М.О.

I

КЫРГЫЗСТАНДЫН 2005-ЖЫЛДАГЫ ЭКОНОМИКАЛЫК АБАЛЫ

1-ГЛАВА

КЫРГЫЗСТАНДЫН ЭКОНОМИКАСЫНЫН 2005-ЖЫЛДАГЫ ӨНҮГҮҮСҮ

1.1. Реалдуу сектор

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин маалыматтары боюнча[1] 2005-жылы ички дүң продукт (ИДП) 0,6 пайызга төмөндөгөн жана 100,1 млрд. сомду түзгөн. ИДПнын өсүшү, "Кумтөр" алтын кенин казып алуу ишканаларын эске албаганда, арымы 1,4 пайызды түзгөн.

1.1.1.-таблица.
Ички дүң продукциясынын 2005-жылдагы түзүмү

	Салыштырмалуу салмак, *пайыздар*	Өсүш арымы, *пайыздар*	Өсүш арымына салым, *пайыздык пункттар*
Айылчарбасы, мергенчилик жана токой чарбасы	**30,5**	**-4,2**	**-1,3**
Тоокенин казып алуу өнөржайы	**0,5**	**-13,9**	**-0,1**
Кайра иштетүү өнөржайы	**12,6**	**-15,6**	**-2,4**
Электэнергиясын, газды жана сууну өндүрүү жана бөлүштүрүү	**3,1**	**1,6**	**0,1**
Курулуш	**2,5**	**2,1**	**0,1**
Соода, автомобилдерди жана жеке пайдалануудагы предметтерди оңдоо	**17,8**	**12,6**	**2,0**
Мейманканалар жана ресторандар	**1,7**	**12,2**	**0,2**
Транспорт жана байланыш	**6,8**	**9,5**	**0,6**
Башка тармактар	**13,9**	**1,5**	**0,2**
ИДП	**100,0**	**-0,6**	**-0,6**

Булактары: КР УСК маалыматтары

Отчеттук жылда чарба жүргүзүүчү субъекттердин[2] саны 7,5 пайызга өскөн жана 2005-жылдын акырына карата каттоодон өткөн субъекттер 319,6 миңди (өкүлчүлүктөрдүн филиалдарын кошо алганда) түзгөн. Юридикалык жактардын саны 64,9 миң субъектти түздү жана 7,3 пайызга көбөйгөн. Ал эми, жеке ишкерлердин саны 2004-жылдагыга салыштырганда[3] 2,4 пайызга көбөйүү менен 163 миң адамды түзгөн. Чарба жүргүзүүчү субъекттердин көбүрөөк саны соода жана оңдоо жагында кызмат көрсөтүү чөйрөсүндө (алардын үлүшү 27,5 пайызды түздү), коммуналдык жана социалдык кызмат

[1] Алдынала маалыматтар.
[2] Статистикалык бирдиктердин Бирдей мамлекеттик регистрине киргизилген.
[3] Чарба жүргүзүүчү субъекттердин жалпы санына 91 миң дыйкан (фермердик) чарбалар да кирет.

көрсөтүүлөр чөйрөсүндө (19,2 пайыз) жана өнөржай (11,9 пайыз) тармагында иш алып барышат.

Айылчарбасынын дүңүнөн өндүрүп алуусу 2004-жылга салыштырмалуу 4,2 пайызга төмөндөгөн. Абаырайынын катаал шарттарына, ошондой эле жазгы-талаа иштерин кечиктирилип жүргүзүлүшүнө байланыштуу 2005-жылы өсүмдүк өстүрүү багытынын продукцияларынын олуттуу кыскаруусу жүргөн. Алсак, 2004-жылдагыга салыштырганда дан эгини 4,5 пайызга, картофель – 16,2 пайызга аз жыйналган. Малчарбачылыгында этти өндүрүү 0,1 пайызга төмөндөгөн, сүт жана жумуртка өндүрүү тиешелүүлүгүнө жараша, 1,1 пайызга жана 6,3 пайызга көбөйгөн.

2005-жылы өнөржай продукциясын өндүрүүнүн көлөмү 12,1 пайызга, "Кумтөр" алтын кенин казып алуу ишканаларын эске албаганда – 4,6 пайызга төмөндөгөн.

Кайра иштетүү өнөржайында продукцияны өндүрүүнүн көлөмүнүн эң чоң өсүшү текстиль жана тигүү тармактарында (113,3 пайызга) белгиленген. Ал эми, айрыкча төмөндөө электржабдууларын жасап чыгаруу жагында – 27,8 пайызга, ошондой эле металлургия өндүрүшүндө – 23,8 пайызга катталган.

Соода жүгүртүлүшүнүн, автомобилдерди, тиричилик буюмдарын жана жеке пайдалануудагы предметтерди оңдоонун жалпы көлөмү[1] 12,6 пайызга көбөйгөн. Мейманканалардын жана ресторандардын кызмат көрсөтүүлөрүнүн көлөмү 12,4 пайызга өскөн, анын ичинде мейманканалардын кызмат көрсөтүүлөрү – 3,3 пайызга жана ресторандардыкы – 16,0 пайызга көбөйгөн. 2005-жылы транспорттордун бардык түрү менен ташылып келинген жүктөрдүн көлөмү[1] 4,1 пайызга төмөндөө менен 29,5 млн. тоннаны түзгөн. Байланыш кызматтары 24,3 пайызга өскөн.

Тике четөлкө инвестициялары 2004-жылга караганда 17,8 пайызга[2] көбүрөөк өздөштүрүлгөн, мында негизги капиталга инвестициялардын көлөмү 3,0 пайызга кыскарган. Каржылоо булактарынын ичинен эң чоң үлүштү, мурдагыдай эле, ишканалардын өздүк каражаттары ээлейт – алар жалпы көлөмгө карата 41,4 пайызды түзөт. Четөлкө гранттарынын жана гуманитардык жардамдын эсебинен негизги капиталга салымдар 74,8 пайызга, жергиликтүү бюджетинин эсебинен – 50,7 пайызга, четөлкө кредиттеринин эсебинен –28,2 пайызга кыскарган.

Чарба жүргүзүүчү субъекттердин (өсүмдүк өстүрүү жана малчарбачылыгы менен иш алып барган уюмдарды эске албаганда) баланстык пайдасы[3] 2004-жылдын ушул эле мезгилиндегиге салыштырганда 2 эсеге кыскарган.

[1] Физикалык көлөм.
[2] КР УСК маалыматтары.
[3] КР УСКнын 2005-жылдын 9 айы үчүн маалыматтары.

Кайра иштетүү өнөржайы, транспорт жана байланыш, соода ишканалары, автомобилдерди, тиричилик буюмдарын жана жеке пайдалануучу предметтерди оңдоо ишканалары, ошондой эле финансылык ишмердүүлүктү аркалаган уюмдар пайда алуу менен иштеген. Ошону менен бирге эле, курулушта, электрэнергиясын, газды жана сууну өндүрүү жана бөлүштүрүүдө, тоокенин казып алуу өнөржайында чыгашага жол берүүлөр катталган. Отчеторун беришкен ишканалардын ичинен чыгашалууларынын үлүшү 39,1 пайызга жакынды түзгөн, бул болсо, 2004-жылдагы деңгээлден бир азга төмөн. Ишкердик жигердүүлүккө жүргүзүлгөн мониторингдин маалыматтары боюнча иликтөөгө алынып жаткан ишканаларда өндүрүш кубаттуулуктарын күчүнө киргизүү 2004-жылдагы 32,0 пайызына салыштырмалуу, орточо алганда 39,0 пайызды түздү.

Экономикалык өсүштүн басаңдашына карабастан, инфляциянын төмөнкү деңгээлде болушу калктын кирешелеринин өсүшүнө өбөлгө түзгөн. 2005-жылы номиналдык орточо айлык эмгек акы 2569,5 сомду түздү, ал эми анын реалдуу өсүш арымы (керектөө бааларынын индексин эске алуу менен) 11,9 пайызды түзгөн. Үй чарбаларынын чыгашаларынын артышы калктын кирешелеринин өскөндүгүн далилдейт. Алсак, коомдук тамактанууну кошо алганда, чекене товаржүгүртүүнүн көлөмү 13,4 пайызга (калктын жан башына эсептегенде –20,7 пайызга) арбыды, калкка акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөрдүн өсүш арымы 8,3 пайызды (калктын жан башына эсептегендеги өсүш – 11,5 пайызды) түзгөн.

1.2. Мамлекеттик финансы сектору[1]

Очеттук жылдагы салык-бюджет саясаты мурдагы жылдардай эле, салык алынуучу базаны кеңейтүүгө жана экономиканын социалдык секторун артыкчылыктуу каржылоого багытталган. Алсак, салык саясатын өркүндөтүү, анын ичинде жаңы Бажы кодексин колдонууга киргизүү, салыктык төлөмдөрдү администирлөөнү күчөтүү экономиканын өсүш арымынын басаңдоо шартында да мамлекеттик бюджеттин киреше бөлүгүн пландык деңгээлге аткарууга мүмкүндүк берген. Натыйжада, бюджеттин кирешелеринин, атап айтканда салыктык түшүүлөрдүн өсүшү, отчеттук жылы биринчи кезекте социалдык кызмат көрсөтүүлөрдү каржылоого багытталган мамлекеттик бюджеттин чыгашалары боюнча аткарылышына өбөлгө түзгөн. Экономикалык өсүшкө ыңгайлуу шарттарды түзүү жана калктын эң аярлуу катмарын коргоого алуу салык-бюджет саясатынын өзөктүү багыты болуп калган.

Отчеттук жылда Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бюджети Мамлекеттик инвестициялар программасынын (МИПтин) тышкы каржылоосун эске албаганда 224,4 млн. сом же ИДПга карата 0,2 пайыз өлчөмүндөгү профицити менен аткарылган (Мамлекеттик инвестициялар программасынын тышкы каржылоосун эске алуу менен), ал эми тартыштык ИДПга карата 4,2 пайызды түзгөн.

Ошону менен бирге эле, четөлкөлөрдөн трансферттерди кошо алганда, кирешелер 20368,1 млн. сомду, чыгашалар (МИПти кошпогондо) – 20143,7 млн. сомду түздү. Бюджеттин баштапкы профицити[2] 648,2 млн. сомду же ИДПга карата 0,6 пайызды түзгөн.

1.2.1.-график.
Мамлекеттик бюджеттин аткарылышы (МИПти кошпогондо)

1.2.1. Мамлекеттик бюджеттин ресурстары

Отчеттук жылда четөлкөлөрдөн алынган трансферттерди кошо алганда, мамлекеттик бюджеттин жалпы кирешелери 2004-жылдагыга салыштырганда 11,1 пайызга, ИДПга карата пайыздык катышта – 19,4 пайыздан 20,3 пайызга чейин өскөн.

Мамлекеттик бюджеттин киреше бөлүгүнүн 80,3 пайызы салыктык түшүүлөрдүн эсебинен түптөлгөн, алардын үлүшү 2004-жылдагыга салыштырганда 4 пайыздык пунктка көбөйгөн. Мамлекеттик бюджеттин салыктык түшүүлөрү 16361,4 млн. сомду же ИДПга карата 16,3 пайызды (2004-жылы – 13986,6 млн. сомду же ИДПга карата

[1] Кыргыз Республикасынын Экономика жана каржы министрлигинин Борбордук казыналыгынын (мурда Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги) алдынала маалыматтары боюнча.

[2] Карыздарды тейлөөгө карата бюджеттин туруктуулугун мүнөздөөчү көрсөткүч. Пайыздык төлөмдөрдү чыгарып салуу менен жалпы кирешелердин жана жалпы чыгашалардын ортосундагы айырма катары эсептелет.

14,8 пайызды) түзгөн. Салыктык түшүүлөрдүн өсүшү 17,0 пайызды түздү. Негизинен бул пайда салыгынан, киреше салыгынан түшүүлөрдөн жана тышкы экономикалык ишкердиктен улам түшүүлөр менен камсыз кылынган.

Мурдагы жылдардагыдай эле, 2005-жылы салыктык түшүүлөрдөгү эң чоң салыштырмалуу салмак кошумча нарк салыгы сыяктуу статьяга туура келген – жалпы кирешелердин 34,8 пайызы (2004-жылы – 37,2 пайыз), бул 7088,6 млн. сомду түзгөн. КНСтин 80 пайызынан көбүрөөгү сырттан ташылып келинген продукцияларга салыктын эсебинен түптөлөт. Алсак, отчеттук жылда импорттун көлөмүнүн өсүшүнө байланыштуу ташылып келинген продукцияга КНСтик түшүүлөр 6,8 пайызга өскөн (2004-жылдагы өсүш 36,5 пайызды түзгөн). Ал эми ички продукциядан КНСтик түшүүлөрдүн көлөмү 2004-жылдагыга салыштырганда 7,5 пайызга төмөндөгөн.

Отчеттук жылда киреше салыгынан түшүүлөрдүн олуттуу өсүшү – 20,9 пайызда катталган. Жалпы кирешедеги анын үлүшү 1744,2 млн. сомду түзүү менен 2004-жылдагы 7,9 пайыздан 8,6 пайызга чейин өскөн.

Пайда салыгынан түшүүлөрдүн өсүшү улануу менен 1283,2 млн. сомду түзгөн жана 2004-жылдагыга салыштырганда 39,7 пайызга көбөйгөн.

Кароого алынып жаткан жылы бажы төлөмдөрүнүн 3,7 эселик олуттуу өсүшү белгиленген. Бажы пошлиналарынан түшүүлөрдүн мынчалык олуттуу өсүшүн Кыргыз Республикасынын жаңы Бажы кодексинин колдонууга берилиши, атап айтканда, жеке адамдардан бирдей салык алуунун киргизилиши менен түшүндүрүүгө болот.

Мамлекеттик бюджетке бейсалык түшүүлөр 2004-жылдагыга салыштырганда 2005-жылы 4,4 пайызга өскөн жана 3567,9 млн. сомду, анын ичинде Улуттук банктын пайдасынан түшүүлөр 123,2 млн. сомду түзгөн. Бюджеттик уюмдар тарабынан алынуучу атайын каражаттар 4,1 пайызга жогорулаган.

Отчеттук жыл ичинде четөлкө гранттарынын каражаттары 392,6 млн. сом суммасында (2004-жылы – 715,8 млн. сом) пайдаланылган.

Ишканалар жана уюмдар тарабынан мурда алынган ссудалар жана кредиттер боюнча 961,5 млн. сом кайтарылып берилген.

1.2.2. Мамлекеттик бюджеттин чыгашалары

Бюджеттин киреше бөлүгүнүн көбөйүүсү жыл ичинде мамлекеттин милдеттенмелерин кыйла толук өлчөмүндө каржылоого мүмкүндүк берген. Отчеттук жылда мамлекеттик бюджеттин чыгашалары 6,9 пайызга көбөйгөн.

Чыгашалар, биринчи кезекте мамлекеттин социалдык гарантияларын артыкчылыктуу жана өз учурунда каржылоого багытталган. Корголгон статьялар боюнча чыгашалар толук көлөмдө аткарылган.

Функционалдык классификациялоого ылайык бюджеттин чыгашаларынын негизги статьялары социалдык кызмат көрсөтүүлөргө (чыгашалардын жалпы көлөмүнүн 58,1 пайызы), анын ичинде билим берүүгө (24,4 пайыз), саламаттыкты сактоого (11,3 пайыз), социалдык камсыздандырууга жана социалдык камсыздоого (14,2 пайыз) туура келген. Жалпы мамлекеттик жана экономикалык кызмат көрсөтүүлөргө чыгашалардын жалпы көлөмүнүн тиешелүүлүгүнө жараша, 30,5 жана 9,5 пайызы туура келет.

Отчеттук жылда бюджеттик кызматкерлерге эмгек акыларды төлөөгө (2004-жылдагыга салыштырганда өсүш 15,1 пайыз), пенсияларды (14,3 пайыз), стипендияларды (28,9 пайыз) төлөөгө чыгашалардын олуттуу өсүшү белгиленген. Бул, ички иштер (50 пайызга), билим берүү жана саламаттыкты сактоо органдарынын (15 пайызга) кызматкерлерине, маданият кызматчыларына (30 пайыз) эмгек акылардын, пенсиялардын (орточо алганда 8 пайызга); стипендиялардын (30 пайызга) жогорулоосу менен шартталган.

Социалдык фонддун 2005-жылдагы тартыштыгынын ордун жабуу үчүн республикалык бюджеттен субвенциялар 76,1 млн. сомду түзгөн (2004-жылы – 497,2 млн. сом). Ушул статья боюнча өзгөрүү Социалдык фонддун милдеттенмелерин каржылоонун бюджеттик каржылоого өтүшүнө байланыштуу болгон.

Мамлекеттик карызды тейлөөгө бюджеттин чыгашалары 2005-жылы 3067,6 млн. сомду түзгөн (жалпы чыгашаларга карата 15,2 пайыз), алардын ичинен өкмөттүн тышкы карызын жабууга –762,0 млн. сом жана 2305,6 млн. сом – өкмөттүн ички карызын жабууга багытталган. 2005-жылдын 12 айы үчүн Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн мамлекеттик карыз боюнча пайыздык төлөмдөрү 816,5 млн. сомду түзгөн, анын ичинде тышкы карыз боюнча 409,8 млн. сом төлөнгөн, бул 2004-жылдагыга караганда 15,6 пайызга аз.

Отчеттук жылда мамлекеттик бюджеттин "Капиталдык салымдар" статьясы боюнча чыгашалары 2004-жылдагыга салыштырганда 960,0 млн. сомду түзүү менен 7,9 пайызга кыскарган.

Мамлекеттик инвестициялар программасынын инвестициялык долбоорлору боюнча чыгашалардын жалпы көлөмү 2005-жылда 4137,8 млн. сомду, анын ичинде: инвестициялык долбоорлорду грантсыз тышкы каржылоо – 3240,2 млн. сомду (ИДПга карата 3,2 пайызды); инвестициялык долбоорлорду ички кошо каржылоо – 260,4 млн. сом деңгээлинде түзүлгөн.

1.2.2.1.- график

Мамлекеттик карыз боюнча пайыздык төлөмдөр

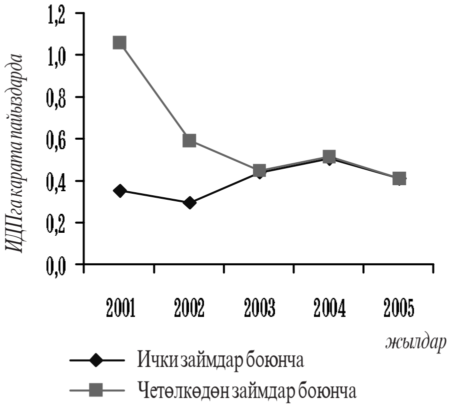

1.2.3.1- график

Мамлекеттик бюджеттин тартыштыгын каржылоо (МИПти эсепке алуу менен)

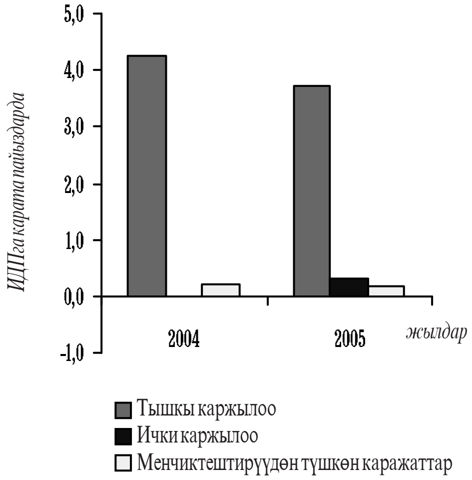

1.2.3. Мамлекеттик бюджеттин тартыштыгын каржылоо

МИПтин тышкы каржылоосун эске алуу менен мамлекеттик бюджеттин тартыштыгы 4192,4 млн. сомду түзгөн. Аны каржылоо ички жана тышкы булактардан жүзөгө ашырылган.

Кыргыз Республикасынын Экономика жана каржы министрлигинин алдынала берген маалыматтары боюнча тышкы каржылоонун көлөмү 3710,6 млн. сомду түзгөн (алынганы – 3240,2 млн. сом, карызды төлөөнү кийинкиге калтыруу жана реструктуризациялоо – 2315,8 млн. сом, төлөнгөнү – 1845,5 млн. сом).

Мамлекеттик бюджеттин тартыштыгын ички булактардан каржылоо 2005-жылы 320,8 млн. сомду түзгөн. Менчиктештирүүдөн 161 млн. сом каражат түшкөн.

1.3. Кыргыз Республикасынын 2005-жылдагы төлөм теңдеми (балансы)

Кыргыз Республикасынын 2005-жылдагы төлөм теңдеми[1] 48,9 млн. АКШ доллары өлчөмдө оң сальдодо түптөлгөн. Күндөлүк эсептин абалы бир эле учурда кирешелер теңдеминин терс сальдосунун 11,0 пайызга кыскаруусу жана трансферттердин оң сальдосунун 73,7 пайызга көбөйүүсү менен соода теңдеминин жана кызмат көрсөтүүлөрдүн теңдеминин тартыштыгынын 2,5 эсе көбөйүүсү менен шартталган. Күндөлүк операциялар эсебинин тартыштыгы 2004-жылдагыга салыштырганда 2005-жылы 3 эсе көбөйүү менен ИДПга карата 8,5 пайызды түздү.

ФОБ баасында тышкы соодалык жүгүртүү 2005-жылы 1796,4 млн. АКШ долларын түзгөн, бул 2004-жылдагы ушул көрсөткүчтөн 9,7 пайызга көп. Товардык агымдардын өсүшү экспорттун 7,8 пайызга төмөндөө шартында импорттун 23,9 пайыз өсүшүнүн эсебинен жүргөн. Экспорт менен импорттун ортосундагы айырма соода теңдеминин 445,1 млн. АКШ доллары өлчөмдөгү тартыштыгын шарттаган (2004-жылы ал 171,2 млн. АКШ долларын түзгөн).

КМШ өлкөлөрү менен товар жүгүртүү 14,3 пайызга көбөйгөн жана 951,3 млн. АКШ долларын, ал эми алыскы четөлкөлөр менен – 4,9 пайызды түзүү менен 845,1 млн. АКШ долларын түзгөн.

Товарлардын ФОБ баасындагы экспорту 2005-жылы 675,7 млн. АКШ долларын түзгөн. Нарктык көрсөткүчтө алганда алтындын экспорту 19,7 пайызга кыскаруу менен 230,7 млн. АКШ долларын түзгөн, бул алтынды казып алуу өндүрүшүнүн физикалык көлөмүнүн жана анын экспортунун 25,9 пайызга төмөндөшү менен шартталган.

Алтынды эске албаганда, товарлардын экспорту иш жүзүндө 2004-жылдын деңгээлинде калган. Мында, керектөө товарлардын экспорту 6,1 пайызга, инвестициялык товарлардын экспорту 15,6 пайызга көбөйгөн. Чийки заттардын экспорту 16,3 пайызга, аралык товарларынын экспорту 14,5 пайызга кыскарган, энергия продукцияларын берүүлөрдүн көлөмү 3,5 пайызга төмөндөгөн.

Керектөө товарларынын экспортунун өсүшүн камсыз кылган товарлардын тобуна тамекилер, ширелер, өсүмдүк жана мал майларынан алынган продукциялар кирген. Жарандык курулуш жана подряддык иштер үчүн машиналар жана жабдуулар, автомобилдер үчүн тетиктер жана тиешелүү буюмдар, атайын багыттагы автомобилдер, электраккумуляторлор, электртрансформаторлору инвестиция-

[1] Алдынала алынган маалыматтар боюнча.

1.3.1- график
Күндөлүк операциялардын эсеби

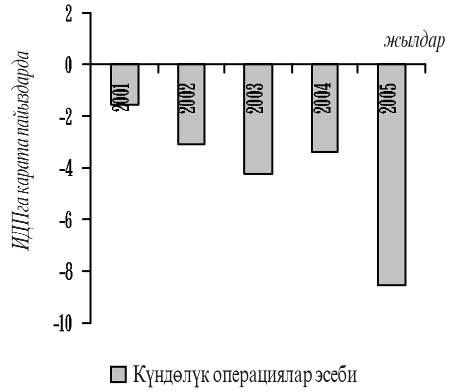

1.3.2- график
Соода теңдеми

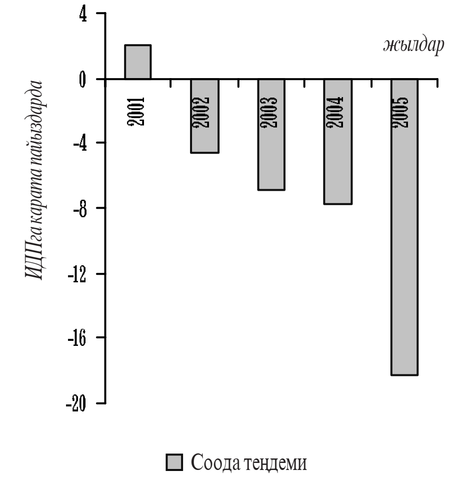

1.3.3- график
Алтындын экспортунун физикалык көлөмүнүн динамикасы

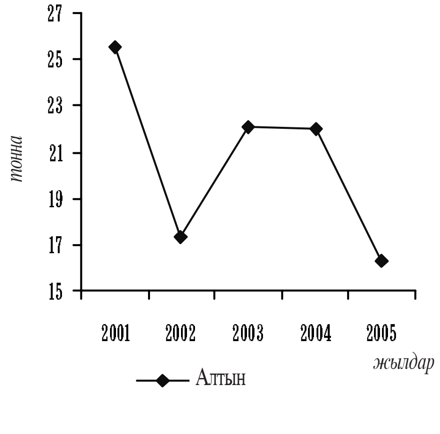

1.3.4-график

Товарлардын экспорту

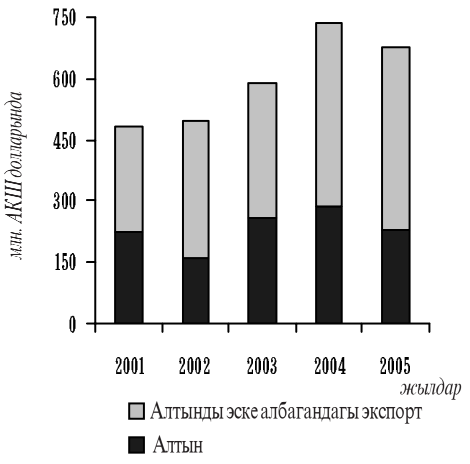

1.3.5-график

Товарлардын экспортунун түзүмү

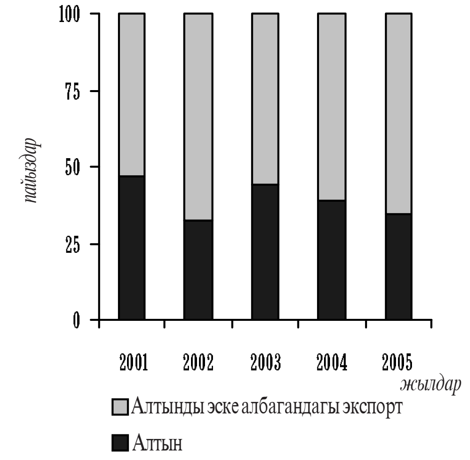

1.3.6- график

Товарлардын импорту

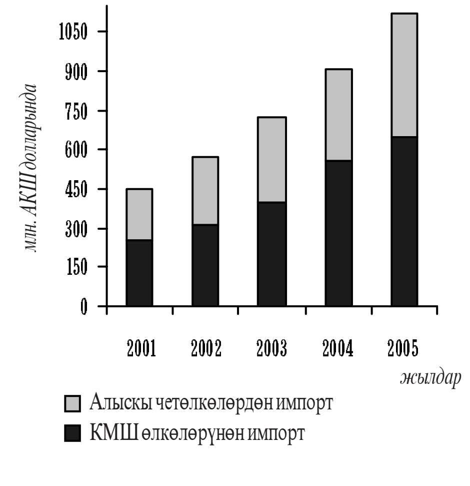

лык товарлардын экспортунун өсүшүнө түрткү берген негизги статьялардан. Чийки заттардын экспортунун кыскарышы ферменттелбеген тамекини жана пахта буласын берүүлөрдүн төмөндөшүнө байланыштуу жүргөн. Аралык товарларынын экспортунун төмөндөшүнө таасирин тийгизген башкы статьядан болуп экспорту олуттуу кыскарууга туш болгон алтын саналат.

Экспорттун географиялык түзүмүндө 54,9 пайыз алыскы четөлкөлөргө туура келет. Негизинен алтын экспорттолгон Бириккен Араб Эмиратын жана Швейцарияны кошпогондо, экспорттун эң чоң көлөмү Канадага жана Кытайга туура келет. КМШ өлкөлөрүнө экспорт бардык экспорттук берүүлөрдүн жалпы көлөмүндө 45,1 пайызды түзгөн. Экспорттун олуттуу көлөмү мурдагыдай эле Россияга (КМШ өлкөлөрүнө экспорттун жалпы көлөмүнүн 44,3 пайызы) жана Казакстанга (38,3 пайыз), ошондой эле Тажикстанга (7,6 пайыз) жана Өзбекстанга (5,6 пайыз) туура келет. КМШ өлкөлөрүнө берилүүчү негизги экспорттук товарлар: текстиль буюмдары, электрэнергиясы, кант, электр лампалары, айнек, цемент эсептелет.

Товарлардын[1] ФОБ баасындагы импорту 1120,7 млн. АКШ доллары өлчөмүндө түптөлгөн жана 23,9 пайызга өскөн. Импорттун көбөйүшү КМШ өлкөлөрүнөн 16,9 пайызга жүргөн сыяктуу эле, алыскы четөлкөлөрдөн 29,0 пайызга жетишилген.

Импорттун өсүшү чийки заттардан тышкары, функционалдык түзүмдүн бардык статьялары боюнча жетишилген. Импорттун 25,0 пайызга эң чоң өсүшү энергопродукцияларына туура келген жана ал мунайзаттарга баанын 30,7 пайызга көбөйүүсүнүн эсебинен жүргөн, мында берүүлөрдүн физикалык көлөмү 3,4 пайызга кыскарган.

Аралык товарларды ташып келүү 19,6 пайызга, инвестициялык товарлары – 17,1 пайызга жана керектөө товарлары – 6,5 пайызга көбөйгөн. Импорттун өсүшүн аныктаган негизги статьялардан болуп, мунайзаттар менен катар эле машиналар, жабдуулар, механизмдер, электраккумуляторлору, жер семирткичтер, медикаменттер, атайын илимий жана контролдук аспаптар эсептелет.

Импорттун географиялык түзүмүндө КМШ өлкөлөрүнүн үлүшү 2004-жылдагы деңгээлде сакталып калуу менен 61,9 пайызды түзгөн. КМШ өлкөлөрүнүн ичинен импорттун жалпы көлөмүндөгү эң чоң үлүштү Россиядан алынып келинген товарлар ээлейт (55,3 пайыз) жана алар 2004 -жылдагыга салыштырганда 29,0 пайызга көбөйгөн. Ошол эле учурда, Казакстандан импорт 11,1 пайызга кыскарган. Негизинен КМШ өлкөлөрүнөн мунай-

[1] 2005-жылда СИФ баасындагы импорт алдынала алганда 1206,0 млн. АКШ долларын түзгөн, мында соода тартыштыгы 530,9 млн. АКШ доллары өлчөмүндө катталган.

заттар, тамакаш азыктары, машиналар, жабдуулар, пластмассалар, жыгач ташылып келинген.

Алыскы четөлкөлөрдөн товарларды негизги берүүчүлөрү болуп, мурдагыдай эле, Кытай (алыскы четөлкөлөрдөн импорттун жалпы көлөмүнөн 24,4 пайыз), АКШ (15,9 пайыз), Германия (8,9 пайыз) жана Түркия мамлекеттери (8,0 пайыз) калды. Ушул өлкөлөрдөн айрыкча машиналар, жабуулар, механизмдер, медикаменттер, транспорттук каражаттар, текстиль буюмдары ташылып келинген.

2005-жылы эларалык кызмат көрсөтүүлөр теңдеминин терс сальдосу 2 эсеге өскөн жана 44,4 млн. АКШ долларын түзгөн. Кызмат көрсөтүүлөр теңдеминин терс сальдосу алардын экспортуна салыштырганда (22,2 пайызга) кызмат көрсөтүү импортунун көлөмүнүн озгон арымда өсүшү (29,6 пайызга) менен шартталган. Кароого алынып жаткан мезгил аралыгында транспорттук кызмат көрсөтүүлөрдүн импорту кыйла деңгээлде өсүшкө ээ болгон (20,8 пайызга).

2005-жылы кирешелер теңдеминин терс сальдосу 10,9 пайызга кыскаруу менен 80,5 млн. АКШ долларын түзгөн. Резидент эместерге реинвестицияланган кирешелер боюнча төлөөлөрдүн 31,8 пайызга азаюусу терс сальдонун кыскаруусуна алып келген. Ошол эле учурда, башка инвестициялар боюнча кирешелер 25,2 пайызга көбөйгөн.

Күндөлүк трансферттердин оң теңдеми 2005-жылы 2004-жылдагы көрсөткүчтөн 73,7 пайызга артуу менен көбөйүүгө карата ык коюу тенденциясын сактап калган. Өсүш негизинен, эң оболу эмгек мигранттарынан акча каражаттарынын агылып киришинин артышына байланыштуу жеке трансферттердин (81,1 пайыз же 149,9 млн. АКШ доллары) эсебинен жүргөн. Мамлекеттик башкаруу сектору тарабынан алынган трансферттеринин көлөмү 16,2 пайызга көбөйгөн.

Капитал менен операциялардын жана финансы операциялардын эсеби (аналитикалык түрдө берүүдө) 118,9 млн. АКШ доллары өлчөмүндө оң сальдодо түптөлгөн (бул 2004-жылдагыга салыштырганда 1,2 пайызга аз). Ошону менен бирге эле, капитал менен операциялар эсебинин тартыштыгынын жана финансы эсебинин оң сальдосунун бир азга азаюусу катталган.

Капитал менен операциялардын эсебинин тартыштыгы 6,1 млн. АКШ долларын түзгөн, бул 2004-жылдагы терс сальдодон 69,3 пайызга аз. Анын төмөндөшү негизинен четөлкө инвесторунун алдындагы карыздык милдеттенмелерди жокко чыгаруу жана капиталдык товардык гранттардын агылып кирүүсүн арттыруу боюнча операцияларды жүзөгө ашыруу менен байланыштуу болгон.

2005-жылы финансы эсебинин оң сальдосунун 10,9 пайызга төмөндөшүн башка инвестициялар боюнча кара-

1.3.7-график
Товарлардын импортунун түзүмү

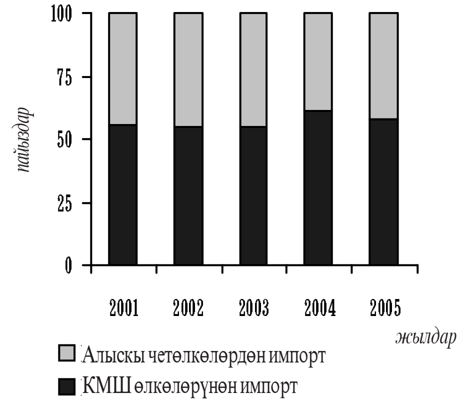

1.3.8-график
Эларалык кызмат көрсөтүүлөр теңдеми

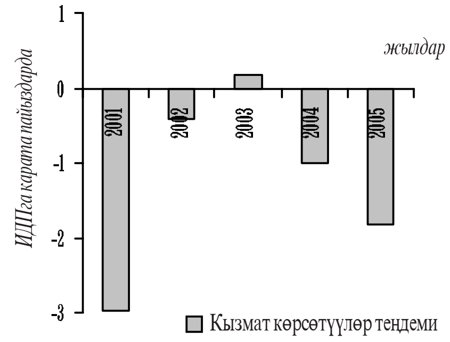

1.3.9-график
Кирешелер теңдеми

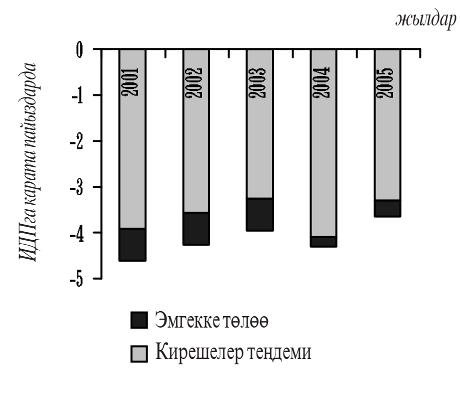

1.3.10-график
Күндөлүк трансферттер

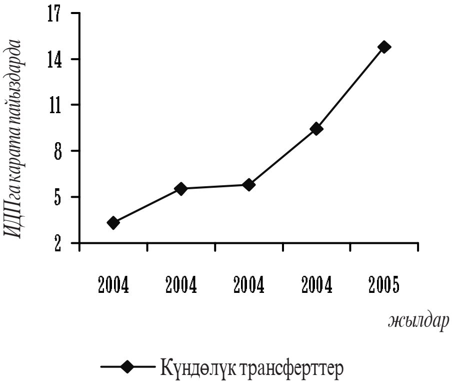

1.3.11-график
Капитал менен операциялар жана финансы операцияларынын эсеби

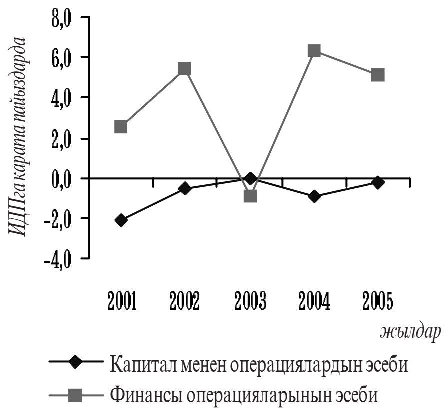

жаттардын түшүүсүнүн өсүшү шартында тике четөлкө инвестицияларынын таза агылып кирүүсүнүн 2,5 эсеге азаюусу менен түшүндүрүүгө болот. Бул республиканын коммерциялык банктарынын кредиттер боюнча кыска мөөнөттүү милдеттенмелеринин көлөмүнүн өсүшүнө байланыштуу.

Республикага тике инвестициялардын таза агылып киришинин 2004-жылга салыштырганда 54,3 пайызга кыскаруусун[1] 2004-жылы четөлкө компаниясындагы акциянын кыргыздарга тиешелүү үлүшүн сатуудан акча каражаттарынын агылып киришинин орун алышы менен түшүндүрүүгө болот. Портфелдик инвестициялар боюнча терс сальдонун 5,8 эсе көбөйүшү коммерциялык банктардын карыздык баалуу кагаздар түрүндөгү активдеринин өсүшү жана четөлкө инвесторлорунун ишканалардын капиталына салымдарынын төмөндөшү менен шартталган.

Ошентип, 2005-жылдын жыйынтыгы боюнча төлөм теңдеминин оң сальдосу 2,4 эсе кыскаруу менен 48,9 млн. АКШ долларын түзгөн. Дүңүнөн алгандагы эларалык камдардын көлөмү[2] 2005-жылдын акырына карата 8,3 пайызга көбөйүү менен 612,4 млн. АКШ долларын түзгөн. Улуттук банктын камдык активдеринин деңгээли[3] товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр импортунун 4,6 айына туура келген.

[1] 2005-жылдын алдынала жыйынтыгы боюнча тике четөлкө инвестицияларынын таза агымы 60,1 млн. АКШ долларын түзгөн. Кыргыз Республикасынын экономикасына 2005-жылдын 9 ай ичинде тике инвестициялардын дүңүнөн агылып келүүсү 136,4 млн. АКШ долларына жеткен.

[2] ЭВФтеги камдык (резервдик) позицияны эске алуу менен.

[3] 2005-жылы ушул көрсөткүчтү эсептөөнүн эларалык тажрыйбасына ылайык келтирүү максатында жаңы эсептөө ыкмасы колдонууга киргизилген. Мурда колдонулуп келинген ыкмага ылайык, 2004-жылдагы товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр импорту айларындагы эларалык камдардын деңгээли 5,7 айга туура келген, ал эми жаңыдан колдонууга киргизилген ыкма боюнча ал 4,6 айга туура келет. Ушул ыкмалардагы негизги айырмачылык товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр импортунун ар кандай айларын салыштыруудан көрүнөт: баштапкы ыкмада отчеттук жылдагы товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр импортунун көрсөткүчү эсептөөдө эске алынган болсо, жаңы ыкмада – кийинки жылдыкы эске алынат.

1.4. Экономиканын финансы сектору

1.4.1. Валюта рыногу

Республикага четөлкө валютасынын агылып келүүсүнүн олуттуу көбөйүүсү 2005-жылы валюта рыногунун мүнөздүү өзгөчөлүгү (товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн экспорту, банктарды капитализациялоо, чет өлкөлөрдөн акчалай которуулар ж.б.у.с.) болуп калды. Анын натыйжасында, чын куран айынан тартып рынокто четөлкө валютасын үстөк сунуштоо байкалды. Мындан тышкары, рынок конъюнктурасына жалган куран айынын аягында республикада саясый кырдаалдын курчушу да сезилерлик таасирин тийгизген. Ушул факторлор алмашуу курсунун кескин өзгөрүлмөлүүлүгүн жөнгө салуу боюнча Улуттук банктын валюталык интервенцияларынын мүнөзүн жана өлчөмүн аныктаган.

2005-жылдын башында республиканын валюта рыногунда алмашуу курсунун сезондук өзгөрүлмөлүүлүгү байкалган, бул айрым убактарда дүйнөлүк рыноктордогу АКШ долларынын курсунун динамикасынын туруксуздугу менен да күчөгөн. Улуттук банк алмашуу курсунун өзгөрүлмөлүүлүгүнүн өлчөмүнүн анчалык эмес экендигин эске алып, валюта рыногундагы жагдайга иш жүзүндө кийлигишкен эмес. Үчтүн айынын аягында гана четөлкө валютасын ашыкча сунуштоону жеңилдетүү максатында, Улуттук банк коммерциялык банктар менен накталай эмес АКШ долларын сатып алуу боюнча андай деле олуттуу болбогон бир нече бүтүмдөрдү түзгөн.

Жалган куран айынын аягында АКШ долларына суроо-талап байкаларлык өскөн, бул өз кезегинде алмашуу

1.4.1.1- график

Банктар аралык валюта тооруктары

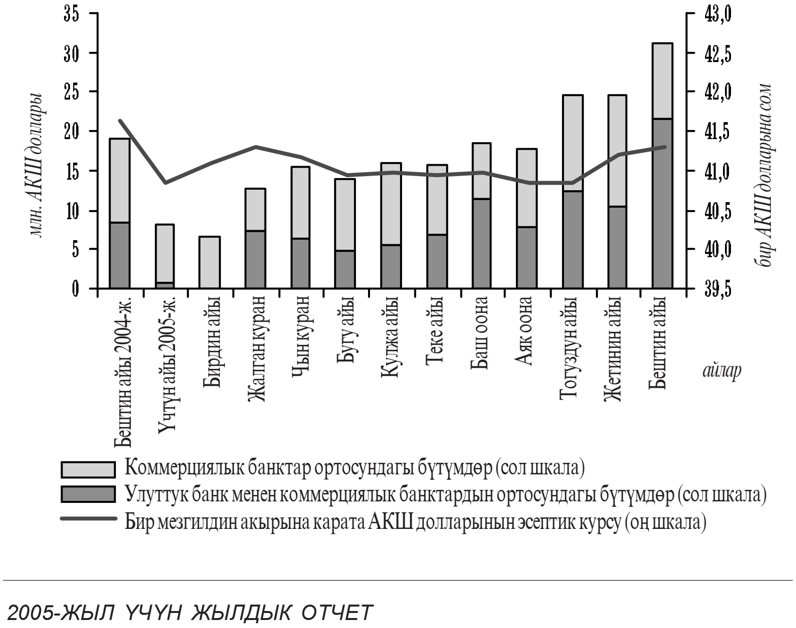

курсуна басым жасаган. Четөлкө валютасына карата олуттуу суроо-талапты канааттандыруу жана алмашуу курсунун олку-солкулугун текшилөө максатында, Улуттук банк жалган куран жана чын куран айларында банктар аралык валюта тооруктарында накталай эмес АКШ долларын сатуу боюнча ири операцияларды жүргүзгөн. Улуттук банктын интервенциялары жана банк тутумуна четөлкө валюталарынын келип түшүүсүнүн өсүшү чын куран айынын аягында валюта рыногундагы кырдаалдын туруктапшуусуна өбөлгө түзгөн.

Кийинки айларда ички валюта рыногунун конъюнктурасы товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн экспортунун, ошондой эле акчалай которуулардын көбөйүшүнүн натыйжасында четөлкө валюталарынын түшүүсүнүн артышынын таасири астында калыптанган. Дүйнөлүк рыноктордогу доллардын курсунун өзгөрүп турушунун ушул мезгил аралыгындагы доллардын алмашуу курсунун сомго карата динамикасына тийгизген таасири анчалык деле орчундуу болгон эмес. Улуттук банк бугу - бештин айларында накталай эмес АКШ долларын сатып алуу боюнча операцияларды жүргүзгөн. Бул мезгилде валюта рыногунда доллардын алмашуу курсунун төмөндөө тенденциясы үстөмдүк кылып турган. Жылдын аягында гана коммерциялык банктардагы накталай жана накталай эмес четөлкө валюталарынын көлөмүнүн өзгөрүүсүнүн таасири астында доллардын курсунун бир аз жогорулашы байкалган.

Жыл ичинде банктар аралык валюта тооруктарында доллардын орточо салмакталып алынган курсу 0,95 пайызга жогорулоо менен 2006-жылдын үчтүн айынын бирине карата бир АКШ доллары 41,3008 сомду түздү. 2005-жылы доллардын эсептик курсу 0,78 пайызга төмөндөп, 41,3011 сом/АКШ долларына чейин жеткен.

СВОП операцияларын кошо алганда, банктар аралык валюта рыногунун жалпы жүгүртүүсү 2004-жылга салыштырганда 1,5 эсеге көбөйгөн жана бул негизинен Улуттук банктын валюта интервенциялары менен камсыз кылынган,

1.4.1.2-график

Банктар аралык валюта тооруктарындагы операциялардын көлөмү

алардын операциялардын жалпы көлөмүндөгү үлүшү 32,2 пайыздан 45,8 пайызга чейин өскөн. Четөлкө валюталарын сатуу/сатып алуу боюнча банктар аралык бүтүмдөрдүн көлөмү да отчеттук жылда көбөйгөн, бирок алардын салыштырмалуу салмагы 53,1 пайызга чейин төмөндөгөн. СВОП операцияларынын үлүшү орчундуу деле болбой, болгону 1,1 пайызды гана түзгөн, мында бул операциялардын негизги көлөмүн коммерциялык банктар улуттук валютадагы ликвиддүүлүктү толуктоо максатында Улуттук банк менен жүзөгө ашырган.

Алмашуу бюролорунда четөлкө валюталарын сатуу жана сатып алуу боюнча бүтүмдөрдүн жалпы көлөмү 2004-жылдагыга салыштырганда 21,7 млрд. сомду түзүү менен 16,5 пайызга көбөйгөн, мында негизги валюталардын бардык түрлөрү боюнча операциялардын өскөндүгү катталган. Операциялардын басымдуу көлөмү (66,7 пайызы) АКШ доллары менен ишке ашырылган. Алмашуу бюролорундагы валюталык операциялардын түзүмүндө орус рубли, казак теңгеси жана евро менен жүргүзүлгөн бүтүмдөрдүн салыштырмалуу салмагы тиешелүүлүгүнө жараша, 15,2., 9,1., 7,7 пайызды түзгөн. Алмашуу бюролорунун башка валюталар (кытай юаны, англия фунт стерлинги жана өзбек суму) менен жүргүзгөн операцияларынын үлүшү 1,3 пайыз деңгээлинде болгон.

2005-жылы алмашуу бюролорундагы доллардын курсунун динамикасы банктар аралык валюта тооруктарындагы доллардын курсунун динамикасындай эле калыптанган. Мында алмашуу бюролорунда АКШ долларын сатуунун орточо курсу банктар аралык валюта тооруктарындагы орточо салмактанып алынган курстан 0,07 сомго төмөн болду. Жыл ичинде алмашуу бюролорунда долларды сатуу курсу 0,65 пайызга жогорулап, 2005-жылдын акырына карата бир АКШ доллары үчүн 41,22 сомду түздү. Евронун сатуу курсу сомго караганда жыл бою евронун дүйнөлүк рыноктордогу курсунун динамикасына жараша өзгөрүп туруу менен жана жыл ичинде 12,2 пайызга төмөндөө менен, бир евро 48,63 сом/еврого чейин жеткен. Россия рубли менен казак теңгесинин курстары да тиешелүүлүгүнө жараша, 1,8 жана 2,0 пайызга төмөндөп, жылдын акырына карата бир рубль - 1,42 сом/рубль жана 0,3053 сом/теңге түздү.

<u>*1.4.1.1-таблица*</u>
Банктар аралык валюта рыногундагы операциялар
(млн. АКШ доллары)

	2004	2005
Жалпы көлөмү	**138,8**	**207,6**
анын ичинде:		
Валюта тооруктарындагы операциялар	133,3	205,3
Улуттук банк менен бүтүмдөр	44,6	95,2
Банктар аралык бүтүмдөр	88,6	110,1
СВОП операциялары	5,5	2,3
Улуттук банк менен бүтүмдөр	5,0	1,6
Банктар аралык бүтүмдөр	0,5	0,7

1.4.2. Банктар аралык кредит рыногу

Коммерциялык банктар үчүн ликвиддүүлүктү (өтүмдүүлүктү) толуктоонун негизги булагына айланган банктар аралык кредит рыногунда 2005-жылы анын чөйрөсүн кеңейүү жана тереңдетүү тенденциясы сакталып турган. Мында рыноктун сапаттык мүнөздөмөлөрү жакшырган: концентрациялануу кыскарган, чендердин өзгөрүлмөлүүлүгү жана деңгээли төмөндөгөн,

бүтүмдөрдүн мөөнөттүүлүгүнүн диапазону кеңейген. Банктар аралык рыноктун оң багытта (позитивдүү) өнүгүшүнө банк тутумунун өзүндөгү өтүмдүүлүктүн жетиштүү деңгээли, ошондой эле Улуттук банк тарабынан берилүүчү «овернайт» кредитин[1] алуу шарттарынын өзгөрүшү орчундуу деңгээлде түрткү берген.

1.4.2.1-график
Ички банктар аралык кредит рыногундагы бүтүмдөрдүн көлөмү

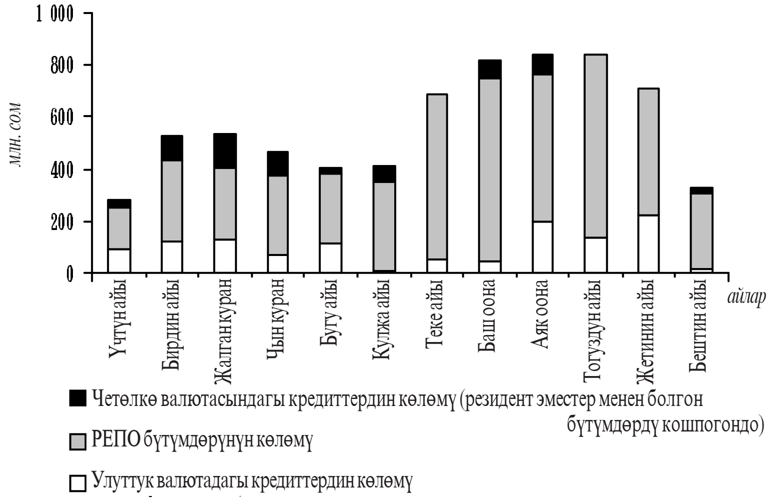

Банктар аралык кредит рыногунун сомдук сегментиндеги операциялардын көлөмү[2] 2005-жылы 2004-жылдагыга салыштырганда 61,5 пайызга көбөйүп, 6,2 млрд. сомду түзгөн. Мурдагы жылдардагыдай эл, операциялардын негизги көлөмүн РЕПО бүтүмдөрү түзүп, алардын үлүшүнө 80,7 пайыз туура келген. РЕПО операциялары боюнча жылдык орточо чен 2004-жылдагы 5,0 пайыздан 4,0 пайызга, ал эми улуттук валютадагы банктар аралык кредиттер боюнча чен – 4,8 ден 3,2 пайызга чейин төмөндөгөн. Банк тутумунда ликвиддүүлүктүн жогорулоосуна байланыштуу жылдын экинчи жарымында пайыздык чендердин деңгээлинин төмөндөө тенденциясы үстөмдүк кылган. РЕПО шарттарында берилүүчү ресурстардын наркындагы жана банктар аралык кредиттер формасындагы олуттуу айырмачылык ушул сегменттердин структуралык өзгөчөлүктөрү менен түшүндүрүлөт, алсак, банктар аралык кредит рыногунда ири бүтүмдөр басымдуулук кылган, айрыкча бул туруктуу контрагенттер ортосунда ишке ашырылгандыгын белгилеп кетүү зарыл. РЕПО операцияларынын орточо алынган мөөнөттүүлүгү 2004-жылга салыштырганда отчеттук жылы 7,0 күндөн 6,7 күнгө чейин

[1] Чын куран айынан тартып, «овернайт» кредиттери боюнча чен эсептик чендин 1,5 коэффицентинде белгиленген (мурда, бул коэффицент 1,2 барабар болгон), ал эми теке айынан тартып, ушул кредитти алуу үчүн мамлекеттик баалуу кагаздар түрүндөгү күрөө коюу талап кылынат.
[2] Улуттук банктын операцияларын эске албаганда.

кыскарган, ал эми улуттук валютадагы кредиттер боюнча – 5,9 күндөн 8,0 күнгө чейин өскөн.

Банк-резидент эместердин ортосунда 2005-жылы четөлкө валютасында жүзөгө ашырылган операциялардын көлөмү[1] 1,8 эсеге көбөйүп, 592,9 млн. сомду түзгөн. Ошол эле учурда, мындай операциялардын банктар аралык карыз алуулардын жалпы көлөмүндөгү салыштырмалуу салмагы мурдагыдай эле бир аз эле өлчөмдө калып, 8,7 пайызды түзгөн. 2005-жылы четөлкө валютасындагы банктар аралык кредиттер боюнча чендердин деңгээлин жана динамикасын аныктаган негизги факторлор катары банктардагы четөлкө валюталарынын көлөмүнүн өсүшүн, бүтүмдөрдүн мөөнөттөрүнүн кыскаруусу жана АКШнын Федералдык резерв системасынын (ФРС) пайыздык ченинин ырааттуу жогорулашын атоого болот. Баштапкы эки фактордун таасири айрыкча көрүнгөндүгүнөн улам, ички банктар аралык рынокто четөлкө валютасында берилген кредиттер боюнча чендин жылдык орточо деңгээли 2004-жылдагыга салыштырганда 1,5 пайыздык пунктка төмөндөө менен 4,3 пайызды түзгөн. Мында пайыздык чендердин өзгөрүлмөлүү чеги 11,0 пайыздык пунктка чейин көбөйгөндүгү байкалган (2004-жылы 8,1 пайыздык пункт болгон), бул чендердин минималдуу деңгээли нөлдүк белгиге чейин түшүп кеткендиги менен шартталган. Четөлкө валютасындагы бүтүмдөрдүн орточо алынган мөөнөттүүлүгү (2004-жыл – 94 күн) 69 күнгө чейин кыскарган.

Резидент эместер менен операция жүргүзүүдө 2005-жылы атамекендик банктар мурдагыдай эле нетто-кре-

1.4.2.2- график

Банктар аралык кредит рыногундагы пайыздык чендердин динамикасы (банк-резиденттердин ортосунда жүргүзүлгөн операциялар боюнча)

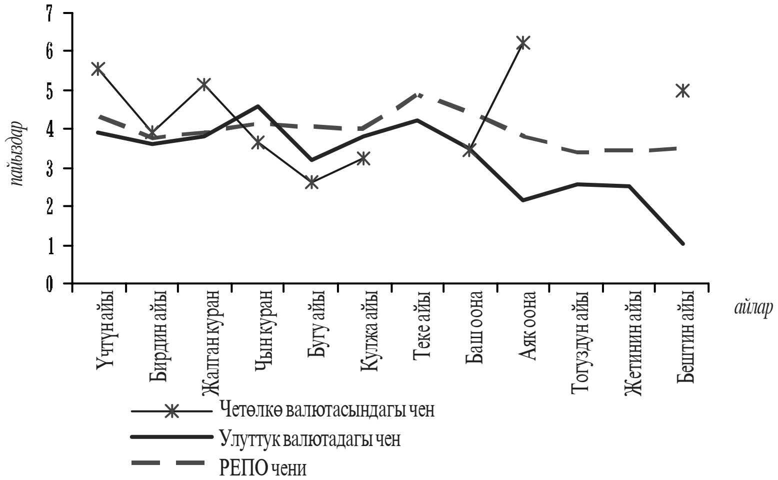

Эскертүү: теке айында, тогуздун айында жана жетинин айында четөлкө валютасында кредиттик операциялар жүргүзүлгөн эмес.

[1] Улуттук банктын операцияларын эске алуусуз.

диторлор катары иш алып барышкан. Операциялардын негизги көлөмүн эки банк жүргүзгөн, мында бүтүмдөр, эрежедегидей эле, АКШ доллары менен келишилген. Ошол эле учурда, банк-резидент эместерден четөлкө валютасындагы банктар аралык кредиттердин көлөмү кыскаруу менен 4,0 млрд. сомду түзгөн. Жыл бою резидент эместер менен келишилген бүтүмдөр боюнча пайыздык чендердин өсүш тенденциясы байкалды, бул болсо ФРС тарабынан чендердин бир нече ирет жогорулатылышы менен шартталган. Натыйжада, 2005-жыл ичинде резидент эместер менен жүргүзүлгөн операциялар боюнча пайыздык чендердин жылдык орточо деңгээли 2004-жылдагыга салыштырганда 1,5 пайыздык пунктка жогорулап, 2,5 пайызды түзгөн.

1.4.3. Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногу

2005-жылы мамлекеттик баалуу кагаздар рыногунда баалуу кагаздардын төмөндөгү түрлөрү жүгүртүүдө турган:

- мамлекеттик казына векселдери (МКВ);
- которулмалуу векселдер;
- мамлекеттик казына милдеттенмелери (МКМ);
- мамлекеттик жөнгө салуу баалуу кагаздары – казына векселдери (МКВ (ж)) жана казына милдеттенмелери (МКМ(ж));
- Улуттук банктын ноталары.

Жүгүртүүдөгү мамлекеттик баалуу кагаздардын жалпы көлөмү 2005-жылы бир азга кыскаруу менен жылдын акырында 5798,8 млн. сомду түзгөн. Алардын ичинен эң өтүмдүүлөрү болуп Экономика жана каржы министирлиги тарабынан бюджет тартыштыгын каржылоо максатында чыгарылган мамлекеттик казына векселдери (МКВ) саналат. Отчеттук жылда жүгүртүүдөгү МКВлардын көлөмү көбөйгөн, ал эми алардын мамлекеттик баалуу кагаздар рыногунун түзүмүндөгү үлүшү өскөн. Ушул рынокто Улуттук банктын ноталарынын үлүшү бир пайызга жеткен жок, бирок бул баалуу кагаздар финансы ресурстарынын наркын аныктоодо баа белгилөөдө багыт берүүчүнүн ролун ойнойт. Мамлекеттик баалуу кагаздардын негизги көлөмүн Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн коммерциялык банктардын, банктык эмес мекемелердин жана Улуттук банктын алдындагы карызын кайра тариздөө аркылуу Экономика жана каржы министирлиги тарабынан ар кайсы убакта чыгарылган казына милдеттенмелери (МКМ жана МКМ (ж)) түзөт. 2005-жылы МКМнын жана МКМ (ж)нын көлөмү аларды бөлүп-бөлүп төлөөгө байланыштуу кыскарган. Өкмөттүн Улуттук банктын алдындагы карызын жөнгө салуу процессинде эмитирленген МКМ (ж)нын көлөмү да, отчеттук жыл ичинде өзгөргөн эмес. Ошол эле учурда, банктардын жана башка финансы мекемелеринин аманатчылар алдында карыздарын кайра тариздөө про-

цессинде Экономика жана каржы министрлиги тарабынан чыгарылган которулмалуу векселдердин көлөмү, алардын мамлекеттик баалуу кагаздардын жалпы көлөмүндө салыштырмалуу салмагы бир аз эле болсо да (бир пайызга жетпеген) көбөйгөн.

1.4.3.1- график

Жүгүртүүдөгү мамлекеттик баалуу кагаздардын түзүмү

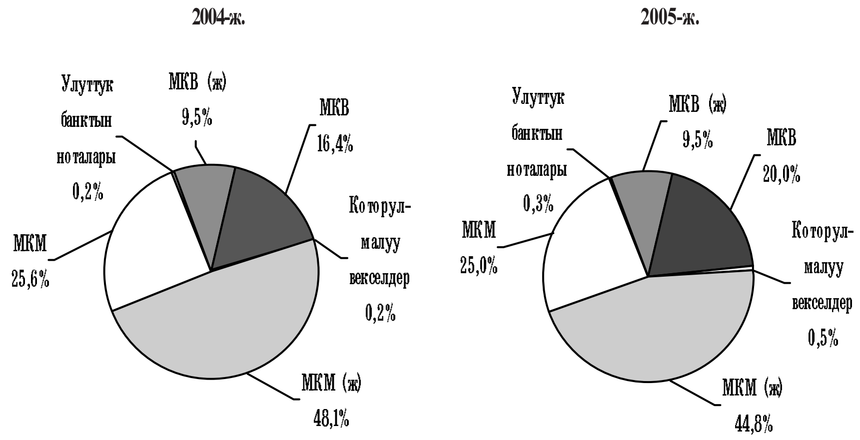

1.4.3.1. Мамлекеттик казына векселдери

Мамлекеттик бюджеттин тартыштыгын каржылоо максатында, Экономика жана каржы министрлиги мамлекеттик казына векселдерин жүгүртүүгө чыгарат. Алардын алгачкы жайгаштырылышы Улуттук банктагы ар апталык аукциондордо жүзөгө ашырылат. Экономика жана каржы министрлиги баалуу кагаздар рыногун өнүктүрүү

1.4.3.1.1-график

2005-жылдагы МКВга карата суроо-талап жана аларды жайгаштыруу

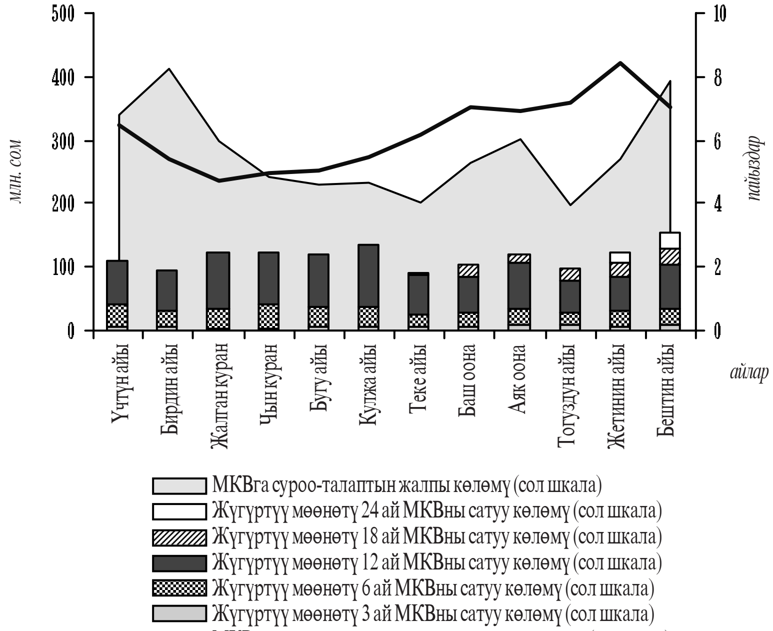

жана тереңдетүү максатында, 2005-жылы МКВнын жаңы түрлөрүн эмитирлеген. Теке айынан тартып жүгүртүү мөөнөтү 3, 6, 12 ай болгон векселдерден тышкары жүгүртүү мөөнөтү 18 ай болгон векселдерди, ал эми жетинин айынан тартып жүгүртүү мөөнөтү – 24 ай болгон векселдер дайыма чыгарылып турду. Экономика жана каржы министрлиги МКВ рыногунун ачык-айкындуулугун жогорулатуу үчүн кийинки айга карата эмиссиянын көлөмү тууралуу маалыматты жарыялап турган.

2005-жылдын башында коммерциялык банктардагы үстөк ликвиддүүлүктүн жогору деңгээде болушу МКВнын биринчилик рыногунда суроо-талаптын өсүшүнө жана атаандаштыктын күчөшүнө түрткү берди. Бул мезгилде векселдердин бардык түрлөрү боюнча кирешелүүлүктүн төмөндөшү байкалган, айрыкча жалган куран айында МКВ жайгаштырыла баштаган мезгил ичиндеги эң төмөнкү деңгээлге жетишилген: жүгүртүү мөөнөтү 3 ай болгон МКВ боюнча – 3,4 пайыз, жүгүртүү мөөнөтү 6 ай болгон МКВ боюнча – 3,8 пайыз, жүгүртүү мөөнөтү 12 ай болгон МКВ боюнча – 4,5 пайыз. Жалган куран айынын акырында векселдерге болгон суроо-талаптын кыскарышы жана алардын кирешелүүлүгүнүн жогорулашы байкалган. Андан ары рынокто МКВнын жалпы орточо алынган кирешелүүлүгүнүн өсүү тенденциясы үстөмдүк кылган, бул жаз-жай мезгилинде банк тутумунда ликвиддүүлүктүн төмөндөшү, андан кийин бир кыйла жогорку кирешелүүлүккө ээ болгон узак мөөнөттүү векселдердин жүгүртүүгө чыгарылышы менен шартталган. Жылдын акырында банк тутумунда ликвиддүүлүктүн олуттуу өсүшүнө байланыштуу МКВга болгон суроо-талап байкаларлык арткан, бул МКВнын бардык түрлөрү боюнча кирешелүүлүктүн айрым бир төмөндөшүнө алып келди.

Бүтүндөй алганда жыл ичинде МКВнын жылдык орточо кирешелүүлүгү 2004-жылга салыштырганда 2,4 пайыздык пунктка төмөндөп, 6,3 пайызды түзгөн. Мында чендердин өзгөрүлмөлүүлүгүнүн төмөндөшү, ошондой эле

1.4.3.1.1-таблица

МКВнын сатуу көлөмү жана жылдык орточо кирешелүүлүгү

	2004		2005	
	Сатуу көлөмү	Кирешелүүлүгү	Сатуу көлөмү	Кирешелүүлүгү
	млн. сом	*пайыз*	*млн. сом*	*пайыз*
Бардыгы	**1 217,6**	**8,7**	**1 395,1**	**6,3**
анын ичинде:				
Жүгүртүү мөөнөтү 3 ай болгон МКВ	98,2	5,0	78,8	4,4
Жүгүртүү мөөнөтү 6 ай ай болгон МКВ	337,2	6,5	324,9	5,2
Жүгүртүү мөөнөтү 12 ай болгон МКВ	782,3	10,3	849,4	6,3
Жүгүртүү мөөнөтү 18 ай болгон МКВ			99,0	9,7
Жүгүртүү мөөнөтү 24 ай болгон МКВ			43,0	15,6

векселдердин ар кандай түрлөрүнүн кирешелүүлүк деңгээлдеринин ортосунда спрэддин кыскарышы катталган. Чендердин жалпы деңгээлинин төмөндөшү Экономика жана каржы министирлигине МКВнын эмиссиясынын жылдык көлөмүн 1395,1 млн. сомго чейин же 2004-жылдагыга салыштырганда 14,6 пайызга көбөйтүүгө мүмкүндүк берген. Мында сатуунун түзүмүндө орто мөөнөттүү (12, 18, 24 айлык) МКВнын үлүшү басымдуу болуу менен 2004-жылдагыга салыштырганда 6,9 пайыздык пунктка өсүү менен 71,1 пайызга чейинкини түздү.

1.4.3.1.2- график

2005-жылда МКВнын бардык түрлөрү боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк

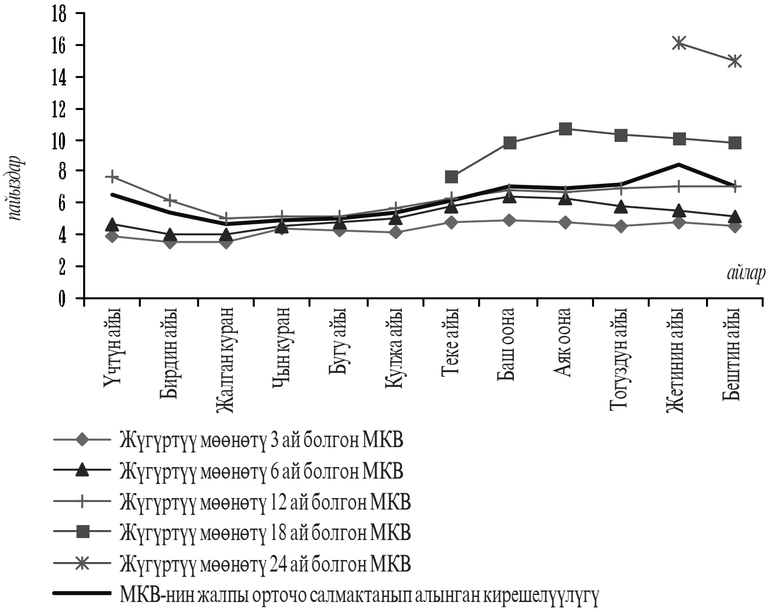

Коммерциялык банктар мурдагыдай эле МКВнын негизги кармап туруучуларынан болушкан. Жыл ичинде алардын МКВ портфели 30,1 пайызга өсүп, отчеттук жылдын акырына карата абал боюнча 1128,8 млн. сомду же жүгүртүүдөгү МКВлардын жалпы көлөмүнүн 97,5 пайызын түзгөн. МКВга ээлик кылган банктардын саны өзгөрбөстөн, мурдагыдай эле, 16 бойдон калды. Банктардын көпчүлүгүндө МКВ портфели көбөйдү, бирок жалпы банктык портфелдин концентрациялануусу жогору бойдон калууда (жылдын акырына карата концентрациялануу индекси 0,28ге барабар болгон, бул рыноктогу бирдей үлүшкө ээ 4 катышуучуга туура келет). Жеке адамдардын жана юридикалык жактардын – резиденттердин менчигинде болгон МКВнын көлөмү отчеттук жылда азайды, ал эми кармап туруучулардын түзүмүндөгү алардын үлүшү төмөндөп, 1,2 пайызды түзгөн. Ошол эле учурда резидент эместердин портфелиндеги МКВнын көлөмү отчеттук жылда көбөйдү, бирок алардын салыштырмалуу сал-

магы бир аз бойдон калуу менен жылдын акырына карата жүгүртүүдөгү МКВлардын жалпы көлөмүндө 0,1 пайызды түзгөн.

Экинчилик рынокто мамлекеттик казына векселдери негизинен РЕПО шарттарында бүтүмдөрдү жүзөгө ашыруу учурунда пайдаланылган. Банктар аралык РЕПО операцияларынын көлөмү 2004-жылдагыга салыштырганда 1,6 эсеге көбөйүү менен 5035,6 млн. сомду түзгөн. Ошол эле учурда, коммерциялык банктардын ликвиддүүлүгүн толуктоо максатында, Улуттук банк менен жүзөгө ашырылган тике РЕПО операцияларынын көлөмү 17,0 млн. сомго чейин кыскарган (2004-жылы 432,7 млн. сом). Төлөөгө чейинки МКВны сатуу/сатып алуу боюнча операциялар өтө эле сейрек ишке ашырылган: бүтүндөй жыл ичинде банктар менен алардын кардарларынын ортосунда болгону үч бүтүмгө келишилген, мындай бүтүмдөрдүн көлөмү 2004-жылдагыга салыштырганда 3,4 эсеге кыскаруу менен 10,5 млн. сомду түзгөн.

1.4.3.2. Улуттук банктын ноталары

2005-жылы Улуттук банк эсептик чендерди аныктоо максатында, өзүнүн 28 күндүк ноталарын жүгүртүүгө чыгарган, бул чендин мааниси ушул баалуу кагаздардын кирешелүүлүгүнө байланыштырылган. Ноталардын эмиссиясы Улуттук банк тарабынан ар апта сайын өткөрүлүүчү аукциондордо жүзөгө ашырылган.

Отчеттук жылда ноталар рыногу суроо-талаптын өсүшү, концентрациялануунун төмөндөшү, ошондой эле пайыздык чендердин өзгөрүлмөлүүлүгүнүн жана деңгээлинин кыскарышы менен мүнөздөлгөн. Алсак, 2005-жылы аукциондордун катышуучулары тарабынан берилген билдирмелердин жалпы көлөмү жарыя кылынган эмиссиянын

1.4.3.2.1-график

2005-жылда Улуттук банктын ноталарына суроо-талап жана аларды жайгаштыруу

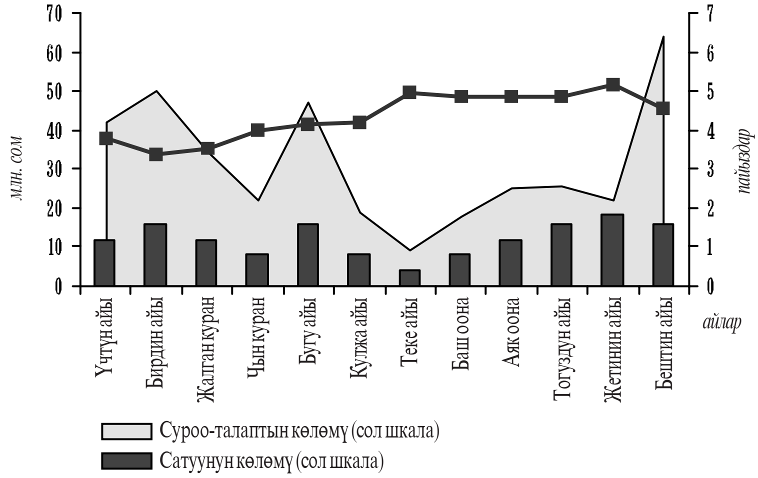

көлөмүнөн 2,2 эсеге арткан (2004-жылы бул көрсөткүч үчтөн бирге төмөн болгон). Өткөрүлгөн аукциондордун саны 26дан 36га чейин өскөн, ошондой эле аукциондордун катышуучуларынын саны да көбөйгөн. Ноталардын биринчилик рыногунун чөйрөсүн кеңейтүүгө жана өнүктүрүүгө банк тутумундагы ликвиддүүлүктүн жогору деңгээлде болушу, ошондой эле Улуттук банк тарабынан көрүлгөн тиешелүү чаралар түрткү берген.

Кароого алынып жаткан жылы ноталардын биринчилик рыногундагы кырдаал МКВ рыногундагыдай эле өнүгүүгө ээ болду. 2005-жылдын баш жагында суроо-талаптын олуттуу артышы байкалган, ушундан улам банк тутумундагы ликвиддүүлүктүн жогорку деңгээлде болушу ошол эле акча рыногунун башка сегменттеринде пайыздык чендердин төмөндөшү менен шартталган жүгүртүү мөөнөтү 28 күндүк ноталардын кирешелүүлүгүнүн төмөндөшү жүргөн. Натыйжада бирдин айынын акырына карата ноталардын кирешелүүлүгү эң төмөнкү деңгээлге – 3,2 пайызга жеткен. Бирок, жаз-жай айларында ноталар рыногунда банктардын жигердүүлүгү банк тутумундагы ликвиддүүлүктүн төмөндөшүнө байланыштуу басаңдаган. Бул мезгилде рынокто ноталардын кирешелүүлүгүнүн өсүү тенденциясы үстөмдүк кылып, анын деңгээли теке айында 4,9 пайызга жеткен. Ошону менен бирдикте, бугу айынан тартып баш оона айына чейинки мезгилде жарыяланган аукциондордун олуттуу бөлүгү катышуучулардын санынын жетишсиздигинен улам, өткөрүлбөй калган.

Күз айларында коммерциялык банктардын ликвиддүүлүгү жогорулаган, ошондой болсо да, ноталар рыногунда атаандаштык төмөнкү деңгээлде калган, анткени банктар өз каражаттарын жүгүртүү мөөнөтү кыйла узак убакытка каралган инструменттерге инвестициялоого ык коюшкан. Ушуга байланыштуу, ноталардын кирешелүүлүгү аяк оона айында жана тогуздун айында 4,8 – 4,9 пайыз деңгээлинде сакталып калган, ал эми жетинин айында анын деңгээли 5,3 пайызга чейин жогорулаган. Жылдын акырында банк тутумундагы ликвиддүүлүктүн олуттуу өсүшү чегинде ноталардын биринчилик рыногунда банктардын жигердүүлүгүнүн олуттуу жогорулоосу байкалуу менен ал ноталардын кирешелүүлүгүнүн төмөндөшүнө алып келип, анын деңгээли жылдын акырына карата 4,1 пайызды түзгөн.

Ноталардын жылдык орточо кирешелүүлүгү 2005-жылы 4,4 пайызды түзүп, 2004-жылга салыштырмалуу 0,3 пайыздык пунктка төмөндөгөн. Мында, аукциондордогу сатуунун жалпы көлөмү 10,4 пайызга кыскаруу менен 146,5 млн. сомду түзгөн.

2006-жылдын үчтүн айынын бирине карата абал боюнча Улуттук банктын жүгүртүүдөгү ноталарынын

көлөмү 16 млн. сомду түзгөн. Ноталардын бүтүндөй көлөмү коммерциялык банктардын портфелинде турган.

1.4.3.3. Мамлекеттик башка баалуу кагаздар

2005-жылы жүгүртүүдө турган мамлекеттик башка баалуу кагаздардын эмитенти болуп Экономика жана каржы министрлиги саналат. Мамлекеттик казына милдеттенмелери (МКМ) 1995-жылдан тартып, коммерциялык банктардын, банктык эмес мекемелердин жана Улуттук банктын алдындагы карыздарды кайра тариздетүү үчүн сериялар менен чыгарылып келген. Учурда, Улуттук банк бул кагаздарга негизги ээлик кылуучу болуп саналат. МКМнын 90 пайызынан көбүрөөгү анын портфелинде турат. 2005-жылы банктык эмес мекемелердин алдындагы карызды кайра тариздөөнүн алкагында, Экономика жана каржы министрлиги 54,0 млн. сом суммасында МКМны кошумча эмитирлеген, жыл ичинде алардын орду толугу менен жабылган. Мындан тышкары, Экономика жана каржы министрлиги 1997-жана 2004-жылдары чыгарылган казына милдеттенмелери боюнча 36,5 млн. сом суммасындагы карызды төлөп, ушул баалуу кагаздар боюнча өз милдеттенмелерин толук аткарууга жетишти. Экономика жана каржы министрлиги жүргүзгөн операциялардын натыйжасында жүгүртүүдөгү МКМнын көлөмү 2005-жыл ичинде 2,5 пайызга кыскаруу менен 2006-жылдын үчтүн айынын бирине карата 1448,8 млн. сомду түзгөн.

Мамлекеттик баалуу кагаздар (жөнгө салуу) (МБК(ж)) 2002-жылдын бештин айында, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Улуттук банктын алдындагы карызын кайра тариздөөнүн натыйжасында чыгарылган. Ушул баалуу кагаздардын топтомуна жүгүртүү мөөнөтү бир жылга чейинки мамлекеттик казына векселдери (жөнгө салуунун) (МКВ(ж)) жана жүгүртүү мөөнөтү узагыраак – 3 жылдан ашык болгон мамлекеттик казына милдеттенмелери (жөнгө салуунун) (МКМ(ж)) кирет. МБК(ж)нын толук топтому Улуттук банктын портфелинде турат жана ал тарабынан кайтарым РЕПО операцияларын жүргүзүүдө пайдаланылат. Жыл ичинде МКВ(ж)нын көлөмү өзгөрбөстөн калып, 550,0 млн. сомду түзгөн. Ошол эле учурда, МКМ(ж)нын бир бөлүгү төлөндү, мунун натыйжасында алардын көлөмү 7,2 пайызга төмөндөп, 2596,6 млн. сомго чейин жеткен. Ошентип, бүтүндөй алганда 2005-жылы Экономика жана каржы министрлигинин берече карыздарынын жалпы калдыгы 6,0 пайызга азайып, 3146,6 млн. сомду түзгөн.

Которулмалуу векселдер жүгүртүү мөөнөтү 7 жыл болгон узак мөөнөттүү баалуу кагаздар болуп саналат. Экономика жана каржы министрлиги баалуу кагаздардын бул түрүн банкрот болгон финансы мекемелеринин аманатчыларынын алдында карызды кайра тариздөөгө бай-

ланыштуу 2004-жылы чыгара баштаган. Отчеттук жылдын баш жагында алардын жүгүртүүдөгү көлөмү 10,8 млн. сомду түзгөн. Отчеттук жылда Экономика жана каржы министрлиги 183, 4 млн. сом суммасына векселдердин жаңы топтомун чыгарган. Бирок, 2005-жылы бардык ошол векселдердин ордун толук жабууга жетишилген. Натыйжада, 2005-жылдын акырына карата Экономика жана каржы министрлигинин которулмалуу векселдер боюнча карызынын калдыгы 29,5 млн. сомду түзгөн.

1.4.4. Депозиттер жана кредиттер рыногу

2005-жылы депозиттер жана кредиттер рыногунун өсүү тенденциясы сакталып калган[1]. Жыл ичинде банк тутумунун депозиттеринин[2] көлөмү жыл башындагы деңгээлден 56,6 пайызга артуу менен 13,3 млрд. сомго чейин, ал эми кредиттик портфель[3] – 8,4 млрд. сомго чейин же 29,0 пайызга көбөйгөн. Мында лицензиялары кайтарылып алынган банктардагы депозиттердин жана кредиттердин калдыктары алардын эсептен алынып салынышына жана төлөнүшүнө, ошондой эле банкрот болгон[4] банктардын аманатчылардын алдындагы карыздарын мамлекеттик баалуу кагаздарга – которулмалуу векселдерге кайра тариздөөгө байланыштуу отчеттук жылда бир азга кыскарган. Натыйжада, бул банктардагы депозиттердин банк тутумундагы депозиттик базанын жалпы көлөмүндөгү үлүшү жыл ичинде 3,2 пайыздан 1,7 пайызга, ал эми кредиттик портфелде – 11,3 пайыздан 8,7 пайызга чейин төмөндөгөн. Коммерциялык банктардын депозиттик базасынын жана кредит портфелинин кеңейүүсү төмөнкү көрсөткүчтөр менен мүнөздөлгөн: депозиттик базанын ИДПга карата катышы отчеттук мезгил ичинде 4,3 пайыздык пунктка өсүү менен, 13,3 пайызды түзгөн, ал эми кредиттик карыздардын ИДПга карата катышы 1,5 пайыздык пунктка жогорулоо менен 8,4 пайызга жеткен. Ошол эле учурда, кредиттик портфелдин депозиттик базага карата катышы 77,2 пайыздан 63,6 пайызга чейин төмөндөгөн.

Иштеп жаткан коммерциялык банктарда депозиттик базанын өсүш арымы 59,1 пайызды түзүү менен жылдын акырына карата анын көлөмү 13,1 млрд. сомго жеткен. Республикадагы ички саясый жагдайдын курчушуна карабастан, банк тутумуна карата ишеним сакталып калган, муну нак акчанын көлөмүнө карата улуттук валютадагы

---

[1] Коммерциялык банктардын жана Эсептешүү-Сактык компаниясынын регулятивдик отчетторунун маалыматтары боюнча.
[2] Өкмөттүн жана финансы мекемелеринин депозиттерин эске алуу менен.
[3] Дисконтту – кредиттин баланстык наркын корректировкалоо. Ал берилген кредиттин номиналдык суммасы менен анын адилет наркынын ортосундагы айырманы түшүндүрөт.
[4] «Меркюри», «Курулуш» жана «Инсан» банктары.

1.4.4.1-график.
Иштеп жаткан коммерциялык банктардагы депозиттердин көлөмү (бир мезгилдин акырына карата)

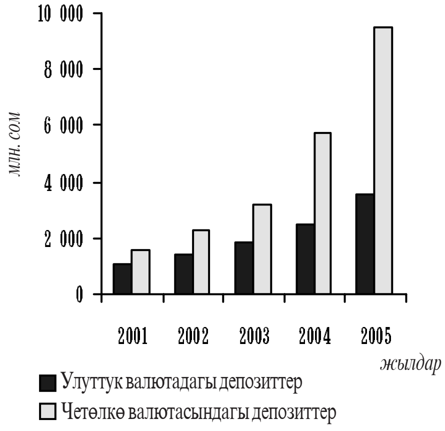

1.4.4.2-график
Жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча пайыздык чендердин динамикасы

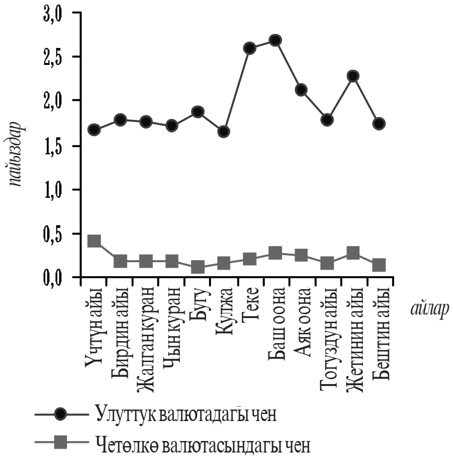

депозиттердин катышынын 22,1ден 27,1 пайызга чейин өсүшү тастыктап турат. Ошол эле учурда четөлкө валютасындагы депозиттердин өсүш арымы 2004-жылдагыга салыштырганда бир катар кыскарууга дуушар болсо да, сом түрүндөгү депозиттердин өсүшүнөн озуп турган. Натыйжада, жыл ичинде депозиттик базаны «долларлаштыруунун» деңгээли 70,0 пайыздан 72,9 пайызга чейин көбөйгөн.

Иштеп жаткан банктардын депозиттик базасынын өзөгүн, мурдагыдай эле, юридикалык жактардын депозиттери түзөт, алардын жыл ичиндеги көлөмү дээрлик 70,0 пайызга көбөйүү менен 10,4 млрд. сомго жеткен. Калктын салымдары да отчеттук мезгилде көбөйгөн, бирок, алардын өсүш арымы 2004-жылдагыга салыштырганда 45,6 пайыздан 28,0 пайызга чейин кыскарган, бул март айындагы жагдайлардан улам депозиттердин агылып чыгуусу менен байланыштуу болгон. Жыл ичинде калайык калктын аманаттарынын кармап туруучулар түзүмүндөгү үлүшү 20,4 пайызга чейин же 5,0 пайыздык пунктка кыскаруу менен 2,7 млрд. сомду түзгөн.

Депозиттик базанын мезгил аралыгы боюнча түзүмүндө, төлөө мөөнөтү бир ай жана 3 жылдан ашкан депозиттерди эске албаганда, мөөнөттүүлүктүн бардык категориялары боюнча калдыктын көбөйүшү катталган. Талап боюнча төлөнүүчү депозиттер боюнча эң эле олуттуу өсүш байкалган, мунун натыйжасында мезгил аралыгы боюнча түзүмдөгү алардын үлүшү 75,9 пайызга чейин жогорулаган (жыл башында 71,5 пайыз), бул депозиттик базанын дюрациясын 3 айга чейин төмөндөөсүнө алып келип, 0,8 айга чейин төмөндөөсүнө кыскарткан.

Депозиттердин өсүшү көпчүлүк коммерциялык банктарда байкалган, бирок, жыл ичинде депозиттик базанын концентрациялануусу алгылыктуу болуп жатса да, бир азга жогорулаган. Алсак, депозиттердин концентарциялануусунун индекси 0,11ден 0,13кө чейин өскөн, бул рыноктун катышуучуларынын санын 9дан 8ге чейин бирдей үлүш менен кыскаруусуна барабар. Мында, депозиттердин ар кандай категориясы концентарциялануунун ар кандай деңгээлдери менен мүнөздөлө тургандыгын белгилеп кетүү зарыл. Мисалы, калктын аманаттары банктар арасында кыйла бирдей бөлүштүрүлгөн, ошол эле учурда юридикалык жактардын четөлкө валютасындагы депозиттери үчүн жогорку концентрациялануу мүнөздүү.

Жаңыдан кабыл алынган депозиттердин жалпы көлөмү[1], 2004-жылдагыга салыштырганда, 23,2 пайызга көбөйгөн. Депозиттердин негизги бөлүгү (73 пайызга жакыны) жеке адамдардын – резидент эместердин валюта

[1] Жаңыдан тартылган депозиттердин көлөмүндө юридикалык жактардын талап боюнча төлөнүүчү эсебине келип түшкөн каражаттар эске алынбайт.

түрүндөгү утурумдук эсептерин тейлөөгө алган бир банкка түшкөн. Бул банкты эске албаганда, тартылган каражаттардын көлөмү 33,7 млрд. сомду түзгөн, бул 2004-жылдагыга салыштырганда 22,7 пайызга көп. Анын ичинде четөлкө валютасындагы депозиттердин агымы 19,6 пайызга көбөйүү менен 25,8 млрд. сомду түзгөн.

Улуттук валютадагы депозиттер боюнча орточо жылдык чен өзгөргөн эмес жана 2,0 пайызды түзгөн, ал эми четөлкө валютасындагы депозиттер боюнча ал 0,3 пайыздан 0,2 пайызга чейин төмөндөгөн. Анын ичинде улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттер боюнча чен, эң башкысы, депозиттердин мөөнөт боюнча агымынын түзүмүнүн өзгөрүүсүнө байланыштуу 8,5 пайыздан 8,2 пайызга, ал эми четөлкө валютасында 5,6 пайыздан 5,2 пайызга чейин төмөндөгөн.

Отчеттук жылы коммерциялык банктар экономиканын ар кандай секторун жигердүү кредиттөөнү улантышкан, ошону менен катар эле мында кредиттик карыздын өсүшү 2004-жылдагыга салыштырганда байкаларлык төмөндөгөн. Жыл ичинде иштеп жаткан коммерциялык банктардын кредит портфели 32,8 пайызга көбөйүү менен бештин айынын акырына карата 7,7 млрд. сомду түзгөн. Мында, улуттук валютадагы кредиттер 28,0 пайызга өсүү менен, 2,2 млрд. сомго чейин жеткен, ал эми четөлкө валютасындагы кредиттер - 5,5 млрд. сомду же жалпы көлөмдө 71,4 пайызды түзүү менен – 34,9 пайызга өскөн.

Кредит портфелинин өсүшү көпчүлүк банктар боюнча катталган, мында кредиттердин концентрациялануусунун бир азга төмөндөөсү байкалган. Бештин айынын акырына карата банктардагы кредиттердин концентрациялануу индекси 0,10ду түзүү менен, бул рыноктун 10 катышуучусунун ортосундагы бөлүштүрүлүшүнө туура келет жана концентрациялануунун алгылыктуу экендигин айгинелейт. Мында, айрым тармактарда концентрациялануу индекси жалпы деңгээлден кыйла жогору, ал эми көпчүлүк банктардын кредиттик карызы, мурдагыдай эле, эки тармактын ортосунда бөлүштүрүлгөн, бул рыноктун тармактык белги боюнча сегменттелиши жөнүндө айгинелеп турат. Соодага кредиттер рыногу эң аз концентрацияланган, мында концентрациялануу индекси 0,11ди түзөт, бул рынокту 9 кредитордун ортосунда бирдей үлүштө бөлүүгө барабар.

2005-жылы кредиттөө чөйрөсүндөгү алгылыктуу өзгөрүүлөр катары бир жылдан ашкан мөөнөткө, анын үстүнө дээрлик бардык тармактарда кредиттердин өсүшүн чегерүүгө болот. Жыл ичинде мындай кредиттердин үлүшү 34,9 пайызга чейин же 7,5 пайыздык пунктка көбөйгөн. Мында, кредит портфелинин дюрациясы[1] жылдын башталышындагы 14,8 айдан 16,3 айга чейин өскөн.

[1] Төлөөгө чейинки орточо салмактанып алынган мөөнөт

1.4.4.3-график.
Жаңыдан кабыл алынган мөөнөттүү депозиттер боюнча пайыздык чендердин динамикасы

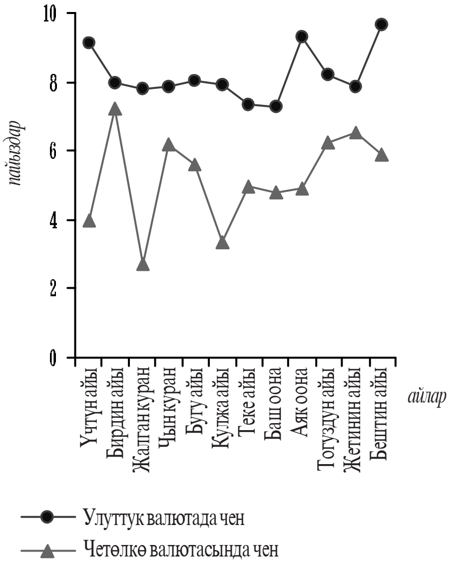

1.4.4.4-график
Иштеп жаткан коммерциялык банктар тарабынан берилген кредиттердин көлөмү

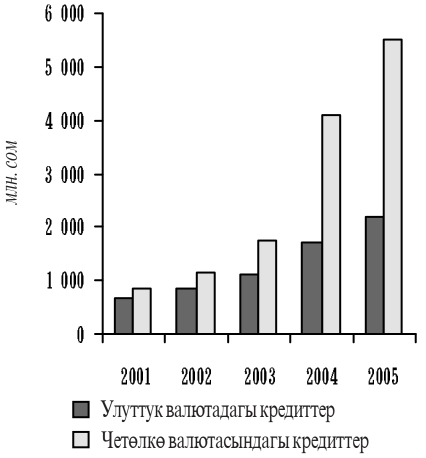

1.4.4.5-график

Жаңыдан берилген кредиттер боюнча пайыздык чендердин орточо деңгээли

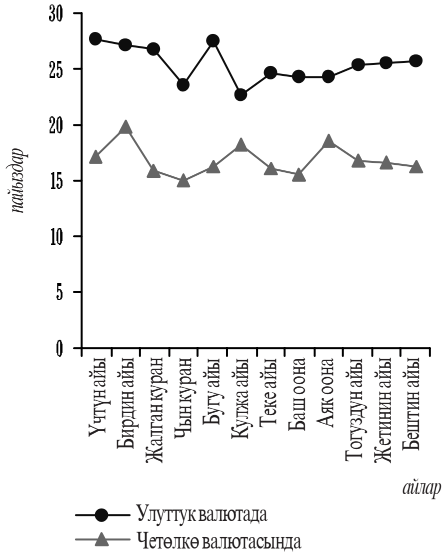

2005-жылы жаңыдан берилген кредиттердин көлөмү 10,6 млрд. сомду түзгөн, бул 2004-жылдагы ушул эле көрсөткүчтөн төрттөн бирге артат. Анын ичинде улуттук валютадагы кредиттердин агымы 3,0 млрд. сомго жетүү менен 18,2 пайызга, ал эми четөлкө валютасындагы жаңыдан берилген кредиттердин көлөмү 7,6 млрд. сомду түзүү менен – 29,3 пайызга көбөйгөн. Коммерциялык банктар каражаттарынын кыйла көлөмүн сооданы өнүктүрүүгө жумшашкан, бирок бул кредиттердин үлүшү 2004-жылдагыга салыштырганда 5,5 пайыздык пунктка кыскаруу менен кредиттердин жалпы агымынын 43,7 пайызын түзгөн. Ошол эле учурда курулушка жана туракжайларды сатып алууга кредиттердин салыштырмалуу салмагы тиешелүүлүгүнө жараша, 8,2 жана 4,6 пайызга чейин олуттуу өскөн. Мындан тышкары, 2005-жылы үйчарбасын кредиттөөнүн көлөмүнүн көбөйүүсү катталган, алардын үлүшүнө бардык берилген кредиттердин 8,4 пайызы, айылчарбасына (1,5 пайыз) жана социалдык кызмат көрсөтүүлөрдү өнүктүрүүгө (0,4 пайыз) туура келген. Өнөржайын, транспортту, байланышты, даярдоону жана кайра иштетүүнү өнүктүрүүгө жаңыдан берилген кредиттердин көлөмү 2005-жылы кыскарган. Ошону менен бирге эле, башка тармактарды кредиттөө көбөйгөн, алардын кредиттердин жалпы көлөмүндөгү үлүшү 18,3 пайызды түзгөн.

Улуттук валютадагы кредиттер боюнча пайыздык чендердин жылдык орточо деңгээли отчеттук мезгил ичинде 0,9 пайыздык пунктка жогорулоо менен 25,4 пайызды түзгөн. Чендердин өсүшү соодага кредиттердин наркынын жогорулашына байланыштуу жүргөн. Ошол эле учурда, бардык калган тармактар боюнча пайыздык чендердин деңгээли төмөндөгөн. Четөлкө валютасындагы кредиттер боюнча пайыздык чендердин орточо деңгээли 2,1 пайыздык пунктка азаюу менен 16,8 пайызга чейинкини түзгөн. Курулушка жана башка тармактарга кредиттер боюнча эң эле олуттуу төмөндөө байкалган (тиешелүүлүгүнө жараша 5,4 жана 5,6 пайыздык пункт). Четөлкө валютасында жаңыдан берилген кредиттер боюнча пайыздык чендердин деңгээлинин төмөндөөсү дээрлик бардык тармактар жана мөөнөттүүлүк категориялары боюнча катталган.

Улуттук валютадагы кредит портфелинин наркы жыл ичинде 0,8 пайыздык пунктка көбөйүү менен 24,9 пайызга чейинкини түзгөн, ал эми четөлкө валютасында - 18,0 пайыздан 18,7 пайызга чейин көбөйгөн. Бул жерде, жаңы валюталык кредиттер боюнча чендердин деңгээлинин төмөндөөсүнүн алкагында четөлкө валютасындагы кредит портфелинин наркынын жогорулашы, банктар алар боюнча пайыздык чендерди жогорулаткан мөөнөтүндө төлөнбөгөн кредиттердин үлүшүнүн өсүшү менен түшүндүрүлө тургандыгын белгилеп кетүү зарыл. Кредит

портфелинин наркынын жогорулоосу депозиттик-кредиттик операциялар боюнча маржанын көбөйүүсүнө алып келген: улуттук валютада анын мааниси 20,5тен 20,8 пайыздык пунктка, ал эми четөлкө валютасында 15,9дан 17,0 пайыздык пунктка чейин көбөйгөн.

Экономиканы кредиттөөнүн көлөмүнүн өсүшү 2005-жылы банктар тарабынан гана эмес, Улуттук банктан лицензия алышкан банктык эмес финансы-кредиттик мекемелер боюнча да байкалган. Ушул уюмдардын чогуу алгандагы кредит портфели жыл ичинде 41,5 пайызга көбөйүү менен 2006-жылдын үчтүн айынын бирине карата 3922,2 млн. сомду түзгөн. Мында, банктык эмес ири финансы-кредиттик мекемелер (Кыргыз айылчарба финансы корпорациясы, Кредиттик союздарды колдоо жана өнүктүрүү боюнча финансы компаниясы) тарабынан берилген жаңы кредиттер боюнча пайыздык чендердин орточо деңгээли 2004-жылдагыга салыштырганда 0,7 пайыздык пунктка төмөндөө менен 16,2 пайызга чейинкини түзгөн, ал эми жыл ичинде алардын кредит портфелинин наркы 17,0 пайыздан 15,9 пайызга чейин кыскарган.

II

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫНЫН 2005-ЖЫЛДАГЫ ИШИ

2-ГЛАВА

АКЧАКРЕДИТ САЯСАТЫ

2.1. Акчакредит саясатынын максаттары жана натыйжалары

Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндөгү» Мыйзамына ылайык тиешелүү акчакредит саясатын жүргүзүү аркылуу баанын туруктуулугуна жетишүү жана аны колдоп туруу Улуттук банктын ишинин максаты болуп саналат. Инфляциянын максаттуу көрсөткүчү катары керектөө бааларынын индекси (КБИ) пайдаланылат, анын өсүш арымы Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2005-жылга акчакредит саясаты жөнүндө Билдирүүсүндө реалдуу ИДПны 5,0 пайызга көбөйтүү шартында 4,0 пайыздан ашпаган деңгээлде аныкталган (2005-жылдын бештин айы 2004-жылдын бештин айына карата).

2005-жылдын үчтүн - аяк оона айларында экономикада өсүш арымы нөлгө барабар болгондуктан, 2005-жылга инфляциянын максаттуу деңгээли 4,7 пайыз маанисине чейин кайрадан каралган. Иш жүзүндө жылдын жыйынтыгы боюнча ИДПнын төмөндөөсү жүргөн, демек инфляция деңгээли жылдык белгиленген максаттуу көрсөткүчтөн бир аз ашуу менен 4,9 пайызды түзгөн.

Баанын динамикасы 2005-жылы олуттуу деңгээлде жашылча-жемиштен аз түшүм алынышынан улам, азыктүлүк товарларына баанын жогорулooосу менен

2.1.1-график

Банктардан тышкаркы акчалардын, алмашуу курсунун жана КБИнин өсүш арымдары (бир мезгилдин акырына карата)
(жылдык мааниде алганда)

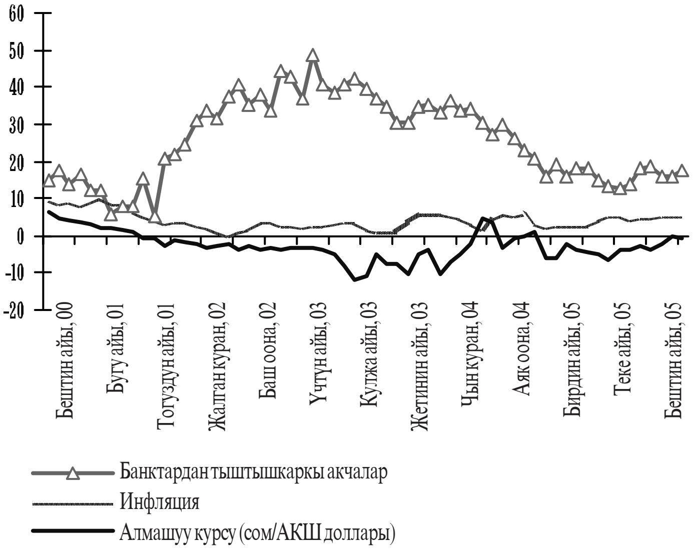

аныкталган. Мөмө-жемиш тобун эске албаганда, КБИнин өсүш арымы 3,6 пайызды түзгөн (2004-жылы 3,5 пайыз). Инфляция деңгээлинин жогорулоосу ошондой эле, 2005-жылдын 4-чейрегинде күйүүчү-майлоочу материалдарга баанын кескин өсүшү менен да шартталган.

Экономиканын андан ары ремонетизацияланышы менен шартталган номиналдык түрдөгү акча топтомунун жетишээрлик жогорку өсүш арымда болгондугуна карабастан, инфляция отчеттук жылда монетардык эмес мүнөзүн артыкчылыктуу сактап турган. Натыйжада, 2005-жылы акча жүгүртүлүшүнүн тездиги кыскаруусун улантып, мында нак акчага салыштырганда акча массасынын депозиттик түзүүчүлөрүнүн озгон арымда өсүшү тенденциясы орун алган. Ошондой болсо да, ишкердик жигердүүлүктүн басаңдоосун эске алуу менен акчакредит саясаты бир аз солгундаган мүнөздө болуу менен акча топтомдорунун өсүш арымы реалдуу алганда 2004-жылдагыга караганда төмөн болгон.

Акча топтомдорунун ичинен M2X кеңири мааниде колдонулуучу акча массасы эң чоң арымда көбөйгөн. 2005-жылы анын өсүш арымы 25.5 пайызды[1] түзгөн, ал эми M2 акча массасы 17,6 пайызга өскөн. Бир аз көбөйүү M0 акча топтому – банктардан тышкаркы нак акчалар боюнча байкалган, анын өсүш арымы 17,5 пайызды түзүү

2.1.1-таблица

Акча базасын түптөө булактары (бир мезгилдин акырына карата)
(млн. сом, бир АКШ доллары үчүн 42 сом туруктуу алмашуу курсу боюнча)

	2004-жыл	2005-жыл	Өсүш арымы, *пайыздарда*	M2Xке таасир, *пайыздык пункттар*
Накта четөлкө активдери	14 626,7	17 588,9	20,3	23,9
Накта эларалык камдар	13 798,6	17 476,8	26,7	29,7
Башка тышкы активдер	879,6	163,6	-81,4	-5,8
КМШ өлкөлөрү менен эсеп-лөр	-51,4	-51,4	0,0	0,0
Узак мөөнөттүү тышкы милдеттенмелер	-2 356,8	-2 352,9	-0,2	0,0
Накта ички активдер	110,2	230,2	108,9	1,0
Накта ички кредит	834,3	1 489,5	78,5	5,3
КР Өкмөтүнө карата талаптар	420,5	1 188,5	182,6	6,2
РЕПО операциялары	40,0	-50,0	-225,0	-0,7
Банктарга талаптар	373,8	351,0	-6,1	-0,2
Башка статьялар	-724,1	-1 259,3	73,9	-4,3
Акча базасы	**12 380,1**	**15 466,2**	**24,9**	**24,9**
Жүгүртүүдөгү акча	11 425,1	13 413,8	17,4	16,1
Комбанктардын камдары	955,1	2 052,4	114,9	8,9

[1] Акча массасынын түзүмүндөгү резидент эместердин депозиттерин эске албаганда 42 сом/АКШ CIF доллары туруктуу алмашуу курсу боюнча.

менен 2004-жылдагыга караганда 2,0 пайыздык пунктка төмөн болгон. Бул акча активдерине карата транзакциялык суроо-талаптын басаңдоосун далилдейт. Ошентип, 2005-жылы Улуттук банк акчага карата суроо-талапка жана негизинен монетардык эмес факторлор менен шартталган инфляция деңгээлине ылайык акча сунушун жөнгө салууну жүзөгө ашырган.

Акча базасы жыл ичинде 24,9 пайызга көбөйүү менен 2005-жылдын акырына карата абал боюнча 15466,2 млн. сомду түзгөн. Улуттук банктын операциялары аны 2650,3 млн. сомго чейин көбөйткөн, бул эң башкысы четөлкө валюталарынын агылып кирүүсүнүн өсүшүнүн натыйжасында банктар аралык валюта рыногундагы операцияларга байланыштуу болгон. Ошондуктан, Улуттук банк валюта рыногундагы кескин өзгөрүүлөрдү жөнгө салуу максатында четөлкө валюталарын сатып алуу боюнча операцияларды жүзөгө ашырууга айрыкча басым жасаган. Отчеттук жыл ичинде накта сатып алуунун көлөмү 71,3 млн. АКШ долларын түзгөн, Өкмөттүн бюджеттик операцияларынын эсебинен акча базасы 435,6 млн. сомго өскөн. Акча базасынын көбөйүүсүнө накта четөлкө активдеринин салымы 23,9 пайыздык пункту түзгөн, ал эми накта ички активдердин үлүшү – 1,0 пайыздык пункт.

Акча базасынын 2005-жылдын акырына карата түзүмүндө жүгүртүүдөгү акчалардын үлүшүнүн төмөндөшү белгиленген (2004-жылдын акырына карата алынган 92,3 пайыздын ордуна 86,7 пайыз), демек коммерциялык банктардын камдарынын үлүшү көбөйгөн (7,7 пайыздын ордуна 13,3 пайыз).

Отчеттук мезгилдин акырына карата М2 акча массасы 15959,3 млн. сомду түзгөн, 2005-жыл ичинде көбөйүү 17,6 пайызды көрсөткөн (2004-жылы – 22,4 пайыз). М2 акча массасынын түзүмүндө улуттук валютадагы депозиттер озгон арымда көбөйгөн, мында которулмалуу жана башка депозиттердин өсүшү 2004-жылдагыга салыштырганда түп-тамырынан өзгөрүү менен тиешелүүлүгүнө жараша, 10,2 жана 39,6 пайызды түзгөн (2004-жылы тиешелүүлүгүнө жараша, 47,2 жана 18,6 пайыз).

М2Х акча массасынын көлөмү 2005-жылы 25,5 пайызга көбөйүү менен 21401,9 млн. сомду түзгөн. Акча базасынын өзгөрүүсү учурундагыдай эле, 2005-жылы кеңири мааниде колдонулуучу акчанын өсүшү негизги таасирди Улуттук банктын накта эларалык камдарынын көбөйүүсү менен шартталган. Четөлкө валюталарын сатып алуу Улуттук банктын эларалык камдарын толуктоонун маанилүү булагы болуп калган, бул накта эларалык камдарды толуктоо булактарынын жалпы көлөмүндө ички рыноктун ролунун өсүп бара жаткандыгын далилдейт. Бир эле учурда, эң башкысы Кредиторлордун Париж клубу менен түзүлгөн келишимдердин алкагында тышкы карыз-

ды реструктуризациялоого байланыштуу тышкы факторлордун таасири кыскарган. Бул жерде ошондой эле, банк тутумунун накта ички активдеринин курамында көлөмү жыл ичинде 32,0 пайызга өскөн экономикага кредиттердин көбөйүүсүн да белгилеп кетүү зарыл.

2.1.2-таблица
М2Х акча массасын түптөө булактары (бир мезгилдин акырына карата)[1]
(млн. сом, бир АКШ доллары үчүн 42 сом туруктуу алмашуу курсу боюнча)

	2004-жыл	2005-жыл	Өсүш арымы, *пайыздарда*	М2Хке таасир, *пайыздык пункттар*
Нак четөлкө активдери	16 709,6	19 585,1	17,2	16,9
Узакмөөнөттүү тышкы милдеттенмелер	-2 356,8	-2 352,9	-0,2	0,0
Нак ички активдер	2 698,8	4 169,7	54,5	8,6
Өкмөткө накта талаптар	1 131,4	1 405,5	24,2	1,6
Экономикага кредит	6 067,6	8 010,1	32,0	11,4
Улуттук валютада кредит	1 836,3	2 197,2	19,7	2,1
Четөлкө валютада кредит	4 231,3	5 812,9	37,4	9,3
Башка статьялар	-4 500,1	-5 246,0	16,6	-4,4
Акча массасы (М2Х)	**17 051,7**	**21 401,9**	**25,5**	**25,5**
Банктардан тышкаркы акчалар	11 124,0	13 065,4	17,5	11,4
Депозиттер	5 927,7	8 336,5	40,6	14,1
Улуттук валютадагы депозиттер	2 444,5	2 893,9	18,4	2,6
Четөлкө валютасындагы депозиттер	3 483,2	5 442,5	56,3	11,5

2005-жылдын акырына карата М2Х түзүмү төмөнкүдөй өзгөрүүлөргө дуушар болгон:

- банктардан тышкаркы акчанын үлүшү 61,0 пайызды түзгөн (2004-жылдын акырына карата 65,2 пайыз);
- улуттук валютадагы депозиттердин үлүшү 13,5 пайызды түзгөн (2004-жылдын акырына карата 14,3 пайыз);
- четөлкө валютасындагы депозиттердин үлүшү 25,4 пайызды түзгөн (2004-жылдын акырына карата 20,4 пайыз).

Экономиканы монетизациялоо (жылдын акырына карата М2Х ИДПга карата катышы) 2004-жылдагыга салыштырганда 3,4 пайыздык пунктка өсүү менен ИДПга карата 21,4 пайызды түзгөн.

[1] 2005-жылдын тогуздун айынын биринен тартып акчакредит жана финансылык статистика боюнча колдонмого ылайык коммерциялык банктардын жана банк тутумунун аналитикалык балансында резидент эместердин депозиттери жана кредиттери резидент эместерге карата милдеттенмелер жана талаптар караты чагылдырылган жана кеңири мааниде колдонулуучу акчанын курамында камтылбайт.

2.2. Акчакредит саясатынын каражаттары

Банк тутумундагы ликвиддүүлүктүн жогорку деңгээли жана республикага четөлкө валюталарынын олуттуу агылып кирүүсү Улуттук банктын отчеттук жылдагы операцияларынын көлөмүнө жана түзүмүнө таасирин тийгизген негизги факторлордон болгон. Ушуга байланыштуу, Улуттук банк коммерциялык банктарга ликвиддүүлүктү сунуштоо боюнча операцияларынын көлөмүн кыскартып, валюталык интервенцияларынын көлөмүн көбөйткөн. Улуттук банктын 2005-жылдагы операцияларынын жалпы көлөмү 7,0 млрд. сомго жакынды түзүү менен 2004-жылдагыга салыштырганда 41,3 пайызга кыскарган. Алып көрсөк, кайра каржылоо боюнча операциялардын үлүшү ("овернайт" кредиттерин берүү аркылуу) 2004-жылдагыга салыштырганда Улуттук банктын операцияларынын жалпы көлөмүндө 75,1ден 37,7 пайызга чейин кыскарган. Тике РЕПО операцияларынын ошондой эле Улуттук банк тарабынан банк тутумуна кошумча ликвиддүүлүктү кыска мөөнөттүү багыттоо үчүн пайдаланылган валюталык СВОП операциялары байкаларлык төмөндөгөн. Ушул операциялардын салыштырмалуу салмагы 0,2 жана 0,9 пайызды түзүү менен тиешелүүлүгүнө жараша, 3,4 жана 0,9 пайыздык пунктка азайган. Ошол эле учурда, валюталык интервенциялардын үлүшү 15,8ден 56,0 пайызга чейин өскөн. Мында негизги көлөмүн (87,4 пайызын) АКШ долларын сатып алуу боюнча оперциялар түзгөн.

2.2.1. Ачык рыноктогу операциялар

Ачык рынокто операцияларды жүргүзүү банк тутумунда ликвиддүүлүктү жөнгө салуу үчүн каралган жана акчакредит саясатынын максаттарына ылайык, ошондой эле финансы рыногунда жагдайдын калыптанышына жараша жүзөгө ашырылат. 2005-жылы Улуттук банк ачык рынокто операция жүргүзүүнүн эки түрүн: тике жана кайтарым РЕПО операцияларын пайдаланган. Тике РЕПО операциялары (коммерциялык банктардан аларды кайтара сатуу шартында мамлекеттик баалуу кагаздарды сатып алуу) кыска мөөнөткө ликвиддүүлүктү сунуштоо максатында колдонулган. Мына ушул бүтүмдөрдө Улуттук банк мамлекеттик казына векселдерин (МКВ) пайдаланган. Кайтарым РЕПО операциялары (коммерциялык банктарга белгилүү мөөнөткө мамлекеттик баалуу кагаздарды сатуу) ликвиддүүлүктү орто мөөнөттүк арылтуу максаттарында жүргүзүлгөн. Мына ушул бүтүмдөрдө Улут-

тук банк мамлекеттик (жөнгө салуучу) казына векселдерин - МКВ (ж) пайдаланган.

Коммерциялык банктарда 2005-жыл үчүн мүнөздүү болгон жана ликвидүүлүктүн туруктуу жана жетиштүү деңгээлде сакталып турушуна байланыштуу, Улуттук банк болгону бир гана тике РЕПО операциясын жүзөгө ашырган. Бул бүтүм банк тутумунан депозиттердин агылып чыгуусуна байланыштуу жалган куран айынын акырында жүргүзүлгөн. Ушул учурда Улуттук банк коммерциялык банктарды кайра каржылоо боюнча операцияларынын жигерин арттырган.

Банк тутумунан ликвиддүүлүктү алып салуу боюнча кайтарым РЕПО операцияларын Улуттук банк коммерциялык банктарда ликвиддүүлүктүн деңгээлинин олуттуу жогорулашы байкалган жылдын баш жагында жана акырында жүргүзгөн. Бул жерде, келишилген бүтүмдөрдүн ачык-айкындуулугун арттыруу жана рыноктук негизде акча ресурстарынын наркын рыноктук негизде аныктоо максатында, 2005-жылы кайтарым РЕПО операцияларын өткөрүүнүн тендердик механизми колдонууга киргизилгендигин белгилеп кетүү зарыл. РЕПО шарттарында МКВ(ж) жайгаштыруу боюнча беш тендер өткөрүлгөн. Кайтарым РЕПО операцияларынын көлөмү 2004-жылдагыга салыштырганда 22,4 пайызга кыскарган. Кайтарым РЕПО операцияларынын орточо алынган мөөнөттүүлүгү 71 күндөн 49 күнгө чейин азайган жана бул бүтүмдөрдүн орточо салмактанып алынган чени 3,5 пайызды түзгөн.

2.2.1.1-таблица

Улуттук банктын мамлекеттик баалуу кагаздар менен операциялары
(миң сом)

	1-ч.	2-ч.	3-ч.	4-ч.	Жыйынтыгы
2004-ж.	**216 299,1**	**293 683,0**	**132 000,2**	**62 000,1**	**703 982,4**
анын ичинде:					
тике РЕПО операциялары	-	238 682,8	132 000,2	62 000,1	432 683,0
кайтарым РЕПО операциялары	216 299,1	55 000,3	-	-	271 299,3
2005-ж.	**117 000,4**	-	-	**110 500,9**	**227 501,3**
анын ичинде:					
тике РЕПО операциялары	17 000,1	-	-	-	17 000,1
кайтарым РЕПО операциялары	100 000,4	-	-	110 500,9	210 501,2

2.2.2. Валюта рыногундагы операциялар

2005-жылы Улуттук банк ички банктар аралык рынокто четөлкө валюталарын сатып алуу/сатуу боюнча, алмашуу курсунун кескин өзгөрүшүн теске салуу максатында жүзөгө ашырылган операциялардын көлөмүн олуттуу көбөйткөн. Мында, Улуттук банк жалган куран жана чын

куран айларында АКШ долларын сатуу боюнча операцияларды жүзөгө ашырууга айрыкча басым жасаган, анткени ушул мезгилде рынокто АКШ долларына карата суроо-талаптын артышына байланыштуу четөлкө валютасынын тартыштыгы келип чыккан. Улуттук банктын интервенциялары алмашуу курсунун турукташуусун камсыз кыла алган. Чын куран айынын акыркы күндөрү товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн экспортунан четөлкө валюталарынын түшүүлөрүнүн өсүшүнө жана АКШ долларына карата суроо-талаптын кыскаруусуна байланыштуу алмашуу курсу төмөндөй баштаган. Ушул мезгилде Улуттук банк накталай эмес АКШ долларын сатып алууну жүзөгө ашырган.

2.2.2.1-график

Улуттук банктын 2005-жылда четөлкө валюталары менен жүргүзгөн операциялары

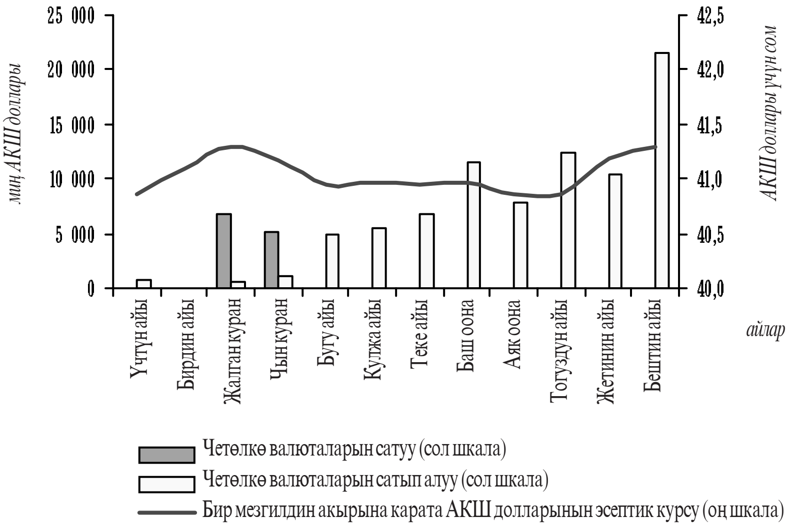

Бугу айынан баштап валюта тооруктарында АКШ доллларын сунуштоо валюталык депозиттердин, акчалай которуулар жана банктарды капитализациялоого каражаттардын агылып кирүүсүнө, ошондой эле экспорттон түшүүлөрдүн өсүшүнө байланыштуу жана башка операциялардан улам байкаларлык өсүшкө ээ болгон. Рынокто четөлкө валюталарын артыкча сунуштоо жылдын акырына чейин сакталып калган, ушуга байланыштуу Улуттук банк аларды сатып алуу боюнча операцияларды жүргүзүүнү уланткан. Натыйжада, валюта тооруктарында алмашуу курсу бир аз гана өзгөрүүгө дуушар болгон жана ал эң башкысы коммерциялык банктардагы четөлкө валютасынын көлөмүнө жараша жүргөн. Мында, ички рыноктогу АКШ долларынын курсунун ыргагына дүйнөлүк рыноктордогу жагдайлар таасирин тийгизген эмес. 2004-жылга салыштырганда валюта тооруктарындагы алма-

шуу курсунун өзгөрүү чеги 2005-жылы олуттуу кыскаруу менен орточо жылдык өлчөмгө салыштырганда 2,9 пайызды түзгөн (2004-жылы бул көрсөткүч 8,6 пайызга барабар болгон).

Отчеттук жылы Улуттук банк 82,3 млн. АКШ долларын сатып алып, 12,0 млн. АКШ долларын саткан. Ошентип, накта сатып алуунун көлөмү 71,3 млн. АКШ долларын түзгөн. Мында, АКШ долларынын сомго карата эсептик курсу жыл ичинде 0,78 пайызга төмөндөө менен отчеттук жылдын акырында 41,3011 сом/АКШ долларын түзгөн.

Улуттук банк 2005-жылы валюталык интервенциялар менен катар эле улуттук валютадагы ликвиддүүлүктү толуктоо максатында коммерциялык банктардан четөлкө валюталарын сатып алуу боюнча валюталык СВОП операцияларын жүргүзгөн. Отчеттук жылдан мурдагы жылга салыштырганда ушул операциялардын көлөмү 5,0 млн. АКШ долларынан 1,6 млн. АКШ долларына чейин кыскарган, бул банк тутумунда ликвиддүүлүктүн жогорку деңгээлде болушу менен шартталган.

2.2.2.1-таблица

Улуттук банктын четөлкө валюталары менен жүргүзгөн операциялары
(миң. АКШ доллары)

	1-ч.	2-ч.	3-ч.	4-ч.	Жыйынтыгы
2004-ж.	**3 000,0**	**7 980,0**	**11 393,0**	**27 260,0**	**49 633,0**
анын ичинде:					
Четөлкө валютасын сатып алуу	1 400,0	5 090,0	8 240,0	27 190,0	41 920,0
Четөлкө валютасын сатуу	600,0	600,0	1 525,0	0,0	2 725,0
Валюталык СВОП операциялары (сатып алуу)	1 000,0	2 290,0	1 628,0	70,0	4 988,0
2005-ж.	**8 680,0**	**17 590,0**	**26 175,0**	**44 340,0**	**96 785,0**
анын ичинде:					
Четөлкө валютасын сатып алуу	1 260,0	11 460,0	26 175,0	44 340,0	83 235,0
Четөлкө валютасын сатуу	6 810,0	5 145,0	-	-	11 955,0
Валюталык СВОП операциялары (сатып алуу)	610,0	985,0	-	-	1 595,0

2.2.3. Банктарды кайра каржылоо

Камдык талаптарды аткаруу үчүн банктар тарабынан "овернайт" кредиттери пайдаланылат. Бирок, отчеттук жыл ичинде банк тутумунда ликвиддүүлүктүн деңгээли бир кыйла жогору жана туруктуу сакталып турушуна байланыштуу коммерциялык банктардын Улуттук банктын кредиттик ресурстарына суроо-талабы байкаларлык кыскарган: 2004-жылдагыга салыштырганда берилген "овернайт" кредиттеринин жалпы көлөмү 3,4 эсеге азайган (8,9 млрд. сомдон 2,6 млрд. сомго чейин). Кредиттин ушул түрүнө суроо-талаптын жогорулоосу банк тутумунда депозиттердин агылып чыгуусу байкалган жалган ку-

ран айынын акырында гана катталган. Бүтүндөй алганда 2005-жылы "овернайт" кредитинен 10 банк пайдаланган, бирок кредиттин негизги көлөмү (70 пайыздан көбүрөөгү) эки банкка сунушталган. Ушул кредит боюнча орточо жылдык чен 2005-жылы 6,2 пайызды түзгөн.

Отчеттук жыл ичинде Улуттук банк коммерциялык банктарды кайра каржылоо механизмин өркүндөтүү боюнча чараларды көргөн. Алып көрсөк, банк тутумунан депозиттердин агылып чыгуусунун олуттуу тобокелдиги келип чыккан жалган куран айында коммерциялык банктарга ликвиддүүлүктү колдоого атайын кредиттерди алуу мүмкүнчүлүгү берилген. Жылдын чын куран айынын сегизинен тартып "Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын "овернайт" кредити жөнүндөгү" Жобого сунуш кылынган, банктар аралык рыногунун чөйрөсүн кеңейтүүгө багытталган өзгөртүүлөр күчүнө кирген. Ага ылайык "овернайт" кредити боюнча ченди Улуттук банктын эсептик ченине байланыштыруу коэффициенти 1,2ден 1,5ке чейин көбөйтүлгөн. Теке айынын биринен тартып, ага ылайык "овернайт" кредитин алуу үчүн коммерциялык банк төлөө мөөнөтү өтүп жаткан чейректин чегинде белгиленген мамлекеттик баалуу кагаздар (векселдер жана ноталар) түрүндөгү күрөөнү коюуга тийиш болгон, мамлекеттик баалуу кагаздар рыногунун андан ары өнүктүрүү максатында кабыл алынган ушул Жобого карата дагы бир өзгөртүү күчүнө кирген. Мындан тышкары, теке айында кредиттик ресурстарды пайдалануу чөйрөсүн кеңейтүү жана тобокелдиктерди басаңдатуу максатында, Улуттук банк тарабынан 2006-жылдын үчтүн айынын биринен тартып, коммерциялык банктарга мамлекеттик баалуу кагаздарды күрөөгө алуу менен пайызсыз бир күндүк кредиттерди берүү жөнүндө чечим кабыл алынган.

2.2.3.1-таблица

Улуттук банк тарабынан берилген "овернайт" кредиттери
(миң. сом.)

	1-ч.	2-ч.	3-ч.	4-ч.	Жыйынтыгы
2004-ж.	834 800,0	3 416 400,0	3 698 400,0	977 700,0	8 927 300,0
2005-ж.	1 065 300,0	1 563 200,0	-	-	2 628 500,0

2.2.4. Эсептик чен

Улуттук банктын эсептик чени акча ресурстарынын наркын аныктоодо багыт берүүчү болуп саналат жана "овернайт" кредиттери жана валюталык СВОП операциялары боюнча пайыздык чендерди ага байланыштыруу аркылуу акча рыногундагы чендердин деңгээлине таасирин

тийгизет. Мындан тышкары, эсептик чен чарба жүргүзүүчү субъектер тарабынан юридикалык жактардан салык алынуучу пайдасын эсептөөдө жана ар кандай төлөмдөрдүн убагында төлөнбөй калышы үчүн туумдарды (пения) жана айыптык төлөмдөрдү эсептөөдө колдонулат.

Отчеттук жылы Улуттук банк эсептик ченди аныктоо ыкмасын өзгөрткөн эмес: анын өлчөмү мурдагыдай эле, аларды баштапкы жайгаштырууну Улуттук банк ар жумалык аукциондордо жүзөгө ашырган өзүнүн жүгүртүү мөөнөтү 28 күндүк ноталарынын кирешелүүлүгүнө теңдештирилген. Ошону менен бирге эле, Улуттук банктын ноталарынын рыногун өнүктүрүү жана анын ачык-айкындуулугун арттыруу максатында өлкөнүн башкы банкы 2005-жылы кийинки айга эмиссиянын көлөмүн алдынала жарыялоону баштаган. Мындан тышкары, "Улуттук банктын ноталарын чыгаруу, жайгаштыруу жана төлөө жөнүндөгү" Жобого өзгөртүүлөр киргизилип, ага ылайык Улуттук банк аукциондун жүрүшүндө эмиссия көлөмүн өзгөртө албайт. Бул чаралар акча ресурстарынын наркынын индикатору катары эсептик чендин ролунун артышына өбөлгө түзөт.

2.2.4.1-график

Улуттук банктын эсептик ченинин 2005-жылдагы динамикасы

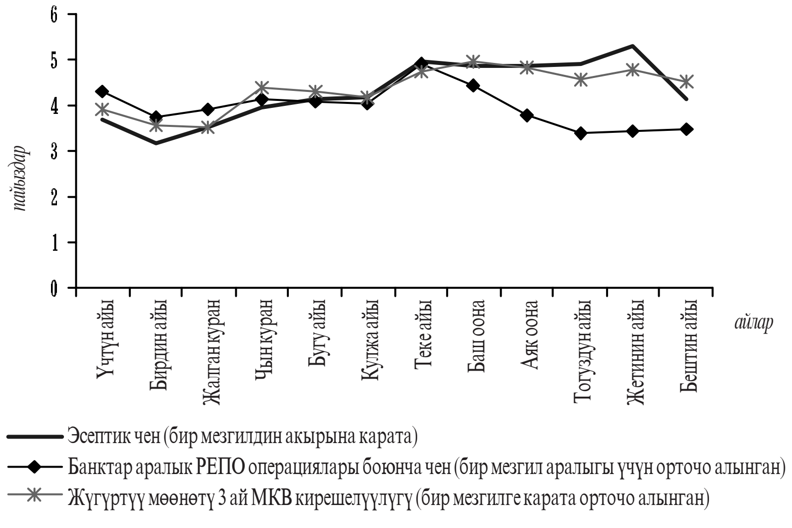

Улуттук банктын эсептик ченинин динамикасы жыл ичинде банк тутумундагы ликвидүүлүктүн өзгөрүп турушуна, акча рыногунун башка сегменттериндеги чендердин деңгээлине, ошондой эле баалуу кагаздарга инвестициялардын мөөнөттөрүнө тиешелүү коммерциялык банктардын артыкчылык берүүлөрүнө жараша калыптанган. Алып көрсөк, жыл башындагы коммерциялык банктардын үстөк камдарынын деңгээлинин жогору болушу Улуттук банктын но-

таларынын аукциондорунда атаандаштыктын күчөшүнө түрткү берген, бул акча рыногунун башка сегменттеринде пайыздык чендердин төмөндөшү шартында Улуттук банктын эсептик чененин бирдин айында 3,2 пайызга чейин төмөндөшүнө алып келген. Ошондой болсо да, жалган куран айынан тартып бүтүндөй жыл ичинде деңгээли тогуздун айынын акырында 5,3 пайызга жеткен эсептик чендин өсүш тенденциясы басымдуулук кылып турган. Жылдын акырында Улуттук банктын ноталарынын рыногундагы жагдай банк тутумундагы ликвиддүүлүктүн олуттуу артышынын таасири астында өзгөргөн жана бештин айы ичинде эсептик чендин бара-бара төмөндөөгө ык койгондугу байкалган. Натыйжада, жылдын акырында ал 4,1 пайыз деңгээлине чейин түшкөн жана жылдын баш жагындагы чендин деңгээлинен 0,1 пайыздык пунктка ашкан.

Жума сайын сатууга коюлган ноталарынын эмиссиясынын көлөмү, эрежедегидей эле, 4,0 млн. сомду түзгөн. 2005-жылдагы эсептик чендин орточо деңгээли 4,4 пайызды түзгөн, бул 2004-жылдагы ушул эле көрсөткүчтөн 0,3 пайыздык пунктка төмөн.

2.2.5. Милдеттүү камдар (резервдер)

Милдеттүү камдар акча массасын тескөөнүн, ошондой эле акчакредит саясатынын башка максаттарына жетишүүнүн маанилүү каражаты болуп саналат. Жыл башында милдеттүү камдар жөнүндө өзгөртүлгөн Жобо күчүнө кирген, ага ылайык камдык талаптарды сактагандык үчүн компенсацияларды эсептөөдө бирдиктүү чен – коммерциялык банктардын айдын баш жагындагы улуттук жана четөлкө валюталарындагы депозиттер боюнча орточо салмактанып алынган чен колдонула баштаган. Камдык талаптарды эсептөөгө киргизилген мына ушул өзгөртүүлөр депозиттер рыногунда атаандаштыкты күчөтүү жана пайыздык чендердин деңгээлин төмөндөтүү максатында кабыл алынган. Мында, 2005-жылы милдеттүү камдардын ченеми (нормасы) 10 пайыз деңгээлинде калган.

Отчеттук жыл ичинде милдеттүү камдардын өсүшүнүн натыйжасы катары депозиттердин өсүү тенденциясы сакталып калган, ал депозиттердин кыска мөөнөттүү агылып чыгуусуна байланыштуу жалган куран - чын куран айларында гана токтогон. Бүтүндөй алганда отчеттук мезгил ичинде милдеттүү камдардын көлөмү 67,2 пайызга көбөйгөн. Мында, бир банк тарабынан милдеттүү камдарды сактабагандыктын үч фактысы катталып, ал үчүн андан 32,5 миң сом өлчөмүндө төлөм өндүрүлүп алынган. Ошол эле учурда, коммерциялык банктарга милдеттүү камдык талаптар-

ды сактагандыгы үчүн төлөнгөн компенсациялардын суммасы отчеттук мезгил ичинде 12,9 млн. сомду түзгөн же 2004-жылдагыга салыштырганда 1,5 эсеге көп болгон.

2.2.5.1-таблица

Коммерциялык банктардын камдарынын орточо күндүк деңгээли
(миң сом)

	1-ч.	2-ч.	3-ч.	4-ч.
2004-ж.	**752 418,6**	**649 450,9**	**774 662,7**	**1 107 166,2**
анын ичинде:				
милдеттүү камдар	455 375,8	487 862,6	554 061,0	636 656,4
үстөк камдар	297 042,8	161 588,4	220 601,7	470 509,7
2005-ж.	**1 291 521,4**	**1 191 003,0**	**1 348 317,6**	**1 667 012,9**
анын ичинде:				
милдеттүү камдар	721 715,6	761 923,3	922 918,5	1 070 262,3
үстөк камдар	569 805,8	429 079,7	425 399,1	596 750,6

2.3. Валюта саясаты жана эларалык камдарды тескөө

Өткөөл учурдун татаал процесстери жүрүп жаткан жана чакан, ошол эле учурда ачык экономикасы шартында, анда четөлкө валюталарынын курсу ички валюта рыногунда түптөлгөн суроо-талап жана сунуштун негизинде калыптанган өзгөрүлмөлүү алмашуу курсу ыргагы кандайдыр бир чекте тышкы таасирлерди басаңдатууну жана дүйнөлүк экономикада жүрүп жаткан өзгөрүүлөргө өз учурунда ыңгайлашууну камсыз кылат.

Кыргыз Республикасы 1995-жылдын жалган куран айынын жыйырма тогузунда Эларалык Валюта Фондусунун Келишимдер статьясынын «Мүчө болгон мамлекеттердин жалпы милдеттенмелери тууралуу» 8-статьясына кол коюу менен төлөмдөрдүн өткөрүлүшүн жана эч кандай чектөөлөрсүз утурумдук эларалык операциялар боюнча которууларды камсыз кылуу, ошондой эле курстардын көп түрдүүлүгүнүн тажрыйбада пайдаланылышына жана басмырлоочу валюталык келишимдерге катышууга жол бербөө боюнча милдеттенмени өзүнө алган.

Улуттук банктын иши валюта рыногунда туруктаашууну камсыз кылууга багытталган. Четөлкө валютасына карата ашкере суроо-талап сакталып турган мезгил ичинде (2005-жылдын жалган куран жана чын куран айларында) Улуттук банк тарабынан ички валюта рыногунда өз учурунда кабыл алынган чаралар алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүнө жол бербөөгө өбөлгө түзгөн. Кийинчерээк, бугу айынан тартып отчеттук жылдын акырына карата аны сунуштоо басымдуулук кылып турган шартта, аларды сатып алуу боюнча жүргүзүлгөн операциялар эларалык камдардын топтолушун шарттаган. Сомдун АКШ долларына карата алмашуу курсу 2005-жылы 0,78 пайызга чыңдалган (2004-жылы бул 5,81 пайызды түзгөн). Дүңүнөн алгандагы эларалык камдардын көлөмү 2005-жылдын акырында 612,3 млн. АКШ долларын түзгөн (2004-жылдын бештин айынын отуз бирине карата 565,2 млн. АКШ доллары).

Борбордук банктардын аткарган негизги милдеттеринин бири болуп саналган эларалык камдарды тескөө «Эларалык камдарды тескөөдө тобокелдиктерди жөнгө салуу саясаты», «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2005-жылга эларалык камдарынын эталондук портфели тууралуу», «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын эларалык камдарынын түзүмү жөнүндөгү» жана «Эларалык камдардын инвестициялык активдерин тескөөдөгү лимиттер тууралуу» Жоболор менен жөнгө салынган.

Борбордук банктын эларалык камдарды тескөө процессиндеги аткарган милдеттеринен улам камдык лик-

виддүүлүктү колдоо жана эларалык активдердин коопсуздугу принциптери так сакталган. Эларалык камдарды тескөөдө кирешелерди максимизациялоо принциби активдердин ликвиддүүлүгүн жана коопсуздугун камсыз кылуу боюнча принциптерди так сактоонун шартында аткарылган.

Эларалык камдарды тескөөдө инвестициялык инструменттердин тобокелдиктеринин жана (каражаттардын) кирешелүүлүгүнүн катышы Улуттук банк Башкармасынын жана Инвестициялык комитеттин чечимдери менен аныкталган. Камдык активдерди тескөөдө келип чыккан тобокелдиктерди чечим кабыл алуунун калыптанган тажрыйбасына жана ички контролдукка ылайык минимизациялоо контрагенттерге, каражаттардын түрүнө, инвестициялоонун өлчөмүнө жана мөөнөттүүлүккө карата критерийлерди, талаптарды жана чектөөлөрдү белгилөө аркылуу жүзөгө ашырылган.

Улуттук банктын эларалык камдары алтын түрүндөгү активдерден, Атайы карыз алышуу укугунан (СПЗ-АКУ) жана четөлкө валюталарынын портфелинен турат. Дүңүнөн алгандагы камдардын көлөмү 2005-жылдын акырына карата 612,34 млн. АКШ долларын түзүү менен жыл ичинде 47,18 млн. АКШ долларына же 8,35 пайызга көбөйгөн.

2005-жылы Улуттук банктын эларалык камдарынын курамындагы алтындын физикалык көлөмү өзгөрүүсүз калган, ал эми алтындын үлүшүнүн айрым бир өсүшкө ээ болушу дүйнөлүк рынокто ушул активдин баасынын жогорулоосу менен шартталган. Отчеттук жыл ичинде Улуттук банк тарабынан ЭВФтин алдындагы милдеттенмелер боюнча атайы карыз алышуу укугунда төлөмдөрдүн жүзөгө ашырылышы, ошондой эле тышкы рыноктордо АКШ долларынын дүйнөлүк негизги валюталарга карата курсунун чыңдалуусу 2004-жылдагыга салыштырганда эларалык камдардын түзүмүндө АКУнун (СПЗ) үлүшүнүн төмөндөгөндүгүн түшүндүрөт.

Улуттук банктын 2005-жылдагы эларалык камдарынын валюта портфели АКШ долларынан, евродон, швейцария франкынан, англия фунтунан, австралия жана канада долларынан ошондой эле, бир аз үлүштөгү башка валюталардан турган (япон йени, орус рубли).

Отчеттук жылда камдык активдердин валюта портфелинин түзүмү 2005-жылы АКШнын Федералдык резерв системасы тарабынан пайыздык чендерди жогорулатуу саясатын жүргүзүүсүнө байланыштуу, АКШ долларынын дүйнөнүн башка валюталарына карата курсунун өсүшү, ошондой эле активдердин кирешелүүлүгүнүн деңгээлинин жогорулоосу менен шартталган өзгөрүүгө дуушар болгон. Ликвиддүүлүк жана коопсуздук принциптерин сактоо менен Улуттук банк валюта портфелинин түзүмүндө евро-

2.3.1-график
Дүңүнөн алгандагы эларалык камдардын динамикасы

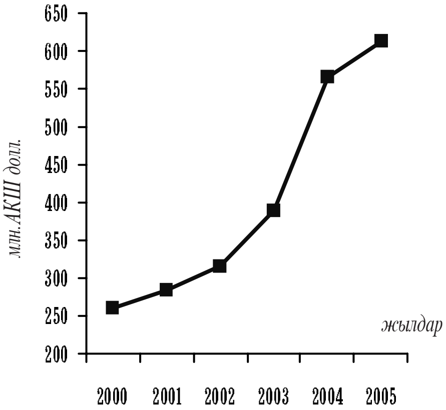

2.3.1-таблица
Улуттук банктын камдык активдеринин түзүмү
(пайыздар)

	2004-ж.	2005-ж.
Алтын	6,4	6,9
Валюта портфели	90,1	92,2
Атайы карыз алышуу укугу	3,5	0,9
Бардыгы болуп	100,0	100,0

нун, англия фунтунун, канада долларынын үлүшүн төмөндөткөн, ал эми АКШ долларынын үлүшүн көбөйткөн.

Улуттук банктын валюта портфелинин түзүмү чейрек сайын кайрадан каралып чыгуу менен дүйнөлүк экономиканын өнүгүшүнө, дүйнөлүк финансылык рыноктордогу жагдайларга ошондой эле, Кыргыз Республикасынын тышкы милдеттенмелеринин валюталык түзүмүн эске алуу менен өзгөртүлгөн.

2.3.2-таблица
Камдык активдердин валюта портфелинин түзүмү
(пайыздар)

	2004-ж.	2005-ж.
АКШ доллары	28,6	48,3
Евро	23,2	16,5
Швейцария франкы	4,7	3,7
Англия фунту	6,3	3,3
Австралия доллары	8,8	7,9
Канада доллары	28,5	20,3
Жана башкалар	0,0	0,0
Бардыгы болуп, валюта портфели	100,0	100,0

Кароого алынып жаткан жылы ички валюта рыногунда жүргүзүлгөн операциялар, Эларалык валюта фондусунун, Азия Өнүгүү банкынын жана Европа Шериктештиги Комиссиясынын кредиттерин кошо алганда, Улуттук банктын жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн пайдасына кредиттик түшүүлөр, Улуттук банктын эларалык камдарды тескөөдөн түшкөн кирешелери, «Кумтөр» алтын кенин казып алуудан концессиондук түшүүлөр жана баалуу металлдарга баанын өсүшү Улуттук банктын эларалык камдарынын көлөмүнүн өсүшүнүн негизги булагы болгон.

Отчеттук жылда эларалык камдар ички валюта рыногунда операцияларды жүзөгө ашыруу, Кыргыз Республикасынын мамлекеттик тышкы карызын тейлөө жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн мүчөлүк жана үлүштүк төлөмдөрүн төлөө үчүн пайдаланылган.

Эларалык камдарды тескөөнүн натыйжалуулугун арттыруу жана ликвиддүүлүктү тиешелүү деңгээлде колдоп туруу максатында, камдык активдер менен иш алып баруу портфелдик негизде түзүлгөн. АКШ долларынан, евродон, швейцария франкынан, англия фунтунан, австралия жана канада долларынан турган камдык портфель жумушчу жана инвестициялык активдерге бөлүштүрүлүп жана ликвиддүүлүктү зарыл болгон деңгээлде колдоп турууну камсыз кылган. Жумушчу портфелдин активдери бир кыйла өтүмдүү инструменттерге жайгаштырылуу менен Улуттук банктын жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн четөлкө валютасындагы төлөмдөрү жана ички валюта рыногундагы операциялар үчүн пайдаланылган. Инвестициялык портфелди тескөө эларалык камдардын бекитилген эталондук портфелине ылайык жүзөгө ашырылган. Активдер киреше алуу максатында эларалык рыноктун инвестициялык инструменттерине жайгаштырылган.

Отчеттук жылда Улуттук банк камдык активдерди өнүккөн өлкөлөрдүн Борбордук банктарында, эларалык финансы институттарында жана четөлкөлөрдүн дүйнөлүк алдыңкы рейтингдик агенттиктер тарабынан белгиленген жогорку кредиттик рейтингге ээ коммерциялык банктарына жайгаштырган. Улуттук банк банк-контрагенттердин абалына дайыма мониторингди жана анализдөөлөрдү

жүргүзүү менен зарылчылык келип чыккан шартта, Улуттук банктын коопсуздук боюнча талаптарына жооп бербеген банктар менен кызматташууну токтотуу жөнүндө чечим кабыл алган.

Камдык активдер эларалык рыноктун жогорку ишенимдүү жана өтүмдүү инструменттерине жайгаштырылган: баалуу кагаздарга, мөөнөттүү депозиттерге, ошондой эле бир күндүк РЕПО операциялары. Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын баалуу кагаздар портфелинде АКШнын, Германиянын, Австралиянын мамлекеттик баалуу кагаздары, Эларалык эсептешүүлөр банкынын кыска мөөнөттүү инвестициялык инструменттери камтылган. Мөөнөттүү депозиттер эларалык финансы институттарына, четөлкөлөрдүн борбордук жана коммерциялык банктарында жайгаштырылган.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы 2005-жыл ичинде эларалык камдардын курамындагы өтүмдүүлүгү төмөн активдеринин көлөмүн азайтуу боюнча ишти уланткан. Өтүмдүүлүгү төмөн активдерге, негизинен Standard Bank (Лондон) банкта өкмөттүн гарантиясынын камсыздоосу катары жайгаштырылган байланыштуу депозиттен жана Улуттук банктын ЖАК ЦАБСиРдеги депозиттери кирет. Отчеттук жыл ичинде Улуттук банктын 40 миң троян унциясындагы алтын өлчөмүндөгү байланыштуу депозити Standard Bank, Лондон банкынан толук бошотулуп алынган. Отчеттук жылдын акырында эларалык камдардын курамындагы өтүмдүүлүгү төмөн активдердин көлөмү 3,89 млн. АКШ долларын түзгөн.

2.3.3-таблица
Камдык активдерди жайгаштыруунун түзүмү
(пайыздар)

	2004-ж.	2005-ж.
Эларалык финансылык институттар	46,4	31,0
Борбордук банктар	25,2	33,9
Коммерциялык банктар	28,2	34,5
Улуттук банк	0,2	0,6
Бардыгы болуп	100,0	100,0

2.3.2-график
Өтүмдүүлүгү төмөн активдердин динамикасы

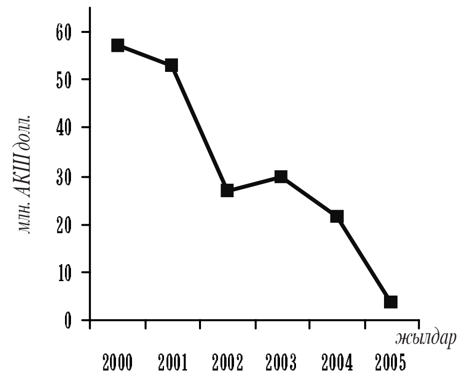

3-ГЛАВА

ФИНАНСЫ-КРЕДИТТИК МЕКЕМЕЛЕРДИН ИШИН ЖӨНГӨ САЛУУ

Улуттук банктын 2005-жылдагы иши финансы-кредит системасынын туруктуулугун бекемдөөгө, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынан лицензия алган финансы-кредиттик мекемелерде проблемаларды алдыналууга, көзөмөлдөө методологиясынын ыкмаларын жана тажрыйбасын өркүндөтүүгө багытталган. Ушуга байланыштуу, Улуттук банктын негизги күч-аракети банк секторун жөнгө салууну андан ары өнүктүрүүгө, ошондой эле банктарга мүнөздүү болгон тобокелдиктерге байланыштуу потенциалдуу проблемаларды өз учурунда аныктоого топтоштурулган.

3.1. Банк тутумунун иши боюнча баяндама[1]

3.1.1-график
Коммерциялык банктардын суммардык регулятивдик капиталы (бир мезгилдин акырына карата)

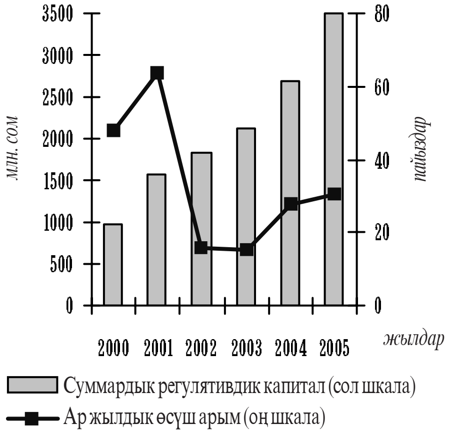

Отчеттук жылда республикада 19 коммерциялык банк иштеп турган[2].

2005-жыл ичинде банктардын регулятивдик суммардык капиталы[3] 819,0 млн. сомго же 30,4 пайызга жогорулоо менен 2005-жылдын акырына карата 3,5 млрд. сомду түзгөн. Мында, уставдык капитал[4] 21,4 пайызга көбөйгөн.

Банктардын суммардык милдеттенмелери[5] 2005-жылы 23,3 пайызга көбөйүү менен 18,5 млрд. сомду түзгөн. Мында, суммардык милдеттенмелердеги четөлкө валютасындагы милдеттенменин үлүшү 77,7 пайызды (2004-жылы – 81,5 пайызды) түзгөн.

[1] Эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, иштеп жаткан коммерциялык банктардын бир мезгилдин акырына карата абал боюнча жылдык регулятивдик отчетторунун такталган маалыматтары боюнча.

[2] ЭСК ААКсын жана четөлкө банкынын филиалын кошо алганда жана «ФинансКредитБанк КАБ» ААКсын (2005-жылдын бештин айынын отузунда лицензия берилген), ЦАБСиРди (убактылуу башкаруу режими аракеттенип турган, 2002-жылдын теке айынын он бешинен тартып банктык операцияларды жүргүзүү укугуна лицензиясы кайтарылып алынган) жана «Ак Банк» ААКсын (консервация режими колдонулган, 2004-жылдын теке айынын биринен тартып банктык операцияларды жүргүзүү укугуна лицензиясы кайтарылып алынган) эске албаганда.

[3] Жөнгө салуу максатында суммардык капиталга уставдык капитал, камдар, өткөн жылдардын бөлүштүрүлбөгөн пайдалары (кеткен чыгымдары), отчеттук жылдын пайдалары (кеткен чыгымдары) жана банкта классификацияланбаган активдерге түзүлгөн жалпы камдар кирет.

[4] Бул категорияга, жөнөкөй жана артыкчылыктуу акциялардан тышкары, акционерлер тарабынан салынган, бирок отчеттук күнгө карата тиешелүү каттоодон өтпөгөн кошумча капитал да кирет.

[5] Суммардык милдеттенмелерде банк тарабынан депозиттер түрүндө тартылган каражаттар, кредиттер ж. б. у. с. камтылат.

3.1.1-таблица

Коммерциялык банктардын милдеттенмелеринин түзүмү

Милдеттенмелер категориясы	2004-ж.		2005-ж.	
	көлөм *(млн. сом)*	үлүш *(пайыздар)*	көлөм *(млн. сом)*	үлүш *(пайыздар)*
Юридикалык жактардын талап боюнча төлөнүүчү депозиттери	**4 750,7**	**31,6**	**7 888,5**	**42,6**
Жеке адамдардын депозиттери	**2 081,2**	**13,9**	**2 663,8**	**14,4**
Юридикалык жактардын мөөнөттүү депозиттери	**1 143,9**	**7,6**	**1 536,2**	**8,3**
Улуттук банктын алдындагы милдеттенмелер	**55,2**	**0,4**	**33,3**	**0,2**
Корреспонденттик эсептер	**3 457,1**	**23,0**	**1 478,3**	**8,0**
Кыска мөөнөттүү жайгаштыруулар	**208,7**	**1,4**	**15,2**	**0,1**
Бийлик органдарынын депозиттери жана кредиттери	**225,5**	**1,5**	**919,9**	**5,0**
РЕПО келишими боюнча сатылган баалуу кагаздар	**88,9**	**0,6**	**0,0**	**0,0**
Алынган кредиттер[1]	**2 057,2**	**13,7**	**2 281,3**	**12,3**
Субординацияланган карыз	**217,6**	**1,4**	**364,2**	**2,0**
Башка милдеттенмелер	**724,3**	**4,8**	**1 327,9**	**7,2**
Бардыгы болуп	**15 010,1**	**100,0**	**18 508,6**	**100,0**

[1] Банктардын жана башка финансы-кредиттик мекемелердин депозиттерин кошо алганда

3.1.2-график

Коммерциялык банктардын милдеттенмелери

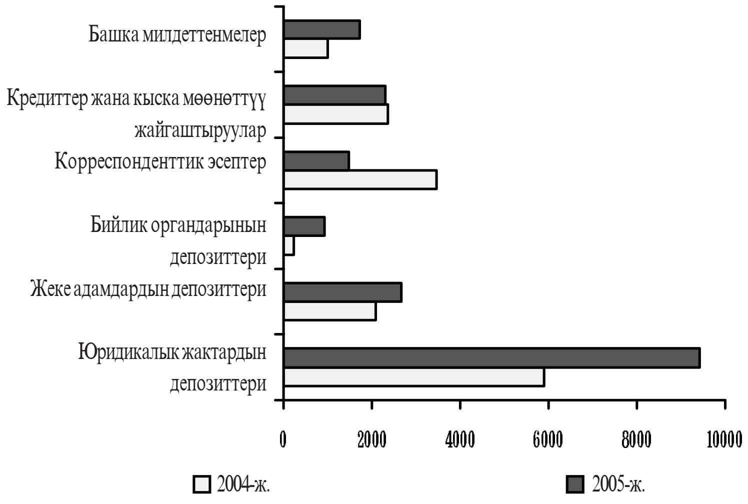

Коммерциялык банктардын депозиттик базасы көбөйүүсүн андан ары уланткан. Алсак, иштеп жаткан коммерциялык банктардын депозиттеринин[1] көлөмү 51,6 пайызга көбөйүү менен 12,1 млрд. сомду түзгөн. Депозиттердин түзүмүндө юридикалык жактардын үлүшү 4,1 пайыздык пунктка жогорулоо менен банк тутумунун депозит портфелинде 78,0 пайызды түзгөн. Мында, юридикалык жактардын депозиттеринин абсолюттук өсүшү 3,5 млрд. сомду түзгөн. Жеке адамдардын депозиттери отчеттук мезгил ичинде 582,6 млн. сомго же 28,0 пайызга көбөйгөн. Өткөн жылдардагыдай эле, жеке адамдардын депозитте-

[1] Өкмөттүн, банктардын жана башка финансылык мекемелеринин депозиттерин эске албаганда.

3.1.2-таблица
Коммерциялык банктардын активдеринин түзүмү

Милдеттенмелер категориясы	2004-ж. көлөм (млн. сом)	2004-ж. үлүш (пайыздар)	2005-ж. көлөм (млн. сом)	2005-ж. үлүш (пайыздар)
Акча каражаттары	941,6	5,3	1 155,0	5,2
Улуттук банктагы корреспонденттик эсептер	954,8	5,4	2 051,8	9,3
Башка банктардагы корреспонденттик эсептер жана депозиттер	6 710,8	37,9	6 928,0	31,5
Баалуу кагаздар портфели	1 658,5	9,4	1 809,5	8,2
Кыска мөөнөттүү жайгаштыруулар	270,5	1,5	346,5	1,6
РЕПО операциялары боюнча сатылып алынган баалуу кагаздар	48,9	0,3	50,0	0,2
Финансы-кредиттик мекемелердин кредиттери	232,3	1,3	215,4	1,0
Кардарларга кредиттер	5 801,4	32,8	7 693,0	34,9
(минус) Атайын РППУ	-180,4	-1,0	-292,1	-1,3
Негизги каражаттар	642,1	3,6	820,8	3,7
Башка активдер	622,4	3,5	1 242,4	5,6
Бардыгы болуп	**17 702,9**	**100,0**	**22 020,4**	**100,0**

3.1.3-график
Коммерциялык банктардын активдери

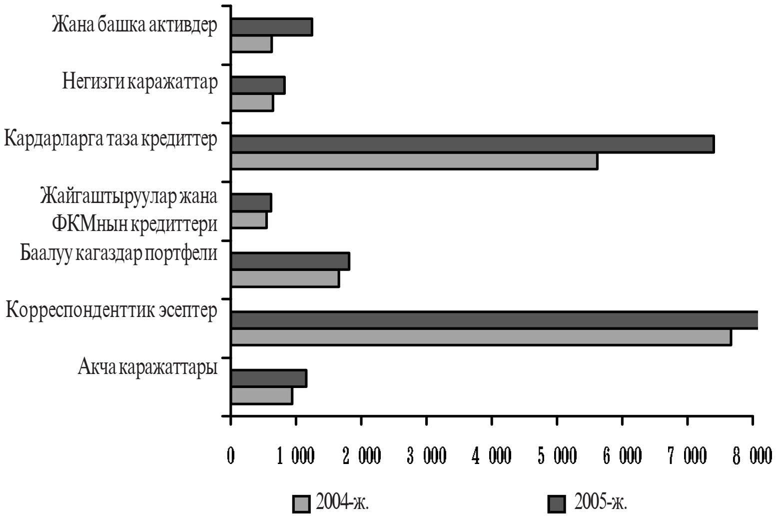

ринин түзүмүндө талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин артыкчылыктуу өсүшү байкалган.

Отчеттук жылда банктардын суммардык активдери 24,4 пайызга көбөйүү менен 22,0 млрд. сомду түзгөн. Мында, улуттук валютадагы активдер 38,0 пайызга өскөн, ал эми четөлкө валютасындагы активдер 42,4 пайызга көбөйгөн, бул бир катар коммерциялык банктарды кошумча капиталдаштыруунун жана республикада төлөм системасын өнүктүрүүнүн чегинде четөлкө инвесторлорунан валюталык каражаттардын келип түшүүсүнө жана андан кийинки жайгаштырылышына байланыштуу болгон.

Отчеттук жылда коммерциялык банктардын активдеринин түзүмүндө башка активдерге салыштырмалуу

өтүмдүү активдердин озгон арымда өсүү тенденциясы сакталып калган, бул кардарлардын төлөмдөрүн өткөрүү боюнча кызмат көрсөтүүлөрдүн жаңы түрүнүн пайда болушуна байланыштуу. Коммерциялык банктар тарабынан башка банктардагы (анын ичинде Кыргыз Республикасынын Улуттук банкындагы) корреспонденттик эсептерде жайгаштырылган өтүмдүүлүгү жогору каражаттардын көлөмү 17,7 пайызга өскөн. 2005-жылдын акырына карата абал боюнча активдердин бул категориясы 10,1 млрд. сомду түзгөн. Ошондой эле, отчеттук жылда кредиттөөнүн кыйла консервативдүү саясаты шартында берилген кредиттердин көлөмүнүн өсүшү байкалган.

2005-жылы кардарларга суммардык таза кредиттердин көлөмү[1] 30,1 пайызга көбөйүү менен 7,6 млрд. сомду түзгөн. Банктардын суммардык активдериндеги кредиттердин үлүшү 2004-жылга салыштырганда 1,9 пайыздык пунктка көбөйүү менен 33,6 пайызды түзгөн. Банктардын регулятивдик отчетторунун маалыматтары боюнча «классификацияланбаган» активдер[2] классификациланууга тийиш болгон активдердин суммасынын 96,4 пайызын жана «классификацияланууучу» активдер 3,6 пайызды түзгөн. Активдердин (кредит портфелинин) сапатынын айрым бир начарлоосу коммерциялык банктардын 2005-жылдын жалган куран айындагы жагдайдын кесепетинен жабыр тарткан бир катар карыз алуучуларынын кредиттерди кайтарып берүүгө байланыштуу проблемаларга дуушар болушунан улам, финансылык абалынын начарлашына байланыштуу болгон. Натыйжада, чогуу алгандагы кредит портфелиндеги мөөнөтүндө төлөнбөгөн карыздардын салыштырмалуу салмагы 4,1 пайызга чейин, 1,0 пайыздык пунктка көбөйгөн, ал эми пролонгацияланган кредиттердин үлүшү 6,8ден 9,8 пайызга чейин өскөн.

Коммерциялык банктардын негизги каражаттары 27,8 пайызга өсүү менен 2005-жылдын акырына карата 820,8 млн. сомду түзгөн.

Банктардын суммардык кирешелери 2005-жылы 2,6 млрд. сомду, ал эми суммардык чыгашалары 2,1 млрд. сомду түзгөн.

Отчеттук жылы коммерциялык банктардын пайыздык сыяктуу эле (тиешелүүлүгүнө жараша, 50,1 жана 54,8 пайыз), пайыздык эмес (тиешелүүлүгүнө жараша, 26,2 жана 35,4 пайыз) кирешелеринин жана чыгашаларынын өсүшү катталган. Банктардын 2005-жылдагы накта операциялык кирешелери 2004-жылга салыштырганда 38,3 пайызга көбөйүү менен 751,1 млн. сомду түзгөн.

[1] Накта кредиттер – потенциалуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга түзүлгөн камдарды, ошондой эле кошуп эсептелинген дисконтту кемитүү менен кредиттер жана лизингдер.

[2] «Классификацияланбаган» активдер категориясына нормалдуу, канааттандырарлык жана байкоого алынган категориялар чегерилген активдер (кредиттер) кирет.

3.1.3-таблица

Активдерди жана баланстан тышкаркы милдеттенмелерди классификациялоо
(эгер башкасы көрсөтүлбөсө, пайыздар)

Категория	2004-ж.	2005-ж.
Нормалдуу	60,1	58,4
Канааттандырарлык	30,2	32,5
Байкоого алынган	6,9	5,5
Жыйынтыгында, классификацияланбаган	*97,2*	*96,4*
Субстандарттык	1,5	2,1
Шектүү	0,6	0,5
Чыгашалуу	0,8	1,0
Жыйынтыгында, классификацияланууучу	*2,8*	*3,6*
Бардыгы болуп	**100,0**	**100,0**
Бардыгы болуп (*млн. сом.*)	**16 196,8**	**19 419,2**

3.1.4-таблица

Кардарларга берилген кредиттерди классификациялоо
(эгер башкасы көрсөтүлбөсө, пайыздар)

Категория	2004-ж.	2005-ж.
Нормалдуу	1,1	2,4
Канааттандырарлык	74,5	76,0
Байкоо алдындагы	18,2	13,9
Жыйынтыгында, классификацияланбаган	*93,9*	*92,3*
Субстандарттык	3,1	4,5
Шектүү	1,4	1,2
Чыгашалуу	1,7	2,0
Жыйынтыгында, классификацияланууучу	*6,1*	*7,7*
Бардыгы болуп	**100,0**	**100,0**
Бардыгы болуп (*млн. сом.*)	**5 801,4**	**7 693,0**

3.1.5-таблица
Кирешелердин жана чыгашалардын түзүмү
(млн. сом)

Категория	2004-ж.	2005-ж.
Пайыздык кирешелер	1 007,9	1 512,7
Пайыздык чыгашалар	260,2	402,7
Накта пайыздык киреше	*747,7*	*1 110,0*
Пайыздык эмес кирешелер	883,0	1 114,0
Пайыздык эмес чыгашалар	1 087,5	1 472,9
Накта операциялык киреше (чыгым)	*543,1*	*751,1*
Потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга кам	113,8	155,9
Салык алууга чейинки накта киреше (чыгым)	*429,3*	*595,1*
Пайда салыгы	79,3	114,9
Күтүүсүз кирешелерге жана чыгашаларга чейинки накта киреше (чыгым)	*350,0*	*480,2*
Салык алынгандан кийинки күтүүсүз кирешелер (чыгашалар)	-0,1	0,3
Накта пайда (чыгым)	**350,1**	**479,9**

Банктардын потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга камдарга чегерүүлөрү 2004-жылдын деңгээлинен 37,0 пайызга көбүрөөк болуу менен 155,9 млн. сомду түзгөн. Банктардын пайда салыгы боюнча бюджетке чегерүүлөрү 44,9 пайызга өскөн (отчеттук жылдын жыйынтыгы боюнча 114,9 млн.сом).

Банк тутуму 2005-жылды 479,9 млн. сом өлчөмүндөгү накта пайда менен жыйынтыктаган, ал эми 2004-жылдын жыйынтыгы боюнча финансылык натыйжа 350,1 млн. сомду түзгөн (37,2 пайыздык өсүш).

Отчеттук жылдагы бүтүндөй банк тутумунун абалы банктык кызмат көрсөтүүлөр рыногундагы жагдайдын туруктуашуусун тастыктоодо. Коммерциялык банктардын ишинде төмөнкүдөй алгылыктуу өзгөрүүлөр байкалган:

- банк ишинин чөйрөсүн кеңейтүүнүн жана банктарга карата кредиторлордун жана аманатчылардын ишенимди бекемдөөгө өбөлгө түзгөн фактордун негизи болгон банктардын капиталдык базасынын чыңдалуусу (суммардык капиталдын өсүшү 30,4 пайыз);
- коммерциялык банк тутумунун негизги көрсөткүчтөрүнүн өсүшү (активдер 24,4 пайызга, милдеттенмелер –23,3 пайызга көбөйгөн);
- коммерциялык банк тутумунун финансылык ортомчулук деңгээлин мүнөздөгөн көрсөткүчтөрдүн өсүшү: ишканалардын жана калктын депозиттеринин ИДП-га карата катышы жана кредит портфелинин ИДП-га карата катышы тиешелүүлүгүнө жараша, 12,0 жана 7,7 пайызды түзгөн (2004-жылы – тиешелүүлүгүнө жараша, 8,4 жана 6,2 пайызды түзгөн);
- калайык-калктан тартылган аманаттардын көлөмүнүн өсүшү (28,0 пайыздык өсүш);
- капиталдын кирешелүүлүгүнүн (ROE) 2,1 пайыздык пунктка көбөйүүсү (2005-жылдын жыйынтыгы боюнча 19,6 пайыз).

3.2. Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин ишине баяндама

Отчеттук жылда Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан ишинин негизги багыты калктын кеңири катмарынын финансылык ресурстардан пайдаланууга мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуу болуп саналган банктык эмес финансы-кредиттик мекемелер системасын өнүктүрүү боюнча ишчаралардын кеңири чөйрөсү жүзөгө ашырылган.

Микрофинансылык институттарды өнүктүрүүнүн негизги багыттарын аныктоо максатында, 2005-жылы Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы "Кыргыз Республикасында 2006-2010-жылдары микрокаржылоону өнүктүрүүнүн ортомөөнөттүк стратегиясын" иштеп чыгуу демилгесин көтөргөн. Ортомөөнөттүк стратегияны иштеп чыгуунун жүрүшүндө, 2005-жыл ичинде бардык таламдаш жактардын катышуусу менен Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан Бишкек, Ош жана Каракол шаарларында "тегерек стол" маектери өткөрүлгөн. Бул стратегиянын долбоорун талкуулоо үчүн министрликтердин жана ведомстволордун, микрофинансылык уюмдардын, кредиттик союздардын, коммерциялык банктардын, адистештирилген кредиттик мекемелердин (КАФК жана Финкомпания), эларалык финансылык уюмдардын-донорлордун жана өкмөттүк эмес уюмдардын өкүлдөрүнүн катышуусу менен Улуттук "тегерек-стол" маеги уюштурулган. Ортомөөнөттүк стратегия 2005-жылдын бештин айында Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын биргелешкен токтому менен бекитилген.

Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелер системасынын туруктуу өсүшү калкты социалдык мобилизациялоого, иш менен камсыз кылууга жана жакырчылык деңгээлин кыскартууга өбөлгө түздү.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан жөнгө салынууга жана көзөмөлгө алынууга тийиш болгон банктык эмес мекемелер тутуму өзүнө: адистештирилген финансы-кредиттик мекемелерди – Кыргыз айыл-чарба финансы корпорациясын (КАФК) жана Кредиттик союздарды колдоо жана өнүктүрүү боюнча финансы компаниясын (Финкомпания); 320 кредиттик союзду; 136 микрофинансылык уюмдарды, анын ичинде 39 микрокредиттик компанияны (МКК) жана 97 микрокредиттик агенттикти (МКА); 140 ломбардды жана 260 алмашуу бюролорун камтыйт.

2005-жылы банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин саны, алардын активдеринин көлөмү, ошондой эле калктын кредиттөө кызмат көрсөтүүсүнөн пайдалануу мүмкүнчүлүгү кеңейген.

3.2.1- график

Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин чогу алгандагы активдери жана кредиттик портфели

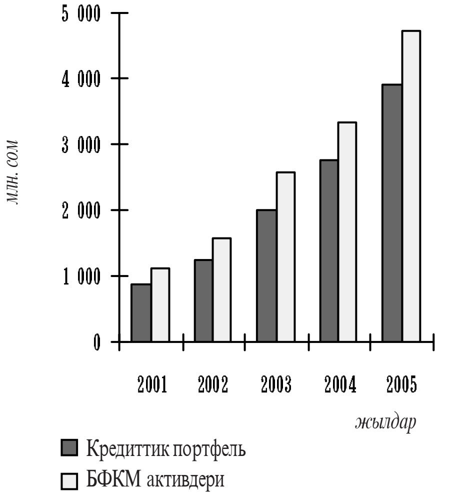

3.2.2- график

Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин чогуу алгандагы активдеринин жана кредиттик портфелинин өсүш арымы (бир мезгилдин акырына карата)

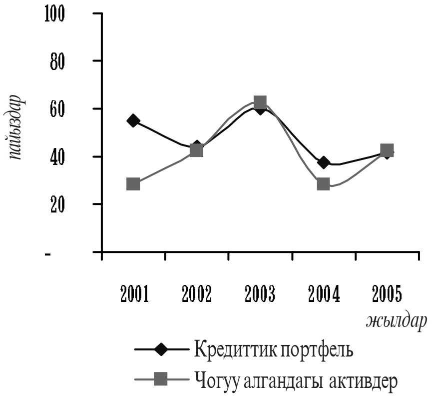

3.2.2- таблица

Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин түрлөрү боюнча кредит портфелдин түзүмү (бир мезгилдин акырына карата)

(млн. сом)

	2004-ж.	2005-ж.
КАФК	1527,7	1839,8
Микрофинансылык уюмдар	784,7	1488,1
Кредиттик союздар	448,6	580,5
Ломбарддар	11,0	13,8

3.2.1- таблица

Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин жана алмашуу бюролорунун саны

Аталышы	2001-ж.	2002-ж.	2003-ж.	2004-ж.	2005-ж.
Микрофинансылык уюмдар (МКА и МКК)	0	0	72	104	136
Кредиттик союздар	278	349	303	305	320
Ломбарддар	64	85	108	116	140
Алмашуу бюролору	271	234	261	266	260

Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин санынын өсүшү алардын кызматынын көп талап кылынышы, ошондой эле мыйзамдык базанын өркүндөтүлүшү жана алардын ишин либералдык жөнгө салуу менен түшүндүрүлөт.

2005-жылы Улуттук банк тарабынан ар кыл банктык эмес финансы-кредиттик мекемелерге 367 лицензия жана күбөлүк берилген. Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ченемдик укуктук актыларынын талаптарын сактабагандыгы үчүн 42 лицензия кайтарып алынып, 19 лицензия – ишин токтоткондугуна жана 242 лицензия – алардын колдонуу мөөнөтүнүн аякташына байланыштуу жокко чыгарылган.

Отчеттук мезгил ичинде берилген регулятивдик отчетторго ылайык банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин чогу алгандагы активдери 42,6 пайызга көбөйгөн жана 2005-жылдын акырына карата абал боюнча 4 734,0 млн. сомду түзгөн.

Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин ишинин негизги багыты болуп кредиттөө саналат. Отчеттук жылда 2004-жылга салыштырмалуу банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин чогу алгандагы активдеринде кредиттик портфелдин үлүшү иш жүзүндө өзгөргөн эмес (2004-жылы – 83,5 пайыз, 2005-жылы – 82,9 пайыз), мында, кредит портфелинин өлчөмү 41,5 пайызга көбөйүү менен 3922,2 млн. сомду түзгөн, ал эми кредит алган адамдардын саны 12,9 пайызга өскөн жана 115,9 миң карыз алуучуну түзгөн.

3.2.3- график

Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин түрлөрү боюнча кредиттик портфелдин түзүмү (бир мезгилдин акырына карата)

(пайыздар)

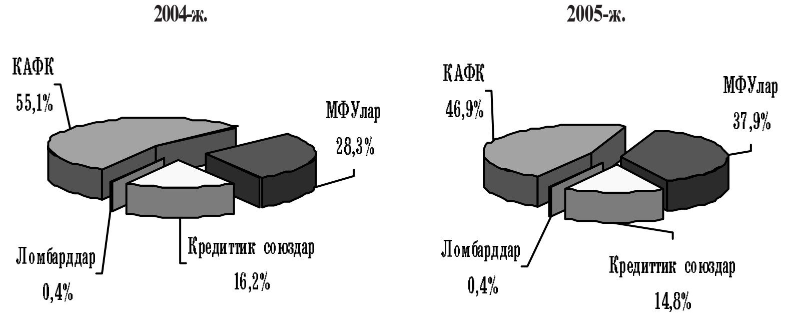

Отчеттук мезгил ичинде банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин чогу алгандагы кредиттик портфелиндеги Кыргыз айыл-чарба финансы корпорациясынын – адистештирилген ири финансы-кредиттик мекеменин үлүшү 55,1ден 46,9 пайызга чейин кыскарган, ал эми микрофинансылык уюмдарынын үлүшү 28,3 пайыздан 37,9 пайызга чейин өскөн.

Отчеттук жылда, 2004-жылдагыдай эле, банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин кредит портфелинин эң чоң көлөмү областтар боюнча алып караганда Ош, Жалалабат, Чүй областтарына жана Бишкек шаарына туура келет.

Банктык эмес финансы-кредиттик мекеменин чогу алгандагы кредит портфелинин түзүмүндө отчеттук жылдын акырына карата 2004-жылдагыга салыштырганда айыл-чарба үлүшү 59,3 пайыздан 53,4 пайызга чейин кыс-

3.2.3- таблица

Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин кредит портфелинин облустар боюнча түзүмү (бир мезгилдин акырына карата)

(млн. сом)

Область	2004-ж.	2005-ж.
Баткен	151,8	209,1
Чүй	350,2	577,4
Жалалабат	455,6	663,8
Ысыккөл	350,1	421,1
Нарын	196,7	246,4
Ош	755,9	946,2
Талас	204,2	296,1
Бишкек ш.	307,4	561,9

3.2.4- график

Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин кредит портфелинин областтар боюнча түзүмү (бир мезгилдин акырына карата)

(пайыздар)

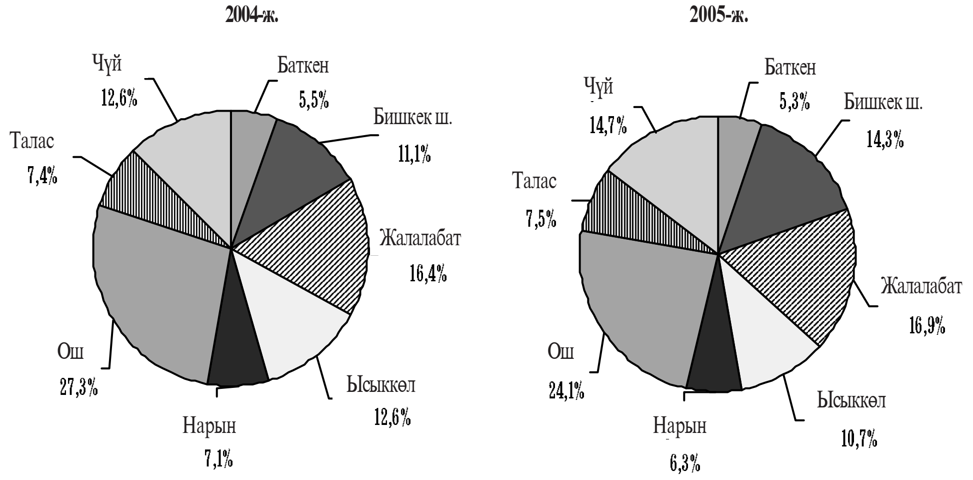

3.2.5- график

Кредит портфелинин экономика сектору боюнча түзүмү (бир мезгилдин акырына карата)

(пайыздар)

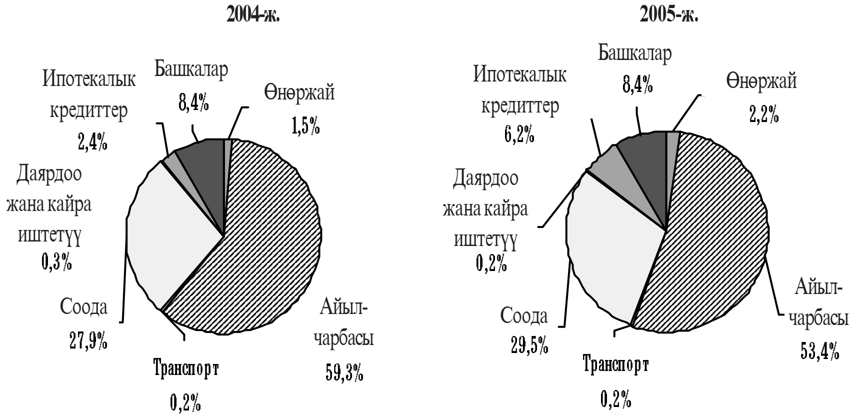

3.2.4.- таблица

Кредиттик портфелдин экономиканын сектору боюнча түзүмү (бир мезгилдин акырына карата)
(млн. сом)

Сектор	2004-ж.	2005-ж.
Өнөржай	41,9	85,3
Айыл-чарбасы	1 645,10	2 094,00
Транспорт	4,2	6,5
Соода	774,2	1 158,50
Даярдоо жана кайра иштетүү	7,9	6,8
Ипотекалык кредиттер	65,5	243,3
Башкалар	233,2	327,7

3.2.6- график

Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин накта пайдасынын жана ROA жана ROE көрсөткүчүнүн динамикасы

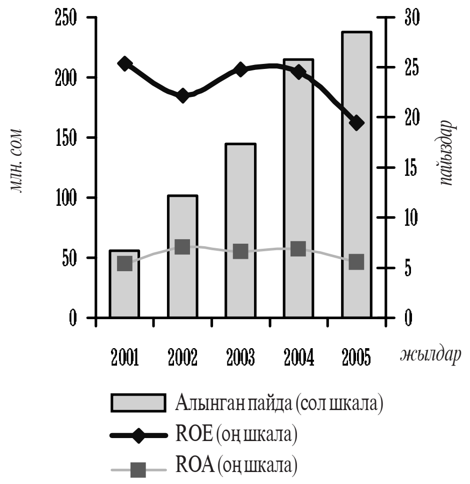

3.2.5-таблица

Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин кредиттери боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чендери
(пайыздар)

Аталышы	2004-ж.	2005-ж.
КАФК	17,0	15,8
Микрофинансылык уюмдар	28,0	33,5
Финкомпаниялар	17,1	16,9
Кредиттик союздар	28,7	26,8
Ломбарддар	162,1	153,6

карган, ал эми ипотекалык кредиттердин үлүшү 2,4 пайыздан 6,2 пайызга чейин өскөн.

Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин чогуу алгандагы накта пайдасы 2005-жылы 10,7 пайызга көбөйүү менен 237,8 млн. сомду түзгөн, ошону менен бирге активдерди (ROA) жана капиталды (ROE) пайдалануу натыйжалуулугунун көрсөткүчүнүн айрым бир төмөндөөгө дуушар болгондугу байкалган. Микрофинансылык уюмдар системасында пайыздык чендердин өсүшү орун алган шартта, КАФКнын, кредиттик союздардын жана ломбарддардын кредиттери боюнча пайыздык чендердин төмөндөшү жүргөн.

КАФКнын активдерин түзүүнүн негизги булагы болуп, чакан фермердик чарбаларды кредиттөө боюнча программаларды "Айыл жерин каржылоо - 1", "Айыл жерин каржылоо - 2", "Айыл-чарбасын регионалдык өнүктүрүү" долбоорлорун жүзөгө ашыруу үчүн ЭӨА (МАР) жана АӨБ (АБР) кредиттик линиялар боюнча Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө берилген жеңилдетилген займдар эсептелет.

Отчеттук жылы КАФК тарабынан 1212,9 млн. сом суммасында кредиттер берилген, бул 2004-жылдагыга караганда 21,7 пайызга көп. 2005-жылдагы колдонуудагы кредит портфели 1 527,7 млн. сомдон 1 839,8 млн. сомго чейин, же болбосо 20,4 пайызга көбөйгөн. Отчеттук жылдын акырына карата КАФК тарабынан берилген кредиттердин саны 30,9 миңди түзгөн. КАФКнын кредит портфели төлөө мөөнөттөрү боюнча негизинен орто- жана узакмөөнөткө каралган, 2-3 жана 3-5 жылдык мөөнөткө берилген кредиттер.

Кредиттик союздардын 2005-жылдагы чогуу алгандагы кредит потфели 580,5 млн. сомго чейин же 29,4 пайызга көбөйгөн, бул негизинен төмөнкүлөргө байланыштуу болгон:

- Финкомпаниясы жана башка финансы-кредиттик мекемелер тарабынан кредиттердин 302,9 млн. сомго же 26,0 пайызга чейин өсүшү;
- сактык пайлардын чогуу алгандагы суммасынын 169,7 млн. сомго чейин же 5,4 пайызга өсүшү, ошону менен бирге эле, кредиттик союздардын катышуучуларынын саны 0,7 миң адамга же 2,5 пайызга көбөйгөн;
- кредиттик союздардын институционалдык капиталы 92,7 млн. сомго чейин же 2,1 эсеге өскөн.

Кредиттик союздардын кредит портфелинин түзүмүндө кредиттердин үлүшү айылчарбасына (59,1 пайыз) жана соодага (25,8 пайыз) туура келет. Кредиттик союздардын карыз алуучуларынын саны 2005-жылдын акырына карата 22,4 миң адамды түзгөн.

Отчеттук жылда МФУлардын чогуу алгандагы кре-

дит портфели 89,6 пайызга көбөйүү менен 1488,1 млн. сомду түзгөн, кардарлардын саны 52,1 миң адамга чейин же 24,3 пайызга өскөн. Мында, МККлардын үлүшүнө микрофинансылык уюмдардын чогуу алгандагы кредит портфелинин 74,7 пайызы, ал эми МКА үлүшүнө – 25,3 пайызы туура келген.

МФУлардын кредит портфелине жүргүзүлгөн иликтөөлөр негизинен, алардын кредиттери 2004-жылдагыдай эле, үлүшүнө чогуу алгандагы кредит портфелинин 52,9 пайызы (2004-жылы – 66,1 пайыз) туура келген соода жүргүзүү чөйрөсүнө жана 17,2 пайыз (2004-жылы – 12,0 пайыз) туура келген айылчарбасына берилгендигин көрсөтүүдө. Өнөржай секторуна жана туракжай сатып алууга берилген кредиттердин үлүшү жана көлөмү өскөнү менен бүтүндөй чогуу алгандагы портфелде бир аз эле салыштырмалуу салмакты ээлеп калууда.

Отчеттук жылы ломбарддар тарабынан 61,8 млн. сом жалпы суммасында кыскамөөнөттүү кредиттер берилген. Мурдагы жылдардагыдай эле, кредиттер негизинен Бишкек шаарында берилген. Берилген отчетторго ылайык, ломбарддардын кредит портфелинин калдыгы отчеттук жылда 13,8 млн. сомго же 25,4 пайызга чейин көбөйгөн. Кредит портфелинде негизги үлүштү керектөө кредиттери түзөт.

Улуттук банк тарабынан кароого алынып жаткан жылы кайрадан каттоону кошо алганда, накталай четөлкө валютасы менен алмашуу операцияларын жүргүзүү укугуна 265 лицензия берилген. Отчеттук мезгилде Улуттук банк тарабынан алмашуу бюролорунун ишине 391 текшерүү, анын ичинде жарандардын арызы боюнча – 5 алмашуу бюросунда текшерүү жүргүзүлгөн. Фискалдык жана укук коргоо органдары менен бирге планда каралган рейддердин жүрүшүндө 38 алмашуу бюросунун иши текшерилген. Текшерүүлөрдүн жыйынтыгы боюнча ишин лицензиясыз жүргүзүп жаткандыгына байланыштуу административдик укук бузуулар жөнүндө 22 дело каралган.

3.3. Жөнгө салуу жана банктык көзөмөл

Улуттук банктын банктык көзөмөл жагындагы иши төмөнкүлөрдү камтыйт:

- коммерциялык банктарды лицензиялоо,
- коммерциялык банктардын ишине тышкы (аралыктан) көзөмөл,
- коммерциялык банктардын ишин инспектирлөө,
- банктык жөнгө салуунун жана көзөмөлдүктүн ченемдик жана мыйзамдык базасын өнүктүрүү жана өркүндөтүү.

3.3.1. Лицензиялоо

Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндө» Мыйзамында белгиленген функцияларды ишке ашыруу процессинде Улуттук банк банктык операцияларды жүргүзүүнү пландаштырып, же болбосо жүзөгө ашырып жаткан жактар үчүн белгилүү бир талаптарды, анын ичинде коммерциялык банктын уставдык капиталынын минималдуу өлчөмү, өздүк каражаттардын (капиталдын) өлчөмү, банкка тике же кыйыр түрдө контролдукту ишке ашыруу укугун ыйгарган акциялардын топтомуна ээлик кылуу жана өткөрүп берүү, банктын кызмат адамдарын макулдашуу тартиби боюнча талаптарды белгилейт.

Коммерциялык банктардын төлөнгөн уставдык капиталы отчеттук жылы 19,5 пайызга же 434,5 млн. сомго көбөйгөн. Төлөнгөн уставдык капиталдын өлчөмү бир катар коммерциялык банктарда: «Инексимбанк» ЖАКта – эки эседен көбүрөөккө, «Кыргызкредит» ААКсында – 2,5 эсе, «Энергобанк» ААКсында – 38,0 пайызга, «Банк-Бакай» ААКсында жана ЖАК «Толубай» АКБсында – 33,0 пайызга, «Халык Банк Кыргызстан» ААКсында – 24,0 пайызга, РК «Аманбанк» ААКсында – 15,0 пайызга көбөйгөн.

Отчеттук жылдын аягында АК «Альянсбанк» (Казахстан) ээлик кылуучу болуп саналган (акциянын 100 пайызына) «ФинансКредитБанк КАБ»[1] ААКсына улуттук жана четөлкө валютасында банктык операцияларды жүргүзүү укугуна лицензия берилген.

[1] Бул банкка банктык операцияларды жүргүзүү укугун 2005-жылдын бештин айынын отузунда лицензия берилгендиктен ушул банк боюнча маалыматтар банк тутумунун жыйынтыктоочу көрсөткүчтөрүнө кошулган эмес.

Консолидацияланган көзөмөл боюнча талаптардын белгиленишине байланыштуу, Кыргыз Республикасынын мыйзамдык жана ченемдик актыларына өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизилген. Алсак, 2005-жылдын бештин айында Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасындагы банктар жана банк иши жөнүндө» Мыйзамына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» Мыйзамы кабыл алынган.

Банк-резидент эмес тарабынан өз филиалынын капитал бөлүүсүнүн тартибинин жаңы редакциясы иштелип чыккан жана колдонууга берилген. Ушул ченемдик документ аркылуу банк-резидент эместин филиалына байланыштуу депозит түрүндө бөлүнгөн каражаттарды жайгаштыруу үчүн банкты тандоо системасы тартипке келтирилген.

Банктык операцияларды жүргүзүү укугуна лицензия берүүдөн тышкары, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы ошондой эле, коммерциялык банктардын филиалдарынын, сактык кассаларынын, алмашуу пункттарынын, терминалдарынын реестрин жүргүзөт. 2005-жылдын башталышында Кыргыз Республикасынын аймагында коммерциялык банктардын 160 филиалы, 148 сактык кассасы, 371 терминалы, 40 алмашуу пункту иштеп турган. Кароого алынып жаткан жыл ичинде коммерциялык банктар өз ишинин чөйрөсүн кеңейтүүнү улантышкан, алар: 8 филиалды, 46 сактык кассасын, 77 терминалды жана 3 алмашуу пунктун ачкан.

3.3.2. Тышкы көзөмөл[1]

Улуттук банк, берилген отчетко мониторинг жүргүзүү жана инспектордук текшерүүлөрдүн натыйжаларын анализдеп көрүү аркылуу коммерциялык банктардын ишине аралыктан көзөмөлдү жүзөгө ашырат. Бул келип чыгышы мүмкүн болгон проблемаларды алдыналууга жана банк тутумунун туруктуулугун колдоого мүмкүндүк берет.

Коммерциялык банктардын ишине аралыктан (тышкы) көзөмөлдүк банктык ишине мүнөздүү болгон тобокелдиктерге баа берүүнүн негизинде жүргүзүлөт. Төлөөгө жөндөмсүздүк жана ликвидүүлүк тобокелдиктери, ошондой эле кредиттик жана валюталык тобокелдиктер эң эле олуттуу тобокелдиктерден болуп саналат.

Төлөөгө жөндөмсүздүк тобокелдиги. Коммерциялык

[1] Эгерде башкалар көрсөтүлбөсө, мезгил аралыгындагы абал боюнча иштеп жаткан коммерциялык банктардын жылдык регулятивдик отчетторунун корректировкаланган маалыматтары боюнча.

3.3.2.1-таблица
Коммерциялык банктардын суммардык капиталынын шайкештик көрсөткүчтөрү

	2004-ж.	2005-ж.
Накта суммардык капитал, *млн. сом*	2 740,7	3 513,1
Накта тобокелдиктүү активдер, *млн. сом*	11 891,5	13 269,6
Суммардык капиталдын шайкештиги коэффициенти, *пайыздар*	23,1	26,5
Суммардык капиталдын шайкештик нормативи (кем эмес), *пайыздар*	12,0	12,0

банктардын төлөөгө жөндөмдүүлүгү потенциалдык чыгымдардын ордун жабуу үчүн суммардык капиталдын жетиштүүлүгү деңгээли менен мүнөздөлөт.

2004-жылы накта тобокелдиктүү активдер[1] 1,3 млрд. сомго өскөн, ал эми накта суммардык капитал[2] 766,0 млн. сомго көбөйгөн. Банк тутумунун суммардык активдериндеги тобокелдиктүү активдердин салыштырма салмагы 60,3 пайызды (2004-жылы – 67,4 пайызды) түзгөн.

2005-жылы капиталдын өсүшүнө Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын уставдык капиталды көбөйтүү жана банктардын ички булактарын оптималдаштыруу боюнча талаптарын жүзөгө ашыруу таасирин тийгизген. Мындан тышкары, банк тутумунун капиталынын көбөйүшү четөлкө инвестициялардын агып келүүсүнө да байланыштуу. Уставдык капиталдын жана коммерциялык банктарга кошумча капитал катары которулган каражаттардын көбөйүүсү банк тутумунун капиталынын жалпы көлөмүнүн өсүшүнө алып келген, мында активдердин өсүшүнө салыштырганда накта суммардык капиталдын озгон арымда өсүшү (тиешелүүлүгүнө жараша, 28,2 пайыз жана 24,4 пайыз) байкалган. Натыйжада, капиталдын шайкештигинин чогуу алгандагы коэффициенти көбөйгөн, бул банктардын финансылык туруктуулугунун арткандыгын далилдөөдө.

Кредиттик тобокелдик активдерди жана балансган тышкаркы милдеттенмелерди классификациялоонун негизинде бааланган. Потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга түзүлгөн камдын (РППУнун) кредиттик жоготуу тобокелдигин өзүнө камтыган активдердин жалпы суммасына карата катышы катары эсептелген кайтарылбай калуу тобокелдиги отчеттук мезгилдин акырына карата 3,0 пайызды (2004-жылы – 2,7 пайыз) түзгөн. Мөөнөтүндө төлөнбөгөн активдердин суммасы 378,4 млн. сомду же өзүндө кредиттик жоготуу тобокелдигин алып жүргөн бардык активдердин 1,9 пайызын түзгөн (2004-жылы – 1,1 пайыз же 178,2 млн. сом).

Валюталык тобокелдик. 2005-жылдын акырына карата банк тутумунун валюталык активдери 15,1 млрд. сом-

[1] Коммерциялык банктардын, аларга мүнөздүү кредиттик тобокелдин деңгээли боюнча алынган активдери жана балансган тышкары милдеттенмелери.

[2] Банктын акционерлеринин капиталын, отчеттук жана өткөн жылдардагы ишинин финансылык жыйынтыгын, туунду уюмдарга инвестицияларды эске албаганда жана башка финансы-кредиттик мекемелердин капиталынан тышкары түзүлгөн камдарды камтыган эсептик көрсөткүч. Ал Улуттук банк тарабынан белгиленген экономикалык ченемдердин маанисин эсептөөдө колдонулат.

ду же суммардык активдердин 68,4 пайызын түзгөн. Коммерциялык банктардын четөлкө валютасындагы милдеттенмелери 14,4 млрд. сомду же бардык милдеттенмелердин 77,7 пайызын түзгөн.

Ликвидүүлүк (өтүмдүүлүк) тобокелдик. Активдердин жана милдеттенмелердин жайгашуу жана төлөө мөөнөттөрү боюнча түзүмү мөөнөттөрдүн ар бир аралыгында (3.3.2.3. таблицасы) милдеттенмелердин активдер менен орду жабылышы көзкарашынан алганда, банктардын абалын мүнөздөйт жана тиешелүү аралык үчүн мөөнөттөр боюнча активдердин жана милдеттенмелердин ылайык келбей калышы шартында каражаттарга болгон керектөөнү чагылдырат.

3.3.2.2-таблица

Коммерциялык банктардын четөлкө валютасындагы активдери жана милдеттенмелери

(млн. сом)

	2004-ж.	2005-ж.
Четөлкө валютасындагы активдер	12 818,1	15 062,5
Четөлкө валютасындагы милдеттенмелер	12 265,2	14 386,5

Эскертүү: 2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын эсептик курсу боюнча – 1 АКШ доллары/ 41,3011 сом .

3.3.2.3-таблица

Активдердин жана милдеттенмелердин мөөнөттөр боюнча жайгаштырылышы

(млн. сом)

2004-ж.	Аралыгы, мөөнөтү күндөр менен					
	0-30	31-90	91-180	181-365	365 күндөн ашкан	Бардыгы
Финансылык активдер	9 679,2	1 293,8	1 990,3	2 073,7	2 283,8	17 320,9
Финансылык милдеттенмелер	10 836,0	816,4	878,8	736,4	1 593,3	14 861,0
Финансылык активдер минус финансылык милдеттенмелер (айырма)	-1 156,8	477,4	1 111,5	1 337,3	690,5	2 459,9

2005-ж.	Аралыгы, мөөнөтү күндөр менен					
	0-30	31-90	91-180	181-365	365 күндөн ашкан	Бардыгы
Финансылык активдер	12 651,9	1 036,0	1 735,4	2 745,6	3 561,5	21 730,5
Финансылык милдеттенмелер	13 398,1	837,1	800,9	1 290,3	2 130,6	18 457,0
Финансылык активдер минус финансылык милдеттенмелер (айырмасы)	-746,2	198,9	934,5	1 455,3	1 430,9	3 273,5

3.3.3. Инспектирлөө

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынан лицензияланган коммерциялык банктардын жана финансы-кредиттик мекемелердин финансылык абалына, алардын Кыргыз Республикасынын банк мыйзамдарынын талаптарын сактоосуна баа берүү үчүн 2005-жылы банктарда, ЭСКда, КАФКда жана Финкомпанияда 21 комплекстүү текшерүү жүргүзүлгөн.

Отчеттук жылдын ичинде Улуттук банктын төлөмдөрдү өткөрүү мөөнөттөрүн сактоо, реквизиттердин туура толтурулушу жана төлөм кызмат көрсөтүүлөрү үчүн

акыларды кармап калуу тартиби, ошондой эле айрым банктык операцияларды жүргүзүүнүн укук ченемдүүлүгү боюнча талаптардын аткарылышын текшерүү максатында коммерциялык банктардын ишине 11 максаттуу текшерүү жүргүзүлгөн. Мындан сырткары, коммерциялык банктардагы активдердин сапатына жана капиталдын топтолушуна баа берүү боюнча 7 максаттуу текшерүү жүзөгө ашырылган.

Жеринде барып инспектирлөө иши инспектордук текшерүүлөрдү жүргүзүү боюнча талаптарга (жеринде барып инспектордук текшерүүлөрдү жүргүзүү боюнча нускоо) ылайык жүзөгө ашырылган. Бул талаптарда коммерциялык банктарда жана финансы-кредиттик мекемелерде орун алган тобокелдиктерге кылдат анализдөөлөрдү жүргүзүү, ошондой эле (кредиттик, операциялык, валюталык, ликвиддүүлүк тобокелдигин ж.б.) банкты башкаруу системасына баа берүүнү камтыган.

Отчеттук жылда жүзөгө ашырылган текшерүүлөр көпчүлүк коммерциялык банктарда башкаруу системасынын сапатынын жакшыргандыгын көрсөттү. Кредиттерди администрлөөнүн жана алардын мониторингинин сапаты жакшыргандыгы белгиленген. Ошону менен бирге эле, айрым банктарда ички контролдук системасында бир катар кемчиликтер аныкталган. Олуттуу мүнөздөгү кемчиликтер Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын Көзөмөлдүк боюнча комитетинин отурумунда каралуу менен алар боюнча тиешелүү чечимдер кабыл алынган.

3.3.4. Эскертүү чаралары жана санкциялар

Улуттук банктан лицензия алышкан коммерциялык банктарга жана финансы-кредиттик мекемелерге карата 2005-жылы төмөнкүдөй таасир этүү чаралары колдонулган:

- коммерциялык банктардын дарегине 5 эскертүү, 2 сунуш-көрсөтмө жана 3 рекламация жиберилген;
- Көзөмөлдүк боюнча комитеттин 14 отуруму өткөрүлүп, анда 5 коммерциялык банктын ишине тиешелүү маселелер каралган;
- эки коммерциялык банктын кызмат адамдарына акчалай айыптык төлөмдөр салынган (республиканын бюджетине 16,0 миң. сом которулган).

Отчеттук жылда капиталдын (өздүк каражаттардын) минималдуу өлчөмүнө коюлган талаптардын жана Улуттук банк тарабынан белгиленген башка экономикалык ченемдердин банк тарабынан бузууга жол берилгендигине байланыштуу «Ак Банк» ААКсынын лицензиясы кайтарылып алынган.

3.3.5. Банктык жөнгө салуу жана көзөмөлдүктүн ченемдик базаларын өркүндөтүү

2005-жылы банктык көзөмөлдүк жана жөнгө салуу боюнча ченемдик базасын өркүндөтүү иши Кыргыз Республикасынын банк тутумунун ишинин натыйжалуулугун арттырууга жана аны өнүктүрүүгө багытталган. Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы банк ишине мүнөздүү болгон тобокелдиктерди төмөндөтүү үчүн аларды адекваттуу тескөө системасын калыптандыруу маселелерине өзгөчө маани берген. Улуттук банк, банктык көзөмөлдүн натыйжалуулугун арттырууга, банктарда корпоративдик башкарууну өнүктүрүүгө, банк тутумунун ачык-айкындуулугун күчөтүүгө, кылмыштуу жол менен алынган кирешелерди легализациялоо (изин жашыруу) операцияларына бөгөт коюу боюнча Банктык көзөмөл боюнча Базель комитеттинин негизги принциптерин колдонууга киргизүү ишин уланткан.

Отчеттук жылда «Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарында операциялык тобокелдиктерди тескөө боюнча минималдуу талаптар жөнүндө» жана «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынан лицензия алышкан коммерциялык банктарда жана башка финансы-кредиттик мекемелерде кредиттик тобокелдикти тескөө боюнча минималдуу талаптар жөнүндө» жоболор иштелип чыккан жана бекитилген. Бул документтерде коммерциялык банктарда операциялык жана кредиттик тобокелдикти тескөөнүн негизги принциптери чагылдырылып, өзүндө операциялык тобокелдикти алып жүргөн жагдайлар классификацияланган. Мындан тышкары, банктардын тобокелдиктерди тескөөнүн натыйжалуулугун камсыз кылууга тийиш болгон башкаруу органдарынын ыйгарым укуктары жана жоопкерчиликтери аныкталып, коммерциялык банктарда тобокелдиктерди тескөө системасын калыптандыруунун пайдубалын түптөгөн саясаттарга, жол-жоболорго жана ички контролдукка карата минималдуу талаптар белгиленген.

Отчеттук жылда банк тутумунун туруктуулугун жана ишенимдүүлүгүн арттыруу максатында банктарды капиталдаштыруу боюнча талаптар кайрадан каралып чыккан: Улуттук банк Башкармасынын токтому менен иштеп жаткан банктын минималдуу капиталынын (өздүк каражатынын) өлчөмү (кеминде 100 млн. сом) жана кошумча капиталдаштыруу процессин аяктоо мөөнөтү (2008-жылдын үчтүн айынын бирине карата) белгиленген.

Банк тутумунда ак ниетсиз атаандаштыкты монополияга каршы жөнгө салуу, алдыналуу, эскертүү, чектөө жана бөгөт коюу жагында монополияга каршы жөнгө са-

луу саясаты жана негизги принциптери иштелип чыккан. Бул документ банктык кызмат көрсөтүүлөр рыногунда атаандашууга таасир тийгизген банктар ортосундагы мамилени жөнгө салуу менен банктык кызмат көрсөтүүлөр рыногунда монополияга каршы жөнгө салуу, атаандаштыкты жана керектөөчүлөрдүн укугун коргоо боюнча Улуттук банктын саясатын аныктайт.

Улуттук банк, коммерциялык банктар жана башка таламдаш тараптардын ортосунда келип чыккан талаш маселелерди сотко чейин жөнгө салуу механизмин иш жүзүндө колдонуунун зарылчылыгы «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы менен айрым банктык операцияларды жүзөгө ашырышкан коммерциялык банктар, уюмдар, ошондой эле алардын уюштуруучуларынын (катышуучуларынын), юридикалык жактардын жана жеке адамдардын ортосунда келип чыккан талаш маселелерди сотко чейинки жөнгө салуу жөнүндө» Жобонун иштелип чыгуусун шарттаган.

Бул ченемдик актыда Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын жана банктардын жана алардын уюштуруучуларынын (катышуучуларынын), юридикалык жактардын жана жеке адамдардын ортосунда келип чыккан бардык талаш маселелерди сотко чейинки жөнгө салуу тартибин милдеттүү түрдө сактоо менен чечүү каралган. Жободо банктын, финансы-кредиттик мекемелердин же башка адамдардын Улуттук банк тарабынан банкка карата көрүлгөн таасир этүү чараларына карата сотко чейинки даттануусунун тартиби аныкталган.

Ошондой эле, «Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын финансылык отчетторду түзүүсүнө карата талаптар жөнүндө» Жобого өзгөртүүлөр жана толуктоолор жана Улуттук банктан лицензия алышкан коммерциялык банктарда, башка финансы-кредиттик мекемелерде бухгалтердик эсепке алуунун эсептер планынын жаңы редакциясы бекитилген. Кабыл алынган өзгөртүүлөр финансылык отчет системасын өркүндөтүү, Улуттук банктын колдонуудагы ченемдик актыларын финансылык отчеттуулуктун Эларалык стандарттарына ылайык келтирүү, коммерциялык банктардын жана башка финансы-кредиттик мекемелердин финансылык отчетторунун ачык-айкындуулугун жана жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу максатын көздөйт. Мындан тышкары, бул өзгөртүүлөр жана толуктоолор акчакредит жана финансы статистикасы көзкарашынан алганда, банктардын ишине тиешелүү маалыматтарды топтоо процессин жеңилдетип, ошондой эле банктардын эсепке алуу саясатын жана финансылык

отчетторун түзүү тажрыйбасына киргизилген өзгөрүүлөрдү да эске алат.

Отчетторду туруктуу өркүндөтүүнүн чегинде Мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик банктык отчет жөнүндө жобонун (ПРБО) жана аны толтуруу боюнча усулдук көрсөтмөнүн жаңы редакциясы бекитилген. Банктык кызмат көрсөтүүлөр жөнүндө маалыматтарды ачып берүү системасын жакшыртуу үчүн Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын негизги продукцияларынын жана кызмат көрсөтүүлөрүнүн наркы жөнүндө маалыматтардын формасы бекитилген. Бул формада коммерциялык банктардын негизги жана кыйла кеңири тараган кызмат көрсөтүүлөрдүн тарифи жана пайыздык чендер жөнүндө маалыматтар: эсептерди ачуу жана тейлөө, акча каражаттарын которуу, жол чектери, баалуу кагаздар жана төлөм карттар менен операциялар, ошондой эле депозиттер жана кредиттердин түрлөрү боюнча пайыздык чендерге тиешелүү маалыматтар камтылат.

Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасындагы банктар жана банк иши жөнүндө» Мыйзамына өзгөртүүлөрдүн жана толуктоолордун киргизилгендигине байланыштуу «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынан лицензия алган жана иши ал тарабынан жөнгө салынган банктардын, финансы-кредиттик мекемелердин тышкы аудитине карата минималдуу талаптар жөнүндөгү» убактылуу жобонун негизинде, «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынан лицензия алган жана иши ал тарабынан жөнгө салынган банктардын, финансы-кредиттик мекемелердин тышкы аудитине карата минималдуу талаптар жөнүндөгү» Жобо иштелип чыккан.

Мыйзамга киргизилген өзгөртүүлөр жана толуктоолор тышкы аудитордун квалификациясына, анын көзкарандысыздыгына карата талаптарды, аудит жүргүзүүнүн тартибине, аудитордук корутундуну четке кагууга (кабыл албоого), банкта кайталап аудитти жүргүзүү талабын коюу жагында, Улуттук банк менен банктын жана анын тышкы аудиторунун ортосунда маалыматтарды алмашуу боюнча талаптарды белгилөөгө тиешелүү Улуттук банктын ыйгарым укуктарын кеңейтет жана толуктайт.

Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин ишин жөнгө салуу боюнча ченемдик укуктук актылар системасын өркүндөтүү багытында иш улантылган. Кредиттик союздардын ишин көзөмөлдөө функциясынын Финкомпаниядан Улуттук банкка өтүшүнө байланыштуу, «Кыргыз Республикасында кредиттик союздарды колдоо жана өнүктүрүү боюнча Финансылык компаниясынын» ишин

жөнгө салуу эрежелеринин, кредиттик союздардын ишин жөнгө салуунун эрежелеринин жана «Кредиттик союздардын ишин лицензиялоо жөнүндө» Жобонун жаңы редакциялары иштелип чыккан жана кабыл алынган.

Улуттук банктын жогоруда көрсөтүлгөн ченемдик актыларында финансы системасынын туруктуулугун сактоо жана кредиторлордун таламдарын коргоо, берилүүчү кредиттердин жана лизингдердин кайтарылбай калуу тобокелдигин төмөндөтүү максатында, кредиттик союздарды колдоо жана өнүктүрүү боюнча Финансы компаниясы жана бардык кредиттик союздар тарабынан милдеттүү түрдө аткарылууга тийиш болгон экономикалык нормативдер, талаптар жана чектөөлөр, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан кредиттик союздарга лицензия берүү шарттары белгиленген.

Отчеттук жылда микрофинансылык уюмдардын ишин жөнгө салуучу ченемдик укуктук актыларды иштеп чыгуу иши улантылган. Алсак, «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан микрофинансылык уюмдарга карата колдонулуучу эскертүү чаралары жана санкциялар жөнүндө» Жободо микрофинансылык уюмдардын категориясына жараша чаралар жана санкциялар аныкталган. Депозиттерди кабыл албастан жана өз капиталы менен иштеп жаткан микрокредиттик компаниялардын жана микрокредиттик агенттиктердин ишин жөнгө салуу мүмкүн болушунча жөнөкөйлөтүлгөн.

Улуттук банк тарабынан колдонулуучу таасир этүү чараларынын системасын жана практикасын өркүндөтүү максатында, «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан лицензия алышкан банктарга жана айрым башка финансы-кредиттик мекемелерге колдонулуучу таасир этүү чаралары жөнүндөгү» Жобо бекитилген. Ушул ченемдик актыга ылайык, тигил же бул таасир этүү чарасын колдонуу жөнүндө чечим кабыл алууда банктын капиталынын шайкештиги чечүүчү фактор болуп саналат. Жобонун талаптарын иш жүзүндө колдонуу үчүн анда банктын кызмат адамдары тарабынан жол берилген кемчиликтерге анализ жүргүзүүгө жана ошол кызмат адамдарына карата тиешелүү айыптык төлөмдөрдүн өлчөмүн аныктоого мүмкүндүк берген матрица камтылган.

Депозиттерди коргоо системасын иштеп чыгуу жана колдонууга киргизүү жагында иштер туруктуу жүргүзүлүп келүүдө. Отчеттук жылда коммерциялык банктар менен бирдикте, «Депозиттерди коргоо жөнүндө» мыйзам долбоорун жеткире иштеп чыгуу иши жүзөгө ашырылган, анын негизинде депозиттерди коргоо системасын колдонууга

киргизүү боюнча ишаракеттер планы иштелип чыккан. Депозиттерди коргоо фондун түзүү жана бул системага катышуу критерийлерине жооп берген коммерциялык банктарды тандоо максатында, алдынала шарттарды аткаруу каралууда. Ишаракеттер планы Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө, Экономика жана каржы министрлигине, ошондой эле эларалык уюмдарга: ЭВФ (МВФ), ДБ, ЕББР, АӨБ жөнөтүлгөн.

Улуттук банк Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин жаңы редакциясын иштеп чыгууга катышып жатат. Улуттук банк тарабынан коммерциялык банктар менен бирдикте бул багытка тиешелүү сунуш, пикирлер даярдалып, ал Салык кодексин иштеп чыгуу боюнча Мамлекеттик комиссиянын кароосуна берилген.

4-ГЛАВА

ТӨЛӨМ СИСТЕМАСЫ

4.1. Төлөм системасын өнүктүрүү

4.1.1. Накталай эмес эсептешүүлөр

Кыргыз Республикасында эки банктар аралык төлөм системасы иштейт, 2005-жылдын акырына карата абал боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, Кыргыз Республикасынын Экономика жана каржы министрлигинин Борбордук казыналыгы, филиалдарын кошо алганда, коммерциялык банктар жана Мамлекеттер аралык банк алардын катышуучулары болуп саналышат.

4.1.1.1-график

Банктар аралык төлөм системалары боюнча өткөрүлгөн төлөмдөрдүн көлөмү (бир мезгилдин акырына карата)

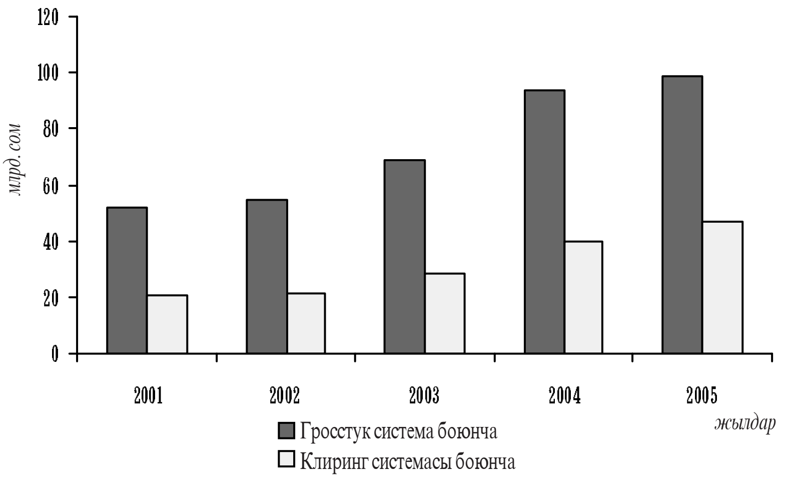

4.1.1.2-график

Банктар аралык төлөм системасы боюнча өткөрүлгөн төлөмдөрдүн саны (бир мезгилдин акырына карата)

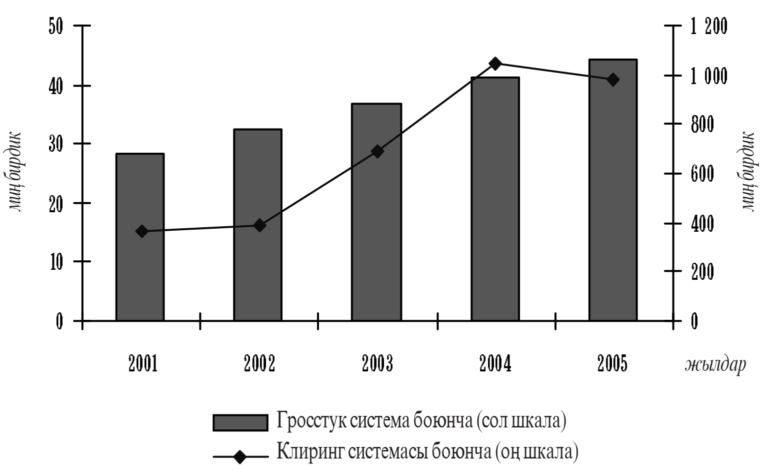

Отчеттук жыл ичинде төлөм системасында оң тенденциялар байкалган. Банктар аралык төлөм системасы аркылуу бардыгы болуп, жалпы суммасы 145,6 млрд. сомдук 1 млн. 22 миң төлөм өткөрүлгөн. Төлөмдөрдүн көлөмү 2004-жылдагыга салыштырганда 9,5 пайызга же 12,6 млрд. сомго көбөйгөн.

Төлөмдөрдүн жалпы саны 6,3 пайызга же 69 миң төлөмгө азайган. Бул, ири төлөмдөр системасында ушул көрсөткүчтүн маанисинин 7,4 пайызга көбөйүүсү шартында, клиринг системасында төлөмдөрдүн санынын 6,8 пайызга төмөндөшүнүн эсебинен жүргөн.

2005-жыл ичинде коммерциялык банктар банктык карттарды кеңири жайылтуу жана локалдык сыяктуу эле, эларалык системалар боюнча карттарды кабыл алуу жана тейлөө боюнча инфраструктураны өнүктүрүү багытындагы иштерди жигердүү уланткан.

Иштеп жаткан коммерциялык банктардын ичинен 15 банк эквайринг жана банктык карттарды пайдалануу менен кардарларды эсептешүү-кассалык тейлөө боюнча кызматтарды сунуштаган. Мында 7 банк эларалык системалар картын, 4 банк локалдык системалардын картын чыгарган. Эларалык карттардын эмитент банктарынын ичинен 4 банк «Visa & Mastercard International» эларалык ассоциациясынын мүчөсү болуп саналат.

Эмитирленген карттардын жана аларды пайдалануу менен жүргүзүлгөн операциялардын санынын көбөйүшү банктык карттар рыногундагы жигердүүлүктүн артып бара жаткандыгын айгинелейт. 2004-жылдагыга салыштырганда эмитирленген карттардын жалпы саны 2005-жылы 28,4 пайызга көбөйүү менен 17 380 төлөм картын түзгөн.

Карттарды пайдалануу менен жүргүзүлгөн операциялардын чогуу алгандагы көлөмү 1 719,4 млн. сомду түзгөн жана 2004-жылдагыга салыштырганда 4,1 пайызга көбөйгөн. Эларалык системалар боюнча 1 055,8 млн. сом суммасындагы операциялар жүргүзүлгөн, бул 2004-жылы өткөрүлгөн операциялардын көлөмүнөн 9,9 пайызга аз. Локалдык системалар боюнча операциялардын көлөмү 663,6 млн. сомду түзгөн, бул 2004-жылдагыга салыштырганда 38,1 пайызга көп.

Карт ээлери аларды накталай акчага айландырууга артыкчылык беришкен, төлөм карттарынан накталай акчаларды алуу боюнча операциялардын көлөмү 1 555,4 млн. сомду түзгөн, ошол эле учурда карттарды пайдалануу менен соода-сервисттик түйүндөрүндө бүтүмдөрдүн көлөмү 164,0 млн. сомду түзгөн. Төлөм карттарын пайдалануу менен операциялар боюнча накталай жана накталай эмес төлөмдөрдүн ортосундагы катыш тиешелүүлүгүнө жараша, 90,5 пайызды жана 9,5 пайызды түзөт. Жыл ичинде орточо алганда соода-сервисттик түйүндөрдөгү бир

4.1.1.3-график*

Банктар аралык төлөм системалары боюнча өткөрүлгөн төлөмдөрдүн жалпы санында карттар боюнча транзакциялардын үлүшү

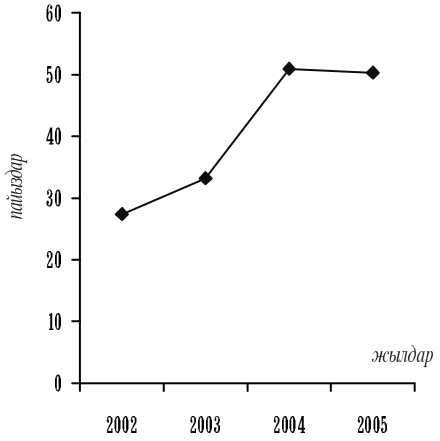

** банктык карттар рыногу 2002-жылдан тартып жигердүү иштей баштагандыгынан улам, 2001-жыл үчүн маалыматтар келтирилген эмес.*

4.1.1.4-график*

Банктар аралык төлөм системалары боюнча өткөрүлгөн төлөмдөрдүн жалпы көлөмүндө карттар боюнча төлөмдөрдүн көлөмүнүн пайыздык катышы

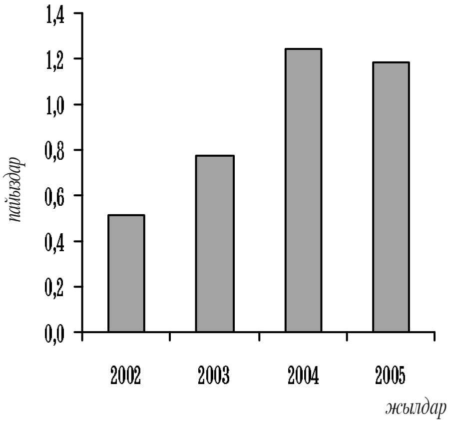

** банктык карттар рыногу 2002-жылдан тартып жигердүү иштей баштагандыгынан улам, 2001-жыл үчүн маалыматтар келтирилген эмес.*

картка төлөмдүн көлөмү 2 354 сомду түзгөн, ал эми банкоматтар жана кассалык терминалдар аркылуу орточо бир карттан накталай түрдө 3 490 сом алынган. Төлөм карттарын пайдалануу менен накталай жана накталай эмес төлөмдөрдүн ортосундагы мындай катыш аларды тейлөө боюнча инфраструктуранын жетиштүү түрдө өнүкпөгөндүгү, ошондой эле көпчүлүк эмитирленген карттар «эмгек акылар» боюнча болгондугу менен да шартталган. Өз кезегинде, локалдык карттарды тейлөөчү «эмгек акылар» долбоорлорунун жана пункттарынын кеңири жайылтуу, ошондой эле эларалык системалардын карттарына салыштырганда аларды тейлөө боюнча тарифтердин төмөндүгү локалдык карттарды пайдалануу менен жүзөгө ашырылуучу төлөмдөрдүн санынын өсүшүнө өбөлгө түзгөн.

Бардыгы болуп 2005-жылы карттарды пайдалануу менен 515 382 операция жүргүзүлгөн, бул 2004-жылдагыга караганда 7,5 пайызга аз. Алардын ичинен эларалык системалар боюнча 167 202 операция жүргүзүлгөн же 2004-жылдагыга салыштырганда 41,7 пайызга аз. Локалдык системалар боюнча 348 180 операция жүзөгө ашырылган, бул 2004-жылдагыга караганда 28,6 пайызга көп.

4.1.2. Төлөм системасын өнүктүрүүнүн Мамлекеттик программасын жүзөгө ашыруу

Иликтөөгө алынып жаткан жылы төлөмдөрдү натыйжалуу өткөрүүнү камсыз кылууга, экономикада накталай эмес төлөмдөрдүн үлүшүн арттырууга багытталган Мамлекеттик программаны[1] жүзөгө ашыруу иши улантылган.

Төмөндө келтирилген төрт системаны түзүүнү караган «Төлөм жана банк системаларын модернизациялоо» долбоорун жүзөгө ашыруу жогоруда аталган мамлекеттик программанын негизги багыттарынын бири болуп саналат:

- калайык-калктын майда чекене төлөмдөрүн, бюджеттик төлөмдөрдү коммерциялык коммерциялык банктардагы эсептер аркылуу иштеп чыгуу боюнча пакеттик клиринг системасы;
- төлөм карттарын пайдалануу менен төлөмдөрдү иштеп чыгуу боюнча бирдиктүү банктар аралык процессингдик борбору (ББПБ);
- финансы рыногунун натыйжалуу ишин камсыз кылуу үчүн реалдуу убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн гросстук системасы (РУЭГС);

[1] «Кыргыз Республикасында накталай эмес төлөмдөр системасын колдонууга киргизүү жана төлөмдөрдү натыйжалуу өткөрүүнү камсыз кылууга жөндөмдүү инфраструктураны түзүү боюнча 2003-2005-жылдарга ишчаралардын Мамлекеттик программасы» Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2002-жылдын 31-декабрындагы №916-биргелешкен токтому менен бекитилген.

- Системаларды интеграциялоо жана Улуттук банктагы корреспонденттик эсептер боюнча эсептешүүлөрдү өз учурунда чагылдыруу үчүн Улуттук банктын Башкы китеби (Улуттук банктын БК).

2005-жылдын ичинде Пакеттик клиринг системасы жана Бирдиктүү банктар аралык процессингдик борбор системаларын сатып алуу боюнча ачык эларалык соода сынактары өткөрүлгөн, жеңүүчү компаниялар менен контрактыларга кол коюлуп, жабдууларды, программалык камсыздоолорду берүү жүзөгө ашырылган.

«Төлөм жана банк системасын модернизациялоо» долбоорун тескөөнү колдоого алууну камсыз кылуу максатында системаны ишке киргизүү учуруна карата рыноктук чөйрөнү даярдоодо узак мөөнөттүү консультациялык кызматтарды көрсөтүү боюнча компаниялар менен контракт түзүлгөн.

Республиканын бардык аймактары боюнча төлөм карттарын тейлөөнүн инфраструктурасын өнүктүрүү үчүн 11 коммерциялык банк тарабынан ЖАК «Банктар аралык процессинг борбору» түзүлгөн. Бирдиктүү банктар аралык процессингдик борбор долбоорунун жүзөгө ашырылышын камсыз кылуу максатында, Улуттук банк Башкармасы тарабынан ЖАК «Банктар аралык процессинг борборунун» уставдык капиталына Улуттук банктын катышуусу жөнүндө чечим кабыл алынган.

2005-жылы Реалдуу убакыт ыргагындагы эсептешүүлөрдүн гросстук системасын түзүү долбоору боюнча системаны берүүчүлөрдү тандап алуу багытында иштер жүргүзүлгөн.

Мамлекеттик программанын долбоорлорунун жүзөгө ашырылышын камсыз кылуу үчүн төлөм системасы боюнча ченемдик укуктук базаны өркүндөтүүнүн чегинде Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана Улуттук банктын биргелешкен токтому менен «Кыргыз Республикасындагы накталай эмес эсептешүүлөр жөнүндө» жобо бекитилген. Документ Кыргыз Республикасынын аймагындагы накталай эмес эсептешүүлөрдү жүргүзүүнүн тартибин жана формасын, ошондой эле накталай эмес эсептешүүлөрдүн жаңы формаларын – банктык эсепти тике дебеттөөнү жана электрондук төлөм документтерин пайдалануу менен бардык нак эмес эсептешүүлөрдү жүргүзүүнү аныктайт.

Жаңы төлөм системасын жана инструменттерин ишке киргизүүгө карата рыноктук чөйрөнүн даярдыгын камсыз кылуу боюнча министрликтер жана ведомстволор менен биргелешкен иш бир эле учурда бир нече багыттар боюнча жүзөгө ашырылган.

Бул багыттардын бири болуп калктын утурумдук төлөмдөрүн (коммуналдык төлөмдөр, пенсияларды төлөө, эмгек акыларды, жөлөк пулдарды берүү ж.б.) банк туту-

му аркылуу нак эмес формадагы төлөмдөргө которуу саналат. Бюджеттик каражаттарды, калктын утурумдук төлөмдөрүн чогултуу боюнча технологиялык чечимдерди иштеп чыгуу үчүн, ошондой эле эмгек акыларды, пенсияларды, жөлөк пулдарды жана башка төлөмдөрдү нак эмес түрдө төлөп берүү боюнча жол-жоболорду даярдоо максатында Борбордук казыналык, анын бөлүмдөрү, Кирешелер боюнча комитет, Социалдык фонд, «Түндүк электро» ААКсы, МИ «Кыргызпочтасы», «Жылуулук түйүнү» ААКсы, «Кыргызгаз» АКсы жана башка уюмдар менен тиешелүү иштер жүргүзүлдү.

2005-жылы коммерциялык банктар эларалык жана локалдык системалардын карттарынын базасында «эмгек акы» долбоорун жайылтуунун үстүндө жигердүү иш алып барышты. Бүтүндөй алганда, 8 477 картты чыгаруу менен 95 «эмгек акы» долбоору жүзөгө ашырылган.

Бюджеттик уюмдарда иштегендердин эмгек акыларын коммерциялык банктардагы эсептер аркылуу төлөп берүүнү уюштуруу үчүн Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен Улуттук банктын «Кыргыз Республикасынын министрликтеринин, мамлекеттик комитеттеринин жана административдик ведомстволорунун кызматкерлерине эмгек акыларды коммерциялык банктардагы эсептер аркылуу төлөө жөнүндө» биргелешкен токтомунун долбоору даярдалды.

Отчеттук мезгил ичинде Мамлекеттик программаны жүзөгө ашыруунун жүрүшү жөнүндө маселелер ар кайсы деңгээлинде бир нече жолу каралды. Мамлекеттик программанын долбоорлорун жүзөгө ашыруунун чөйрөсүн кеңейтүүгө жана экономикада накталай эмес эсептешүүлөрдүн үлүшүн көбөйтүү процессине бардык таламдаш чарба жүргүзүүчү субъектилерди тартууга байланыштуу Мамлекеттик программаны жүзөгө ашыруунун мөөнөттөрүн 2008-жылдын акырына чейин узартуу жөнүндө чечим кабыл алынган.

Ушуга байланыштуу Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2005-жылдын бештин айынын отузундагы №632/26/7 «Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн «Кыргыз Респубилкасында накталай эмес төлөмдөр системасын колдонууга киргизүү боюнча жана төлөмдөрдү натыйжалуу өткөрүүнү камсыз кылууга жөндөмдүү инфраструктураны түзүү боюнча 2003-2005-жылдарга ишчаралардын Мамлекеттик программасын бекитүү жөнүндө» токтомуна өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү тууралуу» биргелешкен токтому бекитилген.

4.2. Накталай акча жүгүртүлүшү

Республиканын экономикасынын нак акчаларга болгон муктаждыгын өз убагында камсыз кылуу, банкноттордун сапатын жана коргоо касиеттерин жогорулатуу Улуттук банктын ишинин маанилүү багыттарынын бири болуп саналат.

2005-жылдын акырына карата абал боюнча жүгүртүүдөгү акчалардын суммасы 13 414 млн. сомду түзгөн жана 2005-жылдын баш жагындагыга салыштырганда 17,4 пайызга өскөн.

2005-жылы жүгүртүүдөгү нак акчалардын өсүшүн камсыз кылуу негизинен, курулуштун, сооданын жана айылчарба багытындагы жер рыногунун интенсивдүү өнүгүүсүнүн, ошондой эле эмгек акыларды жогорулатуунун, товардык рыноктун каныгуусунун эсебинен жүргөн.

Накталай акчалардын коммерциялык банктардын кассаларына кайтарылып келүүсүнүн көрсөткүчү отчеттук жылда 96,2 пайызды түзгөн (2004-жылы – 98,0 пайыз). Кайтарымдуулук Ош шаары жана Нарын областы боюнча өскөн.

Коммерциялык банктардын кассаларына накталай акчалардын келип түшүүсү 2005-жылы 66 975 млн. сомду түзгөн, бул 2004-жылдагыга караганда 16,9 пайызга көп, ал эми банктардын кассаларынан берүү 19,1 пайызга өсүү менен 69 617 сомду түзгөн.

4.2.1-график.
Жүгүртүүдөгү акчалардын динамикасы (бир мезгилдин акырына карата)

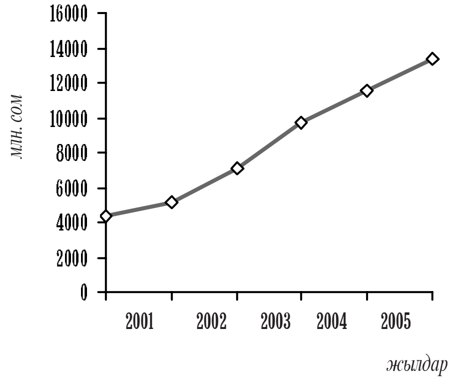

4.2.1-таблица
Накталай акчалардын коммерциялык банктардын кассалары аркылуу республиканын региондору боюнча жылышы (бир мезгил ичинде)

	Келип түшүү, *млн. сом*		Берүү, *млн. сом.*		Кайтарымдуулук, *пайыздар*	
	2004-ж.	**2005-ж.**	**2004-ж.**	**2005-ж.**	**2004-ж.**	**2005-ж.**
Бардыгы болуп	57 271	66 975	58 432	69 617	98,0	96,2
Баткен обл.	483	628	1 474	1 900	32,7	33,0
Жалалабат обл.	3 586	4 665	5 480	7 210	65,4	64,7
Ысыккөл обл.	1 901	2 278	2 470	3 218	76,9	70,8
Нарын обл.	468	605	1 347	1 601	34,7	37,8
Ош обл.	863	1 090	2 185	2 846	39,5	38,3
Талас обл.	482	635	1 090	1 448	44,3	43,9
Чүй обл.	3 148	3 902	2 889	3 692	108,9	105,7
Ош ш.	5 759	9 286	4 638	7 002	124,2	132,6
Бишкек ш.	40 581	43 886	36 859	40 700	110,1	107,8

Улуттук банкка коммерциялык банктардан 2005-жылдын ичинде 11145 млн. сом суммасындагы нак акча келип түшкөн жана — 13323 млн. сом берилген. Бюджеттик уюмдарга эмгек акыларды төлөөгө 1999 млн. сом, пен-

сияларды төлөөгө – 999 млн. сом, жөлөк пулдар үчүн — 303 млн. сом, жана башка төлөмдөргө – 7906 млн. сом, чарбалык эсептеги уюмдарына – 1676 млн. сом берилген.

Жүгүртүүдөгү акчалардын купюралык түзүмүнө анализ жүргүзүүнүн негизинде банкноттордун тиешелүү номиналдарынын оптималдуу запастарын колдоо боюнча иш жүргүзүлгөн, жаңы банкнотторду жүгүртүүгө чыгаруу, эскилиги жеткен банкнотторду жүгүртүүдөн алуу жана аларды жок кылуу иштери жүзөгө ашырылган. Улуттук банктын кассасына коммерциялык банктардан 2005-жылы 2 290 млн. сом суммасындагы эскилиги жеткен банкноттор келип түшкөн.

Жүгүртүүдөгү банкноттордун түзүмү жалпысынан туруктуу эле, салыштырмалуу салмактын бир кыйла өзгөрүүсү 1000 сом номиналындагы банкноттор боюнча катталган.

4.2.2-таблица

Жүгүртүүдөгү банкноттордун купюралык түзүмү (бир мезгилдин акырына карата суммардык мааниде)
(пайыздар)

Номинал	5 сомго чейин	10 сом	20 сом	50 сом	100 сом	200 сом	500 сом	1000 сом	Бардыгы болуп
2004-ж.	1,3	1,0	2,0	5,2	10,0	12,8	23,9	43,8	100,0
2005-ж.	1,2	1,0	1,8	4,6	8,2	12,2	23,0	48,0	100,0

4.2.2-график

Жүгүртүүдөгү банкноттордун номиналы боюнча бөлүштүрүү (бир мезгилдин акырына карата)

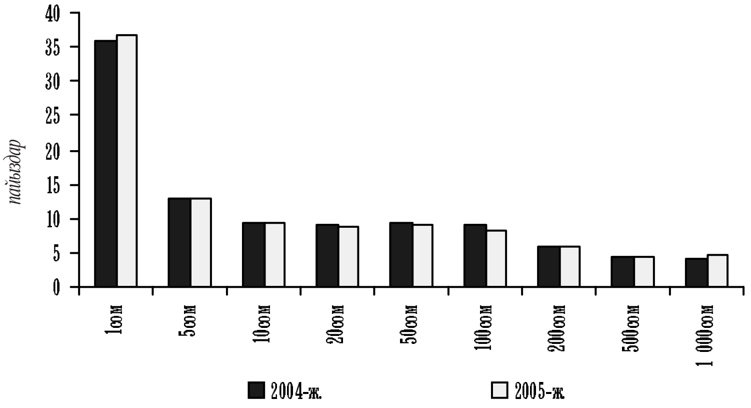

2005-жылдын жетинин айында 500 сом номиналындагы өркүндөтүлгөн мүнөздөмөгө ээ банкнот жүгүртүүгө чыгарылган.

Нумизматикалык монеталарды чыгаруу боюнча иштер улантылууда. 2005-жылдын бугу айынын төртүнөн тартып жүгүртүүгө эки эстелик монетасы: «Улуу Жеңишке 60 жыл» («60 лет Великой Победы») жана «Кыргызстан Улуу Жибек Жолунда: Ташрабат» («Кыргызстан на Великом щелковом пути: Ташрабат») чыгарылган.

Улуттук банк тарабынан нак акчаларды жүгүртүүнү жана кассалык иштерди уюштуруунун ченемдик базаларын, жол-жоболорун андан ары өркүндөтүү боюнча иштер жүргүзүлгөн. «Улуттук банкта кассалык операцияларды жүзөгө ашыруунун тартиби жөнүндө» убактылуу нускоого толуктоолор жана өзгөртүүлөр киргизилип, Улуттук банкты тиешелүү акча жабдуулары менен камсыз кылуунун тартиби жана принциптери иштелип чыккан.

2005-жылы Жалалабат областтык башкармалыгынын сактоо жайынан баалуулуктардын уурдалып кетишине байланыштуу областтык башкармалыктын ишин толук көлөмдө калыбына келтирүү жана Жалалабат областындагы коммерциялык банктардын филиалдарын нак акчалар менен үзгүлтүксүз камсыз кылуу боюнча тиешелүү чаралар көрүлгөн.

Банкноттордун төлөөгө жарактуулугун текшерүү боюнча жүргүзүлүп жаткан иштердин чегинде 2005-жылдын ичинде Улуттук банкка келип түшкөн 764 арыз боюнча 268 миң сом суммасындагы банкнот экспертизадан өткөрүлдү.

Улуттук банк тарабынан республиканын укук коргоо органдары менен бирдикте жасалма акча жасоочулукка каршы күрөшүү боюнча иштер жүргүзүлгөн. Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигине караштуу Сот департаментинин маалыматтары боюнча 2005-жылы республиканын аймагында соттордо жасалма банкноттордун табылышына байланыштуу 11 кылмыш иши козголуп, өкүм чыгарылган.

Улуттук валютадагы банкнотторго аяр мамиле жасоону калк ичинде калыптандыруу максатында, «Сом - Кыргызстандын жүзү» деп аталган жыл сайын жүргүзүлүүчү маалыматтык-билим берүү ишаракетинин чегинде кыргыз жана орус тилдеринде шектүү банкноттун аныктыгын дароо текшерүүгө мүмкүндүк берген коргоо элементтери камтылган маалыматтар чагылдырылган жылнаамалар даярдалган. Улуттук банктын нумизматикалык музейинин базасында журналисттер жана жогорку окуу жайларынын студенттери үчүн «Ачык эшик күндөрү» өткөрүлүп, анын жүрүшүндө келүүчүлөр «Улуттук валютанын тарыхы» экспозициясы менен тааныша алышты.

5-ГЛАВА

ТЫШКЫ ЭКОНОМИКАЛЫК БАЙЛАНЫШТАР

5.1. Эларалык уюмдар менен кызматташуу

2005-жылы Улуттук банк узак мөөнөткө каралган улуттук программалардын ишине катышкан жана Эларалык валюта фондусу, Дүйнөлүк банк, Реконструкциялоо жана өнүктүрүүнүн Европа банкы, Азия өнүгүү банкы менен өзара иш алып барууну уланткан. Башка эларалык финансы-кредиттик мекемелер менен да өзара мамилелер андан ары өнүккөн. Улуттук банк финансы секторун өнүктүрүү, ошону менен катар төлөм системасын модернизациялоо боюнча эларалык финансы институттарынын техникалык жардамдарынын натыйжалуулугун жогорулатууга тиешелүү чараларды көргөн.

Улуттук банктын Эларалык валюта фонду (ЭВФ), Дүйнөлүк банк (ДБ) менен өзара аракеттенүүсү төмөндөгү негизги багыттар боюнча жүзөгө ашырылган:

- Жакырчылыкты кыскартуу жана экономикалык өсүшкө түрткү берүү Программасынын чегиндеги ишчараларды жүзөгө ашыруу;
- Эларалык валюта фондунун жана Дүйнөлүк банктын финансы секторуна баа берүү боюнча биргелешкен программасын жүзөгө ашыруу;
- статистиканы өркүндөтүү (эларалык финансы статистикасынын жыйнагына жарыялоо үчүн статистикалык отчеттун жаңы формасына өтүү);
- Кыргыз Республикасынын төлөм системаларын реформалоо.

Аткаруу кеңеши Жакырчылыкты кыскартуу жана экономикалык өсүшкө түрткү берүү боюнча 2001-2004-жылдарга программанын Кыргыз Республикасынын жүзөгө ашырышына баяндаманы бүткөргөн. 2005-жылдын бирдин айында Жакырчылыкты кыскартуу жана экономикалык өсүшкө түрткү берүү жаңы Программасынын (ПРГФ) чегинде Эларалык валюта фондунун Аткаруу кеңеши Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2005-2007-жылдарга экономикалык программасын колдоо үчүн 8,88 миллион АКУ (СПЗ) (13,6 миллион АКШ долларына жакын) сумманы бекиткен. Жаңы үч жылдык программанын максаты туруктуу экономикалык өсүштү сактоо жана жакырчылыкты андан ары кыскартуу болуп саналат.

Жарыялануучу статистикалык маалыматтардын сапатын жана ачык айкындуулугун жогорулатуу максатында, ошондой эле акчакредит жана финансы статистикасы багытындагы талаптарга ылайык, 2005-жылдын бирдин

айынан тартып ЭВФ эларалык финансы статистикасынын (International Financial Statistcs) жыйнагына жарыялоо үчүн статистикалык отчеттун жаңы формасын киргизген. Улуттук банк борбордук банктын, башка депозиттик корпорациялардын аналитикалык эсептери жана акча топтомдору боюнча маалыматты камтыган статистикалык отчеттун жаңы формаларын иштеп чыгуу менен 2005-жылдын бирдин айынан тартып жогоруда көрсөтүлгөн топтомдо жарыялоо үчүн отчеттун жаңы формалары боюнча маалыматты бере баштаган.

Маалыматты таркатуунун жалпы системасына (МТЖС) жана атайын стандарттарына (МТАС) ылайык отчеттук жыл ичинде Улуттук банк коомчулукка акчакредит чөйрөсүндөгү маанилүү болгон макроэкономикалык көрсөткүчтөр жөнүндө коомчулукка жалпыга маалымдоо каражаттарын пайдалануу жана Улуттук банктын веб–баракчасына жайгаштыруу аркылуу маалымдоону уланткан.

Финансы секторуна баа берүү программасынын (FSAP) чегинде Эларалык валюта фонду менен кызматташтык улантылган. Отчеттук жылы аяк оона айында республикабызда негизги Базель принцибине банктык көзөмөлдүн ылайык келүүсүнө баа берүү үчүн ЭВФтин миссиясы келип кеткен. Миссиянын ишинин жыйынтыгы боюнча негизги Базель принцибине банктык көзөмөлдүн ылайык келүүсүн жакшыртуу үчүн аракеттердин сунушталып жаткан планын камтыган жыйынтыктоочу отчет даярдалган. Улуттук банкка консультациялык жардамдарды берүү үчүн ЭВФтин банктык көзөмөл маселеси боюнча консультанты ишке тартылган.

ЭВФтин төлөм системасын реформалоо боюнча миссиясынын сапары учурунда «Кыргыз Республикасында төлөм жана банк системаларын модернизациялоо» долбоорун жүзөгө ашыруунун чегинде өткөрүлүп жаткан иш-чаралардын жыйынтыктары талкууланган. Кыргыз Республикасынын төлөм системасын реформалоо, ченемдик-укуктук базаларды өркүндөтүү, төлөм системасынын катышуучулары жана пайдалануучулары менен өзара аракеттенүү боюнча жетишилген ийгиликтер талкууга алынды. Жаңы системаларды жана төлөм инструменттерин ишке киргизүү үчүн негиздерди камсыз кылуу максатында, төлөм системасы боюнча ченемдик укуктук базаны өркүндөтүүгө тиешелүү комментарийлер алынып, талкууланды, мамлекеттик кызматкерлердин эмгек акыларын коммерциялык банктардагы эсептер аркылуу төлөөгө этап-этабы менен өтүү пландарынын долбоору каралган. ЭВФтин сунуш-көрсөтмөлөрүн эске алуу менен Улуттук банктын адистери тарабынан нак эмес эсептешүүлөрдү жана төлөм системасынын ишин жөнгө салуу боюнча ченемдик документтердин бир катар долбоорлору иштелип чыккан.

Төлөм системасын реформалоо жагында Дүйнөлүк банк менен кызматташуулар улантылды. Дүйнөлүк банктын финансылык колдоосу менен «Кыргыз Республикасынын төлөм жана банк системаларын модернизациялоо» долбоорун жүзөгө ашыруунун чегинде, эки – Пакеттик клиринг системасын жана Бирдиктүү банктар аралык процессингдик борбор системаларын сатып алуу боюнча иш-чаралар жүргүзүлгөн. Системаларды сатып алуу өткөрүлгөн эларалык сынактык тооруктардын жыйынтыгы боюнча Дүйнөлүк банктын сатып алуу жол-жоболоруна ылайык жүзөгө ашырылган. Жогоруда аталган долбоорду жүзөгө ашыруунун жүрүшүндө келип чыккан маселелерди макулдашуу максатында, Дүйнөлүк банктын төлөм системалары боюнча эксперттери, маалымат технологиясынын адистери менен бир катар видеоконференциялар өткөрүлдү.

Азия өнүгүү банкы менен кызматташуунун чегинде банк секторун жана капитал рыногун өнүктүрүү программасын даярдоо боюнча иш улантылган, аны жүзөгө ашыруу 2006-2008-жылдарга пландаштырылып жатат.

Банктык мыйзамдардын талаптарын аткаруусуна жана жөнгө салуу ченемдерин сактоого, инвесторлордун корголушун камсыз кылуу үчүн баалуу кагаздар рыногуна анын ачык-айкындуулугун жана ишинин натыйжалуулугун арттыруу менен бирге эле көзөмөлдүктү чыңдоо, капитал рыногун өнүктүрүүгө, финансы секторунун тең салмактуу өнүгүүсүнө жана инвестициялык мүмкүнчүлүктөрдү жана каржылоону диверсификациялоого чек койгон факторлорду четтетүү аркылуу финансы секторунун ортомчулук ролун таасирдүү аткаруусу үчүн анын жигерин арттыруу бул программанын максаты болуп саналат.

Бул Программанын чегинде техникалык жардамдарды берүү: банктык жана банктык эмес финансы секторуна көзөмөлдү жүзөгө ашыруучу мамлекеттик мекемелердин кызматкерлерине консультациялык жардамдарды берүү жана аларды окутуу каралууда. Бул Программаны даярдоо максатында, Азия өнүгүү банкынын баа берүү миссиясы 2005-жылы Кыргыз Республикасына үч жолу келип кетишкен. Миссиянын ишинин жыйынтыгы боюнча Азия өнүгүү банкы менен Кыргыз Республикасынын ортосунда өзара түшүнүшүү Меморандум даярдалган, анда Азия өнүгүү банкынын сунуш-көрсөтмөлөрү, ошондой эле кредиттин күчүнө кирүү шарттары чагылдырылган.

Азия өнүгүү банкы менен «Айылдык финансы мекемелери» жана «Кредиттик сактык союздар системасы жана микрокаржылоо үчүн потенциалды күчөтүү» кредиттери боюнча кызматташуу улантылган. Азия өнүгүү банкынын бул долбоорлорун жүзөгө ашыруунун чегинде эки баянда-

ма берүү миссиясы өткөрүлдү, ошондой эле Улуттук банкка техникалык жардам берилген. Азия өнүгүү банкынын баяндама берүү миссиясынын ишинин жыйынтыгы боюнча 2005-жылдын жетинин айында өзара түшүнүшүү жөнүндө Меморандумуна кол коюлду, ага ылайык «Айылдык финансы институттары» долбоорунун мөөнөтү 2006-жылдын акырына чейин улантылган. Мындан тышкары, Финансы компаниясын менчиктештирүү жана көзөмөл функциясын өркүндөтүү боюнча ишчаралар аныкталган.

2005-жылы кредиттик союздардын иши жана кредиттик союздардын кызматкерлерин окутуу маселеси боюнча «Айылдык финансы институттарын өнүктүрүү» долбоорунун чегинде Германия техникалык кызматташуу коому (GTZ) менен иш жүргүзүлгөн.

Кыргыз Республикасында микрокаржылоону 2006-2010-жылдарга өнүктүрүүнүн Орто мөөнөттүү стратегиясын иштеп чыгуу процессинде Улуттук банк республиканын микрокаржылоо системасын өнүктүрүүгө колдоо көрсөтүп жаткан эларалык донор уюмдары (GTZ, БУУ, ЕБРР, АӨБ, USAID, АРИС IFC) менен өзара аракеттенген. Стратегияны иштеп чыгуу FIRST Initiative программасынын финансылык колдоосу жана Улуттук банк менен иштеген FACT BV (Нидерланддар) компаниясынын консультанттар тобунун техникалык жардамы жана 2005-жылдын теке-аяк оона айларында микрокаржылоо секторунун өкүлдөрү тарабынан жүзөгө ашырылган.

2005-жылы USAID тарабынан «Борбордук Азиядагы экономикалык реформа» үч жылдык программасы боюнча демилге көтөрүлгөн. Бул Программанын чегинде Кыргыз Республикасынын банк секторуна техникалык жардам берүү каралган. Бул максаттар үчүн USAID тарабынан Улуттук банкка жана республиканын коммерциялык банктарына консультациялык кызматтарды сунуштоочу «BearingPoint» компаниясы тандалып алынган. Өткөн мезгилде бул компания тарабынан тышкы көзөмөл жана тобокелдиктерди тескөө маселеси боюнча бир катар семинарлар өткөрүлүп, аларда көзөмөл жүргүзүү жагында кызматкерлери окушкан, ошондой эле көзөмөлдүн ченемдик укуктук базасын андан ары өнүктүрүү жана өркүндөтүү боюнча консультациялар берилген.

Улуттук банк интеграциялык институттар чегинде ишти уланткан. Улуттук банктын кызматкерлери Мамлекеттер аралык банктын ишинин жана өнүктүрүүнүн перспективалык программасын иштеп чыгуу боюнча жумушчу топтун курамында төмөндөгүдөй маселелерди талкуулоого катышышты:

- КМШ өлкөлөрүнүн жалпы төлөм-эсептешүү системаларын андан ары өнүктүрүү жана тиешелүү ченемдикукуктук базаны иштеп чыгуу;
- ЕврАзия экономикалык шериктештигине (ЕврАзЭС)

катышуучу мамлекеттеринин аймагында жеке адамдар тарабынан улуттук валютада жүзөгө ашырылуучу акча которуулар системасын түптөө;

- ЕврАзЭСке мүчө мамлекеттеринин интеграцияланган валюталык рыногун уюштуруу жаатында кызматташуу.

ЕврАзЭСке мүчө мамлекеттердин ортосунда эсептешүүлөр жөнүндө статистикалык маалыматтардын бирдиктүү базасын даярдоо боюнча иш-чаралардын чегинде «ЕврАзЭСке катышуучу мамлекеттер ортосунда эсептешүүлөрдүн валюталык структурасы жөнүндө маалыматтардын формасын» биргелешип иштеп чыгуу жүзөгө ашырылган.

Улуттук банк КМШ жана ЕврАзЭСке катышуучу мамлекеттеринин экономикалык жактан интеграциялануусуну андан ары өнүктүрүүгө, валюталык режимди шайкеш келтирүүгө жана либерализациялоого багытталган ишти жүргүзгөн. ЕврАзЭСке катышуучу мамлекеттеринин борбордук (улуттук) банктарынын жетекчилер Кеңешинин (мындан ары Кеңеш) чегинде Улуттук банктын кызматташуусун өзгөчө белгилеп кетүү зарыл.

Кеңештин 2005-жылдын бугу жана тогуздун айларында өткөрүлгөн отурумунда банк тутумун өнүктүрүүгө, валюталык жөнгө салуу жаатында кызматташууга, ошондой эле статистикалык маалыматтарды алмашууга тиешелүү бир катар олуттуу маселелер каралган. 2005-жылы Кеңеш тарабынан төмөндөгүдөй иш-чаралар өткөрүлгөн:

- ЕврАзЭСке катышуучу мамлекеттердин капиталдын жылышына байланыштуу операциялар боюнча валюталык жөнгө салуу жана валюталык контролдоо жагында саясаттарынын негиздөөчү принциптери жөнүндө Келишимдин долбоору жактырылган жана кароого сунушталган;
- ЕврАзЭСке мүчө мамлекеттердин валюта чөйрөсүндөгү кызматташуу концепциясын жүзөгө ашыруу боюнча ЕврАзЭСке мүчө мамлекеттердин борбордук (улуттук) банктарынын ишчараларынын планы бекитилген;
- ЕврАзЭСке мүчө мамлекеттердин банк секторуна салыштырмалуу анализдерди жүргүзүүдө пайдалануу үчүн отчеттун атайын формасы иштелип чыкты жана бекитилди.

5.2. Борбордук банк менен кызматташуу

2005-жылы бир катар мамлекеттердин борбордук (улуттук) банктары менен Улуттук банктын техникалык жана консультациялык жардам көрсөтүү, маалымат алмашуу, мыйзамдык жана ченемдик укуктук базаларды өркүндөтүү, банктык жана башка финансы-кредиттик мекемелердин ишине көзөмөлдүк проблемалары, ошондой эле тажрыйба алмашуу жана Улуттук банктын персоналдарынын кесиптик даярдыктарын жогорулатуу маселеси боюнча программаны жүзөгө ашыруу жагында кызматташууну уланткан.

Улуттук банктын Швейцария Улуттук банкы менен кызматташуусунун чегинде 2005-жылдын бугу айында орто менеджердик курамдын башкаруу компетенттүүлүгүнүн деңгээлин жогорулатуу үчүн Улуттук банктын менеджерлери үчүн тренингдер өткөрүлгөн. Мындан тышкары, 2005-жылдын ичинде Швейцария Улуттук банкы тарабынан банк иштери жана накталай акча жүгүртүлүшүн өнүктүрүү маселеси боюнча консультациялык жардам көрсөтүлгөн, ошондой эле жаш экономисттер жана орто звенодогу адистер үчүн акчакредит саясаты маселеси боюнча окутуу семинарлары уюштурулган. Швейцария Улуттук банкы менен бирдикте 2005-жылы бир катар изилдөө иштери да башталган.

ДойчеБундесбанкы менен накталай акча жүгүртүлүшү жана банктын кызматкерлерин кесиптик жактан даярдоо жагында консультациялык жардамдарды көрсөтүү боюнча кызматташуу улантылган. Алып көрсөк, ДойчеБундесбанкы тарабынан Улуттук банктын кызматкерлери үчүн ички аудит жана тобокелдикти тескөө маселеси боюнча семинар баш оона айынын акырында уюштурулган. 2005-жылдын тогуздун айында ДойчеБундесбанкынын борбордук банктар менен техникалык кызматташуу Борборунун директору иш сапары менен болуп, анын жүрүшүндө Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы менен кийинки жылга кызматташуунун негизги багыттары аныкталган. Иш сапардын жүрүшүндө кызматташуу матрицасына мурда камтылган долбоорлор талкууланган, Улуттук банктын кызматкерлери үчүн окутуу семинарларын өткөрүү жөнүндө макулдашууга жетишилип, ДойчеБундесбанкынын адистери тарабынан 2006-жылда консультативдик жардамдарынын көрсөтүлүшү талкууланган.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы менен Польша Улуттук банкы тарабынан 2004-жылдын чын куран айында кол коюлган Келишимге ылайык 2005-жылдын кулжа айында Польша Улуттук банкынын (ПУБ) делегациясынын иш сапары болгон. Анын жүрүшүндө кызматташуунун андан ары келечектери талкууланып, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын кызматкерлери үчүн семинар өткөрүлгөн, анда Польша Улуттук банкынын өкүлдөрү акчакредит саясаты, эларалык камдарды тескөө, борбордук банкта стратегиялык пландаштыруу жана банктын эларалык мамилелерин өнүктүрүү жагында өз тажрыйбалары менен бөлүшкөн.

Кызматташуу жөнүндө меморандумга ылайык 2005-жылы Улуттук банктын негизги структуралык бөлүмдөрүнүн кызматкерлери акчакредит саясат жана төлөм системасы маселелери боюнча тажрыйбаларды алмашуу чегинде Кытай Эл банкына барып келишкен.

Улуттук банктын кызматкерлеринин КМШ жана алыскы четөлкөлөрдүн борбордук банктары менен акчакредит саясаты жана маалымат алмашуу жагында кызматташуулары улантылган. Атап айтканда, мындай өзара иш алып баруу Кытай, Швейцария, Казакстан, Россия борбордук банктары менен да жүзөгө ашырылган. Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы Россия борбордук банкы жана Мамлекеттер аралык банк менен кызматташуунун чегинде реалдуу жана банк сектору боюнча, ошондой эле акча топтомдору боюнча статистикалык маалыматтарды ай сайын берип турган.

Улуттук банктын өкүлдөрү Караденңиз чөлкөмү, Чыгыш Европа жана Борбордук Азия өлкөлөрүнүн Борбордук банктарынын Башкаруучулар Клубунун отчеттук жылда клубдун Катчысынын милдетин аткаруучу Россия Борбордук банкы тарабынан уюштурулган кезектеги отурумдарына катышышкан. Отурумдарда борбордук банктардын ишинин эң эле актуалдуу багыттары: акчакредит саясатын жүргүзүү; банк секторун өнүктүрүүнүн негизги тенденциялары; төлөм системасын өнүктүрүү ж.б. боюнча тажрыйба алмашуу болгон.

Англия, Франция, Германия, Түркия жана Италия борбордук банктары менен: кызматкерлердин квалификациясын жогорулатуу жана техникалык жардамдарды берүү маселелери боюнча кызматташуу улантылган. Улуттук банктын кызматкерлери Монголиянын, Чехиянын, Австриянын, Польшанын жана Голландиянын борбордук банктарында окуп келишкен.

2005-жылы Россиянын Борбордук банкы, Тажикстандын, Молдованын, Казакстандын Улуттук банктары ме-

нен тажрыйба алмашуу боюнча өзара стажировкалар уюштурулган. Ошондой эле, Улуттук банктын кызматкерлери Россия, Украина, Белоруссия, Арменияныни жана Азербайжандын борбордук (улуттук) банктары тарабынан уюштурулган семинарларга катышып келишкен.

6-ГЛАВА

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫНЫН ИШИ ЖӨНҮНДӨ ЖАЛПЫ МААЛЫМАТТАР

6.1. Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын түзүмү

Улуттук банктын 2005-жылга чейинки өнүгүшүнүн негизги багыттарында коюлган максаттарды жана милдеттерди аткаруунун натыйжалуулугун жогорулатуу максатында, отчеттук жылда уюштуруу түзүмүн өркүндөтүү жана кызматкерлердин санын оптималдаштыруу боюнча иштер улантылган. Улуттук банктын кадр саясаты жагындагы иш ыкмалары жана принциптери Персонал менен иш алып баруу стратегиясында жана Улуттук банктын Кызматкерлеринин кызматтык этикасынын нормалары кодексинде баяндалган.

Башкаруу аудитин жүргүзүүнүн натыйжасында 2005-жылдын бирдин айында Улуттук банк Башкармасы уюштуруу түзүмүн өркүндөтүү боюнча сунуштарды даярдады.

Улуттук банктан лицензия алуучу жана иши ал тарабынан жөнгө салынуучу микрофинансы уюмдарынын, кредиттик союздардын жана башка банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин саны өскөндүгүнө байланыштуу жана алардын ишаракетине көзөмөлдүн натыйжалуулугун жогорулатуу максатында, Банктык эмес мекемелердин ишине көзөмөл бөлүмү Банктык эмес мекемелердин ишине көзөмөл башкармалыгына өзгөртүлүп түзүлдү, анын курамына эки бөлүм: инспекциялоо бөлүмү жана тышкы көзөмөл жана лицензиялоо бөлүмү кирген.

Эларалык финансы институттары менен иштөөнүн формалары өзгөргөндүгүнө байланыштуу, инвестициялар

6.1.1- график

Адистердин стаж боюнча курамы (бир мезгилдин акырына карата)

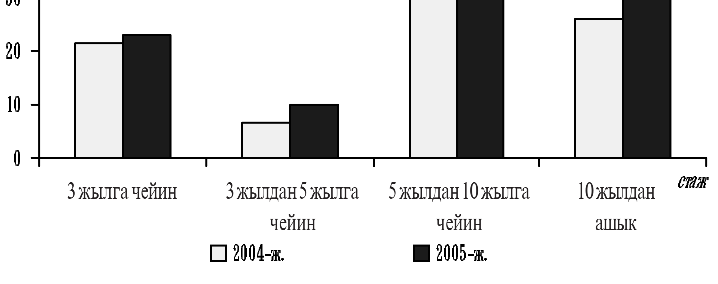

жана техникалык жардамдарды координациялоо боюнча дирекция долбоорлорду жүзөгө ашыруу бөлүмүнө өзгөртүлүп түзүлгөн. Бухгалтердик эсепке алуу методологиясы жана андан ары контролдоо бөлүмү менен бухгалтердик эсепке алуу жана анализдөө бөлүмүн бириктирүү жолу аркылуу Бухгалтердик эсепке алуу жана отчеттуулук башкармалыгынын курамында финансылык отчеттуулук жана контролдоо бөлүмү түзүлдү.

Отчеттук мезгилде Улуттук банктын областтык башкармалыктарын кайра өзгөртүп түзүү жүргүзүлгөн. Улуттук банктын областтык башкармалыктарынын жана Баткен областындагы өкүлчүлүгүнүн жаңы штаттык тизими бекитилди, ал боюнча алардын кызматкерлеринин жалпы саны 20 штаттык бирдикке кыскартылды.

6.1.2- график

Адистердин жаш курагы боюнча курамы (бир мезгилдин акырына карата)

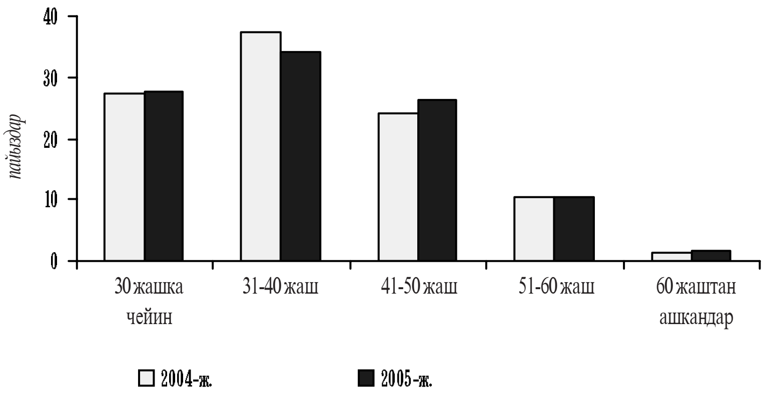

Уюштуруу түзүмүндөгү өзгөртүүлөр Улуттук банктын штаттык санын 9,0 пайызга кыскартууга өбөлгө түзгөн. Отчеттук жылдын акырына карата абал боюнча уюштуруу түзүмү борбордук аппараттын 24 структуралык бөлүмүн, 5 областтык башкармалыкты жана Улуттук банктын Баткен областындагы өкүлчүлүгүн камтыган.

Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын мамлекеттик тили жөнүндө» Мыйзамын аткарууда, Улуттук банк тарабынан аны жүзөгө ашыруунун кошумча ишчаралары иштелип чыкты. Жалпы бөлүмдүн курамында Котормо тобу түзүлүп, ага «Кыргыз Республикасынын мамлекеттик тили жөнүндө» Мыйзамдын талаптарын жүзөгө ашыруу жаатындагы иштерди координациялоо милдети жүктөлдү.

Улуттук банкта 6 комитет жана 10 комиссия иш алып барат. Комитеттер менен комиссиялардын иштөө тартиби жана жол-жоболору тийиштүү жоболор менен жөнгө салынат. Комитеттер менен комиссиялардын иши Улуттук банктын чечим кабыл алууда корпоративдик маданиятты өнүктүрүүгө жана анын ишаракетин өркүндөтүүгө мүмкүндүк берет.

Улуттук банкта жүзөгө ашырылып келаткан сынактык тандоо системасы кызматчыларды жумушка кабыл алууда ачык-айкын, тең укуктуу жана адилеттүү мамилени, ошондой эле зарыл квалификациядагы адистерди тандап алууну камсыз кылууда. Сынактарды өткөрүү тууралуу жарыялар жалпыга маалымдоо каражаттарында жана Улуттук банктын веб-сайтында жарыяланып турат. Сынакка байланыштуу суроолор боюнча маалыматтар жана кеңештер персонал менен иш алып баруу бөлүмү тарабынан камсыз кылынган.

Каралып жаткан жылы 19 ачык жана 3 ички сынак өткөрүлдү, анын ичинен 5 ачык жана 1 ички сынак Улуттук банктын областтык башкармалыктарында иштөөгө талапкерлерди тандоо үчүн өткөрүлгөн. Бардыгы болуп сынактарга 260 адам катышып, алардын жыйынтыктары боюнча 22 адис Улуттук банкка ишке кабыл алынды.

Отчеттук жылдын акырына карата Улуттук банктын кызматкерлеринин иш жүзүндөгү саны борбордук аппаратта 415 жана областтык башкармалыктарда жана Баткен областындагы өкүлчүлүктө 82 адамды түздү.

Мында адистердин саны 395 (337 – борбордук аппаратта, 58 – областтык башкармалыктар жана өкүлчүлүктөр боюнча) болду. Алардын 92,7 пайызы же 366 адам жогорку билимге ээ, 9 адам илимдин кандидаты жана бир адам илимдин доктору. Улуттук банктагы эмгек стажы боюнча алганда эң чоң үлүш 5 жылдан ашык стажы бар кызматкерлерге туура келет (жалпы кызматкерлердин 67,1 пайызы), ал эми 3 жылга чейин эмгек стажы барлар 22,8 пайызды, 3 жылдан 5 жылга чейинкилери – 10,1 пайызды түзөт. Жаш курагы боюнча алганда кызматкерлердин эң чоң салыштырма салмагын 30дан 40 жашка чейинкилер – 34,2 пайыз, 30 жашка чейинкилер – 27,6 пайыз, 40 тан 50гө чейинкилер – 26,3 пайыз, 50дөн жогоркулары – 11,9 пайыз.

6.1.3-график

Адистердин билим деңгээли боюнча курамы

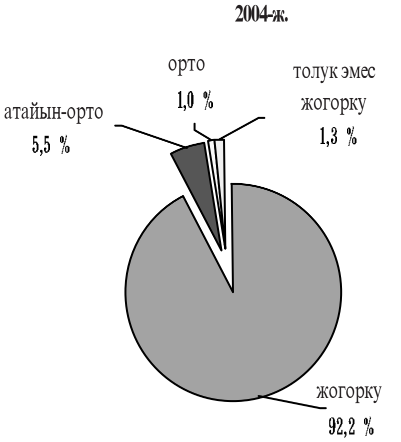

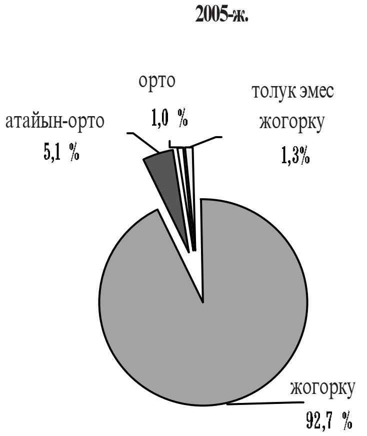

2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын уюштуруу түзүмү

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын структуралык бөлүмдөрүнүн негизги милдеттери

Банк Башкармасы	Улуттук банктын ишинин негизги багыттарын аныктайт жана анын жогорку коллегиялуу башкаруу органы болуп саналат. Башкарманын төрагасы Кыргыз Республикасынын Президенти тарабынан Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине макулдашуу менен 7 жылдык мөөнөткө дайындалат. Башкарманын мүчөлөрү Кыргыз Республикасынын Президенти тарабынан Улуттук банктын Төрагасынын сунушу боюнча 7 жылдык мөөнөткө дайындалат
Экономика башкармалыгы	акчакредит саясаты жана аны жүзөгө ашыруу боюнча сунуштарды иштеп чыгат, экономиканын реалдуу, финансылык, бюджет-салыктык жана тышкы секторлору боюнча талдоо (анализ) жүргүзөт
Валюта башкармалыгы	эларалык камдарды (резервдерди) тескөө саясаты боюнча сунуштарды иштеп чыгып, ал боюнча саясатты жүзөгө ашырат, мамлекеттик карыздын туруктуулугуна талдоо жүргүзөт жана анын тейленишине мониторингди, валюта-финансы мамилелерин өнүктүрүү жаатындагы саясатты жүзөгө ашырат
Акчакредит операциялар башкармалыгы	ачык рыноктогу операцияларды натыйжалуу координациялоо максатында, финансы рынокторундагы тенденцияларга талдоо жүргүзөт жана андагы өзгөрүүлөрдүн себептерин аныктап, ички финансы рыногунда операцияларды жүзөгө ашырат
Экономикалык изилдөөлөр тобу	талдоо жана изилдөө иштерин жүзөгө ашырат, аларды жүргүзүүнүн методологиясын өркүндөтөт, илимий жана маалыматтык тажрыйба алмашууга катышат
Банктык көзөмөл башкармалыгы	Улуттук банктан лицензия алышкан жана иши ал тарабынан жөнгө салынган банктардын башка финансы-кредиттик мекемелердин ишине, алардын экономикалык ченемдерди аткарышына, ошондой эле Кыргыз Республикасынын мыйзамдарын, Улуттук банктын ченемдик актыларын сакташына көзөмөлдү уюштурат
Көзөмөл методологиясы жана лицензиялоо башкармалыгы	банктардын иш-аракетин лицензиялоону жүзөгө ашырат, Улуттук банктан лицензияланган коммерциялык банктардын жана башка финансы-кредиттик мекемелердин ишин көзөмөлдөөнүн жана жөнгө салуунун ченемдик базасын жана методологиясын, ошондой эле банк тутумун өнүктүрүүнүн жаьы багыттарын иштеп чыгат жана өркүндөтөт
Банктык эмес мекемелердин ишине көзөмөл башкармалыгы	Улуттук банктан лицензия алышкан жана иши ал тарабынан жөнгө салынган микрофинансылык уюмдардын, кредиттик союздардын жана башка банктык эмес мекемелердин ишине көзө-

	мөлдүктү мыйзамдарга жана ченемдик укуктук актыларга ылайык уюштурат
Төлөм системалары башкармалыгы	төлөм системасынын натыйжалуу иштөөсүн, анын ишенимдүүлүгүн жана коопсуздугун камсыз кылуу боюнча ишчараларды иштеп чыгат жана жүзөгө ашырат
Банктык эсептешүүлөр башкармалыгы	эсептешүүлөрдүн банктар аралык системасынын үзгүлтүксүз ишин камсыз кылат
Накталай акча менен иш алып баруу башкармалыгы	өлкөнүн экономикасынын накталай акчаларга болгон керектөөсүн камсыз кылат, накталай акча жүгүртүлүшүн уюштурат, жасалма акча жасоочулукка каршы күрөшүү боюнча ишчаралардын жүзөгө ашырылышына көмөк көрсөтөт
Борбордук сактоо жайы	банкноттордун, монеталардын жана баалуулуктардын сакталып турушун, баалуулуктардын жеткирилип берилишин, накталай акчалардын иргелишин жана эскилиги жеткен акчаларды жок кылууну камсыз кылат
Ички аудит бөлүмү	ички контролдук системасынын абалына жана анын натыйжалуулугуна баа берүүнү, структуралык бөлүмдөрдүн ишинде орун алган тобокелдиктерди тескөөнү жүзөгө ашырат
Юридика бөлүмү	Улуттук банктын ишин укуктук жактан камсыздоону, банктык мыйзамдарды өнүктүрүүнү жана өркүндөтүүнү жүзөгө ашырат
Тышкы жана коомдук байланыштар бөлүмү	Улуттук банктын ишинин максаттары, милдеттери, функциялары жана натыйжалары тууралуу коомчулукка маалымат берет, тышкы уюмдар, жалпыга маалымдоо каражаттары, коомчулук менен кызматташууну уюштурат.
Персонал менен иш алып баруу бөлүмү	кадрларды тандоону жана жайгаштырууну жүзөгө ашырып, кызматкерлердин окутуудан өтүшүн жана квалификациясын жогорулатуусун уюштурат, кызматкерлерди натыйжалуу эмгектенүүгө түрткү берүү чараларын иштеп чыгат жана колдонууга киргизет
Финансы бөлүмү	Улуттук банктын утурумдук финансы ишин пландаштырууну жана ага контролду жүзөгө ашырат
Бухгалтердик эсеп жана отчеттуулук башкармалыгы	Улуттук банктын операцияларынын эсебин жүргүзөт жана финансы отчетту түзөт, банктардагы бухгалтердик эсепке алууну жөнгө салуучу документтерди иштеп чыгып, бухгалтердик операцияларга ички контролду жүзөгө ашырат
Долбоорлорду жүзөгө ашыруу бөлүмү	эларалык финансы уюмдарынын Улуттук банктын катышуусунда жүзөгө ашырылган долбоорлор боюнча иш алып барат
Маалымат системалары башкармалыгы	төлөм жана банк тутумдарында кызмат көрсөтүүлөр үчүн автоматташтырылган системаларды иштеп чыгууну, колдонууга

	киргизүүнү жана өркүндөтүүнү жүзөгө ашырат, маалыматтык системаны өнүктүрүүнү жана техникалык жактан колдоону камсыз кылат
Жалпы бөлүм	Улуттук банкта документтердин аткарылышын контролдоону кошо алганда, документтердин айланышын жана алар менен иш жүргүзүүнү камсыз кылат, иш жүргүзүүдө кыргыз тилинин эрежелери менен нормаларынын сакталышын көзөмөлдөйт
Банк Башкармасынын секретариаты	Улуттук банк Башкармасынын ишин уюштурат
Коопсуздук жана маалыматты коргоо башкармалыгы	Улуттук банктын ишинин коопсуздугун жана маалыматтык жактан корголушун камсыз кылат
Чарба башкармалыгы	материалдык-техникалык жактан жабдууну, транспорттук камсыз кылууну, имараттар менен курулуштарды тейлөөнү жүзөгө ашырат
Капиталдык курулуш бөлүмү	Улуттук банкта капиталдык курулушту жана имараттар менен курулуштарды реконструкциялоону камсыз кылат
Улуттук банктын областтык башкармалыктары жана өкүлчүлүгү	Коммерциялык банктарды жана алардын филиалдарын накталай акча менен камсыз кылат, Улуттук банктан лицензия алган банктардын жана финансы-кредиттик мекемелердин банктык мыйзамдарды сакташын көзөмөлдөө боюнча ишчараларды жүзөгө ашырат, ошондой эле белгиленген ыйгарым укуктардын чегинде башка милдеттерди аткарат.

6.2. Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2005-жылдагы иши

Банк Башкармасы Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндө» Мыйзамына ылайык Улуттук банктын жогорку башкаруу органы болуп саналат жана анын ишинин негизги багыттарын аныктайт. Банк Башкармасы – коллегиалдуу орган. Башкарманын мүчөлөрү Кыргыз Республикасынын Президенти Улуттук банктын Төрагасынын сунушу боюнча жети жылдык мөөнөткө дайындалат.

Банк Башкармасы акчакредит саясатын, ченемдик актыларды, жылдык отчетту, акча белгилеринин жаңы үлгүлөрүн жана номиналдарын чыгаруунун тартибин жана банкноттор менен монеталарды жүгүртүүдөн алуу тартибин карайт жана аныктайт. Улуттук банк башкармасы өзүнүн иштөө Регламентине ылайык, анын компетенциясына тиешелүү болгон башка маселелерди да карайт, атап айтканда: акыркы инстанция кредитин берүү, банктык лицензияны берүү, кайтарып алуу же токтотуп коюу, банкроттук процессин баштоо жана банкроттоо жол-жоболорун колдонуу, убактылуу администрацияны киргизүү жана башка маселелер.

Отчеттук мезгил ичинде Улуттук банк Башкармасынын иш-аракети анын бекитилген жылдык жана чейректик иш пландарына ылайык жүргүзүлдү. 2005-жылы Улуттук банк Башкармасынын 41 отуруму өткөрүлүп, 275 маселе каралды, алардын 172си боюнча токтом кабыл алынды.

Улуттук банк Башкармасы экономиканын абалын иликтөөдөн жана аны мындан ары өнүктүрүүнү болжолдоодон улам, өлкөбүздө жүзөгө ашырылып жаткан структуралык реформаларды жана салык-бюджет чөйрөсүндөгү өзгөрүүлөрдү эске алуу менен жыл сайын инфляция боюнча максаттуу көрсөткүчтү жана акчакредит саясатынын аралыктагы сандык багыттарын аныктайт. Акчакредит саясатынын аралыктагы багыттарына мониторинг туруктуу негизде жүргүзүлөт. Эгерде ички жана тышкы факторлордун таасирлери белгиленген максаттуу көрсөткүчтү аткаруунун мүмкүн эместигине алып келе турган болсо, Улуттук банк Башкармасы аны кайра кароого укуктуу. Акча сунушун жөнгө салуу үчүн ар кандай чаралар (инструменттер) колдонулат, аларды стратегиялык тандоо милдети Улуттук банк Башкармасына жүктөлгөн.

Отчеттук жылда Улуттук банк Башкармасы тарабынан акчакредит саясаты тууралуу отчеттордун негизинде анын башкы багыттары жана кийинки жылга акчакредит саясаты жөнүндө Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын Билдирүүсү бекитилген. Акчакредит саясатынын

инструменти катарында милдеттүү камдык талаптын натыйжалуулугун арттыруу жана банктар аралык кредит рыногун андан ары өнүктүрүү максатында, Улуттук банк Башкармасынын токтому менен «Милдеттүү камдар жөнүндө» Жобого өзгөртүүлөр киргизилген. Ушул Жобого ылайык, милдеттүү камдык талаптарды эсептөө үчүн колдонулуучу АКШ долларынын алмашуу курсу бир жылда эки жолу бекитилет. Мындан тышкары, Улуттук банк Башкармасынын токтомдору менен «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын СВОП аукциондору (тендерлери) жөнүндө», «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын бир күндүк кредити жөнүндө» Жоболор, «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ноталарын чыгаруу, жайгаштыруу, жүгүртүү жана төлөө жөнүндө» Жобонун жаңы редакциясы, РЕПО аукционун өткөрүүнүн тартиби кабыл алынган.

Тобокелдиктерди тескөө саясатына ылайык, Улуттук банк Башкармасы камдарды тескөөнүн жалпы максаттарын жана принциптерин, эларалык камдарды, инвестициялык стратегияны, жалпы стратегияны жана аны тескөөнүн ченемдик базасын аныктайт. Тобокелдиктерди болушунча азайтуу максатында, ошондой эле дүйнөлүк финансы рыногундагы кырдаалды, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана Улуттук банкынын милдеттенмелеринин түзүмүн эске алуу менен 2005-жыл ичинде Улуттук банк Башкармасы тарабынан «2006-жылга Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын эларалык камдарынын эталондук портфели жөнүндө» жобо бекитилди, жобо инвестициялык портфелдин инструменттер топтомун жана максималдуу мөөнөттүүлүгүн аныктайт. Эларалык камдардын түзүмүн жана ар бир валютадагы жумушчу активдердин инструменттер топтомун аныктоо үчүн ар чейрек сайын «Эларалык камдар жөнүндө» жобо бекитилип турган. 2005-жылы Улуттук банк Башкармасынын чечими менен эларалык камдарды тескөө боюнча 2004-жыл үчүн отчет бекитилген. Бардыгы болуп 2005-жылы акчакредит саясат маселелери боюнча 14 токтом кабыл алынган.

Отчеттук жылы банк Башкармасы өлкөнүн банк тутумун өнүктүрүү жана бекемдөө маселелерине айрыкча көңүл бурду. Банктардын натыйжалуу жана туруктуу өнүгүүсүн камсыз кылуу, банк тутумунун ишенимдүүлүгүн жана коопсуздугун чыңдоо, ошондой эле кредиттөө мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүү максатында, Улуттук банк Башкармасы тарабынан коммерциялык банктардын капиталынын (өздүк каражаттарынын) минималдуу өлчөмү боюнча экономикалык ченемди кеминде 100 млн. сом өлчөмүндө белгилөө тууралуу чечим кабыл алынган, ал 2008-жылдын үчтүн айынын бирине карата түптөлүүгө тийиш.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы банктын ишине мүнөздүү болгон тобокелдиктерди төмөндөтүү, ошондой эле банктардын кредиттик портфелинин өскөндүгүнө жана ар кандай кредиттердин, банктык кызмат көрсөтүүлөр рыногунда каржылоо боюнча жаңы кызмат көрсөтүүлөрдүн сунушталып жатышына байланыштуу Базель комитетинин принциптерин киргизүү маселелерине өзгөчө көңүл бурат. Жаңы «Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарында операциялык тобокелдиктерди тескөө боюнча минималдуу талаптар жөнүндө» Жобо иштелип чыгып, анда коммерциялык банктарда операциялык тобокелдиктерди тескөөнү уюштурууга карата минималдуу талаптар аныкталган. Бул жобо Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктар жана башка финансы-кредиттик мекемелери үчүн операциялык тобокелдиктерди тескөөнүн «Кыргыз Республикасынын банктарында тобокелдерди тескөө боюнча минималдуу талаптар жөнүндө» Жободо белгиленген стандарттардын сакталышы максатында, саясаттарга, жол-жоболорго жана ички контролдоого карата минималдуу талаптарга карата тиешелүү кошумча колдонмо болуп саналат.

Бүтүндөй алганда, отчеттук жылда Улуттук банктан лицензия алган айрым коммерциялык банктардын жана мекемелердин ишине тиешелүү маселелер боюнча 20 токтом кабыл алынган. Ошондой эле, банк Башкармасы коммерциялык банктардын ишин жөнгө салган ченемдик базага тиешелүү 13 токтом кабыл алган. Алардын ичинде жаңы кабыл алынган ченемдик актылар жана мурда кабыл алынган ченемдик актыларга киргизилген өзгөртүүлөр да бар. Банк Башкармасы тарабынан 2005-жылы бекитилген ченемдик актылардын ичинен төмөндөгүлөрдү белгилөөгө болот: Кыргыз Республикасында банктык кызмат көрсөтүүлөр рыногундагы монополияга каршы жөнгө салуунун, атаандаштыкты өнүктүрүүнүн жана керектөөчүлөрдүн укугун коргоонун саясатын жана негизги принциптерин бекитүү жөнүндө, «Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын финансылык отчетту түзүүсүнө карата талаптар жөнүндө» Жобого өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү тууралуу, «Кыргыз Республикасында кредиттик союздарды колдоо жана өнүктүрүү боюнча финансы компаниясы» ЖЧКсынын ишин жөнгө салуунун убактылуу эрежелеринин жаңы редакциясы жөнүндөгү, «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынан лицензия алышкан коммерциялык банктарда жана башка финансы-кредиттик мекемелерде кредиттөө жөнүндө» жобону бекитүү тууралуу, «Резидент эмес банктын өз филиалына капитал бөлүүсүнүн Тартибин» бекитүү тууралуу, Кыргыз Республикасында кредиттик союздардын ишин жөнгө салуу эрежелеринин жаңы редакциясы тууралуу, «Кредиттик союздарды лицензиялоо жөнүндө»

Жобонун жаңы редакциясы тууралуу, «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынан лицензия алган банктарга жана башка айрым финансы-кредиттик мекемелерге карата колдонулуучу таасир этүү чаралары жөнүндө» Жобону бекитүү тууралуу, «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан микрофинансылык уюмдарга карата колдонулуучу эскертүү чаралары жана санкциялар жөнүндө» Жобону бекитүү тууралуу, кредиттик союздун мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик отчетунун убактылуу формалары жана аларды толтуруу боюнча нускоолор жөнүндөгү, Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарында жана башка финансы-кредиттик мекемелеринде бухгалтердик эсепке алуу эсептеринин планынын жаңы редакциясын бекитүү тууралуу, «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынан лицензия алган банктардын жана башка финансы-кредиттик мекемелердин тышкы аудитине карата минималдуу талаптар жөнүндө» Жобо тууралуу, мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик банктык отчет жөнүндө жобого өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жана «Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын кызмат көрсөтүүлөрүнө тарифтер жөнүндө маалыматтардын» формаларын бекитүү тууралуу.

Натыйжалуу иштеген ишенимдүү төлөм системасы бүтүндөй финансы системасынын маанилүү түзүүчүсү катары банк жана финансы рынокторунун ыргактуу ишин колдоо жана акчакредит саясатын жүргүзүү үчүн зарыл. Кыргыз Республикасынын төлөм системасынын жалпы түзүмүнө карата саясатты иштеп чыгууда өзүнө жетекчиликти жүзөгө ашырууга жетекчилик кылуу ролун аркалоо менен, Улуттук банк Башкармасы төлөм системасынын ишин көзөмөлдөөнү жана контролдоону жүзөгө ашыруунун стратегиялык ишчараларын жана негизги принциптерин, ошондой эле эсептешүүлөрдү жүргүзүүнүн натыйжалуу механизмдерин иштеп чыгуу, бекитүү жана киргизүү боюнча иш алып барды. Банк Башкармасы тарабынан төлөм системасынын жана эсептешүүлөр системасынын учурдагы абалы жөнүндө чейректик отчеттор каралган.

Ошондой эле экинчи жарым жылдыкта банк Башкармасы тарабынан Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен Улуттук банктын «Кыргыз Республикасында накталай эмес төлөмдөр системасын колдонууга киргизүү жана төлөмдөрдүн натыйжалуу өтүшүн камсыз кылууга жөндөмдүү инфраструктураларды түзүү боюнча 2003-2005-жылдарга ишчаралардын Мамлекеттик программасын бекитүү тууралуу» токтомуна өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу биргелешкен токтому кароого алынган, ага ылайык 2006–2008-жылдарга ишчаралардын Мамлекеттик программасы бекитилген. Банк Башкармасынын төмөндөгү ченемдик актыларды бекиткен токтомдору кабыл алын-

ды: банктык эсептешүү эсептерин номерлөөнүн тартиби жөнүндө нускоо, банктык идентификациялык коддордун жана банктык эсептерди номерлөөнүн жаңы стандарттарына өтүү боюнча чаралардын планы, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын Кыргыз Республикасынын төлөм системасында электрондук цифралык колтамганы жана тобокелдиктерди тескөө саясатын тастыктоочу борбор катары иши жөнүндө жобо, Кыргыз Республикасында накталай эмес эсептешүүлөр жөнүндө жобо, Улуттук банкта калыбына келтирүү борборун түзүү жөнүндө жобо, Кыргыз Республикасынын Өкмөтү жана Улуттук банк менен бирдикте коммерциялык банктардагы эсептер аркылуу төлөө, Кыргыз Республикасында майда чекене жана утурумдук төлөмдөрдүн пакеттик клиринг системасы жөнүндө жобо. Бардыгы болуп төлөм системасы маселелери боюнча 12 токтом кабыл алынган.

Ар чейрек сайын Банк Башкармасы «Кыргыз Республикасында накталай эмес төлөмдөр системасын колдонууга киргизүү жана төлөмдөрдүн натыйжалуу өтүшүн камсыз кылууга жөндөмдүү инфраструктураларды түзүү боюнча 2003-2005-жылдарга ишчаралардын Мамлекеттик программанын долбоорлорун жүзөгө ашыруунун жүрүшү жөнүндө маселелерди карап турган.

Ошондой эле, Улуттук банктын ишин уюштуруунун жалпы жана ички маселелери каралган. Улуттук банктын ченемдик базасына тиешелүү 23 токтом, Улуттук банктын ички маселелери боюнча 60 токтом кабыл алынды.

6.3. Банк мыйзамдарын өркүндөтүү жана финансы кеңешчисинин милдетин аткаруу

Отчеттук жылда Улуттук банк Кыргыз Республикасынын банк мыйзамдарын өркүндөтүү жана өнүктүрүү боюнча ишин улантты. Алсак, Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына консолидацияланган көзөмөлдү жүзөгө ашырууну караган нормалар киргизилген. Финансылык же/жана банк ишин жүргүзгөн юридикалык жактар үчүн банктардын акцияларына 15 пайызынан көбүрөөгүнө ээлик кылуу чектөөсү алынып салынган.

2005-жылдын жалган куран айында Кыргыз Республикасынын «Күрөө жөнүндө» мыйзамы күчүнө кирди, аны Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы экспертизадан өткөргөн.

Банк мыйзамдар менен карама-каршы келген учурларды четтетүү жана банктык купуялуулукка кирген маселелер боюнча Базель принциптерине ылайык келтирүү максатында, Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» Мыйзамынын долбоору боюнча иш улантылган. Долбоор боюнча Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексине, Кыргыз Республикасынын Жарандык процессуалдык кодексине, Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексине, Кыргыз Республикасынын Административдик жоопкерчилик жөнүндө кодексине, Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексине, Кыргыз Республикасынын «Акционердик коомдор жөнүндө», «Банктар жана банк иши жөнүндө», «Банктык сыр (купуялуулук) жөнүндө» Мыйзамдарына өзгөртүүлөрдүн жана толуктоолордун киргизилишин карайт. Мыйзам долбоору Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин кароосуна жөнөтүлдү.

ФАТФнын (FATF) акчанын изин жашырууга каршы күрөшүү үчүн финансылык чараларды көрүү боюнча Максаттуу топтун жаңыртылган сунуштарын жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин сын пикирлерин эске алуу менен «Терроризмди каржылоого жана кылмыштуу жол менен алынган кирешелерди легалдаштырууга (изин жашырууга) каршы аракеттенүү жөнүндө» мыйзам долбоору боюнча иштер улантылды. Учурда мыйзам долбоору Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинде каралып жатат.

Ошондой эле, Жогорку Кеңешинин кароосунда Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан иштелип чыккан жана Кылмыш кодексине жана Кыргыз Республикасынын административдик жоопкерчилик жөнүндө кодексине өзгөртүүлөрдүн жана толуктоолордун киргизилишин

караган мыйзамдардын топтомунун долбоорлору сунушталган.

Кароого алынып жаткан жылы Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан «Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» мыйзамдын долбоору иштелип чыгып, белгиленген тартипте Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин кароосуна коюлду. Долбоордо Кыргыз Республикасынын Жарандык, Бажы кодекстерине, «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндө» мыйзамга өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү каралып, алар Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын укуктук статусун аныктоодогу карама-каршы келген учурларды четтетүүгө багытталган.

Таламдаш мамлекеттик органдар катышкан ведомстволор аралык жумушчу топтордун курамында Улуттук банк тарабынан төмөндөгү иштер жүзөгө ашырылган:

- Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин жаңы редакциясынын долбоору боюнча сунуштарды даярдоо;
- Кыргыз Республикасынын Салык кодексинин жаңы редакциясынын долбоорун Эксперттик топто, «тегерек стол» маектеринде талкуулоого катышуу;
- «Ипотекалык баалуу кагаздар жөнүндө» мыйзам долбоорун иштеп чыгуу;
- ченемдик укуктук актыларды инвентаризациялоо (тактап коюу);
- «Туракжай сертификаттары жөнүндө» мыйзам долбоорун иштеп чыгуу;
- ипотеканы өнүктүрүү боюнча ченемдик актыларды иштеп чыгуу.

Улуттук банк отчеттук мезгилде башкы банктан лицензия алган банктардын жана башка финансы-кредиттик мекемелердин ишин жөнгө салуучу ченемдик базаларды өркүндөтүү ишин уланткан.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2002-жылдын бештин айынын отуз бириндеги № 916 биргелешкен токтому менен бекитилген «Кыргыз Республикасында накталай эмес төлөмдөр системасын колдонууга киргизүү жана төлөмдөрдүн натыйжалуу өтүшүн камсыз кылууга жөндөмдүү инфраструктураларды түзүү боюнча 2003-2005-жылдарга ишчаралардын Мамлекеттик программасын» ийгиликтүү жүзөгө ашыруу үчүн тиешелүү усулдук негиздерди камсыз кылуу максатында, «Кыргыз Республикасында накталай эмес эсептешүүлөр жөнүндө Жобонун» жаңы редакциясы иштелип чыккан. Жобо Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2005-жылдын аяк оона айынын тогузундагы № 420/21/4 токтому менен бекитилди. Кыр-

гыз Республикасынын аймагында накталай эмес эсептешүүлөрдү жүргүзүүнүн тартибин, накталай эмес төлөм инструменттеринин формаларын, катышуучулардын ортосунда накталай эмес эсептешүүлөрдү жүргүзүү системасын аныктоо, ошондой эле накталай эмес эсептешүүлөрдүн жаңы формаларын колдонууга киргизүү бул жобонун максаты болуп эсептелет.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын төлөм системасы аркылуу өткөрүлүүчү электрондук төлөм документтерине гана эмес, ырастоочу борбордо ачкычтардын сертификатына ээ болгон катышуучулардын ар кандай электрондук документтерине электрондук колтамгаларды тастыктоо учурунда Улуттук банк тастыктоочу борбор катары ыйгарым укугун жүзөгө ашыруусу максатында, «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын тастыктоочу борбору жөнүндө» Жобо иштелип чыкты. Бул документте жобонун максаттары жана колдонуу чөйрөсү, Улуттук банктын тастыктоочу борборунун укуктук статусу, анын укуктары менен милдеттери, өз ишин жүзөгө ашыруудагы жоопкерчилиги, катышуучулар менен өзара иш алып баруусу, жекече маалыматтарды коргоосу жана ишти токтотуунун шарттары ж. б. каралган.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2005-жылдын бештин айынын он бешиндеги № 37/8-токтому менен бекитилген «Пакеттик клиринг системасы жөнүндө» жобо негизги жөнгө салуучу ченемдик укуктук документ болуп саналат, анткени анын негизинде системада төлөмдөрдү өткөрүүнүн тартибин аныктоочу нускоолор, эрежелер жана жол-жоболор иштелип чыгат. Жобо Кыргыз Республикасында майда чекене жана утурумдук төлөөлөрдүн пакеттик клиринг системасынын негизги түшүнүктөрүн жана иштөө эрежелерин аныктайт. Бул документ клирингдин катышуучуларынын өзара мамилелерин жөнгө салуу менен, системанын катышуучуларынын негизги милдеттерин жана жоопкерчилигин жана системадагы тобокелдиктерди тескөө ыкмаларын камтыйт.

Кыргыз Республикасынын төлөм системасында тобокелдиктерди тескөө саясаты Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2005-жылдын бугу айынын он тогузундагы №16/4 токтому менен бекитилген, анда Кыргыз Республикасынын төлөм системасынын коопсуздугун жана ишенимдүүлүгүн камсыз кылуу максатында, андагы тобокелдиктерди тескөөнүн принциптери жана усулдары аныкталган.

Төлөм системаларын модернизациялоо боюнча долбоорлорду ийгиликтүү жүзөгө ашыруунун шарттарынын бири болуп саналган, банктык идентификациялык коддордун (БИК) жана банк эсептерин номерлөөнүн жаңы бирдиктүү стандарттарына өтүүнүн чегинде «Банктык эсептешүү эсептерин номерлөөнүн тартиби жөнүндө» нускоо

жана банктык идентификациялык коддордун жана банктык эсептерди номерлөөнүн жаңы стандарттарына өтүү боюнча ишчаралардын планы бекитилген.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынан лицензия алган жана иши ал тарабынан жөнгө салынган банктардын жана башка финансы-кредиттик мекемелердин ишин жөнгө салуучу ченемдик укуктук базаны өркүндөтүү максатында төмөндөгү токтомдор кабыл алынган:

- Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынан лицензия алган коммерциялык банктардын, Эсептешүүсактык компаниясынын, башка финансы-кредиттик мекемелердин лицензияларынын бланктарын алмаштыруу жөнүндө (Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2005-жылдын үчтүн айынын жыйырмасындагы № 1/4 токтому);
- Улуттук банктан лицензия алган жана иши ал тарабынан жөнгө салынган коммерциялык банктар жана башка финансы-кредиттик мекемелер тарабынан банктык кызмат көрсөтүүлөр жүзөгө ашырылган рынокто монополияга каршы жөнгө салуунун, атаандаштыкты өнүктүрүүнүн жана керектөөчүлөрдүн укуктарын коргоонун саясатын жана негизги принциптерин бекитүү жөнүндө Улуттук банк Башкармасынын 2005-жылдын жалган куран айынын экисиндеги № 4/1 токтому);
- Улуттук банк менен коммерциялык банктардын, банк операцияларынын айрым түрлөрүн жүзөгө ашыруучу уюмдардын, алардын уюштуруучуларынын (катышуучуларынын), юридикалык жактардын жана жеке адамдардын ортосундагы пикир келишпестиктерди сотко чейин жөнгө салуу жөнүндө жобону бекитүү тууралуу (Улуттук банк Башкармасынын 2005-жылдын жалган куран айынын он сегизиндеги № 5/5 токтому);
- Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын финансылык отчетторду түзүүсүнө карата талаптар жөнүндө жобого өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү тууралуу (Улуттук банк Башкармасынын 2005-жылдын жалган куран айынын он тогузундагы № 6/3 токтому);
- «Кыргыз Республикасында кредиттик союздарды колдоо жана өнүктүрүү боюнча финансы компаниясы» ЖЧКнын ишин жөнгө салуунун убактылуу эрежелеринин жаңы редакциясы жөнүндө (Улуттук банк Башкармасынын 2005-жылдын чын куран айынын жыйырма жетисиндеги № 12/6 токтому);
- кредиттик союздун мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик отчетунун убактылуу формалары жана кредиттик союздун мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик отчетунун убактылуу форма-

ларын толтуруу боюнча нускоо жөнүндө (Улуттук банк Башкармасынын 2005-жылдын кулжа айынын төртүндөгү № 20/7 токтому);

- Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан СВОП аукциондорун өткөрүү тартибинин долбоору жөнүндө (Улуттук банк Башкармасынын 2005-жылдын кулжа айынын жыйырма тогузундагы № 21/2 токтому);
- «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынан лицензия алган банктардын жана башка финансы-кредиттик мекемелердин тышкы ауидитине карата минималдуу талаптар жөнүндө» жобо тууралуу (Улуттук банк Башкармасынын 2005-жылдын теке айынын он төртүндөгү № 22/2 токтому);
- «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын бир күндүк кредити жөнүндө» жобонун долбоору тууралуу (Улуттук банк Башкармасынын 2005-жылдын теке айынын жыйырма жетисиндеги № 24/1 токтому);
- Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарында жана финансы-кредиттик мекемелеринде бухгалтердик эсепке алуу эсептеринин пландарынын жаңы редакциясын бекитүү жөнүндө (Улуттук банк Башкармасынын 2005-жылдын теке айынын он төртүндөгү № 22/1 токтому);
- Кыргыз Республикасында кредиттик союздардын ишин жөнгө салуу эрежелеринин жаңы редакциясы жөнүндө (Улуттук банк Башкармасынын 2005-жылдын бугу айынын он төртүндөгү № 14/2 токтому);
- «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынан лицензия алган банктарга жана айрым башка финансы-кредиттик мекемелерге карата колдонулуучу таасир этүү чаралары жөнүндө» жобону бекитүү тууралуу (Улуттук банк Башкармасынын 2005-жылдын бугу айынын он тогузундагы № 16/2 токтому);
- «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ноталарын чыгаруу, жайгаштыруу, жүгүртүү жана төлөө жөнүндө» жобонун жаңы редакциясы тууралуу (Улуттук банк Башкармасынын 2005-жылдын аяк оона айынын он төртүндөгү № 28/2 токтому);
- капиталдын (өздүк каражаттардын) минималдуу өлчөмү жөнүндө (Улуттук банк Башкармасынын 2005-жылдын тогуздун айынын жыйырма алтысындагы № 32/3 токтому);
- Улуттук банк Башкармасынын 2003-жылдын чын куран айынын он алтысындагы № 13/2 «Оффшордук аймактардын субъекттерин жана тизмесин аныктоо боюнча талаптарды белгилөө тууралуу» токтомуна өзгөртүү киргизүү жөнүндө (Улуттук банк Баш-

карамасынын 2005-жылдын жетинин айынын он сегизиндеги № 34/4 токтому);
- милдеттүү камдар жөнүндө жобого өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу (Улуттук банк Башкармасынын 2005-жылдын жетинин айынын он сегизиндеги № 34/1 токтому).

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын расмий сайтында талкуулоо үчүн Улуттук банкта иштелип чыккан мыйзам долбоорлору үзгүлтүксүз жайгаштырылып турат.

Отчеттук жылда Улуттук банктын ченемдик укуктук актыларын каттоодон өткөрүү, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн мыйзам долбоорлорун иштеп чыгуу планынын айрым пункттарын аткаруу жана Улуттук банк тарабынан лицензияланган финансы-кредиттик мекемелердин ченемдик актыларынын долбоорлорун, уюштуруу документтерин экспертизалоо маселелери боюнча Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлиги менен иштер улантылды. Улуттук банктын өкүлдөрү ченемдик укуктук актыларды инвентаризациялоо (тактап чыгуу), алардагы карама-каршы келген учурларды четтетүү жана маанисин жоготкон же эскирген ченемдик актыларды жокко чыгаруу боюнча Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигиндеги ведомстволор аралык комиссиянын ишине катышты.

Улуттук банк финансы кеңешчиси катары төмөндөгүлөрдү жүзөгө ашырган:
- Кыргыз Республикасынын Президентине, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө акчакредит саясатын жүзөгө ашыруу маселелери, банк тутумунун абалы жөнүндө маалыматтарды берип турган;
- Кыргыз Республикасынын финансы рыногундагы кырдаал тууралуу аналитикалык маалыматты берип турган;
- ЕврАзЭСтин, ШКУнун, КМШнын ж.б. ченемдик документтерин иштеп чыгууга катышкан;
- мыйзам долбоорлорун жана башка ченемдик актыларды, ошондой эле финансы жана банк маселелерине же Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ыйгарым укуктар чөйрөсүнө тиешелүү болгон чечимдерди экспертизадан өткөрүүнү жүзөгө ашырган;
- Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн алдындагы Экономикалык саясат боюнча кеңештин кароосуна киргизилген маселелерди кароого катышкан;
- бир катар мамлекеттик программаларды иштеп чыгууга катышкан.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн финансы кеңешчисинин жана финансы агентинин функцияларын ат-

каруу менен Улуттук банк Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен бирдикте Кредиторлордун Париж клубунда Кыргыз Республикасынын тышкы карызын реструктуризациялоо боюнча даярдыктарга жана сүйлөшүүлөргө, кредиторлор жана Париж клубунун Секретариаты менен тышкы карыз боюнча маалыматтарды макулдашууга катышкан.

2005-жылы Кыргыз Республикасынын Экономика жана каржы министрлигинин Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы менен бирдикте Париж клубуна катышкан кредиторлор менен, атап айтканда, Франциянын, Россия Федерациясынын, Германиянын, Япониянын жана Даниянын Өкмөтү менен карызды консолидациялоо жөнүндө сүйлөшүүлөр жүргүзүлүп, макулдашууларга кол коюлган.

Улуттук банк бир катар эларалык финансылык уюмдарда: ЭВФ, ДБ, АӨБ, ИӨБ ж.б. Кыргыз Республикасынын мүчөлүгүнө байланыштуу Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептерин тейлөө боюнча ишти уланткан.

6.4. Ички аудит жана ички контролдук системасы

Ички контролдук системасынын ажырагыс бөлүгү болуп саналган ички аудит аудитти жүргүзүүнүн кесиптик тажрыйбалары боюнча жалпы кабыл алынган Стандарттарга ылайык жүзөгө ашырылган.

Ички аудит кызматынын иши Улуттук банктын иш-аракетине мүнөздүү тобокелдиктерди талдоонун негизинде иштелип чыккан жана бекитилген планга ылайык жүргүзүлдү. Улуттук банктын ички контролдук системасынын натыйжалуулугуна баа берүүнүн негизинде, банктык көзөмөл боюнча Базель комитети сунуш кылынган принциптер камтылган. 2005-жылы жүргүзүлгөн аудиттердин натыйжасында ченемдик базаны өркүндөтүүгө, талдоо багытын тереңдетүүгө жана тобокелдиктерди чектөөгө багытталган 53 сунуш-көрсөтмө иштелип чыкты. Бекитилген сунуш-көрсөтмөлөрдүн аткарылышына мониторинг туруктуу негизде жүзөгө ашырылууда. Мониторингдин жыйынтыктары тууралуу отчеттор Улуттук банктын Төрагасына жана Башкарманын мүчөлөрүнө берилип турат.

Отчеттук жылда ички контролдук системасын өркүндөтүүгө жана тобокелдиктерди чектөөгө орчундуу көңүл бөлүнгөн. Тобокелдиктер боюнча комитеттин иш планына ылайык, областтык башкармалыктар менен бирдикте алардын ишиндеги тобокелдиктер картасын иштеп чыгуу боюнча иштер улантылды жана тобокелдик-менежменти боюнча иштелип чыккан карталарды талдоо боюнча структуралык бөлүмдөр менен иш жүргүзүлгөн.

Отчеттук жылда Улуттук банктын областтык башкармалыктарын комплекстүү инспектордук текшерүү жүргүзүлдү, анын жыйынтыгы боюнча областтарда тобокелдиктерди чектөө, ички контролдоону жана баалуулуктарды сактоо коопсуздугун күчөтүү боюнча ишчаралардын планы бекитилди. Ушул ишчаралардын планынын аткарылышына мониторингдин жыйынтыктары тобокелдик боюнча комитетте каралды. Улуттук банктын уюштуруу түзүмүн оптималдаштыруу алкагында областтык башкармалыктардын уюштуруу структурасын өркүндөтүү, алардын борбордук аппарат менен байланышын жакшыртуу боюнча иштер улантылган.

Эларалык валюта фондунун борбордук банктардын коргонуу механизмдерине берген баасына ылайык, 2005-жыл ичинде Улуттук банктын ички контролддук системасына тиешелүү анализдөөлөр жүргүзүлгөн. Анын жыйынтыгы боюнча ички аудит бөлүмү тарабынан ички контролдук системасын жакшыртуу жана тобокелдиктерди төмөндөтүү боюнча ишчаралардын планы иштелип чыгып, Улуттук банк Башкармасы тарабынан бекитилген.

Улуттук банктын финансы отчетуна аудитти жүргүзүү үчүн аудиторду тандоо механизмин өркүндөтүү максатында, 2005-жылы тышкы аудиторлорду мезгил-мезгили менен ротациялап турууну караган Мыйзам долбоорун даярдоо боюнча иштер жүргүзүлгөн.

КМШ өлкөлөрүнүн ички аудит кызматтарынын жетекчилеринин консультативдик жолугушууларынын алкагында, аудитти жүргүзүүнүн усулдук ыкмаларын өркүндөтүү жана тобокелдик-менежменттин андан ары өнүктүрүүнүн маселелери боюнча борбордук банктар менен кызматташуу улантылган.

6.5. Коомчулукка маалымдоо

Жүргүзүлүп жаткан маалымат саясатында Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы ачык-айкындуулук принцибин жетекчиликке алуу менен өзүнө жүктөлгөн милдеттерди жүзөгө ашыруу максатында, кабыл алган же ишке ашырып жаткан ишчаралар тууралуу коомчулукка өз убагында кабарлап турат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы отчеттук жылда Төраганын катышуусу менен акчакредит саясатынын жыйынтыктары тууралуу маалымат жыйындарын ай сайын өткөрүп турду. Бүтүндөй алганда, 2005-жылы Улуттук банктын жетекчилигинин катышуусу менен 16 маалымат жыйыны жана 5 брифинг өткөрүлүп, аларда борбордук банктын ишинин бардык багыттарын камтыган маалыматтар берилген. Акчакредит саясатынын маселелери аналитикалык баяндамаларда жана комментарийлерде чагылдырылып, ири маалымат агенттиктеринин сайттарында, гезиттерде жарыяланып, «Национальный банк сообщает» телеберүүсүндө жана Улуттук радиосунда кыргыз тилинде уктурула баштаган «Улуттук банк билдирет» апталык берүү аркылуу маалымдалып турду.

2005-жылдын биринчи жарымында финансы рыногундагы кырдаалга, акчакредит саясатына, негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөргө, Улуттук банктын алтын-валюта камдарынын абалына, Кыргыз Республикасынын тышкы карыз маселелерине коомчулуктун кызыгуусу күч алгандыгы байкалды. Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, өлкөдөгү коомдук-саясый кырдаалды эске алуу менен бул багытта кабыл алынган чечимдер тууралуу коомчулукка ыкчам кабарлап турду. Банк тутумунун туруктуулугун сактоо максатында, Улуттук банк банктык мекемелердин жана бүтүндөй банк тутумунун активдеринин сакталышын, жалпы коопсуздукту жана маалымат коопсуздугун камсыз кылуунун зарылдыгы, банктардын кадимки иш ыргагында иштеп жаткандыгы тууралуу билдирүү жасаган. Андан соң, Улуттук банк менен коммерциялык банктардын банк тутумунун кадимки иш ыргагын калыбына келтирүүгө тиешелүү Биргелешкен билдирүүсү жарыяланган. Улуттук банктын жана коммерциялык банктардын «чукул кырдаалдарда байланыш» телефондорунун номерлери Улуттук банктын расмий веб-сайтында жарыяланып, республикалык жана четөлкөлүк жалпыга маалымдоо каражаттарына жиберилген.

Отчеттук жылдын жалган куран айынын отузунан чын куран айынын төртүнө чейин күн сайын Улуттук банктын Төрагасынын катышуусу менен коммерциялык банктардын, донорлордун, Бишкек шаарында аккредиттелген эл

аралык уюмдардын, элчиликтердин, республикалык жана четөлкөлүк жалпыга маалымдоо каражаттарынын өкүлдөрү үчүн брифингдер өткөрүлүп турду. Аларга катышкандарга учурдагы финансылык көрсөткүчтөр, негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр боюнча соңку маалыматтар жана төлөмдөр боюнча маалыматтар берилди. Улуттук банктын Төрагасы финансы рыногунун бардык катышуучуларынын туруктуу жана нормалдуу иштөөсүн камсыз кылуу максатында, Улуттук банк тарабынан көрүлгөн чаралар жөнүндө жана коммерциялык банктардын өз аманатчыларынын алдындагы милдеттенмелерин толук өлчөмдө аткарууга тийиш экендиги тууралуу маалыматтарды берген.

2005-жылдын чын куран-бугу айларында бир нече ирет касса жана банк мекемелерине куралдуу кол салуу болгондугуна байланыштуу, Улуттук банктын, коммерциялык банктардын жетекчилиги, ошондой эле укук коргоо органдарынын жетекчилери коммерциялык банктардын ишинин коопсуздугун камсыз кылуу боюнча көрүлгөн чаралар тууралуу биргелешкен билдирүү менен чыгышкан.

Кыргыз Республикасында накталай эмес төлөмдөр системасын колдонууга киргизүү жана төлөмдөрдүн натыйжалуу өтүшүн камсыз кылууга жөндөмдүү инфраструктураларды түзүү боюнча 2003-2005-жылдарга ишчаралардын Мамлекеттик программасын андан ары жүзөгө ашыруу отчеттук жылда Улуттук банктын коомчулукка маалымат берүүдөгү артыкчылыктуу багыттарынын бири болуп саналат. Мамлекеттик программанын долбоорлорун жүзөгө ашыруунун алкагында, Улуттук банктын адистери тарабынан коммерциялык банктардын филиалдарынын, Борбордук казыналыктын, Социалдык фонддун бөлүмдөрүнүн, салык жана бажы органдарынын, почта бөлүмдөрүнүн, туракжай-коммуналык чарбалардын жана жалпыга маалымдоо каражаттарынын өкүлдөрү үчүн Улуттук банктын областтык башкармалыктарында «Чекене жана утурумдук төлөмдөр рыногунун өнүгүү келечеги» деген темада ишчара өткөрүлгөн. Накталай эмес төлөмдөрдүн артыкчылыктарын жана алардын өлкө экономикасы үчүн маанисин түшүндүрүү, Өкмөт менен Улуттук банктын накталай эмес эсептешүүнү жүргүзүү үчүн шарттарды камсыз кылууга багытталган негизги ишчаралары менен тааныштыруу, Мамлекеттик программаны ишке киргизүүнүн алкагында калкка туруктуу кызмат көрсөтүүчү коммерциялык банктар, ведомстволор жана корпорациялар биргелешип аткарууга тийиш болгон иштердин жүрүшү тууралуу маалымат берүү бул ишчаранын максаты болгон.

Кредиттик союздардын ишин жөнгө салуу боюнча ченемдик актыларга өзгөртүүлөрдүн киргизилишине байланыштуу Улуттук банктын демилгеси менен Улуттук

мамлекеттик телеканалда (КТРде) теледебат уюштурулуп, ага Улуттук банктын, Кыргыз Республикасында кредиттик союздарды колдоо жана өнүктүрүү боюнча финансы компаниясынын, кредиттик союздардын, Экономика жана каржы министрлигинин, Азия өнүгүү банкынын өкүлдөрү катышкан. Талкууга катышкандар кредиттик союздардын өнүгүшүнүн биринчи этабынын жыйынтыгын чыгарышып, мындан ары өнүктүрүүнүн актуалдуу маселелерин жана перспективаларын талкуулашкан.

Улуттук банк Кыргыз Республикасында микрокаржылоону өнүктүрүүнүн орто мөөнөтүк Стратегиясын иштеп чыгуунун жана талкуулоонун бардык этаптарын туруктуу чагылдырууну уюштуруп, Стратегиянын долбоору жана талкуулоонун жүрүшүндө катышуучулар тарабынан айтылган сунуштар Улуттук банктын расмий сайтына жайгаштырылган.

Отчеттук жыл ичинде Кыргызстанда ипотекалык кредиттөөнү өнүктүрүү темасы төмөндөгү формаларда жигердүү чагылдырылып турду:

- Улуттук банктын Төрагасынын орунбасарынын, бир катар коммерциялык банктардын жана финансы-кредиттик мекемелердин, архитектура жана курулуш боюнча мамлекеттик агенттиктин өкүлдөрүнүн катышуусу менен өткөрүлгөн орус жана кыргыз тилиндеги радио берүүлөрдүн түрмөгүндө республикада ипотекалык кредиттөөнү киргизүүнүн шарттары боюнча түшүндүрмө берилген. Негизинен сөз ипотекалык кредиттөөнүн өзгөчөлүктөрү жөнүндө болгон, анын ичинде республикада ипотекалык кредиттөөнү өнүктүрүүнүн укуктук базасы, кыймылсыз мүлктү сатып алууга кредит берүүчү коммерциялык банктар жана мындай кредиттерди берүүнүн шарттары, ж.б. тууралуу радиоугуучулардын суроолоруна жооптор берилген;
- Улуттук банктын сайтында Кыргыз Республикасында ипотекалык кредиттөөнү уюштуруунун жана колдонууга киргизүүнүн Улуттук банк сунуш кылган моделин интерактивдүү талкуулоо уюштурулган;
- Улуттук банктын адистери жогоруда белгиленген моделди колдонууга киргизүүнүн шарттары тууралуу берүүлөрдө, ошондой эле таламдаш ведомстволор жана жалпыга маалымдоо каражаттары уюштурган «тегерек стол» маектеринде түшүндүрмөлөрдү беришкен;
- жалпыга маалымдоо каражаттарында ушул маселе боюнча атайын макалалар жана ал боюнча көп сандаган суроолорго жооптор жарыяланган.

Улуттук банктын сайтында ченемдик укуктук актыларынын долбоорлору, Улуттук банктан лицензия алган коммерциялык банктарга жана башка финансы-кредиттик

мекемелерге карата санкцияларды колдонууга байланышкан сот чечимдери тууралуу маалыматтар, ошондой эле башка маалыматтар жайгаштырылып турган.

Отчеттук жылда Улуттук банк салтка айланган «Сом – Кыргызстандын жүзү» маалымат-билим берүү кампаниясы ишчарасын уланткан. Улуттук банктын областтык башкармалыктары сомдун жүгүртүүгө киргизилиши, улуттук валютага аяр мамиле жасоо, эскилиги жеткен банкнотторду алмаштыруунун эрежелери жана валютанын коргоо мүнөздөмөлөрүнө тиешелүү макалаларды камтыган ишчаралардын түрмөгүн жүзөгө ашырышкан. Телекөрсөтүүлөр жана радио уктуруулар уюштурулуп, жогорку окуу жайлар менен орто мектептерде атайын сабактар, «Кыргыз сому – биздин акчабыз» деген темадагы эң мыкты дилбаянга (сочинениеге) сынактар өткөрүлгөн.

Жасалма акча жасоочулукка каршы күрөшүү маселелери өлкөбүздөгү бардык областтык жалпыга маалымдоо каражаттарында кеңири чагылдырылып, областтык телеканалдарда улуттук валютанын коргоо белгилери тууралуу видеороликтер жыл бою көрсөтүлүп турган.

2005-жылы Улуттук банктын коомдук пикирди билүү кызматы тарабынан жарандарды кабыл алуу жана аларга кеңеш берүү үзгүлтүксүз жүзөгө ашырылды, ошондой эле банкрот болгон банктардын аманатчыларынын демилгечи топторунун Улуттук банктын жетекчилиги менен жолугушуулары уюштурулган.

Отчеттук мезгил ичинде Улуттук банктын борбордук аппаратынын коомдук пикирди билүү кызматына бардыгы болуп кат жүзүндө 161 кайрылуу келип түшкөн, бул 2004-жылдагыга салыштырганда 20,1 пайызга көп. Алардын ичинен өлкөбүздүн ар кандай мамлекеттик органдарынан Улуттук банктын кароосуна 61 арыз жиберилген, булардын ичинде Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинен – 3, Кыргыз Республикасынын Президентинин Администрациясынан – 23 жана Кыргыз Республикасынын Премьер-министринин Аппаратынан – 35.

Жарандардын Улуттук банкка келип түшкөн өтүнүчтөрүндө банктык мыйзамдарга, коммерциялык банктар жана башка финансы-кредиттик мекемелер тарабынан сунушталган кызмат көрсөтүүлөр боюнча, Улуттук банктын ишинин негизги багыттарына тиешелүү түшүндүрмөлөрдү берүү өтүнүчү, ошондой эле коммерциялык банктардын, башка финансы-кредиттик мекемелердин ишинде укукка жатпаган ишаракеттердин жол берилгендигине даттануулар жана башка маселелер камтылган.

Кароого алынып жаткан жылы республиканын региондорундагы калкка маалымат берүүгө өзгөчө көңүл бурулду. Улуттук банктын областтык башкармалыктарын жана өкүлчүлүгүн жарандардын кайрылуулары жана арыздары менен иштөөгө жигердүү тартуу максатында,

«Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын областтык башкармалыктарынын коомдук пикирди билүү кызматынын иши жөнүндө» Жобо бекитилген. Ушул жобого ылайык ар бир областтык башкармалыкта коомдук пикирди билүү кызматы жана негизинен төмөндөгүлөр чагылдырылган маалымат такталары уюштурулган:

- областтык башкармалыктын ишаракети тууралуу маалымат, коомдук пикирди билүү кызматынын иш графиги;
- улуттук валютанын эскилиги жеткен банкнотторун алмаштыруу графиги;
- областтагы коммерциялык банктардын филиалдарынын, кредиттик союздардын, микрокредиттик агенттиктердин жана компаниялардын, ломбарддардын, алмашуу бюролордун тизмеси;
- бош кызмат орундары тууралуу кулактандыруулар;
- микрокредиттик агенттиктерди жана компанияларды, кредиттик союздарды, ломбарддарды, алмашуу бюролорун ачуу үчүн зарыл болгон документтердин үлгүлөрү.

2005-жылы Улуттук банктын областтык башкармалыктары тарабынан 700дөн ашык кат жүзүндөгү жана оозеки арыздар кабыл алынды жана каралды, жарандардын кайрылуулары боюнча кеп-кеңештер берилди. Арыздар менен кайрылуулардын эң көп саны Ош жана Талас областтары боюнча катталган.

Областтык башкармалыктардын коомдук пикирди билүү кызматына келип түшкөн кат-кабарлар боюнча иликтөөлөрдү жүргүзүү кайрылуулардын негизги үлүшүн Улуттук банк тарабынан белгиленген четөлкө валюталарынын курстары жана кайра каржылоо чен жөнүндө маалыматтар түзөт. Улуттук банктын коомдук пикирди билүү кызматынын иши жөнүндө отчет жана жарандардан келип түшкөн суроолорго жооптор банктын сайтындагы «Банк тууралуу» деген бөлүгүнө жайгаштырылган.

Улуттук банк өзүнүн кыргыз, орус жана англис тилдериндеги расмий маалыматтык жана аналитикалык-иликтөөлөр камтылган басылмаларын жарыялоону улантткан. Редакциялык кеңештер тарабынан Улуттук банктын расмий басылмаларын өркүндөтүү боюнча иштер жүргүзүлүүдө.[1]

Банктык терминдери боюнча мамлекеттик тилде түшүндүрмө берүү жана аларды системага салуу иши улантылган. 2005-жылы валюта операциялары жана акчакредит саясаты боюнча терминдер Улуттук банктын методология комиссиясы тарабынан каралып, Кыргыз Республиксынын Президентине караштуу Мамлекеттик тилди

[1] Буга тиешелүү ырааттуу маалыматты «Улуттук банктын мезгилдүү басылмалары жана башка маалымат каражаттары» деп аталган тиркемеде берилген.

өнүктүрүү боюнча улуттук комиссиянын терминкомунда бекитилген. Бул китепчелер өлкөбүздөгү мамлекеттик органдарга, коммерциялык банктарга, сот органдарына, жогорку окуу жайларга жана китепканаларга таратылган.

Улуттук банктын расмий веб-сайты коомчулукка маалымат берүүнүн ажырагыс бөлүгү жана маанилүү каражаты болуп эсептелүү менен маалыматтан бирдей жана өз убагында пайдалануу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын максаттарына, милдеттерине жана функцияларына ылайык веб-сайтта төмөндөгүлөр: банк мыйзамдары жана Улуттук банктын ченемдик актылары, банк секторун өнүктүрүүнүн программалык жана стратегиялык документтери, акча-кредит саясаты, банк жана төлөм системалары тууралуу маалыматтар, Улуттук банктын отчету; финансы рыногу жана Улуттук банктын операциялары тууралуу маалыматтар, улуттук валютанын тарыхына жана Улуттук банктын иш чөйрөсүнө тиешелүү маалыматтар чагылдырылып, расмий басылмаларынын интернет-версиялары жана бош кызмат орундарына сынактар, тендерлер жана башка ачык сынактарды өткөрүү жөнүндөгү маалыматтар жайгаштырылат.

Кыргыз Республикасынын Президентинин жарлыгы менен бекитилген Мамлекеттик интернет порталда (Интернетте) маалыматты таркатуу жөнүндө убактылуу жобого ылайык Улуттук банктын расмий сайтында кыргыз, орус жана англис тилдериндеги маалыматтар жайгаштырылган жана алар үзгүлтүксүз жаңыланып турат.

Ачык-айкындуулук принцибин жүзөгө ашыруу максатында, Улуттук банк өзүнүн салтка айланган Ачык эшик күндөрүн өткөрүп, экономикалык саясаттын учурдагы орчундуу маселелери боюнча ачык дарстарды (лекцияларды) өткөрүүнү уланткан. Алып көрсөк, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттары, журналисттер, Бишкек шаарындагы бир катар жогорку окуу жайлардын студенттери үчүн Ачык эшик күндөрү өткөрүлгөн. Улуттук банкка келип, банктын жетекчилиги менен жолугушуу, негизги структуралык бөлүктөрдүн иши менен таанышуу иши да жөнгө салынган. Ошону менен бирге эле, Улуттук банктын банктар аралык валюта рыногунда жана мамлекеттик баалуу кагаздардын экинчилик рыногунда операцияларды жүргүзүү үчүн автоматташтырылган тоорук (соода) системасы, Улуттук банктын нумизматикалык экспозициясы (көргөзмөсү), эскилиги жеткен банкнотторду жок кылуу процесси, коомчулук менен өзара аракеттенишүү принциптери менен таанышуу мүмкүнчүлүгү берилет.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын жана Ж.Баласагын атындагы Кыргыз Улуттук университетинин биргелешкен акциясынын (иш-чарасынын) алкагында,

Бишкек шаарындагы ири жогорку окуу жайлардын экономикалык факультеттеринин студенттери, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын, Экономика жана каржы министрлигинин, Өнөржай, соода жана туризм министрлигинин кызматкерлери жана КУУнун «Банк менежменти» кафедрасынын окутуучулары үчүн Эларалык валюта фондунун (ЭВФ) Кыргыз Республикасындагы туруктуу өкүлү М.Мереда мырза «Кыргызстанды орто мөөнөттүк өнүктүрүү келечектери. ЭВФтин көз карашы» деген темада ачык дарс өткөргөн.

Отчеттук жылда регионалдык жалпыга маалымдоо каражаттарынын журналисттери үчүн «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын өлкөнүн борбордук банкы катары ролу жана милдеттери» деген темадагы семинарларынын түрмөгү аяктады, бул семинарлар өзара байланыштын натыйжалуулугун жогорулатууга, маалымат саясатынын каражаттарын өркүндөтүүгө жана борбордук банктын ишинин учурдагы орчундуу маселелери боюнча жалпыга маалымдоо каражаттары менен өзара иш алып барууларды жүзөгө ашырууга багытталган.

Жыл бою өлкөбүздүн бардык областтарынын жана Бишкек шаарынын жалпыга маалымдоо каражаттарынын өкүлдөрү үчүн семинар өткөрүлүп, мында алыскы райондордон журналисттердин катышуусуна айрыкча көңүл бурулган. Улуттук банктын кызматкерлери лектор катары иш алып барган семинарда угуучулар борбордук банктын тарыхы анын коомдогу ролу, мыйзамдык базасы жана иштөө принциптери менен кеңири таанышты. Мындан тышкары, семинардын катышуучулары Улуттук банктын акчакредит саясаты, төлөм системасын реформалоо жана банк көзөмөлүн өркүндөтүү маселелери, накталай акча жүгүртүлүшү жана микрокаржылоо, микрокредиттөө институттарынын өнүгүү тенденциялары боюнча маалыматтарды алышты.

Бул семинар регионалдык жалпыга маалымдоо каражаттарынын журналисттери үчүн Улуттук банктын иши жөнүндө кеңири маалыматтар алууга мүмкүндүк берип, республикада жүрүп жаткан экономикалык процесстер боюнча түшүндүрмөлөрдү алууга өбөлгө түздү.

III

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫНЫН 2005-ЖЫЛ ҮЧҮН ФИНАНСЫЛЫК ОТЧЕТУ

7-ГЛАВА

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫНЫН ФИНАНСЫЛЫК ОТЧЕТУ

7.1. 2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата абал боюнча БУХГАЛТЕРДИК БАЛАНС (теңдем)

	Эскер-түү	2005-ж. бештин айы-нын отуз бири *миң сом*	2004-ж. бештин айы-нын отуз бири *миң сом*
АКТИВДЕР:			
Алтын жана башка баалуу металлдар	5	1 760 600	1 514 964
Эларалык Валюта Фондусунун катталуу квотасы	6	5 241 845	5 740 328
Четөлкө валютасындагы активдер		*25 352 363*	*23 763 872*
анын ичинде : Баанын төмөндөшүнө камдарды эсептен чыгаруу менен банктарга жана башка финансы мекемелерине карата талаптар	7	18 034 004	15 358 408
Сатуу үчүн колдо турган инвестициялар	8	5 224 457	6 420 689
Баанын төмөндөшүнө камдарды эсептен чыгаруу менен агенттик функцияларды аткарууга байланыштуу кредиттер	9	1 942 399	1 939 797
Башка активдер	14	151 503	44 978
Улуттук валютадагы активдер		*5 358 915*	*5 442 939*
анын ичинде: Төлөөгө чейин кармалып турууучу мамлекеттик баалуу кагаздар	10	4 643 134	4 783 734
Баанын төмөндөшүнө камдарды эсептен чыгаруу менен банктарга кредиттер	11	-	40 000
Баанын төмөндөшүнө камдарды эсептен чыгаруу менен уюмдардын капиталына инвестициялар	12	11 680	11 699
Топтолгон колдонуудан калгандарын жана амортизацияны эсептен чыгаруу менен негизги каражаттар жана материалдык эмес активдер	13	298 752	206 816
Баанын төмөндөшүнө камдарды эсептен чыгаруу менен башка активдер	14	405 349	400 690
Жыйынтыгында активдер		**37 713 723**	**36 462 103**
МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР:			
Жүгүртүүдөгү банкноттор	15	13 413 802	11 425 060
Эларалык Валюта Фондусунун пайдасына баалуу кагаздардын эсеби	6	5 228 446	5 725 654
Четөлкө валютасындагы милдеттенмелер		*14 228 138*	*16 178 337*
анын ичинде: Эларалык финансы мекемелери	16	7 389 294	8 549 436
Банктар жана башка финансы мекемелери	17	59 556	47 639
Агенттик функцияларды аткарууга байланыштуу алынган кредиттер	9	2 317 230	2 338 296
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери		4 408 111	5 187 450
Башка милдеттенмелер	19	53 947	55 516
Улуттук валютадагы милдеттенмелер		*3 382 536*	*1 948 288*
анын ичинде: Банктар жана башка финансы мекемелери	6, 17	2 088 399	949 515
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери		950 686	973 085
Жүгүртүүгө чыгарылган карыздык баалуу кагаздар	18	15 972	11 974
Башка милдеттенмелер	19	327 479	13 714
Жыйынтыгында милдеттенмелер		**36 252 922**	**35 277 339**
КАПИТАЛ:			
Уставдык капитал	20	50 000	50 000
Камдар		921 856	958 704
Бөлүштүрүлбөгөн пайда		488 945	176 060
Жыйынтыгында капитал		**1 460 801**	**1 184 764**
Жыйынтыгында, милдеттенмелер жана капитал		**37 713 723**	**36 462 103**

Төраганын милдетин аткаруучу М. Алапаев

Башкы бухгалтер Ч. Иманкулова

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

7.2. 2005-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жылдагы ТҮШКӨН ПАЙДАЛАР ЖАНА КЕТКЕН ЧЫГЫМДАР ЖӨНҮНДӨ ОТЧЕТ

	Эскертүү	**2005-ж. бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл үчүн** *миң сом*	**2004-ж. бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл үчүн** *миң сом*
Пайыздык кирешелер	21	999 998	600 225
Пайыздык чыгашалар	22	(186 563)	(113 355)
Пайыздык активдердин баасынын төмөндөшүнө камдарды калыбына келтирүүгө чейинки накта пайыздык кирешелер		**813 435**	**486 870**
Пайыздык активдердин баасынын төмөндөшүнө камдарды калыбына келтирүү	23	8 356	30 530
Накта пайыздык кирешелер		**821 791**	**517 400**
Четөлкө валютасы менен операциялардан накта реализацияланган пайда/(чыгым)	**24**	**107 572**	**(48 545)**
Четөлкө валютасы менен операциялардан накта реализацияланбаган чыгым	**24**	**(98 522)**	**-**
Башка пайыздык эмес кирешелер:			
Комиссиондук түрүндөгү кирешелер жана көрсөтүлгөн кызматтар үчүн төлөмдөр		5 877	3 779
Башка кирешелер	25	5 330	7 833
Жыйынтыгында башка пайыздык эмес кирешелер		**11 207**	**11 612**
Пайыздык эмес чыгашалар:			
Комиссиондук түрүндөгү чыгашалар жана көрсөтүлгөн кызматтар үчүн төлөмдөр		(733)	(342)
Персоналдарды күтүүгө кеткен чыгашалар	27	(118 849)	(90 014)
Административдик чыгашалар	28	(49 689)	(45 599)
Негизги каражаттар боюнча чыгашалар	29	(26 807)	(28 064)
Негизги каражаттарды жана материалдык эмес активдерди амортизациялоо		(36 622)	(43 443)
Жүгүртүүгө чыгарылган банкнотторду жана монеталарды даярдоого кеткен чыгашалар	26	(70 213)	(95 115)
Башка чыгашалар	25	(50 190)	(1 830)
Жыйынтыгында пайыздык эмес чыгашалар		**(353 103)**	**(304 407)**
Накта пайда		**488 945**	**176 060**

Төраганын милдетин аткаруучу — М. Алапаев

Башкы бухгалтер — Ч. Иманкулова

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

7.3. 2005-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жылдагы АКЧА КАРАЖАТТАРЫНЫН ЖЫЛЫШЫ ЖӨНҮНДӨ ОТЧЕТ

	Эскер-түү	2005-ж. бештин айы-нын отуз биринде бүткөн жыл үчүн *миң сом*	2004-ж. бештин айы-нын отуз биринде бүткөн жыл үчүн *миң сом*
Операциялык иштен түшкөн акча каражаттары:			
Алынган пайыздар жана комиссиондук төлөмдөр		649 015	304 564
Төлөнгөн пайыздар жана комиссиондук төлөмдөр		(67 341)	(75 477)
Баанын төмөндөшүнө камдарды калыбына келтирүү		4 897	3 301
Алынган операциялык башка кирешелер		3 580	23 275
Персоналдарды күтүүгө кеткен чыгашалар		(118 849)	(90 014)
Административдик жана башка операциялык чыгашалар		(214 244)	(171 240)
Операциялык активдерди жана милдеттенмелерди өзгөртүүгө чейинки операциялык пайда/(чыгым)		**257 058**	**(5 591)**
Операциялык активдердин (көбөйүүсү)/азаюусу:			
Банктарга жана башка финансы мекемелерине карата талаптар		(2 521 420)	(2 388 550)
Берилген кредиттер		59 571	(10 421)
Башка активдер		15 096	(47 780)
Операциялык милдеттенмелердин көбөйүүсү/(азаюусу):			
Жүгүртүүгө чыгарылган банкноттор		1 988 742	1 801 803
Банктар жана башка финансы мекемелери		1 152 260	353 935
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери		(790 110)	4 520 549
Жүгүртүүгө чыгарылган баалуу кагаздар		3 998	(83 881)
Башка милдеттенмелер		300 818	4 044
Операциялык иштен түшкөн акча каражаттарынын накта жылышы		**466 013**	**4 144 108**
Инвестициялык ишкердиктен түшкөн акча каражаттары:			
Инвестициялык баалуу кагаздарды сатуу, төлөө		16 910	16 910
Негизги каражаттарды жана материалдык эмес активдерди сатып алуу		(128 086)	(56 766)
Инвестициялык баалуу кагаздар боюнча алынган пайыздар		123 537	115 536
Инвестициялык ишкердиктен түшкөн акча каражаттарынын накта жылышы		**12 361**	**75 680**
Финансылык ишкердиктен түшкөн акча каражаттары:			
Эларалык финансы уюмдарынан кредиттерди алуу		756 062	1 207 142
Эларалык финансы уюмдарынан алынган кредиттер боюнча төлөөлөр		(1 268 482)	(1 383 674)
Финансылык ишкердикте пайдаланылган акча каражаттарынын накта жылышы		**(512 420)**	**(176 532)**
Акча каражаттарынын жана алардын эквиваленттеринин накта (азаюусу)/өсүшү		**(34 046)**	**4 043 256**
Валюта курсунун олку-солкулугунун таасири		**(613 337)**	**(139 190)**
Жылдын башталышына карата акча каражаттары жана алардын эквиваленттери	36	16 444 983	12 540 917
Жылдын акырына карата акча каражаттары жана алардын эквиваленттери	**37**	**15 797 600**	**16 444 983**

Төраганын милдетин аткаруучу М. Алапаев

Башкы бухгалтер Ч. Иманкулова

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

7.4. 2005-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жылдагы КАПИТАЛДЫН ТҮЗҮМҮНДӨГҮ ӨЗГӨРҮҮЛӨР ТУУРАЛУУ ОТЧЕТ

	Уставдык капитал	Милдеттүү камдар	Жалпы камдар	Негизги каражаттарды кайрадан баалоо боюнча камдар	Четөлкө валюталарын, алтынды жана башка баалуу металлдарды кайрадан баалоо боюнча камдар	Сатуу үчүн колдо турган инвестицияларды кайрадан баалоо боюнча кам	Бөлүштүрүлбөгөн пайда	Жыйынтыгында капитал
	миң сом	*миң сом*	*миң сом*	*миң сом*	*миң сом*	*миң сом*	*миң сом*	*миң сом*
2003-жылдын бештин айынын отуз бирине карата калдык	**50 000**	**100 000**	**686 431**	**1 094**	**53 848**	**(10 389)**	**274 657**	**1 155 641**
Кыргыз Республикасынын бюджетине чегерүүлөр	-	-	-	-	-	-	(192 260)	(192 260)
Өткөн жылдын накта пайдасын жалпы камдарга которуу	-	-	82 397	-	-	-	(82 397)	-
Менчикти кайрадан баалоо боюнча камдардан которуулар	-	-	41	(41)	-	-	-	-
Четөлкө валютасы, алтын жана башка баалуу металлдар менен операцияларды кайрадан баалоодон келип чыккан накта реализацияланбаган пайда	-	-	-	-	49 595	-	-	49 595
Реализицияланган чыгымды түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетуна которуу	-	-	-	-	15 440	-	-	15 440
Сатуу үчүн колдо турган инвестициялар боюнча адилет нарк-тын азаюусунан натыйжалар	-	-	-	-	-	(19 712)	-	(19 712)
Накта пайда	-	-	-	-	-	-	176 060	176 060
2004-жылдын бештин айынын отуз бирине карата калдык	**50 000**	**100 000**	**768 869**	**1 053**	**118 883**	**(30 101)**	**176 060**	**1 184 764**
Кыргыз Республикасынын бюджетине чегерүүлөр	-	-	-	-	-	-	(123 242)	(123 242)
Өткөн жылдын накта пайдасын жалпы камдарга которуу	-	-	52 818	-	-	-	(52 818)	-
Менчикти кайрадан баалоо боюнча камдардан которуулар	-	-	43	(43)	-	-	-	-
Четөлкө валютасы, алтын жана башка баалуу металлдарда чагылдырылган статьяларды кайрадан баалоодон келип чыккан накта чыгым	-	-	-	-	(227 601)	-	-	(227 601)
Четөлкө валютасы, алтын жана башка баалуу металлдарда чагылдырылган статьяларды кайрадан баалоодон келип чыккан накта кирешени реализациялоо	-	-	-	-	10 196	-	-	10 196
Четөлкө валютасында, алтын жана башка баалуу металлдарда кайрадан баалоодогу чыгымдарды түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетуна которуу	-	-	-	-	98 522	-	-	98 522
Сатуу үчүн колдо турган инвестициялар боюнча адилет нарктын азаюусунан натыйжалар	-	-	-	-	-	29 217	-	29 217
Накта пайда	-	-	-	-	-	-	488 945	488 945
2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата калдык	**50 000**	**100 000**	**821 730**	**1 010**	**-**	**(884)**	**488 945**	**1 460 801**

Төраганын милдетин аткаруучу М. Алапаев

Башкы бухгалтер Ч. Иманкулова

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

7.5. 2005-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл үчүн ФИНАНСЫЛЫК ОТЧЕТКО КАРАТА ТҮШҮНДҮРМӨЛӨР

1. Негизги иш

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы (мындан ары «Улуттук банк») Кыргызстан Республикасынын Мамлекеттик банкынын укугу өткөн мекеме болуп саналат жана ал 1992-жылдын бештин айынын он экисинде «Кыргызстан Республикасынын Улуттук банкы жөнүндөгү» Мыйзамдын кабыл алынышына байланыштуу Кыргызстан Республикасынын Улуттук банкы деп кайрадан аталган. Кыргыз Республикасынын Жогоку Кеңеши (Парламенти) тарабынан 1997-жылдын теке айынын экисинде «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндөгү» жаңы Мыйзам кабыл алынып, анын негизинде Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы өз ишин ушул күнгө чейин жүргүзүп келүүдө.

Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндөгү» Мыйзамына ылайык тиешелүү акчакредит саясатын жүргүзүү аркылуу баанын туруктaшуусуна жетишүү жана аны колдоп туруу Улуттук банктын ишинин максаты.

Улуттук банк төмөнкү негизги милдеттерди аткарат:

- акчакредит жана валюта саясатын аныктайт жана жүргүзөт;
- төлөм системасынын натыйжалуу иштеп турушуна жана банктар аралык төлөмдөрдүн жүзөгө ашырылышына өбөлгө түзөт;
- банкнотторду жана монеталарды жүгүртүүгө чыгарат, эскилиги жеткен банкнотторду алмаштырат;
- эларалык валюта камдарын тескөөгө алат;
- коммерциялык банктардын ишин жөнгө салып көзөмөлдүктү жүзөгө ашырат;
- коммерциялык банктардын жана башка финансы-кредиттик мекемелердин ишин лицензиялайт.

Улуттук банктын башкы имараты төмөнкү дарек боюнча жайгашкан: Кыргыз Республикасы, Бишкек шаары, Т. Үмөталиев атындагы көчө, 101. Улуттук банктын Кыргыз Республикасы боюнча беш областтык башкармалыгы жана бир өкүлчүлүгү бар.

2005 жана 2004-жылдардын бештин айынын отуз бирине карата Улуттук банктын кызматкерлеринин жалпы саны, тиешелүүлүгүнө жараша 566 жана 588 адамды түзгөн.

Бул финансылык отчет 2006-жылдын чын куран айынын онунда Улуттук банк Башкармасы тарабынан бекитилген.

2. Экономикалык чөйрө

Экономикасы өткөөл учурду башынан кечирип жаткан өлкөлөргө мүнөздүү өзгөчөлүктөр Кыргыз Республикасынын экономикасына да тиешелүү. Карыздык жана үлүштүк баалуу кагаздардын биржалык жана биржалык эмес рынокторунун өнүгүүсү калыптануу баскычында тургандыгынын өзү ушул өзгөчөлүктөрдүн бири болуп саналат. Ошентсе да, көрсөтүлгөн өзгөчөлүк Кыргыз Республикасынын экономикасынын өнүгүүсүн чектебейт.

Улуттук банк тарабынан 2005-жылы көрүлгөн, төлөм системаларын өнүктүрүү менен катар эле, банк тутумунун ишинин натыйжалуулугун арттыруу-

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

га жана ички жыйымдарды мобилизациялоого багытталган ишчаралар банк тутумун андан ары реформалоого, анын туруктуу иштеп туруусуна жетишүүгө жана финансылык ортомчулук деңгээлин жогорулатууга багытталган. Кыргыз Республикасынын экономикалык өнүгүү келечектери олуттуу деңгээлде Өнүгүүнүн комплекстүү негиздерин жана Жакырчылыкты кыскартуунун Улуттук стратегиясын жүзөгө ашырууга жана Борбордук Азиядагы жана соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдөгү социалдык-экономикалык жагдайга жараша калыптанат.

3. Отчетту түзүүнүн негиздери

Мыйзамдык база. Улуттук банк өз операцияларын туруктуу эсепке алууну жүргүзөт жана Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндөгү» Мыйзамына (мындан ары «Мыйзамга») ылайык финансылык отчетту берет. Бухгалтердик эсеп Кыргыз Республикасынын улуттук валютасында – кыргыз сомунда (мындан ары «сом») чагылдырылат. Мыйзамдын 8-статьясында финансы отчетун эсепке алуунун эларалык тажрыйбасына ылайык түзүүнүн негизи аныкталган. Мындан сырткары, Мыйзамдын 52-статьясына ылайык, Улуттук банк финансы отчетун даярдоо максатында, отчеттун формаларын, эсепке алуу саясатын жана бухгалтердик эсептин стандарттарын белгилөө укугуна ээ.

Бухгалтердик эсепти жүргүзүүнүн принциптери. Финансы отчету Улуттук банк Башкармасы тарабынан бекитилген эсепке алуу саясатына ылайык, борбордук банк катары анын ишин эске алуу менен банктын финансылык абалын жана финансы натыйжаларын берүү максатында даярдалган. Ушул эсепке алуу саясаты Финансылык отчеттуулуктун эларалык стандарттарынын негизинде, борбордук банк катары Улуттук банктын ишинин өзгөчө мүнөзүн эске алуу менен иштелип чыккан. Улуттук банктын финансылык отчетторундагы операцияларын таануунун жана баалоонун негизги принциптери төмөндө көрсөтүлгөн.

Финансы отчетун Улуттук банктын кабыл алынган эсепке алуу саясатына ылайык даярдоо, Улуттук банктын отчетто келтирилген активдеринин, милдеттенмелеринин суммасына таасирин тийгизген баа берүүлөрдү жана жол берүүлөрдү караштырууну, отчеттук датага карата абал боюнча шарттуу активдерди жана милдеттенмелерди, отчетто келтирилген кароого алынып жаткан мезгил ичиндеги кирешелердин жана чыгашалардын суммаларын ачып көрсөтүлүшүн талап кылат.

Иш жүзүндөгү айкын натыйжалар менен аларды салыштырууда айырмачылыктын келип чыгышы кыйла ыктымалдуу болгон баа берүүлөр, ссудалар боюнча баанын төмөндөшүнө кам түзүүгө жана финансылык инструменттердин адилет наркынын баасынын төмөндөшүнө жана аны аныктоого байланыштуу.

Эсепке алуу саясатынын өзгөрүүсү. Алып көрсөк, Улуттук банк четөлкө валютасында туюндурулган статьяларды кайра эсептөөдөн улам келип чыккан курстук оң айырманы финансы натыйжаларына кошуу анын иш максаттарына каршы келип калышы мүмкүн деп болжолдосо, анда четөлкө валютасы, алтын жана башка баалуу металлдар менен операцияларды кайрадан баалоодон келип чыккан пайда мурдагыдай эле, капиталга тиешелүү кайрадан баалоо боюнча камдын көбөйүүсү катары таанылат. Бул эларалык валюта камдарын тескөө боюнча Улуттук банктын иши жана анын функциясы бир отчеттук мезгилден экинчисине четөлкө валютасын кайрадан баалоодогу реализацияланбаган пайдалардын жана чыгымдардын өлчөмүн олуттуу өзгөрүүгө алып келет. Ошентсе да, 2005-жылы эсепке алуу саясатына киргизилген өзгөртүүлөргө ылайык, Улут-

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

тук банк өтүп жаткан жылдагы келтирилген жана четөлкө валютасы, алтын жана башка баалуу металлдар менен жүргүзүлгөн операцияларды кайрадан баалоого байланыштуу келип чыккан чыгымдарды түздөн-түз түшкөн пайдалардын жана кеткен чыгымдардын отчетунда тааныйт.

Отчеттуулук валютасы. Финансы отчетун түзүүдө колдонулуучу акча бирдиги, Кыргыз Республикасынын улуттук валютасы – сом, ал Улуттук банктын финансылык отчетунун баалоо валютасы болуп эсептелет. Баалоо валютасы Улуттук банктагы негизги окуялардын экономикалык маңызын жана иш чөйрөсүн чагылдырат.

Отчеттуулук күнү. Финансы отчету 2005 жана 2004-жылдардын бештин айынын отуз биринин аягына карата абал боюнча түзүлгөн.

4. Эсепке алуу саясатынын принциптери

Алтын жана башка баалуу металлдар. Платинадан тышкары, монетардык алтын жана башка баалуу металлдар бухгалтердик балансты түзүү күнүнө карата сомдун АКШ долларына болгон колдонуудагы катышын эске алуу менен Лондон баалуу металлдар рыногундагы котировкалардын таңкы фиксингине ылайык аныкталуучу рыноктук наркта чагылдырылат. Монетардык алтынды жана башка баалуу металлдарды кайра баалоо учурунда келип чыккан курстук айрыма реализацияланбаган пайда же чыгым катары чагылдырылат да, четөлкө валюталарын, алтынды жана башка баалуу металлдарды кайрадан баалоо боюнча камга кошулат.

Реализацияланган түшкөн пайдаларды жана кеткен чыгымдарды кайрадан баалоо боюнча камдардан түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетуна жума сайын которуулар четөлкө валютасы, монетардык алтын, алтын жана башка баалуу металлдар боюнча чогуу алгандагы накта позициянын азаюусуна негизденет.

Баалуу металлдардын рыногунун Лондон ассоциациясы тарабынан белгиленген таңкы расмий фиксинг:

(троян унциясы үчүн АКШ доллары)

	2005-ж. бештин айынын отуз бири	2004-ж. бештин айынын отуз бири
Алтын	513.00	438.00
Күмүш	8,83	6,77

Нумизматикалык максаттарда пайдалануу үчүн каралган платина сатып алуу наркында чагылдырылат жана улуттук валютадагы башка активдердин катарында эсепке алынат.

Финансылык инструменттерди таануу жана баа берүү. Улуттук банк тиешелүү финансылык инструментке карата келишим боюнча тарап болуп саналган учурларда, финансылык активдер жана финансылык милдеттенмелер Улуттук банктын балансында (теңдеминде) чагылдырылат. Улуттук банк, финансылык активдерди жана милдеттенмелерди сатып алуу жана реализациялоо боюнча утурумдук мүнөзгө ээ операцияларды эсептешүү датасы боюнча чагылдырат. Финансылык активдер жана милдеттенмелер, ордун толтуруп берүүнүн адилет наркына ылайык келген, бардык тарткан операциялык чыгымдарды эске алуу же эсептен алып салуу менен төлөнгөн же алынган баштапкы наркы боюнча чагылдырылат. Финансылык активдердин жана милдеттенмелердин наркына кийинки баа берүүлөр үчүн пайдаланылган бухгал-

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

тердик эсепке алуунун принциптери эсепке алуунун төмөндө чагылдырылган тиешелүү жоболорунда ачып көрсөтүлгөн.

Берилген кредиттер жана дебитордук карыздар. Улуттук банк тарабынан банктарга акча каражаттары түрүндө берилген кредиттер эсептешүү датасына карата эсепке алынат жана балансык отчетто «банктарга кредиттер» статьясы боюнча чагылдырылат, кийинчерээк кредиттер боюнча баанын түшүүсүнө камдарды эсептен алып салуу менен амортизацияланган наркы боюнча эсепке алынат. Берилген кредиттер боюнча пайыздардан алынган кирешелер Түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда эффективдүү пайыздык чендин негизинде пайыздык киреше катары чагылдырылат.

Кредиттер боюнча баанын түшүүсүнө кам Улуттук банк белгилеген мөөнөттө жана толук көлөмүндө төлөнүүгө тийиш болгон сумманын алалбай тургандыгын тастыктаган объективдүү маалыматтар орун алган учурда түзүлөт. Камдын суммасы кредиттин ордун толтуруучу балансык сумма менен бааланган сумманын ортосундагы айырманы түшүндүрөт. Төлөнүшү мүмкүн болбогон кредиттер түзүлгөн тиешелүү камдардын эсебинен балансстан алынып салынат. Эсептен алып салуу бардык тиешелүү юридикалык жолжоболор аткарылып, чыгымдын суммасы аныкталгандан кийин гана жүзөгө ашырылат. Мурда эсептен алынып салынган суммаларды калыбына келтирүү камды түзүү боюнча чыгашалардын азаюусуна чегерилет.

Эларалык финансылык мекемелер тарабынан берилген жана алар боюнча Улуттук банк Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн агенти катары же болбосо анын гарантиясы алдында иш алып барган, четөлкө валютасындагы кредиттер тиешелүүлүгүнө жараша "агенттик функцияларды аткарууга байланыштуу кредиттер" жана "агенттик функцияларды аткаруудан улам алынган кредиттер" статьялары боюнча активдерде жана милдеттенмелерде чагылдырылат.

Башка дебитордук карыздар, кредиттер сыяктуу эле эсепке алынат жана бухгалтердик баланста "жана башка активдер" статьясы боюнча чагылдырылат.

Сатуу үчүн колдо турган инвестициялар. Бул категорияга, Улуттук банк белгисиз бир мезгил аралыгына кармап турууга ниеттенген жана пайыздык чендердин деңгээлинин, алмашуу курстарынын же баалардын, коммерциялык банктын ликвиддүүлүгүнүн өзгөрүүсүнө байланыштуу рыноктогу жагдайга жараша сатылышы мүмкүн болгон баалуу кагаздар кирет. Баалуу кагаздарды мына ушундай классификациялоо Улуттук банк тарабынан аларды сатып алуу учурунда жүзөгө ашырылат.

Сатуу үчүн колдо турган инвестициялар, алгач сатып алуу наркы боюнча эсептешүү датасына карата эсепке алынат (анда бүтүм боюнча сарптоолор да камтылат), андан соң, алар сатып алуу котировкаларынын негизинде адилет наркы боюнча кайрадан бааланат. Алар үчүн көзкарандысыз котировкалар болбогон баалуу кагаздар, ошол баалуу кагаздарды реализациялоодон алынышы мүмкүн болгон суммалардын негизинде бааланат. Сатуу үчүн колдо турган баалуу кагаздардын адилет наркынын өзгөрүүсүнүн натыйжасында келип чыккан реализацияланбаган кирешелер жана чыгашалар капиталдын түзүмүндөгү өзгөрүүлөр тууралуу отчетто чагылдырылат. Ушул баалуу кагаздар колдонуудан калып же болбосо алардын баасы түшүп кеткен шартта, тиешелүү топтолгон реализацияланбаган кирешелер жана чыгашалар түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунун "башка операциялык кирешелер" статьясына баалуу кагаздар менен операциялардан чыгымдарды минуска чыгаруу менен киреше катары которулат.

Пайыздарды чегерүү эффективдүү пайыздык чен ыкмасын пайдалануу

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

менен жүзөгө ашырылат. Сатуу үчүн колдо турган инвестициялар боюнча кошуп эсептелинген пайыздар жана сыйакылардын/дисконттун амортизацияланбаган суммасы баланстык наркка кошулат жана ай сайын түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда пайыздык киреше катары таанылат.

Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар. Бул категорияга, аларды Улуттук банк төлөө мөөнөтүнө чейин кармап турууга ниеттенген жана ага мүмкүндүгү болгон, катталган төлөө мөөнөтүнө ээ баалуу кагаздар кирет. Инвестицияларды мына ушундай классификациялоо аларды сатып алуу учурунда жүзөгө ашырылат.

Төлөөгө чейин кармалып турууучу инвестициялар алгач, эсептешүү датасына карата сатып алуу наркы боюнча (анда бүтүм боюнча сарптоолор да камтылат), андан соң, келечекте күтүлүп жаткан акча агымынын балaнстык наркы менен учурдагы наркынын ортосундагы айырма катары эсептелинген, эффективдүү пайыздык чен ыкмасын пайдалануу менен дисконттолгон, баанын түшүүсүнө камды эсептен алып салуу аркылуу эффективдүү пайыздык чен ыкмасын пайдалануу менен амортизацияланган наркы боюнча эске алынат.

Төлөөгө чейин кармалып турууучу инвестициялар боюнча кошуп эсептелинген пайыздар жана алар боюнча сыйакылардын/дисконттордун амортизацияланбаган суммасы балaнстык наркка кошулат жана ай сайын түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда пайыздык киреше катары таанылат.

Сатуу жана кайрадан сатып алуу келишимдери боюнча бүтүмдөр («РЕПО»). Сатуу жана кайрадан сатып алуу келишимдери боюнча бүтүмдөр («РЕПО») баалуу кагаздардын баасынын түшүүсүнө каражаттарды тартуу операциясы катары каралат жана эсептешүү датасына карата милдеттенмелерде «банктар жана башка финансы мекемелери» статьясы боюнча эсепке алынат. Сатуу баасы менен кайтара сатып алуу баасынын ортосундагы айырма пайыздык чыгашалар катары эсепке алынып РЕПО келишими аракеттенген бүтүндөй мөөнөт аралыгына эффективдүү кирешелүүлүк ыкмасы боюнча чегерилет.

Кайтара сатуу милдеттенмеси менен сатылып алынган баалуу кагаздар («кайтарым РЕПО»), активдерде банктарга кредиттер катары эсепке алынат. Сатып алуу баасы менен кайтара сатуу баасынын ортосундагы айырма пайыздык киреше катары эсепке алынуу менен кайтарым РЕПО келишими аракеттенген мөөнөт аралыгына эффективдүү кирешелүүлүк ыкмасы боюнча чегерилет.

Уюмдардын капиталына инвестициялар. Улуттук банк капиталынын 51 пайызынан көбүрөөгүнө ээлик кылып турган уюмдардын капиталына салымдар, анын ичинде компанияга салымдар Улуттук банктын эсепке алуу саясатына ылайык, сатып алуу наркында чагылдырылат. Мындай инвестициялардын балaнстык наркына мезгил-мезгили менен баалоолор жүзөгө ашырылып, зарылчылык келип чыккан шартта, баанын түшүүсүнө кам түзүлөт.

Негизги каражаттар жана материалдык эмес активдер. Негизги каражаттар колдонуудан калгандарын эсептен алып салуу менен баштапкы наркында чагылдырылат. Эгерде, активдин балaнстык наркы ордун толтуруп берүүнүн бааланган суммасынан аша турган болсо, анда балaнстык нарк ордун толтуруп берүү суммасына чейин азайтылат, ал эми келип чыккан айырма чыгымга чегерилет. Ордун толтуруп берүүнүн бааланган суммасы сатып өткөрүүнүн накта наркынын жана активдин аны пайдалануу наркынан эң чоң үлүшүн түшүндүрөт. Ремонттоого жана техникалык тейлөөгө кеткен сарптоолор аны жүзөгө ашыруу учурундагы чыгашаларда чагылдырылат. Негизги каражаттардын жана материалдык эмес активдердин амортизациясы аларды пайдалуу кызмат өтөө мөөнөт ичинде активдерди эсептен алып салуу максатында чегерилет.

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

Амортизацияны чегерүү төмөндө келтирилген пайдалуу кызмат өтөө мөөнөтүнө жараша бир ченемде чегерүү ыкмасынын негизинде жүргүзүлөт:

Имарат	50 жыл
Курулмалар	20 жыл
Эмеректер жана офистик жабдуулар	3 - 5 жыл
Компьютердик жабдуулар	3 - 5 жыл
Автотранспорт	5 жыл
Материалдык эмес активдер	3 жыл

Толугу менен амортизацияланган негизги каражаттар алардын ар бир объекти үчүн 1 сом өлчөмүндө аныкталган шарттуу наркта чагылдырылат.

Бүткөрүлбөгөн курулуш объектилеринин жана пайдаланууга берилбеген объекттердин амортизациясы бул объекттерди пайдаланууга берүү учурунда чегерилет.

Товардык материалдык запастар. Товардык материалдык запастар өздүк (алгачкы нарктан) нарктан же сатып өткөрүүнүн накта наркынан азыраак наркта чагылдырат. Жүгүртүүгө чыгарыла элек банкноттордун запастары, кошо чыгымдалган сарптоолорду кошо алганда, аларды даярдатуу учурундагы наркы боюнча чагылдырылат, «жана башка активдерде» эске алынып, алардын жүгүртүүгө чыгарылышына жараша чыгашаларга чегерилет.

Эларалык Валюта фондусунун катталуу квотасы. Катталуу квотасы Кыргыз Республикасынын Эларалык Валюта фондусунун каржылоосунан пайдалануу мүмкүнчүлүгүн аныктоо үчүн негиз болуп саналат. Катталуу квотасын камсыздоо үчүн Кыргыз Республикасынын Экономика жана каржы министрлиги тарабынан ЭВФтин пайдасына баалуу кагаздар чыгарылган. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн финансылык агенти катары иш алып баруу менен Улуттук банк Кыргыз Республикасынын ЭВФке мүчөлүгүнө байланыштуу операциялар боюнча активдерди жана пассивдерди балансита чагылдырат. Улуттук банктын ЭВФтин алдындагы позициясы финансылык отчетто дүңүнөн (брутто) чагылдырылат. Кыргыз Республикасынын катталуу квотасынын наркы Улуттук банктын бухгалтердик балансында номиналдык наркы боюнча актив катары жазылат, ал эми Улуттук банктын ЭВФтин алдындагы улуттук валютадагы милдеттенмелердин суммасы ЭВФтин депозитардык эсептери катары жазылат.

Финансылык милдеттенмелер. Банктар жана башка финансы мекемелеринин алдындагы милдеттенмелерди, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептерин, жүгүртүүгө чыгарылган баалуу кагаздарды камтыган бардык финансылык милдеттенмелер эсептешүү датасына карата эске алынат жана алгач бүтүм боюнча келип чыккан сарптоолорду эсептен алып салуудан кийин түшүүлөр кабыл алынган наркы боюнча чагылдырылат. Кийинчерээк, финансылык милдеттенмелер амортизацияланган наркы боюнча чагылдырылат жана келечекте түшө тургандардын баштапкы наркы менен номиналдык наркынын ортосундагы кандай болбосун айырма, түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда эффективдүү кирешелүүлүк ыкмасын колдонуу менен финансылык милдеттенмелер орун алган мезгил ичинде чагылдырылат.

Жүгүртүүдөгү банкноттор бухгалтердик баланста номиналдык наркы боюнча чагылдырылат. Банкнотторду чыгарууга кеткен чыгашалар аларды жүгүртүүгө чыгаруу учурунда түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчеттунда таанылат.

Кирешелерди жана чыгашаларды чагылдыруу. Пайыздык кирешелер жана чыгашалар Түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда чегерүү ыкмасы боюнча эффективдүү пайыздык чен ыкмасын пайдалануу менен чагыл-

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

дырылат. Мөөнөтүндө төлөнбөгөн пайыздар, ошондой эле алынышы шектүү болгон кошуп эсептелинген пайыздар пайыздык кирешелердин курамына кошулбайт. Пайыздык кирешелер жана чыгашалар купондук киреше/чыгашаны жана сыйлыктын/дисконттун амортизациясын камтышы мүмкүн. Комиссиондук жана башка пайыздык эмес кирешелер тиешелүү операциялардын бүтүшү боюнча чагылдырылат. Комиссиондук жана башка пайыздык эмес чыгашалар материалдык баалуулуктарды алуу же кызмат көрсөтүүлөрдөн пайдалануу учурунда чагылдырылат.

Четөлкө валютасындагы операциялар жана аларды сомго кайрадан эсептөө ыкмасы. Четөлкө валютасындагы акчалай активдер жана пассивдер отчет түзүү датасына карата белгиленген алмашуу курсу боюнча сомго эсептелет. Четөлкө валютасында жүзөгө ашырылган операциялар операция жүргүзүү күнүнө карата алмашуу курсун пайдалануу менен чагылдырылат. Накта валюталык позицияны кайрадан баалоодон келип чыккан курстук айырма реализацияланбаган пайда же чыгым катары чагылдырылат да, четөлкө валюталарын, алтынды жана башка баалуу металлдарды кайрадан баалоо боюнча камдарга кошулат. Реализацияланган пайдаларды жана чыгымдарды кайрадан баалоо боюнча камдардан Түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар жөнүндөгү отчетко жума сайын которуу четөлкө валюталары, алтын жана башка баалуу металлдар боюнча чогуу алгандагы накта позициянын азайуусуна негизденет.

Эгерде, отчеттук датага карата четөлкө валюталарын, алтынды жана башка баалуу металлдарды кайрадан баалоо боюнча кам накта валюта позициясын кайрадан баалоодон улам келип чыккан, реализацияланбаган чыгымды түшүндүрөт, реализацияланбаган чыгымдын суммасы Түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар жөнүндөгү отчетуна киргизилип, четөлкө валютасындагы операциядан келип чыккан накта реализацияланбаган чыгымдын курамында чагылдырылат.

Төмөндө, өлкөнүн башкы банкы алар менен операцияларды жүзөгө ашырган четөлкө валюталары боюнча Улуттук банктын 2004 жана 2005-жылдардын акырына карата эсептик алмашуу курстары жөнүндө маалыматтар келтирилген:

	2005-жылдын бештин айынын отуз бири	2004-жылдын бештин айынын отуз бири
АКШ доллары (USD)	41.3011	41.6246
ЕВРО (EUR)	48.9686	56.3930
Атайы карыз алышуу укугу (СПЗ же SDR)	59.0234	64.1506
Канада доллары (CAD)	35.5370	33.8632
Австралия доллары (AUD)	30.2964	32.0031
Швейцария франкы (CHF)	31.4639	36.4824
Россия рубли (RUB)	1,4346	1,4955
Англия фунт стерлинги (GBP)	71.3229	80.2148
Япониянын 10 йени (JPY)	3,5204	4,0194

Камдар. Мыйзам талабына ылайык капитал эсептери боюнча камдарда төмөнкүлөр камтылат:

- кеминде эки эселенген төлөнгөн уставдык капиталдын өлчөмүндө колдоого алынып туруучу милдеттүү камдар;
- мамлекеттик бюджетке чегерүүлөрдөн кийинки накта пайдалардын эсебинен топтолгон жалпы камдар;
- негизги каражаттарды, четөлкө валюталарын, алтынды жана башка баа-

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

луу металлдарды жана сатуу үчүн колдо турган баалуу кагаздарды кайрадан баалоо боюнча камдар.

Бөлүштүрүлбөгөн пайда – бул, Кыргыз Республикасынын бюджетине жана Улуттук банктын капиталынын камдык эсептерине бөлүштүрүүгө чейинки пайда.

Пайда салыгы. Мыйзамдын 53-статьясына ылайык, Улуттук банк салык төлөөчү болуп саналбайт.

Пайдаларды бөлүштүрүү. Мыйзамдын 13-статьясына ылайык, накта пайдадан төмөндөгүлөргө багытталган суммалар кемитилет:

- мыйзамдарга ылайык аны көбөйтүү учурунда уставдык капиталды толуктоого;
- эки эселенген төлөнгөн уставдык капитал өлчөмүнө жеткирүүгө чейин милдеттүү камдарга;
- жогоруда аталган эсептен алып салуулардан кийин калган пайданын 70 пайызы Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бюджетине которулууга тийиш. Пайданын калган суммасы жалпы камдарга (капиталга) которулат.

Пенсиондук сарптоолор. Улуттук банк мыйзамдарда белгиленген өлчөмдө Кыргыз Республикасынын Социалдык фондуна төлөмдөрдү которот. Бул которуулар алардын келип чыгышына жараша чыгашаларга чегерилет. Мындан тышкары, Улуттук банк өз кызматкерлеринин эмгек акысынан мыйзам тарабынан белгиленген өлчөмдө каражаттарды кармап калуу менен аларды Социалдык фондго которот. Кызматкерлер пенсияга чыккан учурда, бардык пенсиялык төлөөлөр Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык, Социалдык фонд тарабынан ишке ашырылат жана жөнгө салынат. Кыргыз Республикасынын мамлекеттик пенсиялык системасына катышуудан тышкары, пенсиялык камсыздоо жагында Улуттук банк кошумча схемаларга, ошондой эле пенсияга чыккандан кийин кызматкерлерге берилүүчү жеңилдиктерге же башка чегерүүнү талап кылган олуттуу жеңилдиктерге ээ эмес.

Акча каражаттары жана алардын эквиваленттери кассадагы четөлкө валюталарын башка борбордук банктардагы жана банк-резидент эместердеги корреспонденттик эсептердеги бош калдыктарды, ЭВФтеги эсептеги каражаттарды жана резидент эместердин карыздык баалуу кагаздарында чагылдырылган.

5. Алтын жана башка баалуу металлдар

	2005-жылдын бештин айынын отуз бири		2004-жылдын бештин айынын отуз бири	
	троян унциясында	миң сом	троян унциясында	миң сом
Алтын	83,090	1 760 466	83,090	1 514 861
Күмүш	364	134	364	103
Жыйынтыгында алтын жана башка баалуу металлдар		1 760 600		1 514 964

Алтынды жана башка баалуу металлдарды сатып алуу жана сатуу 2005-жылы жүзөгө ашырылган эмес. Өзгөрүүлөр алтынды жана күмүштү кайрадан баалоонун натыйжасында алардын сомдук эквивалентинин өзгөрүүлөрүнө байланыштуу болгон.

Банк-резидент эместерде жайгаштырылган, алтын түрүндөгү депозиттер боюнча тиешелүү пайыздык кирешелер Түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда чагылдырылган (21-түшүндүрмөнү карагыла).

Улуттук банк 2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата абал боюнча үчүнчү тараптын алдында кандайдыр бир гарантиялардын камсыздоосу катары кызмат кылган депозиттерге ээ эмес.

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

2004-жылдын жалган куран айынын отуз бирине карата абал боюнча 40 000 троян унциясындагы алтын Кыргыз Республикасынын Өкмөтү акцияларына ээлик кылган «Кыргызалтын» МАКка Standard Bank London банкы тарабынан берилген кредит боюнча Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн гарантиясынын камсыздоосу катары кызмат кылат.

6. Эларалык Валюта Фондусунун катталуу квотасы

Кыргыз Республикасы 1992-жылы Эларалык Валюта Фондусуна (мындан ары ЭВФ) мүчө болуп калган. ЭВФтин мүчөсү болгон ар бир өлкө үчүн атайы карыз алышуу укугунда (мындан ары СПЗ-АКУ) туюндурулган квота белгиленет. Катталуу квотасы ЭВФтин каржылоосунан пайдалануу мүмкүнчүлүгүн аныктоо үчүн негиз болуп саналат. Кыргыз Республикасынын 2005 жана 2004-жылдын бештин айынын отуз бирине карата квотасы 88,8 млн. АКУну (СПЗ) түзөт.

Катталуу квотасын камсыздоо үчүн Кыргыз Республикасынын Экономика жана каржы министрлиги тарабынан ЭВФтин пайдасына баалуу кагаздар чыгарылган. Улуттук банк, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн финансылык агенти катары иш алып баруу менен Кыргыз Республикасынын ЭВФке мүчөлүгүнө байланыштуу операциялар боюнча активдерди жана пассивдерди балансга чагылдырып келүүдө.

	2005-жылдын бештин айынын отуз бири *миң сом*	2004-жылдын бештин айынын отуз бири *миң сом*
ЭВФ менен квота боюнча операциялардын активдерде чагылдырылган эсеби:		
ЭВФтин квотасы	5 241 845	5 740 328
	5 241 845	5 740 328
ЭВФтин милдеттенмелерде чагылдырылган депозитардык эсеби:		
ЭВФтин пайдасына квота боюнча чыгарылган баалуу кагаздар	5 228 446	5 725 654
ЭВФтин №1 жана №2 утурумдук эсептери (17-түшүндүрмөнү караңыз)	13 399	14 674
	5 241 845	5 740 328

7. Банктарга жана башка финансы мекемелерине карата талаптар

	2005-жылдын бештин айынын отуз бири *миң сом*	2004-жылдын бештин айынын отуз бири *миң сом*
Башка банк-резидент эместерде депозиттер 0,76% - 5,27%; (2004-жылы: 0,5% - 5,2%)*	7 593 617	5 157 380
Башка банк-резидент эместерде корреспонденттик эсептер	5 593 188	6 845 734
Башка борбордук банктардагы корреспонденттик эсептер жана депозиттер 0,1% - 4,75% (2004-жылы: 1,3% - 1,81 % LIBOR)	4 750 680	2 286 140
ЭВФтеги эсептеги каражаттар 2,22% -3,03% (2004-жылы 2,22%)	217 653	821 380
«Инэксимбанк» ЖАКка кыска мөөнөттүү талаптар	24 781	-
Башка борбордук банктардагы депозиттер 4,64%	-	401 074
Кошуп эсептелинген пайыздык киреше	14 518	8 389
Баанын түшүүсүнө камды эсептеп чыгаруу менен (23-түшүндүрмөнү караңыз)	(160 433)	(161 689)
Жыйынтыгында, баанын түшүүсүнө камды эсептеп чыгаруу менен банктарга жана башка финансы мекемелерине карата талаптар	18 034 004	15 358 408

* Бул жерде жана финансы отчеттун тексти боюнча тиешелүү болгон жерде, эгер башкалар көрсөтүлбөсө, 2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата абал боюнча (кашаада: 2004-жылдын бештин айынын отуз бири) колдонуудагы жылдык пайыздык чендер көрсөтүлүүгө тийиш.

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

Жабык акционердик коом «Инэксимбанкка» карата 24 781 миң сом өлчөмүндө кыска мөөнөттүү талаптар 2006-жылдын үчтүн айынын үчүндө төлөнгөн.

Борбордук жана башка банк-резидент эместерде жайгаштырылган депозиттер боюнча тиешелүү пайыздык кирешелер Түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда чагылдырылган (21-түшүндүрмөнү карагыла).

Баанын түшүүсүнө кам 1999-жылы түзүлгөн жана ал Кызматташуу жана өнүгүүнүн Борбордук Азия банкында (мындан ары «ЦАБСиР») 100 пайыз өлчөмүндө жайгаштырылган депозитке тиешелүү.

8. Сатуу үчүн колдо турган инвестициялар

	Төлөө датасы, *жыл*	Чен, *%*	2005-жылдын бештин айынын отуз бири *миң сом*	2004-жылдын бештин айынын отуз бири *миң сом*
Карыздык баалуу кагаздар – адилет наркы боюнча:				
Promissory Notes (Австрия доллары)	2005, 2006	5,25-5,49	1 813 282	1 276 838
BUBILLS (Евро)	2005, 2006	2,017-2,292	1 755 926	1 127 095
FIXBIS (АКШ доллары)	2005, 2006	2,16-4,05	1 406 596	1 041 251
FIXBIS (Евро)	2006	2	248 653	-
Treasury Notes (АКШ доллары)	2006-2008	2,0-2,6	-	813 262
FIXBIS (Евро)	2005	2,04-2,05	-	790 221
FIXBIS (Англия фунт стерлинги)	2005	4,56-4,59	-	595 079
FIXBIS (Швейцария франкы)	2005	0,39	-	437 967
FIXBIS (Канада доллары)	2005	2,3	-	338 976
Жыйынтыгында, сатуу үчүн колдо турган инвестициялар			5 224 457	6 420 689

Бардык баалуу кагаздар Австралия Камдык банкы (Promissory Notes), АКШ Казыналыгы (Treasury Notes), Швейцариянын Эларалык Эсептешүү Банкы (FIXBIS) жана Германия Федералдык банкы (BUBILLS) тарабынан чыгарылган рейтинги жогору каражаттардан (инструменттерден) болуп саналат.

Сатуу үчүн колдо турган инвестициялар боюнча тиешелүү пайыздык кирешелер четөлкө валютасында Түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда чагылдырылат (21-түшүндүрмөнү караңыз).

9. Агенттик функцияларды аткарууга байланыштуу кредиттер

	2005-жылдын бештин айынын отуз бири *миң сом*	2004-жылдын бештин айынын отуз бири *миң сом*
Кыргыз Республикасынын Экономика жана каржы министрлигинин Түркия Өкмөтүнүн кредити боюнча карызы	1 910 881	1 888 074
Банк-резиденттерге ЕБРР кредиттик линиясы боюнча кредиттер (LIBOR+2%)	202 244	210 508
Банктарды кайра өзгөртүп түзүү жана карыздарды реструктуризациялоо боюнча агенттигинин (мындан ары "ДЕБРА") ЕБРР кредиттик линиясы боюнча банк-резиденттерге берилген каражаттар боюнча карызы	77 641	80 562
Банкрезиденттерге МАР кредиттик линиясы боюнча кредиттер (LIBOR+2%)	23 548	38 630
Кошуп эсептелинген пайыздык киреше	644	700
Баанын түшүүсүнө камды эсептен чыгаруу менен (23-түшүндүрмөнү караңыз)	(272 559)	(278 677)
Жыйынтыгында, баанын түшүүсүнө камды эсептен чыгаруу менен агенттик функцияларды аткарууга байланыштуу кредиттер	1 942 399	1 939 797

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

2005 жана 2004-жылдын бештин айынын отуз бирине карата абал боюнча аларга пайыздар кошуп эсептелинбеген кредиттердин жалпы суммасы, тиешелүүлүгүнө жараша 279 885 миң сомду жана 291 070 миң сомду түзгөн. Агенттик функцияларды аткарууга байланыштуу кредиттер боюнча пайыздык кирешелер жана чыгашалар Түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда чагылдырылат (21 жана 22-түшүндүрмөлөрдү карагыла).

Төмөндө, агенттик функцияларды аткарууга байланыштуу кредиттер боюнча милдеттенмелер келтирилген:

	2005-жылдын бештин айынын отуз бири *миң сом*	2004-жылдын бештин айынын отуз бири *миң сом*
Түркиянын экспорттук-кредиттик банкы (“Эксимбанк”)	1 910 881	1 888 074
Реконструкциялоонун жана өнүктүрүүнүн Европа банкы (“ЕБРР”)	252 830	296 435
Өнүгүүнүн Эларалык Ассоциациясы (“МАР”)	150 004	152 307
Чегерилген пайыздык чыгашалар	3 515	1 480
Жыйынтыгында, баанын түшүүсүнө камды эсептен чыгаруу менен агенттик функцияларды аткарууга байланыштуу кредиттер боюнча милдеттенмелер	2 317 230	2 338 296

Кредиттик мекемелер	Бекиткен күндүн датасы	Базалык валюта	Программа-лык сумма	Төлөө мезгил аралыгы	Жеңилдик каралган мезгил	Пайыздык чен	Төлөө аралыгы
Эксимбанк	1992-жылдын чын куран айынын жыйырма сегизи	АКШ доллары	43 574 566	28 жыл	10 жыл	2%	жарым жылда бир жолу
ЕБРР	1995-жылдын баш оона айынын отузу	АКШ доллары	10 500 000	17 жыл	5 жыл	LIBOR + 1%	жарым жылда бир жолу
МАР	1998-жылдын жетинин айынын он сегизи	СПЗ	9 632 486	35 жыл	10 жыл	LIBOR + 0.75%	жарым жылда бир жолу

Агенттик функцияларды аткарууга байланыштуу кредиттерде эларалык финансы мекемелери тарабынан Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө жана коммерциялык банк-резиденттерге берилген, алар боюнча Улуттук банк агент катары же Кыргыз Республикасынын Экономика жана каржы министрлигинин гарантиясы астында иш алып барган кредиттер камтылат.

Түркия Өкмөтү Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө ыйгарым укуктуу банк, Түркиянын экспорттук-кредиттик банкы (мындан ары «Эксимбанк») аркылуу кредит берген. Улуттук банк менен Эксимбанктын ортосунда келишилген Келишимдин шарттарына ылайык, Улуттук банк карыз алуучу катары көрсөтүлгөн, бирок Өкмөттүн гарантиясын жана Кыргыз Республикасынын Экономика жана каржы министрлиги менен Улуттук банктын ортосунда 2003-жылдын жалган куран айынын жыйырма бешиндеги №D-3-2-5/409 келишимге жана 2004-жылдын бугу айынын жетисиндеги №D-2-2/689 келишим менен ага карата өзгөртүүлөрдү эске алганда, Кыргыз Республикасынын Өкмөтү анык карыз алуучу болуп саналат жана ага ушул кредит боюнча тике милдеттенме жүктөлөт. 2006-жылдын жалган куран айынын тогузунда Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн атынан Улуттук банк менен Эксимбанктын ортосунда Кредиторлордун Париж клубунун 2005-жылдын жалган куран айынын он бириндеги отурумдун прото-

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

колунда белгиленген шарттарда карызды реструктуризациялоо жөнүндө келишимге кол коюлган, ага ылайык Кыргыз Республикасынын 2005-жылдын жалган куран айынын бирине карата абал боюнча бүтүндөй эки тараптуу карызы реструктуризацияланууга тийиш. Жогоруда белгиленген келишимге ылайык, Улуттук банк Эксимбанктын пайдасына Түркиянын алдындагы карыздын бүтүндөй суммасына жана 2005-жылдын жалган куран айынын бирине карата абал боюнча 46 884 468 АКШ долларын түзгөн капитализацияланган пайыздарды эске алуу менен вексель чыгарууга тийиш. Мындан тышкары, бул келишимде реструктуризацияланган карыздын негизги суммасына кошуп эсептелинген пайыздардын бөлүгүн капитализациялоо да каралган. Ошентип, Улуттук банк 2005-жылдын аяк оона айынын бирине карата абал боюнча 554 029 АКШ доллары суммасына жана 2006-жылдын жалган куран айынын бирине карата абал боюнча 480 878 АКШ доллары суммасына кошуп эсептелинген капитализацияланган пайыздарга да вексель чыгарат.

Реконструкциялоо жана Өнүгүүнүн Европа банкы («ЕБРР») Кыргыз Республикасында чакан жана орто ишканаларды колдоо үчүн коммерциялык банктарга кредиттик линияны сунуш кылган. Улуттук банк ЕБРР-1 кредиттик линиясы боюнча ЕБРРдин алдында Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн гарантиясы менен тастыкталган милдеттенмеге ээ жана берилген кредиттер боюнча баанын түшүүсүнө кам түзө алат.

Өнүгүүнүн Эларалык Ассоциациясынын («МАР») кредити Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарына өлкөдө жеке ишкердикти өнүктүрүү жана колдоо үчүн берилген. Ушул кредит боюнча Улуттук банк Кыргыз Республикасынын Экономика жана каржы министрлиги менен финансылык агенттик жөнүндө макулдашуунун чегинде финансы агенти катары иш алып барууда, ага ылайык кредитти тейлөө АКШ долларында жүзөгө ашырылат.

10. Төлөөгө чейин кармалып туруучу мамлекеттик баалуу кагаздар

	2005-жылдын бештин айынын отуз бири *миң сом*	2004-жылдын бештин айынын отуз бири *миң сом*
Төлөөгө чейин кармалып туруучу мамлекеттик баалуу кагаздар:		
Төлөө мөөнөтү 1 жылга чейинки баалуу кагаздар (сатып алуу күнүнөн тартып)	555 235	559 265
Төлөө мөөнөтү 1 жылдан 5 жылга чейики баалуу кагаздар (сатып алуу күнүнөн тартып)	2 107 067	2 257 815
Төлөө мөөнөтү 5 жылдан ашкан баалуу кагаздар (сатып алуу күнүнөн тартып)	1 980 832	1 966 654
Жыйынтыгында, төлөөгө чейин кармалып туруучу мамлекеттик баалуу кагаздар	4 643 134	4 783 734

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

Төмөндө мамлекеттик баалуу кагаздардын портфели боюнча ыраатуу маалыматтар келтирилген:

Аталыштары	Чыгарылган жылы	Төлөө мөөнөтү	Номиналга пайыздык чен, %	Пайыздарды төлөп берүү	2005-ж, бештин айынын отуз бири миң сом	2004-ж, бештин айынын отуз бири миң сом
Мамл. жөнгө салуучу казына векселдери – №10, 14, 15, 16, 17						
"Глобалдуу сертификаттар"	2005	2006	4,04 - 10,43	Төлөө учурунда	555 235	559 265
"Улуттук банк" сериясындагы жөнгө салуучу казына милдет.	2002	2005-2006	Жылдык инфляц-н деңгээли +2	Жыл сайын	2 107 067	2 257 815
"Жибек-Жолу" сериясындагы казына милдеттенмелери	2002	2008	Жылдык инфляц-н деңгээли +3	Жыл сайын	657 989	640 636
"РСК" сериясындагы казына милдеттенмелери	2004	2010	Жылдык инфляц-н деңгээли +3	Жыл сайын	107 335	104 395
"Банк" сериясындагы казына милдеттенмелери	1996-1997	2007, 2021	5-25	Жыл сайын	924 406	930 274
"Кайрат" сериясындагы казына милдеттенмелери	2001	2011, 2016	10-14.5	Квартал сайын	291 102	291 349
Жыйынтыгында, төлөөгө чейин кармалуучу мамлекеттик баалуу кагаздар					4 643 134	4 783 734

Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен Улуттук банктын ортосунда финансылык мамилелерди жөнгө салуу тууралуу 2002-жылдын кулжа айынын жыйырма биринде №Д-3-2/659 Генералдык келишимине ылайык, 2002-жылы Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Улуттук банктын алдындагы мөөнөтсүз, пайызсыз болуп эсептелинген карызы мөөнөттүү мамлекеттик пайыздык баалуу кагаздарга реструктуризацияланган: "Глобалдык сертфикаттар" мамлекеттик жөнгө салуучу казына векселдерине, "Улуттук банк" сериясындагы жөнгө салуу казына милдеттенмелерине, "Жибек-Жолу" сериясындагы казына милдеттенмелерине.

Кыргыз Республикасынын "Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн карызын реструктуризациялоо жөнүндөгү" 1998-жылдын кулжа айынын сегизиндеги Мыйзамына жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ортосундагы финансылык мамилелерди жөнгө салуу тууралуу 2002-жылдын кулжа айынын жыйырма бириндеги Генералдык келишимге ылайык, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн карызын реструктуризациялоонун натыйжасында алынган мамлекеттик жөнгө салуучу баалуу кагаздарды төлөө Улуттук банк тарабынан мамлекеттик бюджетке бөлүштүрүлүүчү жылдык накта пайданын 70 пайызы эсебинен жүзөгө ашырылат.

2004-жылы, Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ортосундагы финансылык мамилелерди жөнгө салуу максаттарында мамлекеттик баалуу кагаздарды чыгаруунун тартиби жөнүндөгү келишимге карата 2004-жылдын чын куран айынын жыйырма үчүндөгү кошумча келишимге ылайык, 200 000 миң сом номиналындагы "Улуттук банк" сериясындагы №1 казына милдеттенмелери тиешелүүлүгүнө жараша, 100 000 миң сом жана 100 000 миң сом номиналдык наркындагы жүгүртүү мөөнөтү 6 жана 12 ай болгон калыбына келтирилүүчү мамлекеттик кыска мөөнөттүү казына векселдерине кайрадан таризделинген.

Мамлекеттик баалуу кагаздар боюнча тиешелүү пайыздык кирешелер

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

Түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда чагылдырылган (21-түшүндүрмөнү карагыла).

Активдүү рыноктун жана баалоонун башка критерийлеринин жоктугунан улам, мамлекеттик баалуу кагаздар боюнча баанын түшүүсүнө баа берүү өтө кыйынчылыкка турат. Улуттук банк, алардын баланстык наркынын төмөндөө ыктымалдыгы жок деп эсептейт, демек, мамлекеттик баалуу кагаздар амортизацияланган наркы боюнча эсепке алынат.

11. Банктарга кредиттер

	2005-жылдын бештин айынын отуз бири *миң сом*	2004-жылдын бештин айынын отуз бири *миң сом*
Мөөнөтүндө төлөнбөгөн кредиттер	121 398	122 380
РЕПО шарттарында сатылып алынган баалуу кагаздар 4,80%	-	40 000
Баанын түшүүсүнө камды эсептен чыгаруу менен (23-түшүндүрмөнү карагыла)	(121 398)	(122 380)
Жыйынтыгында, баанын түшүүсүнө камды эсептен чыгаруу менен банктарга кредиттер	-	40 000

Мөөнөтүндө төлөнбөгөн кредиттерге 2000-жылы АШБ «Бишкек» банкына берилген кредит кирет. Отчеттук жылы АШБ «Бишкек» Улуттук банктын алдындагы өз милдеттенмесин 982 миң сом суммасында бөлүп төлөөнү жүзөгө ашырган. Банкрот болгондугуна байланыштуу, жогоруда аталган банк жоюлуу процессин башынан кечирүүдө.

Отчеттук жылы Улуттук банк «овернайт» кредиттерин берүү жана кайтарым РЕПО шарттарында мамлекеттик баалуу кагаздарды сатып алуу аркылуу Кыргыз Республикасынын банктарын кыска мөөнөттүү кредиттөө боюнча операцияларды жүзөгө ашырууну уланткан. 2005 жана 2004-жылдардын бештин айынын отуз бирине карата банктардын «овернайт» кредиттери боюнча карызы жок. Жогоруда белгиленген, «овернайт» кредиттеринен тиешелүү пайыздык кирешелер жана кайтарым РЕПО шарттарында мамлекеттик баалуу кагаздарды сатып алуулар Түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда камтылган (21-түшүндүрмөнү карагыла).

12. Уюмдардын капиталына инвестициялар

	2005-жылдын бештин айынын отуз бири		2004-жылдын бештин айынын отуз бири	
	Үлүш, %	Наркы, *миң сом*	Үлүш, %	Наркы, *миң сом*
Кредиттик союздарды колдоо жана өнүктүрүү боюнча Финансы компаниясы («Финкомпания»)	100,0	15 000	100,0	15 000
Мамлекеттер аралык банк (МАБ)	1,5	430	1,5	449
Баанын түшүүсүнө камды эсептен чыгаруу менен (23-түшүндүрмөнү карагыла)		(3 750)		(3 750)
Жыйынтыгында, баанын түшүүсүнө камды эсептен чыгаруу менен уюмдардын капиталына инвестициялар		11 680		11 699

Кредиттик союздарды колдоо жана өнүктүрүү боюнча Финансы компаниясынын капиталына инвестициялар убактылуу мүнөзгө ээ жана Кыргыз Республикасы менен Азия Өнүгүү банкынын ортосундагы «Айылдык финансы институттары» долбоору боюнча эларалык келишимге ылайык мөөнөттөр менен чектелет.

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

2004-жылы Кыргыз Республикасында накталай эмес төлөмдөр системасын колдонууга киргизүү жана төлөмдөрдүн натыйжалуу өтүшүн камсыз кылууга жөндөмдүү инфраструктураларды түзүү боюнча 2003-2004-жылдарга каралган Мамлекеттик программаларынын долбоорлорун жүзөгө ашыруу максатында, Улуттук банк Башкармасынын 2004-жылдын жалган куран айынын тогузундагы №4/3 токтомуна ылайык, «Улуттук автоматташтырылган клиринг Палатасы» мамлекеттик ишканасын Улуттук банкына кошуу формасында кайра өзгөртүп түзүү жүзөгө ашырылган. Ишкананы кайра өзгөртүп түзүүнүн натыйжасында алынган кирешелер Түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда камтылат (25-түшүндүрмөнү карагыла).

Туунду компаниялардан дивиденд түрүндөгү кирешелер Түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда чагылдырылат (25-түшүндүрмөнү карагыла).

13. Негизги каражаттар жана материалдык эмес активдер

	Имараттар жана курулмалар	Бүткөрүлө элек курулуш жана жабдуулар	Эмерек жана жабдуулар	Компьютердик жабдуулар	Автотранспорт	Материалдык эмес активдер	Жыйынтыгында
	миң сом	*миң сом*	*миң сом*	*миң сом*	*миң сом*	*миң сом*	*миң сом*
Нарк							
2003-жылдын бештин айынын отуз бирине карата	62 024	57 646	68 133	112 806	21 000	14 381	335 990
- келип түшүү	3 515	38 159	3 903	8 788	58	3 751	58 174
- которуу	3 243	(8 846)	817	4 422	364	-	-
- колдонуудан чыгуу	(1 202)	(1)	(24 616)	(2 026)	(602)	-	(28 447)
2004-жылдын бештин айынын отуз бирине карата	67 580	86 958	48 237	123 990	20 820	18 132	365 717
- келип түшүү	7 872	70 126	12 485	32 619	4 153	1 402	128 657
- которуу	16 679	(26 039)	6 718	2 642	-	-	-
- колдонуудан чыгуу	(1 220)	-	(14 028)	(84 003)	(427)	(5 579)	(105 257)
2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата	90 911	131 045	53 412	75 248	24 546	13 955	389 117
Колдонуудан калгандар жана амортизация							
2003-жылдын бештин айынын отуз бирине карата	14 687	-	43 357	70 026	5 826	9 582	143 478
- амортизациялык чегерүүлөр	2 483	-	10 399	23 338	4 201	3 022	43 443
- колдонуудан чыгуу	(1 202)	-	(24 415)	(1 974)	(429)	-	(28 020)
2004-жылдын бештин айынын отуз бирине карата	15 968	-	29 341	91 390	9 598	12 604	158 901
- амортизациялык чегерүүлөр	2 981	-	8 639	17 452	4 508	3 042	36 622
- колдонуудан чыгуу	(1 220)	-	(13 938)	(83 994)	(427)	(5 579)	(105 158)
2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата	17 729	-	24 042	24 848	13 679	10 067	90 365
Калдык нарк							
2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата	73 182	131 045	29 370	50 400	10 867	3 888	298 752
2004-жылдын бештин айынын отуз бирине карата	51 612	86 958	18 896	32 600	11 222	5 528	206 816

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

Негизги каражаттардын колдонуудан чыгуусунда амортизациялоо мөөнөтү бүткөндөн жана алардын пайдалуу кызмат өтөө мөөнөтү бүткөнгө чейинки шарттуу нарк боюнча контролдукка алынышынан кийинки баланстык нарк боюнча алардын эсептен алынышы камтылат.

14. Жана башка активдер

2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата абал боюнча четөлкө валютасындагы жана башка активдер 151 503 миң сомду (2004-жылы 44 978 миң сом) түзгөн. Бул суммаларда кассадагы четөлкө валютасы жана башка дебитордук карыздар камтылат.

2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата абал боюнча улуттук валютадагы жана башка активдер 405 349 миң сомду (2004-жылы 400 690 миң сомду) түзгөн. Бул суммаларда финансы ижарасына берилген активдер, материалдык запастар, баанын түшүүсүнө 34 815 миң сом өлчөмүндө камды эсептен алып салгандан кийинки дебитордук карыз камтылат (23-түшүндүрмөнү карагыла).

15. Жүгүртүүдөгү банкноттор

	2005-жылдын бештин айынын отуз бири *миң сом*	2004-жылдын бештин айынын отуз бири *миң сом*
Жүгүртүүгө чыгарылган банкноттор	13 609 074	11 684 111
Минус: кассадагы банкноттор	(195 272)	(259 051)
Жыйынтыгында, жүгүртүүдөгү банкноттор	13 413 802	11 425 060

16. Эларалык финансы мекемелеринин алдындагы милдеттенмелер

	2005-жылдын бештин айынын отуз бири *миң сом*	2004-жылдын бештин айынын отуз бири *миң сом*
Жакырчылыктын деңгээлин кыскартуу жана экономикалык өсүшкө түрткү берүү программасы боюнча берилген карыздык каражаттар («PRGF») – ЭВФтин кредити	7 346 436	8 547 971
Кыргыз Республикасынын төлөм системаларын модернизациялоо программасы боюнча берилген карыздык каражаттар – МАР кредити	42 858	1 465
Жыйынтыгында, эларалык финансы мекмелеринин алдындагы милдеттенмелер	7 389 294	8 549 436

ЭВФ Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө республикадагы жакырчылыктын деңгээлин кыскартуу жана экономикалык өсүшкө түрткү берүүгө багытталган экономикалык программасын колдоо үчүн карыздык каражаттарды берген. ЭВФтин кредиттери боюнча тиешелүү пайыздык чыгашалар Түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда чагылдырылган (22-түшүндүрмөнү карагыла).

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

Төмөндө ушул программалардын чегинде каражаттардыг бөлүнүшүнө тиешелүү ырааттуу маалыматтар келтирилген.

Механизм	Жүзөгө ашыруу мезгил аралыгы	Программалык сумма, млн. СПЗ-АКУ	Төлөө мезгили, жыл	Жеңилдик каралган мезгил, жыл	Пайыздык чен, %	Төлөө аралыгы
PRGF-1	(1994-1997)	88,1	10	5,5	0,5%	Жарым жылда бир жолу
PRGF-2	(1998-2001)	73,4	10	5,5	0,5%	Жарым жылда бир жолу
PRGF-3	(2001-2005)	73,4	10	5,5	0,5%	Жарым жылда бир жолу
PRGF-4	(2005)	8,9	10	5,5	0,5%	Жарым жылда бир жолу

МАР Кыргыз Республикасынын төлөм жана банк системаларын модернизациялоо үчүн Улуттук банкка карыздык каражаттарды берген. Бул долбоор Кыргыз Республикасында накталай эмес төлөмдөр системасын колдонууга киргизүү жана төлөмдөрдүн натыйжалуу өтүшүн камсыз кылууга жөндөмдүү инфраструктураларды түзүү боюнча Мамлекеттик программанын чегинде жүзөгө ашырылууда. МАР кредиттери боюнча тиешелүү пайыздык чыгашалар Түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда чагылдырылат.

17. Банктардын жана башка финансы мекемелеринин алдында милдеттенмелер

	2005-жылдын бештин айынын отуз бири *миң сом*	2004-жылдын бештин айынын отуз бири *миң сом*
Банктардын жана башка финансы мекемелеринин алдындагы чет өлкө валютасындагы милдеттенмелер:		
Банк-резиденттердин корреспонденттик эсептери	34 280	22 165
Банк-резидент эместердин корреспонденттик эсептери	25 276	25 474
Жыйынтыгында, банктардын жана башка финансы мекемелеринин алдындагы четөлкө валютасындагы милдеттенмелер	59 556	47 639
Банктардын жана башка финансы мекемелеринин алдындагы улуттук валютадагы милдеттенмелер:		
Банк-резиденттердин корреспонденттик эсептери	2 017 554	932 686
РЕПО шарттарында сатылган баалуу кагаздар (4,10%-8,15%)	50 050	-
ЭВФтин утурумдук эсептери (6-түшүндүрмөнү карагыла)	13 399	14 674
Дүйнөлүк банктын тобуна кирген уюмдардын эсептери	7 325	2 084
Жана башкалар	71	71
Жыйынтыгында, банктардын жана башка финансы мекемелеринин алдындагы улуттук валютадагы милдеттенмелер	2 088 399	949 515

Банктардын жана башка финансы мекемелеринин алдында милдеттенмелер боюнча Улуттук банк, РЕПО шарттарында сатылган баалуу кагаздар боюнча пайыздар, банк-резиденттердин милдеттүү камдык талаптарды сактагандыгы үчүн компенсацияларды төлөөлөр сыяктуу чыгашаларды тартат, алар Түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда пайыздык чыгашалар курамында чагылдырылат (22-түшүндүрмөнү карагыла).

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

18. Жүгүртүүгө чыгарылган карыздык баалуу кагаздар

Кыска мөөнөттүү ноталар	Жыл ичиндеги орточо салмактанып алынган пайыздык чен, %	2005-жылдын бештин айынын отуз бири, миң сом	Жыл ичиндеги орточо салмактанып алынган пайыздык чен, %	2004-жылдын бештин айынын отуз бири, миң сом
	3,59	15 972	4,7	11 974

Улуттук банк, 2005 жана 2004-жылдары төлөө мөөнөтү 28 күндүк кыска мөөнөттүү маалекеттик баалуу кагаздар менен операцияларды жүргүзгөн, алар Улуттук банк тарабынан кагазсыз формада чыгарылып акчакредит саясатынын каражаты катары пайдаланылат. Тиешелүү пайыздык чыгашалар Түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда чагылдырылган (22-түшүндүрмөнү карагыла).

19. Жана башка милдеттенмелер

	2005-жылдын бештин айынын отуз бири, миң сом	2004-жылдын бештин айынын отуз бири, миң сом
Чет өлкө валютасындагы жана башка милдеттенмелер:		
КМШ өлкөлөрүнүн банктарынын эсептери	53 947	55 516
Жыйынтыгында, четөлкө валютасындагы жана башка милдеттенмелер	53 947	55 516
Улуттук валютадагы жана башка милдеттенмелер:		
«ФинансКредитБанк» ААКсынын топтоо эсеби	300 000	-
Кошуп эсептөөлөр жана келечекте алынуучу кирешелер	18 791	6 305
Төлөөгө каралган эсептер	8 688	7 409
Жыйынтыгында, улуттук валютадагы жана башка милдеттенмелер	327 479	13 714

20. Уставдык капитал

Төлөнгөн уставдык капитал «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндөгү» Мыйзамда 50 миллион сом өлчөмүндө аныкталган.

21. Пайыздык кирешелер

	2005-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл үчүн, миң сом	2004-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл үчүн, миң сом
Четөлкө валютасында жүзөгө ашырылган операциялардан түшкөн пайыздык кирешелер:		
Банктарда жайгаштырылган депозиттер боюнча	484 105	148 846
Сатуу үчүн колдо турган инвестициялар боюнча	151 915	144 130
Агенттик функцияны аткарууга байланыштуу ЕБРР жана МАР кредиттери боюнча	12 515	5 846
Банктарда алтын түрүндө жайгаштырылган депозиттер боюнча	707	423
Улуттук валютада жүзөгө ашырылган операциялардан түшкөн пайыздык кирешелер:		
Мамлекеттик баалуу кагаздар боюнча	350 266	297 071
Банктарга берилген кредиттер боюнча	408	3 254
Капиталдык ижара боюнча	36	328
Тике РЕПО шартында сатылып алынган баалуу кагаздар боюнча	28	237
СВОП операциялар боюнча	18	90
Жыйынтыгында, пайыздык кирешелер	999 998	600 225

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

Отчеттук жылы депозиттик базанын көбөйүүсү жана эсептик чендердин өсүшү четөлкө валютасындагы операциялардан түшкөн пайыздык кирешелердин артышына таасирин тийгизген. Пайыздык чендер боюнча салыштырмалуу маалыматтар активдер боюнча тиешелүү түшүндүрмөлөрдө келтирилген (5,7,8-түшүндүрмөлөрдү карагыла).

Банктарга 2004-жылда берилген кредиттер боюнча пайыздык кирешелерде банктарга берилген "овернайт" кредиттери боюнча 1 514 миң сом суммасындагы пайыздар, ошондой эле 1999-жылы АКБ "КыргызКрамдсбанкына" берилген кредит боюнча 1 740 миң сом суммасында алынган пайыздар камтылат, ал эми, кредиттин негизги суммасы 1999-2001-жылдар ичинде төлөнгөн.

22. Пайыздык чыгашалар

	2005-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл үчүн, *миң сом*	2004-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл үчүн, *миң сом*
Четөлкө валютасында жүзөгө ашырылган операциялардан пайыздык чыгашалар:		
ЭВФтин кредиттери боюнча	39 869	43 871
Агенттик функцияларды аткарууга байланыштуу ЕБРР жана МАР займдары боюнча	12 791	8 695
МАРдын «Төлөө жана банк системасын модернизациялоо» кредити боюнча	1 694	335
СВОП операциялары боюнча	1	3
Улуттук валютада жүзөгө ашырылган операциялардан пайыздык чыгашалар:		
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн депозиттери боюнча	117 694	41 103
РЕПО шарттарында сатылган баалуу кагаздар боюнча	923	10 225
Банктардын милдеттүү камдык талаптарды сакталгандыгы үчүн	13 101	8 434
Жүгүртүүгө чыгарылган карыздык баалуу кагаздар боюнча	490	689
Жыйынтыгында, пайыздык чыгашалар	**186 563**	**113 355**

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн депозиттери боюнча пайыздык чыгашалар 2003-жылдан бери, депозиттер түзүлгөн валютага көзкарандысыз 2002-жылдын бештин айынын жыйырма үчүндөгү келишимге ылайык жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен Улуттук банктын ортосундагы финансылык мамилелерди жөнгө салуу тууралуу 2002-жылдын кулжа айынын жыйырма бириндеги №D-3-2/659 Генералдык келишимдин чегинде улуттук валютада төлөнүп берилет.

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

23. Пайыздык жана башка активдердин баасынын түшүүсүнө камдар

Төмөндө, пайыздык активдердин баасынын түшүүсүнө камдар боюнча каражаттардын жылышы келтирилген:

	Банктарга жана башка финансы мекемелерине карата талаптар	Агенттик функцияларды аткарууга байланыштуу кредиттер	Банктарга улуттук валютада берилген кредиттер	Бардыгы болуп
	миң сом	*миң сом*	*миң сом*	*миң сом*
2003-жылдын бештин айынын отуз бирине карата	**171 755**	**298 390**	**123 131**	**593 276**
Камдарды калыбына келтирүү	(10 066)	(19 713)	(751)	(30 530)
2004-жылдын бештин айынын отуз бирине карата	**161 689**	**278 677**	**122 380**	**562 746**
Камдарды калыбына келтирүү	(1 256)	(6 118)	(982)	(8 356)
2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата	**160 433**	**272 559**	**121 398**	**554 390**

Төмөндө жана башка активдердин жана инвестициялардын баасынын түшүүсүнө камдар боюнча каражаттардын жылышы келтирилген.

	Улуттук валютадагы жана башка активдер	Уюмдардын капиталына инвестициялар	Бардыгы болуп
	миң сом	*миң сом*	*миң сом*
2003-жылдын бештин айынын отуз бирине карата	34 815	3 750	38 565
Камдардын өзгөрүүсү	-	-	-
2004-жылдын бештин айынын отуз бирине карата	34 815	3 750	38 565
Камдардын өзгөрүүсү	-	-	-
2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата	34 815	3 750	38 565

24. Четөлкө валютасында жүзөгө ашырылган операциялардан накта реализацияланган пайда/(чыгым)

	2005-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл үчүн, *миң сом*	2004-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл үчүн, *миң сом*
Четөлкө валютасын, алтынды жана башка баалуу металлдарды кайрадан баалоодон реализацияланган пайда	123 099	24 169
Четөлкө валютасын, алтынды жана башка баалуу металлдарды кайрадан баалоодон реализацияланган чыгым	(15 527)	(72 714)
Жыйынтыгында, четөлкө валютасында жүзөгө ашырылган операциялардан накта реализацияланган (чыгым)/пайда	107 572	(48 545)

2005-жылы Улуттук банк четөлкө валюталарын, алтынды жана башка баалуу металлдарды кайра баалоодон 98 522 миң сом өлчөмүндө реализацияланбаган чыгымга дуушар болгон. Бул, эң башкысы, дүйнөлүк валюта рыно-

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

гунда АКШ долларынын курсунун төмөндөө тенденциясы 2005-жылы четөлкө валюталарын кайрадан баалоо боюнча курстук айырмадан улам келип чыккан реализацияланбаган чыгымдын көбөйүүсүнө таасирин тийгизгендигине байланыштуу болгон.

25. Жана башка кирешелер жана чыгашалар

	2005-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл үчүн, *миң сом*	2004-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл үчүн, *миң сом*
Жана башка кирешелер:		
Нумизматикалык монеталарды сатып өткөрүүдөн кирешелер	1 230	917
Гранттарды алуудан кирешелер	916	672
Өткөн отчеттук мезгилдердин кирешелери	651	151
SWIFT үчүн жабдууларга кеткен сарптоолордун коммерциялык банктар тарабынан ордунун толтурулуп берилиши	548	3 663
Менчикти ижарага берүүдөн кирешелер	418	416
Айыптык төлөмдөр	134	-
Маршрутизаторлорду сатуудан кирешелер	903	-
Туунду компаниялардан дивиденддер түрүндө алынган кирешелер	-	115
Жана башкалар	530	1 899
Жыйынтыгында, жана башка кирешелер	5 330	7 833

2005-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жылдагы жана башка чыгашаларда четөлкө валютасындагы карыздык баалуу кагаздар менен жүзөгө ашырылган операциялардан 22 743 миң сом суммасындагы чыгым жана 2005-жылдын жалган куран айынын жыйырма төртүндөгү кооптуу кырдаалдын кесепетинен улам келип чыккан 22 854 миң сом суммасындагы күтүүсүз чыгашалар камтылган.

26. Жүгүртүүгө чыгарылган банкнотторду жана монеталарды даярдатууга кеткен чыгашалар

Улуттук валютанын банкнотторун жана монеталарын даярдатуунун наркы, башка сарптоолорду кошо алганда, алардын жүгүртүүгө чыгарылышына жараша чыгашаларга чегерилет.

27. Персоналды күтүүгө кеткен чыгашалар

	2005-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл үчүн, *миң сом*	2004-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл үчүн, *миң сом*
Эмгек акы	81 293	58 801
Кыргыз Республикасынын Социалдык фондуна чегерүүлөр	22 782	18 153
Ар кандай сыйакылар	14 774	13 060
Жыйынтыгында, персоналдарды күтүүгө кеткен чыгашалар	118 849	90 014

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

2005 жана 2004-жылдын бештин айынын отуз бирине карата абал боюнча персоналды күтүүгө кеткен чыгашаларда кызматкерлердин эмгек акысынан кармалып калуучу, тиешелүүлүгүнө жараша 12 512 миң сом 8 415 миң сом суммасындагы киреше салыгы камтылат.

28. Административдик чыгашалар

	2005-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл үчүн, *миң сом*	2004-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл үчүн, *миң сом*
Кадрларды окутуу	9 372	9 141
Байланыш кызматтары	7 349	7 954
Жарыялоолор жана жазылуулар	7 721	7 565
Кесиптик кызмат көрсөтүүлөр	6 184	5 249
Иш боюнча кыдырууларга кеткен чыгашалар	5 695	4 760
Социалдык чөйрө объекттерин күтүүгө байланыштуу чыгашалар	4 156	2 497
Эларалык конференцияларды, жолугушууларды ж.б. ишкердик иш-чараларын уюштурууга байланыштуу кеткен чыгашалар	2 402	2 908
Кеңсе товарлары жана офистик буюмдар	2 950	2 873
Жана башкалар	3 860	2 652
Жыйынтыгында, административдик чыгашалар	49 689	45 599

29. Негизги каражаттар боюнча чыгашалар

	2005-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл үчүн, *миң сом*	2004-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл үчүн, *миң сом*
Имараттар жана курулмалар	15 201	12 684
Компьютердик жабдуулар	4 992	8 627
Транспорт, эмерек жана офистик жабдуулар	6 614	6 753
Жыйынтыгында, негизги каражаттар боюнча чыгашалар	26 807	28 064

Негизги каражаттар боюнча чыгашаларда аларды күтүүгө, утурумдук оңдоолорго, алар үчүн тиешелүү материалдарга жана запастык бөлүктөргө кеткен чыгашалар, ошондой эле коммуналдык чыгашалар жана транспорт үчүн күйүүчү-майлоочу материалдарды сатып алууларга кеткен чыгашалар камтылат.

30. Тобокелдиктерди тескөө

Улуттук банктын активдеринин жана милдеттенмелеринин түзүмү борбордук банк катары анын мамлекеттик функцияларынын өзгөчөлүгү менен аныкталат. Улуттук банк, ички жоболор менен жөнгө салынган жана Улуттук банк Башкармасы, Тобокелдиктер боюнча комитет тарабынан көзөмөлгө алынган тобокелдиктерди тескөөнү үзгүлтүксүз жүргүзүп келет. Банк Башкармасы, комитеттер жана алар менен байланыштуу Улуттук банктын кызматтары, ак-

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

чакредит, инвестициялык жана валюта саясатына тиешелүү маселелерди карайт, операциялардын көлөмү боюнча чектөөлөрдү, ошондой эле Улуттук банктын контрагенттерине баа берүү боюнча талаптарды белгилейт.

Улуттук банк өз ишинин жүрүшүндө валюталык, операциялык, кредиттик, пайыздык тобокелдиктерди кошо алганда, ар кандай тобокелдиктерге дуушар болушу мүмкүн.

Операциялык тобокелдик – бул, операциялык иштин жүрүшүндө ички контролдуктун адекваттуу эместигинен улам келип чыгышы мүмкүн болгон чыгымдар тобокелдиги. Улуттук банктын Ички аудит бөлүмү тобокелдиктерге баа берүүнү жүргүзүп жана ички контролдук системасынын натыйжалуу иштеп туруусуна көз салат.

Кредиттик тобокелдик – бул, контрагенттер тарабынан каражаттардын толук көлөмүндө жана белгиленген мөөнөттө кайтарбай коюу тобокелдиги. Инвестициялык комитет алардын ликвиддүүлүгүнө жана кредиттик аброюуна баа берүү менен Улуттук банктын конрагенттерине туруктуу мониторингди жүзөгө ашырат.

Валюталык тобокелдик – валюта курстарынын өзгөрүлүп туруусуна байланыштуу келип чыгат.

Пайыздык тобокелдик – бул, активдер жана милдеттенмелер боюнча пайыздык чендердин өзгөрүүсүнө байланыштуу келип чыккан чыгымдар тобокелдиги. Активдер жана милдеттенмелер боюнча пайыздык чендер ушул финансы отчетунда аларга тиешелүү түшүндүрмөлөрдө чагылдырылган.

Аброй тобокелдиги – учурда Кыргыз Республикасынын Экономика жана каржы министрлигинин, Борбордук Казыналыктын бир катар мурдагы кызмат адамдарына жана Улуттук банктын Төрагасына карата 1999-жылдын бештин айынын жыйырма биринде жүзөгө ашырылган Борбордук Казыналыктын каражаттарын конвертациялоо операцияларына байланыштуу сот процесси улантылып жатат.

Финансы отчетту бекиткен күнгө карата Улуттук банктын жетекчилиги мына ушул териштирүүлөрдүн жыйынтыгы Улуттук банктын аброюуна кандайча таасирин тийгизе тургандыгына баа бере албайт.

31. Контрагенттер боюнча активдерге жана милдеттенмелерге анализдөөлөр (географиялык)

Төмөндө, Улуттук банктын контраганеттер боюнча активдерине жана милдеттенмелерине анализдөөлөр келтирилген.

Экономикалык кызматташуу жана өнүгүү уюмуна АКШны, Швейцарияны, Улуу Британияны, Японияны, Канаданы, Австралияны, Түркияны, Германияны, Бельгияны жана башка өнүккөн өлкөлөрдү кошо алганда, 30 өлкө кирет. Эларалык финансы уюмдарына ЭВФ, Дүйнөлүк банк, ЕБРР, Ислам Өнүгүү банкы кирет.

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата контрагенттер боюнча активдерге жана милдеттенмелерге анализдөөлөр (географиялык):

	Кыргыз Республикасы	ЭКӨУ өлкөлөрү	ЭКӨУга кирбеген өлкөлөр	Эларалык финансы уюмдары	Баанын түшүүсүнө камдар	Жыйын-тыгында
	миң сом	*миң сом*	*миң сом*	*миң сом*	*миң сом*	*миң сом*
Активдер						
Алтын жана башка баалуу металлдар	-	1 760 600	-	-	-	1 760 600
ЭВФтин катталуу квотасы	-	-	-	5 241 845	-	5 241 845
Четөлкө валютасындагы активдер:						
Банктарга жана башка финансы мекемелерине карата талаптар	-	17 814 441	160 433	219 563	(160 433)	18 034 004
Сатуу үчүн колдо турган инвестициялар	-	5 224 457	-	-	-	5 224 457
Агенттик функцияларды аткарууга байланыштуу кредиттер	2 214 958	-	-	-	(272 559)	1 942 399
Жана башка активдер	151 503	-	-	-	-	151 503
Улуттук валютадагы активдер:						
Төлөөгө чейин кармалып туруучу мамлекеттик баалуу кагаздар	4 643 134	-	-	-	-	4 643 134
Банктарга кредиттер	121 398	-	-	-	(121 398)	-
Негизги каражаттар жана материалдык эмес активдер	298 752	-	-	-	-	298 752
Уюмдардын капиталына инвестициялар	15 000	-	430	-	(3 750)	11 680
Жана башка активдер	440 164	-	-	-	(34 815)	405 349
Жыйынтыгында, активдер	7 884 909	24 799 498	160 863	5 461 408	(592 955)	37 713 723
Милдеттенмелер						
Жүгүртүүдөгү банкноттор	13 413 802	-	-	-	-	13 413 802
ЭВФтин пайдасына баалуу кагаздардын эсеби	-	-	-	5 228 446	-	5 228 446
Четөлкө валютасындагы милдеттенмелер:					-	
Эларалык финансы уюмдары	-	-	-	7 389 294	-	7 389 294
Банктар жана башка финансы мекемелери	34 280	-	-	25 276	-	59 556
Агенттик функцияларды аткарууга байланыштуу алынган кредиттер	-	1 910 881	-	406 349	-	2 317 230
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	4 408 111	-	-	-	-	4 408 111
Жана башка милдеттенмелер	-	-	53 947	-	-	53 947
Улуттук валютадагы милдеттенмелер:					-	
Банктар жана башка финансы мекемелери	2 067 605	-	71	20 723	-	2 088 399
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	950 686	-	-	-	-	950 686
Жүгүртүүгө чыгарылган баалуу кагаздар	15 972	-	-	-	-	15 972
Жана башка милдеттенмелер	327 479	-	-	-	-	327 479
Жыйынтыгында милдеттенмелер	21 217 935	1 910 881	54 018	13 070 088	-	36 252 922
Накта баланстык позиция	(13 333 026)	22 888 617	106 845	(7 608 680)	(592 955)	1 460 801

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

2004-жылдын бештин айынын отуз бирине карата контрагенттер боюнча активдерге жана милдеттенмелерге анализдөөлөр (географиялык):

	Кыргыз Республикасы	ЭКӨУ өлкөлөрү	ЭКӨУга кирбеген өлкөлөр	Эларалык финансы уюмдары	Баанын түшүүсүнө камдар	Жыйын-тыгында
	миң сом	*миң сом*	*миң сом*	*миң сом*	*миң сом*	*миң сом*
Активдер						
Алтын жана башка баалуу металлдар	-	1 514 964	-	-	-	1 514 964
ЭВФтин катталуу квотасы	-	-	-	5 740 328	-	5 740 328
Четөлкө валютасындагы активдер:						
Банктарга жана башка финансы мекемелерине карата талаптар	-	14 533 360	161 689	825 048	(161 689)	15 358 408
Сатуу үчүн колдо турган инвестициялар	-	6 420 689	-	-	-	6 420 689
Агенттик функцияларды аткарууга байланыштуу кредиттер	2 218 474	-	-	-	(278 677)	1 939 797
Жана башка активдер	44 978	-	-	-	-	44 978
Улуттук валютадагы активдер:						
Төлөөгө чейин кармалып турууучу мамлекеттик баалуу кагаздар	4 783 734	-	-	-	-	4 783 734
Банктарга кредиттер	162 380	-	-	-	(122 380)	40 000
Негизги каражаттар жана материалдык эмес активдер	206 816	-	-	-	-	206 816
Уюмдардын капиталына инвестициялар	15 000	-	449	-	(3 750)	11 699
Жана башка активдер	435 505	-	-	-	(34 815)	400 690
Жыйынтыгында, активдер	7 866 887	22 469 013	162 138	6 565 376	(601 311)	36 462 103
Милдеттенмелер						
Жүгүртүүдөгү банкноттор	11 425 060	-	-	-	-	11 425 060
ЭВФтин пайдасына баалуу кагаздардын эсеби	-	-	-	5 725 654	-	5 725 654
Четөлкө валютасындагы милдеттенмелер:						
Эларалык финансы уюмдары	-	-	-	8 549 436	-	8 549 436
Банктар жана башка финансы мекемелери	22 165	-	-	25 474	-	47 639
Агенттик функцияларды аткарууга байланыштуу алынган кредиттер	-	1 888 074	-	450 222	-	2 338 296
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	5 187 450	-	-	-	-	5 187 450
Жана башка милдеттенмелер	-	-	55 516	-	-	55 516
Улуттук валютадагы милдеттенмелер:						
Банктар жана башка финансы мекемелери	932 686	-	71	16 758	-	949 515
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	973 085	-	-	-	-	973 085
Жүгүртүүгө чыгарылган баалуу кагаздар	11 974	-	-	-	-	11 974
Жана башка милдеттенмелер	13 714	-	-	-	-	13 714
Жыйынтыгында милдеттенмелер	18 566 134	1 888 074	55 587	14 767 544	-	35 277 339
Накта баланстык позиция	(10 699 247)	20 580 939	106 551	(8 202 168)	(601 311)	1 184 764

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

32. Валюталардын түрлөрү боюнча анализдөөлөр

2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата абал боюнча Улуттук банктын валюталар боюнча позициясын төмөнкүлөр түзгөн:

	Кыргыз сому	АКШ доллары	СПЗ	Евро	Канада доллары	Башка валюталар	Алтын жана башка баалуу металлдар	Жыйынтыгында
Активдер								
Алтын жана башка баалуу металлдар	-	-	-	-	-	-	1 760 600	1 760 600
ЭВФтин катталуу квотасы		-	-	5 241 845	-	-	-	-
Четөлкө валютасындагы активдер:								
Банктарга жана башка финансы мекемелерине карата талаптар	-	9 586 841	219 563	1 837 670	4 723 836	1 666 094	-	18 034 004
Сатуу үчүн колдо турган инвестициялар	-	1 406 596	-	2 004 579		1 813 282	-	5 224 457
Агенттик функцияларды аткарууга байланыштуу кредиттер	-	1 942 399	-	-	-	-	-	1 942 399
Жана башка активдер	-	151 503	-	-	-	-	-	151 503
Улуттук валютадагы активдер:								
Төлөөгө чейин кармалып туруучу мамлекеттик баалуу кагаздар	4 643 134	-	-	-	-	-	-	4 643 134
Банктарга кредиттер	-	-	-	-	-	-	-	-
Негизги каражаттар жана материалдык эмес активдер	298 752	-	-	-	-	-	-	298 752
Уюмдардын капиталына инвестициялар	11 250	-	-	-	-	430	-	11 680
Жана башка активдер	405 349	-	-	-	-	-	-	405 349
Жыйынтыгында, активдер	5 358 485	13 087 339	5 461 408	3 842 249	4 723 836	3 479 806	1 760 600	37 713 723
Милдеттенмелер								
Жүгүртүүдөгү банкноттор	13 413 802	-	-	-	-	-	-	13 413 802
ЭВФтин* пайдасына баалуу кагаздардын эсеби	-	-	5 228 446	-	-	-	-	5 228 446
Четөлкө валютасындагы милдеттенмелер:								
Эларалык финансы мекемелери	-	-	7 389 294	-	-	-	-	7 389 294
Банктар жана башка финансы мекемелери	-	59 556	-	-	-	-	-	59 556
Агенттик функцияларды аткарууга байланыштуу алынган кредиттер	-	2 317 230	-	-	-	-	-	2 317 230
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	-	472 813	-	248 013	3 687 285		-	4 408 111
Жана башка милдеттенмелер	-	-	-	691	-	53 256	-	53 947
Улуттук валютадагы милдеттенмелер:								
Банктар жана башка финансы мекемелери	2 088 399	-	-	-	-	-	-	2 088 399
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	950 686	-	-	-	-	-	-	950 686
Жүгүртүүгө чыгарылган баалуу кагаздар	15 972	-	-	-	-	-	-	15 972
Жана башка милдеттенмелер	327 479	-	-	-	-	-	-	327 479
Жыйынтыгында милдеттенмелер	16 796 338	2 848 599	12 617 740	248 704	3 687 285	53 256	-	36 252 922
Накта баланстык позиция	(11 437 853)	10 238 740	(7 156 332)	3 593 545	1 036 551	3 426 550	1 760 600	1 460 801

* Кыргыз Республикасынын ЭВФке мүчө болушунун шарттарына ылайык, ЭВФтин пайдасына ушул милдеттенмелер ЭВФ тарабынан 2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата белгиленген СПЗ (АКУ) курсу боюнча сом түрүндө берилген.

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

2004-жылдын бештин айынын отуз бирине карата абал боюнча Улуттук банктын валюталар боюнча позициясын төмөнкүлөр түзгөн:

	Кыргыз сому	АКШ доллары	СПЗ	Евро	Канада доллары	Башка валюталар	Алтын жана башка баалуу металлдар	Жыйынтыгында
Активдер								
Алтын жана башка баалуу металлдар	-	-	-	-	-	-	1 514 964	1 514 964
ЭВФтин катталуу квотасы		-	-	5 740 328	-	-	-	-
Чет өлкө валютасындагы активдер:								
Банктарга жана башка финансы мекемелерине карата талаптар	-	3 953 454	825 048	3 007 956	5 687 877	1 884 073	-	15 358 408
Сатуу үчүн колдо турган инвестициялар	-	1 854 512	-	1 917 316	338 976	2 309 885	-	6 420 689
Агенттик функцияларды аткарууга байланыштуу кредиттер	-	1 939 797	-	-	-	-	-	1 939 797
Жана башка активдер	-	44 978	-	-	-	-	-	44 978
Улуттук валютадагы активдер:								
Төлөөгө чейин кармалып туруучу мамлекеттик баалуу кагаздар	4 783 734	-	-	-	-	-	-	4 783 734
Банктарга кредиттер	40 000	-	-	-	-	-	-	40 000
Негизги каражаттар жана материалдык эмес активдер	206 816	-	-	-	-	-	-	206 816
Уюмдардын капиталына инвестициялар	11 250	-	-	-	-	449	-	11 699
Жана башка активдер	397 418	-	-	-	-	-	3 272	400 690
Жыйынтыгында, активдер	5 439 218	7 792 741	6 565 376	4 925 272	6 026 853	4 194 407	1 518 236	36 462 103
Милдеттенмелер								
Жүгүртүүдөгү банкноттор	11 425 060	-	-	-	-	-	-	11 425 060
ЭВФтин* пайдасына баалуу кагаздардын эсеби	-	-	5 725 654	-	-	-	-	5 725 654
Чет өлкө валютасындагы милдеттенмелер:								
Эларалык финансы мекемелери	-	-	8 549 436	-	-	-	-	8 549 436
Банктар жана башка финансы мекемелери	-	47 639	-	-	-	-	-	47 639
Агенттик функцияларды аткарууга байланыштуу алынган кредиттер	-	2 338 296	-	-	-	-	-	2 338 296
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	-	1 320 001	-	259 256	3 608 193		-	5 187 450
Жана башка милдеттенмелер	-	-	-	-	-	55 516	-	55 516
Улуттук валютадагы милдеттенмелер:								
Банктар жана башка финансы мекемелери	949 515	-	-	-	-	-	-	949 515
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	973 085	-	-	-	-	-	-	973 085
Жүгүртүүгө чыгарылган баалуу кагаздар	11 974	-	-	-	-	-	-	11 974
Жана башка милдеттенмелер	13 714	-	-	-	-	-	-	13 714
Жыйынтыгында милдеттенмелер	13 373 348	3 705 936	14 275 090	259 256	3 608 193	55 516	-	35 277 339
Накта баланстык позиция	(7 934 130)	4 086 805	(7 709 714)	4 666 016	2 418 660	4 138 891	1 518 236	1 184 764

* Кыргыз Республикасынын ЭВФке мүчө болушунун шарттарына ылайык, ЭВФтин пайдасына ушул милдеттенмелер ЭВФ тарабынан 2004-жылдын бештин айынын отуз бирине карата белгиленген СПЗ (АКУ) курсу боюнча сом түрүндө берилген.

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

33. Төлөө мөөнөттөрү боюнча анализдөөлөр

Бухгалтердик эсепке алуунун Эларалык стандарттарынын ««Банктардын жана ошондой эле финансы институттарынын финансылык отчетторунда маалыматтардын ачык көрсөтүлүшү» деп аталган 30-талабына ылайык, төмөндө бардык активдерди жана милдеттенмелерди келишимдерде көрсөтүлгөн мөөнөттөргө ылайык алардын төлөө мөөнөттөрү боюнча бөлүштүрүлүшүн чагылдырган таблица келтирилген.

2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата талап кылынганга жана төлөнгөнгө чейин калган, мөөнөттөр боюнча активдер жана милдеттенмелер:

	Талап боюнча төлөнүүчү 1 айга жетпеген	1 айдан 3 айга чейинки	3 айдан 12 айга чейинки	1 жылдан 5 жылга чейинки	5 жылдан ашык	Мөөнөтү белгиленбеген	Жыйынтыгында
	миң сом	*миң сом*	*миң сом*	*миң сом*	*миң сом*	*миң сом*	*миң сом*
Активдер:							
Алтын жана башка баалуу металлдар	134	-	1 760 466	-	-	-	1 760 600
ЭВФтин катталуу квотасы	-	-	-	-	5 241 845	-	5 241 845
Четөлкө валютасындагы активдер:							
Банктарга жана башка финансы мекемелерине карата талаптар	17 995 338	78 666	-	-	-	-	18 034 004
Сатуу үчүн колдо турган инвестициялар	4 198 065	540 648	485 744	-	-	-	5 224 457
Агенттик функцияларды аткарууга байланыштуу кредиттер	4 503	5 670	5 798	17 989	1 908 439	-	1 942 399
Жана башка активдер	151 503	-	-	-	-	-	151 503
Улуттук валютадагы активдер:	-	-	-	-	-	-	
Төлөөгө чейин кармалып турууччу мамлекеттик баалуу кагаздар	7 749	72 342	2 664 245	947 119	951 679	-	4 643 134
Банктарга кредиттер	-	-	-	-	-	-	
Негизги каражаттар жана материалдык эмес активдер	-	-	-	-	-	298 752	298 752
Уюмдардын капиталына инвестициялар	-	-	-	11 250	-	430	11 680
Жана башка активдер	405 349	-	-	-	-	-	405 349
Жыйынтыгында, активдер	22 722 641	697 326	4 916 253	976 358	8 101 963	299 182	37 713 723
Милдеттенмелер							
Жүгүртүүдөгү банкноттор	-	-	-	-	-	13 413 802	13 413 802
ЭВФтин пайдасына баалуу кагаздардын эсеби	-	-	-	-	-	5 228 446	5 228 446
Четөлкө валютасындагы милдеттенмелер:							
Эларалык финансы мекемелери	65 434	295 501	739 652	3 693 094	2 595 613	-	7 389 294
Банктар жана башка финансы мекемелери	59 556	-	-	-	-	-	59 556
Агенттик функцияларды аткарууга байланыштуу алынган кредиттер	1 531	-	144 676	670 178	1 194 598	306 247	2 317 230
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	4 408 111	-	-	-	-	-	4 408 111
Жана башка милдеттенмелер	53 947	-	-	-	-	-	53 947
Улуттук валютадагы милдеттенмелер:							
Банктар жана башка финансы мекемелери	2 088 399	-	-	-	-	-	2 088 399
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	950 686	-	-	-	-	-	950 686
Жүгүртүүгө чыгарылган баалуу кагаздар	15 972	-	-	-	-	-	15 972
Жана башка милдеттенмелер	327 479	-	-	-	-	-	327 479
ЖЫЙЫНТЫГЫНДА МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР	7 971 115	295 501	884 328	4 363 272	3 790 211	18 948 495	36 252 922
Ликвиддүүлүктүн накта ажырымы	14 751 526	401 825	4 031 925	(3 386 914)	4 311 752	(18 649 313)	1 460 801
2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата ликвиддүүлүктүн чогуу алгандагы ажырымы	14 751 526	15 153 351	19 185 276	15 798 362	20 110 114	1 460 801	

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

2004-жылдын бештин айынын отуз бирине карата талап кылынганга жана төлөнгөнгө чейин калган, мөөнөттөр боюнча активдер жана милдеттенмелер:

	Талап боюнча төлөнүүчү 1 айга жетпеген	1 айдан 3 айга чейинки	3 айдан 12 айга чейинки	1 жылдан 5 жылга чейинки	5 жылдан ашык	Мөөнөтү белгилен-беген	Жыйын-тыгында
	миң сом	*миң сом*	*миң сом*	*миң сом*	*миң сом*	*миң сом*	*миң сом*
Активдер:							
Алтын жана башка баалуу металлдар	729 366	-	785 598	-	-	-	1 514 964
ЭВФтин катталуу квотасы	-	-	-	-	-	5 740 328	5 740 328
Четөлкө валютасындагы активдер:							
Банктарга жана башка финансы мекемелерине карата талаптар	14 093 771	1 264 637	-	-	-	-	15 358 408
Сатуу үчүн колдо турган инвестициялар	4 735 170	872 257	-	813 262	-	-	6 420 689
Агенттик функцияларды аткарууга байланыштуу кредиттер	9 986	-	116 073	559 458	1 254 280	-	1 939 797
Жана башка активдер	44 764	214	-	-	-	-	44 978
Улуттук валютадагы активдер:							
Төлөөгө чейин кармалып туруучу мамлекеттик баалуу кагаздар	-	52 570	713 683	3 726 133	291 348	-	4 783 734
Банктарга кредиттер	40 000	-	-	-	-	-	40 000
Негизги каражаттар жана материалдык эмес активдер	-	-	-	-	-	206 816	206 816
Уюмдардын капиталына инвестициялар	-	-	-	11 250	-	449	11 699
Жана башка активдер	400 690	-	-	-	-	-	400 690
Жыйынтыгында, активдер	20 053 747	2 189 678	1 615 354	5 110 103	1 545 628	5 947 593	36 462 103
Милдеттенмелер							
Жүгүртүүдөгү банкноттор	-	-	-	-	-	11 425 060	11 425 060
ЭВФтин пайдасына баалуу кагаздардын эсеби	-	-	-	-	-	5 725 654	5 725 654
Четөлкө валютасындагы милдеттенмелер:							
Эларалык финансы мекемелери	70 425	229 370	1 040 619	5 094 103	2 114 919	-	8 549 436
Банктар жана башка финансы мекемелери	47 639	-	-	-	-	-	47 639
Агенттик функцияларды аткарууга байланыштуу алынган кредиттер	473	-	147 540	734 005	1 456 278	-	2 338 296
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	5 187 450	-	-	-	-	-	5 187 450
Жана башка милдеттенмелер	55 516	-	-	-	-	-	55 516
Улуттук валютадагы милдеттенмелер:							
Банктар жана башка финансы мекемелери	949 515	-	-	-	-	-	949 515
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	973 085	-	-	-	-	-	973 085
Жүгүртүүгө чыгарылган баалуу кагаздар	11 974	-	-	-	-	-	11 974
Жана башка милдеттенмелер	13 714	-	-	-	-	-	13 714
ЖЫЙЫНТЫГЫНДА МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР	7 309 791	229 370	1 188 159	5 828 108	3 571 197	17 150 714	35 277 339
Ликвиддүүлүктүн накта ажырымы	12 743 956	1 960 308	427 195	(718 005)	(2 025 569)	(11 203 121)	1 184 764
2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата ликвиддүүлүктүн чогуу алгандагы ажырымы	12 743 956	14 704 264	15 131 459	14 413 454	12 387 885	1 184 764	

34. Финансылык каражаттардын (инструменттердин) адилет наркы

Финансылык каражаттардын адилет наркын эсептөө жөнүндө төмөндө келтирилген маалыматтар ФОЭСтин «Финансылык каражаттар: маалыматтарды ачык көрсөтүү жана берүү» деп аталган 32-жана «Финансылык кара-

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

жаттар: таануу жана баа берүү» деп аталган 39-талаптарына ылайык келет. Учурда Улуттук банктын финансылык каражаттарынын көпчүлүк бөлүгү үчүн рыноктун жоктугуна байланыштуу алардын адилет наркын аныктоо үчүн экономикалык шарттарды жана айкын инструментке байланыштуу мүнөздүү тобокелдиктерди эске алган баа берүүлөрдү жүргүзүүгө туура келет. Колунда турган тигил же бул финансы каражаттарынын топтомун иш жүзүндө реализациялоодо Улуттук банк ала алган суммалар сунуш кылынган баа берүүлөрдөн бир азга гана айрымаланышы мүмкүн.

2005 жана 2004-жылдардын бештин отуз бирине карата абал боюнча Улуттук банк тарабынан финансы каражаттарынын ар бир түрүнүн (муну ишке ашыруу мүмкүн болгондор үчүн) адилет наркын эсептөөдө төмөнкүдөй ыкмалар жана жол берүүлөр пайдаланылган.

Банктарга жана башка финансы мекемелерине карата талаптар – бул, финансылык активдер үчүн баланстык нарк, алардын адилет наркын жетиштүү деңгээлде чагылдырып берет.

Сатуу үчүн колдо турган четөлкө баалуу кагаздары – 2005 жана 2004-жылдардын бештин айынын отуз бирине карата абал боюнча сатуу үчүн колдо турган баалуу кагаздар тиешелүүлүгүнө жараша, 5 224 457 миң сом жана 6 420 689 миң сом өлчөмүндөгү адилет наркы боюнча чагылдырылган, демек, сатуу үчүн колдо турган баалуу кагаздардын адилет наркы биржалык же биржадан тышкаркы рынокто жүгүртүлгөн баалуу кагаздарга карата активдүү рыноктун шарттары үчүн аныкталган.

Кредиттер жана дебитордук карыздар – кредит портфелинин адилет наркы жана дебитордук карыздар айрым ссудалардын сапатына жана ссуданын ар бир түрүнүн чегинде алар боюнча пайыздык чендердин деңгээлине жараша аныкталат. Кредиттер жана дебитордук карыздар боюнча баанын түшүүсүнө камдарга баа берүүлөр өзүнө кредиттөөнүн ар кандай түрүнө мүнөздүү болгон тобокелдиктерди анализдөөлөрдү камтыйт жана карыз алуучунун жана экономикадагы ошол учурдагы жагдай, ар бир карыз алуучунун финансылык абалы, ошондой эле алынган гарантиялар сыяктуу факторлорго негизденет. Ошентип, кредиттер жана дебитордук карыздар боюнча баанын түшүүсүнө кам кредиттик тобокелдиктин таасирин эске алган зарыл нарктык корректировкалоолордун суммаларын жетиштүү деңгээлде чагылдырат.

Банктардын жана башка финансы мекемелердин алдында милдеттенмелер – 2005 жана 2004-жылдардын бештин айынын отуз бирине карата абал боюнча кыска мөөнөттүү депозиттердин жана талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин, ошондой эле РЕПО шарттарындагы милдеттенмелердин тиешелүүлүгүнө жараша, 2 147 955 миң сом жана 997 154 миң сом жалпы суммасындагы баланстык наркы алардын адилет наркына алгылыктуу баа берүүнү түшүндүрөт.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери – 2005 жана 2004-жылдардын бештин айынын отуз бирине карата абал боюнча Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн утурумдук эсептеринин, тиешелүүлүгүнө жараша, 5 358 797 миң сом жана 6 160 534 миң сом өлчөмүндөгү баланстык наркы алардын адилет наркына алгылыктуу баа берүүнү түшүндүрөт.

Жүгүртүүгө чыгарылган баалуу кагаздар – жүгүртүүгө чыгарылган карыздык баалуу кагаздар сыйлыктарды жана дисконтту амортизациялоо суммасына корректировкаланган сатуу наркы боюнча чагылдырылат, бул алардын адилет наркына ылайык келет.

Төмөндө, борбордук банктын операцияларынын мүнөздүү өзгөчөлүктөргө ээ экендигинен жана/же ушул каражаттар боюнча рыноктун жетиштүү сый-

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

ымдуулугунун жоктугунан улам, алар боюнча адилет наркты аныктоо мүмкүн болбогон финансылык активдер жана финансылык милдеттенмелер болуп, уюмдардын капталына инвестициялар, мамлекеттик баалуу кагаздар, ЭВФтин катталуу квотасы, ЭВФтин пайдасына баалуу кагаздар эсеби саналат.

35. Байланыштуу жактар менен операциялар

Ушул финансы отчетун түзүү максатында эгерде, тараптардын бири экинчисин контролго алуу мүмкүнчүлүгүнө ээ болсо же финансылык жана операциялык чечимдерди кабыл алуу учурунда ага олуттуу таасир тийгизе алса, анда алар байланыштуу жактар болуп эсептелет. Байланыштуу жактардын өз ара мамилелерин кароодо алардын юридикалык формасына гана көңүл бурулбастан, ошол өзара мамилелердин маңызы да эске алынат.

Улуттук банк Башкармасынын жана анын туунду компанияларынын атынан иш алып барган жетекчилик байланыштуу жактарга кирет. 2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата абал боюнча Кредиттик союздарды колдоо жана өнүктүрүү боюнча Финансы компаниясы, Банктык окутуу Борбору, Республикалык инкассациялоо Башкармалыгы Улуттук банктын туунду компаниясы болуп саналат (12-түшүндүрмөнү караңыз).

Финансы отчетунда камтылган жылдын акырына карата карыз жана байланыштуу жактар менен операциялар боюнча кирешелер/чыгашалар төмөндө келтирилген:

	2005-жылдын бештин айынын отуз бири *миң сом*	**2004-жылдын бештин айынын отуз бири** *миң сом*
Башка активдерде:		
Жетекчиликке берилген ссудалар боюнча жылдын акырына карата калдык	2 999	21
Башка операциялык кирешелерде:		
Туунду компаниялардан дивиденддер түрүндөгү кирешелер	-	115
Административдик чыгашаларда:		
Банктык окутуу Борборунда кадрларды окутууга кеткен чыгашалар	722	858

37. Акча каражаттары жана алардын эквиваленттери

	2005-жылдын бештин айынын отуз бири *миң сом*	**2004-жылдын бештин айынын отуз бири** *миң сом*
Кассадагы четөлкө валютасы	151 503	44 765
Башка борбордук банктардагы корреспонденттик эсептер	4 750 680	2 286 140
Резидент эмес башка банктардагы корреспонденттик эсептер	5 459 647	6 845 734
ЭВФтин эсебиндеги каражаттар	217 653	821 380
Резидент эместердин четөлкө валютасындагы карыздык баалуу кагаздары (пайыздар кошуп эсептелинбеген)	5 218 117	6 446 964
Жыйынтыгында, акча каражаттары жана алардын эквиваленттери	15 797 600	16 444 983

Эскертүү: 128-беттен 158-бетке чейинки түшүндүрмөлөр ушул финансы отчеттунун ажырагыс бөлүгүн түзөт.

Deloitte.

ОсОО "Делойт и Туш"
Пр. Манаса, 40
г.Бишкек, 720001
Кыргызстан

Тел.: +996 (312) 600 999
Факс: +996 (312) 600 990
bishkek@deloitte.kg
www.deloitte.kg

КӨЗКАРАНДЫСЫЗ АУДИТОРЛОРДУН ОТЧЕТУ

Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасына

Биз, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын (мындан ары «Улуттук банк») 2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата абал боюнча сунуш кылынган бухгалтердик балансына жана ошондой эле ушул датада бүткөн жыл үчүн түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар жөнүндөгү, акча каражаттарынын жылышы жөнүндөгү жана капиталдын түзүмүндөгү өзгөрүүлөр тууралуу тиешелүү отчетторго аудитордук текшерүүнү жүргүздүк. Ушул финансылык отчеттун даярдалышы жана анын тактыгы үчүн жоопкерчилик Улуттук банктын жетекчилигине жүктөлгөн. Жүргүзүлгөн аудиттин негизинде ушул финансылык отчет боюнча пикирди билдирүү биздин милдет.

Биз, аудитти аудиттин Эларалык стандарттарына ылайык жүргүздүк. Аудит ушул стандарттарга ылайык пландаштырылат жана финансы отчетунда олуттуу бурмалоолор камтылбагандыгына жеткиликтүү ишенимде боло алгыдай ишке ашырылат. Аудит ошондой эле, суммаларды документ жүзүндөгү тастыктоолордун жана финансылык отчетко карата түшүндүрмөлөрдүн негизинде иргеп текшерүүнү камтыйт. Аудит ошондой эле, бухгалтердик эсепке алуунун колдонулуп жаткан принциптерине жана жетекчиликтин олуттуу болжолдоолоруна (жол берүүлөрүнө) баа берүүнү жана бүтүндөй финансы отчетунун берилишине баа берүүнү камтыйт. Жүргүзгөн иш биз берген корутунду үчүн жетиштүү негиз боло алат деп эсептейбиз.

Биздин пикирибиз боюнча, финансылык отчет Улуттук банктын 2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата абал боюнча бардык олуттуу аспектилерин кошо алганда финансылык абалын, ошондой эле ушул датада бүткөн жыл үчүн Улуттук банк Башкармасы тарабынан бекитилген эсепке алуу саясатына ылайык, анын ишинин натыйжаларын жана акча каражаттарынын жылышын так чагылдырат.

2006-жылдын чын куран айынын ону

Аудит • Налоги • Консалтинг • Корпоративные финансы •

Member of
Deloitte Touche Tohmatsu

ТИРКЕМЕЛЕР IV

Акчакредит чөйрөсүндө 2005-жылдагы негизги окуялардын түрмөгү

Дата	Мазмуну
бирдин айынын ону	«Кабар» маалымат агенттигинде Улуттук банктын Төрагасынын катышуусунда акчакредит саясатынын 2005-жылдын үчтүн айынын жыйынтыгына арналган пресс-конференция болгон.
бирдин айынын жыйырма экиси	Улуттук банк Башкармасы тарабынан 2004-жыл үчүн акчакредит саясаты жөнүндө маалымат каралып, эске алынган.
бирдин айынын жыйырма үчү	Кыргыз Республикасы үчүн Жакырчылыкты кыскартуу жана экономикалык өсүшкө көмөктөшүү Механизминин (ПРГФ) чегинде Эларалык валюта фондунун Аткаруу кеңеши тарабынан өкмөттүн 2005-2007-жылдарга экономикалык программасын колдоого багытталган 8,88 миллион АКУ (СДР) (13,6 миллион АКШ долларына жакын) суммасында үч жылдык келишим бекитилген.
жалган куран айынын тогузу	«Кабар» маалымат агенттигинде Улуттук банктын Төрагасынын милдетин аткаруучунун катышуусунда акчакредит саясатынын 2005-жылдын эки айынын жыйынтыгына арналган пресс-конференция болуп өттү.
жалган куран айынын он беши	«Кабар» маалымат агенттигинде Улуттук банктын Төрагасынын, Кыргыз Республикасынын Экономика жана каржы министринин, анын биринчи орунбасарынын катышуусунда Кыргыз Республикасынын тышкы карызды реструктуризациялоого тиешелүү Кредиторлордун Париж клубу менен 2005-жылдын жалган куран айынын онундагы сүйлөшүүлөрүнүн жыйынтыгына арналган пресс-конференция өткөрүлгөн.
жалган куран айынын жыйырма беши	Өлкөдө 2005-жылдын жалган куран айынын жыйырма төртүндө саясый кырдаалдардын өзгөргөндүгүнө байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы өлкөнүн банк секторундагы жана финансы рыногундагы жагдайларга тиешелүү билдирүү жасаган.
жалган куран айынын жыйырма сегизи	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Банк тутумунун ликвиддүүлүгүн колдоого Улуттук банктын кредити жөнүндө» убактылуу жобо бекитилген, бул документ 2005-жылдын жалган куран айынын жыйырма сегизинен кулжа айынын отузуна чейин колдонулат.
жалган куран айынын отуз бири	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкында Улуттук банктын Төрагасынын катышуусунда брифинг өткөрүлүп, ага эларалык финансы институттарынын, Кыргызстанда аккредиттелген элчиликтердин өкүлдөрү, четөлкө жана жергиликтүү журналисттер катышышкан. 2005-жылдын жалган куран айынын жыйырма тогузу күнүндөгү фи-

Дата	Мазмуну
	нансылык индикаторлор, финансы рыногунун бардык катышуучуларынын үзгүлтүксүз кадимки иш ыргагын камсыз кылуу максатында, Улуттук банк тарабынан көрүлгөн чаралар боюнча маалыматтар катышуучулардын кароосуна коюлган.
чын куран айынын он төртү	«Кабар» маалымат агенттигинде Улуттук банктын Төрагасынын катышуусунда акчакредит саясатынын 2005-жылдын үч айынын жыйынтыгына арналган пресс-конференция болуп өттү.
чын куран айынын жыйырма жетиси	Улуттук банк Башкармасынын токтому менен «Улуттук банктарда лицензия алышкан коммерциялык банктарда жана башка финансы-кредиттик мекемелерде кредиттөө жөнүндө» Жобо бекитилген.
бугу айынын он экиси	«Кабар» маалымат агенттигинде Улуттук банктын Төрагасынын катышуусунда акчакредит саясатынын 2005-жылдын төрт айынын жыйынтыгына арналган пресс-конференция болуп өттү.
бугу айынын он тогузу	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «2005-жылдын 1-чейрегиндеги акчакредит саясат жөнүндө отчет» каралуу менен эске алынган.
бугу айынын он тогузу	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын «овернайт» кредити жөнүндө» жобого өзгөртүүлөр жана толуктоолор кабыл алынган.
бугу айынын отузу	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Милдеттүү камдык талаптарды (МКТ) эсептөө үчүн колдонулуучу доллардын алмашуу курсу жөнүндө» токтом кабыл алынган, буга ылайык 2005-жылдын бугу айынын отузунан тогуздун айынын экисине чейинки мезгил аралыгына МКТ эсептөө үчүн АКШ долларынын катталган курсунун мааниси 1 АКШ доллары үчүн 41,0 сом өлчөмүндө белгиленди.
кулжа айынын он алтысы	«Кабар» маалымат агенттигинде Улуттук банктын Төрагасынын катышуусунда акчакредит саясатынын 2005-жылдын беш айынын жыйынтыгына арналган пресс-конференция болуп өттү.
кулжа айынын жыйырма тогузу	«Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан СВОП аукциондорун өткөрүүнүн тартиби» Улуттук банк Башкармасында кабыл алынган.
теке айынын он үчү	Улуттук банкта жалпыга маалымдоо каражаттарынын өкүлдөрү үчүн «Ачык эшик күнү» өткөрүлдү. Мында журналисттер Улуттук банктын башкармалыктарынын иши жана нумизматикалык экспозициясы менен таанышышты. Жыйынтыгында Улуттук банктын Төрагасынын катышуусунда акчакредит саясатынын 2005-жылдын алты айынын жыйынтыгына арналган пресс-конференция болду.
теке айынын жыйырма жетиси	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын бир күндүк кредити жөнүндө» жобо бекитилген.

Дата	Мазмуну
теке айынын жыйырма жетиси	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын «овернайт» кредити жөнүндө» жобого өзгөртүүлөр жана толуктоолор бекитилген.
теке айынын жыйырма сегизи	Кыргыз Республикасынын Экономика жана каржы министрлигинин тапшырмасына ылайык Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жүгүртүү мөөнөтү 18 ай болгон мамлекеттик казына векселдерин (МКВ) жайгаштыруу боюнча биринчи аукционду өткөргөн.
баш оона айынын он сегизи	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «2005-жылдын биринчи жарым жылдыгы үчүн акчакредит саясаты жөнүндө отчет» каралуу менен эске алынды.
аяк оона айынын сегизи	«Кабар» маалымат агенттигинде Улуттук банктын Төрагасынын катышуусунда акчакредит саясатынын 2005-жылдын жетинчи жана сегизинчи айларынын жыйынтыгына арналган пресс-конференция болуп өттү.
аяк оона айынын он төртү	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Милдеттүү камдык талаптар жөнүндө» жобого өзгөртүүлөр жана «Улуттук банктын ноталарын чыгаруу, жайгаштыруу, жүгүртүү жана төлөө жөнүндө» жобонун жаңы редакциясы бекитилген.
аяк оона айынын жыйырма сегизи	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Милдеттүү камдык талаптарды (МКТ) эсептөөдө колдонулган доллардын алмашуу курсу жөнүндө» токтом кабыл алынган, буга ылайык 2005-жылдын тогуздун айынын үчүнөн 2006-жылдын кулжа айынын төртүнө чейинки мезгил аралыгына МКТ эсептөө үчүн АКШ долларынын катталган курсунун мааниси 1 АКШ доллары үчүн 41,0 сом өлчөмүндө белгиленди.
тогуздун айынын төртү	ЭВФтин жана Дүйнөлүк банктын директорлорунун 2005-жылдын аяк оона айынын жыйырма бешинде Вашингтон шаарында (АКШ) өткөн Жылдык жыйналышында Кыргыз Республикасынын атынан катышып келишкен Улуттук банктын Төрагасынын, Кыргыз Республикасынын Президентинин Администрациясынын Стратегиялык өнүктүрүү жана экспертиза бөлүмүнүн башчысынын катышуусунда пресс-конференция өткөрүлгөн.
тогуздун айынын он төртү	«Кабар» маалымат агенттигинде Улуттук банктын Төрагасынын орунбасарынын катышуусунда акчакредит саясатынын 2005-жылдын тогуз айындагы жыйынтыгына карата пресс-конференция өткөрүлгөн.
тогуздун айынын жыйырма төртү	Эларалык валюта фондусунун (ЭВФ) Аткаруучу кеңеши тарабынан Жакырчылыкты кыскартуу жана экономикалык өсүшкө түрткү берүү Механизминин (ПРГФ) чегинде Кыргыз Республикасында жүргүзүлүп жаткан экономикалык өзгөрүүлөрдүн жыйынтыгы боюнча алгачкы баяндама даярдалып 2005-жылдын бирдин айынын жыйырма үчүндө үч жылдык программа бекитилген.

Дата	Мазмуну
тогуздун айынын жыйырма алтысы	Улуттук банк Башкармасы тарабынан Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын акчакредит саясатынын 2005-жылга максаттуу көрсөткүчтөрүн кайрадан карап чыгуу жөнүндө Билдирүүсү кабыл алынган.
жетинин айынын төртү	Кыргыз Республикасынын Экономика жана каржы министрлигинин тапшырмасына ылайык Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жүгүртүү мөөнөтү 24 ай болгон мамлекеттик казына векселдерин (МКВ) жайгаштыруу боюнча биринчи аукционду өткөргөн.
жетинин айынын он беши	«Кабар» маалымат агенттигинде Улуттук банктын Төрагасынын катышуусунда акчакредит саясатынын 2005-жылдын он ай ичиндеги жыйынтыгына арналган пресс-конференция өткөрүлгөн.
жетинин айынын он сегизи	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Милдеттүү камдык талаптар жөнүндө» жобого карата өзгөртүүлөр бекитилген.
бештин айынын экиси	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Акчакредит саясатынын 2005-жылдын 9 ай ичиндеги жыйынтыгы жөнүндө» отчет каралуу менен эске алынган.
бештин айынын жыйырма бири	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Акчакредит саясатынын 2006-жылга негизги багыттары» жактырылган.
бештин айынын жыйырма үчү	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2006-жылга акчакредит саясаты жөнүндө Билдирүүсү» жактырылган.
бештин айынын жыйырма үчү	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Улуттук банктын 2005-жыл үчүн Жылдык отчетунун түзүмү жана аны иштеп чыгуу боюнча программа» бекитилген.
бештин айынын жыйырма жетиси	Улуттук банктын Төрагасынын катышуусунда акчакредит саясатынын 2005-жылдын он бир айы үчүн жыйынтыгына арналган жана Улуттук банктын 2006-жылга акчакредит саясаты жөнүндө Билдирүүсүнө тиешелүү пресс-конференция өткөрүлгөн.
бештин айынын жыйырма сегизи	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «РЕПО аукциондорун өткөрүүнүн тартиби» бекитилген.

Статистикалык маалыматтар (таблицалар жана графиктер)

№	Таблицалардын аталыштары
1-таблица	Макроэкономикалык көрсөткүчтөр
2-таблица	ИДПнын түзүмү
3-таблица	Капиталдык салымдарды каржылоо булактары
4-таблица	Акча топтомдору
5-таблица	Тышкы экономикалык көрсөткүчтөр
6-таблица	Акчакредит саясатынын каражаттары (инструменттери)
7-таблица	Улуттук валютадагы депозиттер боюнча пайыздык чендер
8-таблица	Четөлкө валютасындагы депозиттер боюнча пайыздык чендер
9-таблица	Коммерциялык банктардын улуттук валютадагы кредиттери боюнча пайыздык чендер
10-таблица	Коммерциялык банктардын четөлкө валютасындагы кредиттери боюнча пайыздык чендер
11-таблица	Банктар аралык кредиттер боюнча пайыздык чендердин жылдык орточо деңгээли
12-таблица	Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми
13-таблица	Кыргыз Республикасынын тышкы карызы жөнүндө маалыматтар
14-таблица	Экспорттун түзүмү
15-таблица	Импорттун түзүмү
16-таблица	Коммерциялык банктардын жана ЭСКнын уставдык капиталы тууралуу маалыматтар
17-таблица	Коммерциялык банктардын жана ЭСКнын 2006-жылдын үчтүн айынын бирине карата абал боюнча башкы мекемелери жана филиалдары жөнүндө маалыматтар
18-таблица	Коммерциялык банктардын кассалык жүгүртүүлөрүнүн түзүмү жана 2005-жылда акча кайтарымдуулугу
19-таблица	Төлөм системасындагы төлөмдөрдүн көлөмү жана саны

	Графиктердин аталышы
1-график	Реалдуу ички дүң продукциясынын өсүшү
2-график	Керектөөчүлөрдүн бааларынын жана өндүрүүчүлөрдүн бааларынын өсүш арымдары
3-график	Акча топтомдору
4-график	Депозиттер
5-график	Пайыздык чендер
6-график	КМШ өлкөлөрүнүн жана алыскы четөлкөлөрдүн тышкы соодадагы үлүшү
7-график	Тышкы сооданын географиялык түзүмү
8-график	Номиналдык жана реалдуу эффективдүү алмашуу курстарынын индекстери

1-таблица. Макроэкономикалык көрсөткүчтөр

	Өлчөө бирдиги	2001	2002	2003	2004	2005
Реалдуу сектор [1]						
Номиналдык ИДП	*млн. сом*	73 883,3	75 366,7	83 871,6	94 350,7	100115,5*
Реалдуу ИДПнын өсүш арымы	*пайыздар*	5,3	0,0	7,0	7,0	-0,6 *
Өнөржай өндүрүшүнүн көлөмүнүн өсүш арымы	*пайыздар*	5,4	-10,9	17,0	4,6	-12,1
Айыл чарбасынын дүң продукциясынын көлөмүнүн өсүш арымы	*пайыздар*	7,3	3,1	3,2	4,1	-4,2
Чекене товар жүгүртүү	*млн. сом*	31 430,9	34 090,9	38 735,5	45 715,6	55 359,0
Акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөр	*млн. сом*	7 466,3	8 794,8	10 980,5	14 100,7	15 800,1
Керектөө баалары (өткөн жылдын декабрына карата % менен)		3,7	2,3	5,6	2,8	4,9
- азык-түлүк товарлары		0,1	2,0	5,2	2,2	9,8
- азык-түлүктөн башка товарлар		1,4	0,9	1,9	3,2	2,0
- кызмат көрсөтүүлөр		21,7	4,0	18,5	2,5	3,2
Өндүрүүчүлөрдүн баалары (өткөн жылдын декабрына карата % менен)		3,3	7,6	11,4	4,4	6,8
Жумушсуздук деңгээли	*пайыздар*	3,2	3,1	2,9	2,9	3,3
Калктын акчалай кирешелери	*млн. сом*	51 126,3	57 444,7	61 847,9	…	…
Калктын акчалай чыгашалары	*млн. сом*	49 775,6	55 088,9	60 493,6	…	…
Орточо номиналдык эмгек акы	*сом*	1 455,1	1 684,4	1 916,0	2 240,3	2569,5
Эсептелинген минималдуу керектөө бюджети	*сом*	1 316,5	1 404,8	1 540,4	1 725,9	1836,6
Финансы сектору [2]						
Улуттук банктын эсептик чени (бир мезгилдин акырына карата)	*пайыздар*	8,0	4,4	4,0	4,0	4,1
Мамлекеттик казна векселдеринин рыногу	*пайыздар*					
(аукциондун датасы боюнча бир мезгилдин акырына карата кирешелүүлүк)						
жүгүртүү мөөнөттөрү:						
- 3 ай		12,4	7,0	3,8	4,0	4,3
- 6 ай		14,6	10,3	6,9	4,8	4,8
- 12 ай		16,6	12,4	9,1	8,2	7,0
- 18 ай		…	…	…	…	9,8
- 24 ай		…	…	…	…	14,9
Банктар аралык рынок						
Улуттук валютадагы кредиттер:						
- көлөмү (бир мезгил ичинде)	*млн. сом*	1 195,8	412,1	295,4	674,1	1 208,1
- пайыздык чен (бир мезгилдин акырына карата)	*пайыздар*	11,9	7,8	5,8	4,0	1,0
Чет өлкө валютасындагы кредиттер:						
- көлөмү (бир мезгил ичинде)	*млн. сом*	179,8	259,5	251,6	331,9	592,9
- пайыздык чен (бир мезгилдин акырына карата)	*пайыздар*	6,7	8,0	6,1	4,5	5,0
РЕПО операциялары:						
- жүгүртүү көлөмү	*млн. сом*	2 021,5	1 329,1	1 466,4	3 191,2	5 035,6
- пайыздык чен (бир мезгилдин акырына карата)	*пайыздар*	5,3	4,9	3,5	4,5	3,5
Валюта менен операциялар	*миң АКШ долл.*	67 751,0	89 984,8	122 449,9	133 268,2	205 339,5

1-таблицанын уландысы

	Өлчөө бирдиги	2001	2002	2003	2004	2005
Депозиттер жана кредиттер рыногу						
Улуттук валютадагы кредиттер:						
- көлөмү (бир мезгил ичинде)	*млн. сом*	1 170,3	1 385,6	2 003,8	2 559,2	3 025,2
- пайыздык чен (бир мезгилдин акырына карата)	*пайыздар*	36,4	30,2	25,1	24,5	25,4
Четөлкө валютасындагы кредиттер:						
- көлөмү (бир мезгил ичинде)	*млн. сом*	1 527,7	2 030,2	2 913,7	5 862,5	7 578,2
- пайыздык чен (бир мезгилдин акырына карата)	*пайыздар*	25,0	22,6	19,2	18,9	16,8
Улуттук валютадагы депозиттер:						
- көлөмү (бир мезгил ичинде)	*млн. сом*	2 418,7	2 502,9	3 601,8	5 902,1	7 976,2
- пайыздык чен (бир мезгилдин акырына карата)	*пайыздар*	8,1	4,1	2,5	2,0	2,0
Четөлкө валютасындагы депозиттер:						
- көлөмү (бир мезгил ичинде)	*млн. сом*	7 368,5	11 501,8	28 875,4	95 710,1	117 232,9
- пайыздык чен (бир мезгилдин акырына карата)	*пайыздар*	1,0	0,6	0,5	0,3	0,2
Мамлекеттик бюджет [3]						
Кирешелер	*млн. сом*	12 539,7	14 392,1	16 214,5	18 335,9	20 368,1
анын ичинде салыктардын үлүшү	*пайыздар*	73,3	72,8	73,5	76,3	80,3
Чыгашалар	*млн. сом*	12 255,7	15 190,2	16 895,9	18 841,7	20 143,7
Тартыштык (-)/профицит (+)	*млн. сом*	284,0	-798,1	-681,4	-505,8	224,4
ИДПга пайыз менен	*ИДПга карата пайыздарда*	0,4	-1,1	-0,8	-0,5	0,2
Тышкы экономикалык сектор [4]						
Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр экспорту	*ИДПга карата пайыздарда*	36,6	39,7	38,8	42,6	38,1*
Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр импорту	*ИДПга карата пайыздарда*	37,6	44,6	45,5	51,3	58,2*
Күндөлүк операциялар эсеби (трансферттерди кошкондо)	*ИДПга карата пайыздарда*	-1,6	-3,1	-4,2	-3,4	-8,5*
Камдык активдер[5]	*товарлар ж-а кызмат көрсөтүүлөрдүн импорт айлары*	3,9	4,0	3,8	4,6	4,6*

* алдынала маалыматтар.

1 УСКнын алдынала берген маалыматтары боюнча.

2 Улуттук банктын маалыматтары боюнча.

3 Экономика жана каржы министрлигинин маалыматтары боюнча.

4 УСКнын жана Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын маалыматтары боюнча.

5 Маалыматтар 2005-жылда эсептөө ыкмасынын өзгөрүүсүн эске алуу менен бүтүндөй жыл үчүн кайра эсептелип чыккан.

"..." - белгиси маалыматтардын жоктугун билдирет.

2-таблица. ИДПнын түзүмү

(пайыздар)

	2001	2002	2003	2004	2005*
Айылчарбасы, мергенчилик жана токой чарбасы	34,5	34,4	33,6	29,9	30,5
Тоокендерин казып алуу өнөржайы	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5
Кайраиштетүү өнөржайы	17,6	13,0	13,3	15,3	12,6
Электрэнергиясын, газды жана сууну өндүрүү жана бөлүштүрүү	4,9	4,4	3,6	3,3	3,1
Курулуш	3,8	3,4	2,9	2,5	2,5
Соода, автомобилдерди, турмуш-тиричилик буюмдарын жана жеке керектөө предметтерин оңдоо	12,2	14,3	15,2	16,0	17,8
Транспорт жана байланыш	4,2	5,1	5,4	6,4	6,8
Жана башкалар	22,2	24,9	25,6	26,0	26,3
Бардыгы болуп	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**

КРнын УСКнын маалыматтары боюнча.

* алдынала маалыматтар.

3-таблица. Капиталдык салымдардын каржылоо булактары

(пайыздар)

	2001	2002	2003	2004	2005*
Ичтен инвестициялоо	**57,8**	**71,3**	**65,1**	**66,2**	**74,9**
анын ичинде төмөнкүлөрдүн эсебинен каржылануучулар:					
республикалык бюджеттен	7,0	7,9	7,8	8,0	6,3
анын ичинен өзгөчө кырдаалдарга каралган каражаттардан	1,3	1,6	1,7	2,0	2,0
жергиликтүү бюджеттен	0,9	1,4	2,4	2,4	1,2
ишканалардын жана уюмдардын каражаттары	29,1	46,6	37,7	27,0	41,4
калктын каражаттары жана башкалар	20,8	15,4	17,2	28,7	25,9
Сырттан инвестициялоо	**42,2**	**28,7**	**34,9**	**33,8**	**25,1**
анын ичинен:					
четөлкө гранттарынын жана гуманитардык жардамдардын эсебинен	0,5	3,6	4,5	5,8	1,5
четөлкө кредитинин эсебинен	34,4	19,7	21,5	21,9	16,2
тике четөлкө инвестицияларынын эсебинен	7,4	5,4	8,9	6,2	7,4
Бардыгы болуп	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**

КРнын УСКнын маалыматтары боюнча.

* алдынала маалыматтар.

4-таблица. Акча топтомдору (бир мезгилдин акырына карата)

(млн. сом)

	2001	2002	2003	2004	2005
Акча базасы[1]	5 358,5	7 658,4	10 075,3	12 379,9	15 465,6
Жүгүртүүдөгү акчалар	5 174,6	7 058,0	9 623,3	11 425,1	13 413,8
Банктардан тышкаркы акчалар (МО)	5 020,0	6 872,6	9 315,1	11 124,0	13 065,4
Акча топтому (М1)	5 560,0	7 784,6	10 515,7	12 891,6	15 014,1 [2]
Акча массасы (М2)	6 189,0	8 304,1	11 086,3	13 568,5	15 959,3 [2]
Акча топтому (М2Х)	8 201,8	10 995,6	14 676,4	19 379,3	21 295,9 [2]
Мультипликатор М2 *	1,15	1,08	1,10	1,10	1,03
Мультипликатор М2Х *	1,53	1,44	1,46	1,57	1,38
Жүгүртүү тездиги М1 **	15,5	11,6	9,3	8,1	7,3
Жүгүртүү тездиги М2 **	13,6	10,5	8,7	7,7	6,9
Жүгүртүү тездиги М2Х **	10,0	8,0	6,7	5,7	4,8
Банктардан тышкаркы акчалар/Депозиттер	1,58	1,67	1,74	1,35	1,59
Депозиттер/Акча массасы (М2)	0,39	0,37	0,37	0,43	0,39

[1] 2001-жылдын тогуздун айынын биринен баштап, акча базасына коммерциялык банктардын Улуттук банктагы четөлкө валютасындагы депозиттери кошулган.

[2] Депозиттер жана кредиттер боюнча 2005-жыл үчүн маалыматтар коммерциялык банктар үчүн бухгалтердик эсепке алуунун эсептеринин жаңы планына ылайык берилген. Резидент эместердин депозиттери жана кредиттери тиешелүү акча топтомдорун эсептөөдө алынып салынган.

* мультипликатор – бул, акча базасынын ар бир бирдиги тарабынан түзүлүүчү акча бирдигинин санын көрсөткүчү.

** жүгүртүү тездиги – бул, жылдык маанидеги номиналдын ИДПнын акча базасынын орточо айлык маанисине карата катышына барабар.

Маалымат үчүн: М0 – банктардан тышкаркы акчалар, М1 = М0 + талап боюнча депозиттер,
М2 = М1 + улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттер,
М2Х = М2 + четөлкө валютасындагы депозиттер.

5-таблица. Тышкы экономикалык көрсөткүчтөр

	Өлчөө бирдиги	2001	2002	2003	2004	2005 [1]
Төлөм теңдеминин көрсөткүчтөрү [2]						
Жалпы сальдо	*млн. АКШ долл.*	3,3	29,1	8,1	116,3	48,9
	ИДПга карата пайыздар [3]	0,2	1,8	0,4	5,3	2,0
Күндөлүк эсеп	*млн. АКШ долл.*	-24,1	-49,4	-80,6	-75,1	-207,7
	ИДПга карата пайыздар [3]	-1,6	-3,1	-4,2	-3,4	-8,5
Товарлардын экспорту (ФОБ)	*млн. АКШ долл.*	480,3	498,1	590,3	733,2	675,7
	ИДПга карата пайыздар [3]	31,4	30,9	30,7	33,1	27,7
Товарлардын импорту (ФОБ)	*млн. АКШ долл.*	449,8	572,0	723,7	904,4	1120,7
	ИДПга карата пайыздар [3]	29,4	35,4	37,7	40,9	45,9
Камдык активдер	*товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр импортунун айлары*	3,9	4,0	3,8	4,6	4,6
Тышкы карыз						
Мамлекеттик тышкы карыз [4]	*млн. АКШ долл.*	1440,4	1586,2	1776,8	1955,1	1860,2
	ИДПга карата пайыздар	94,1	98,3	92,4	88,4	76,2
	товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн экспортуна карата пайыздар	257,0	247,8	238,5	207,5	199,8
Мамлекеттик тышкы карызды тейлөө (график) [5]	*млн. АКШ долл.*	71,7	86,7	96,9	104,6	115,5
	ИДПга карата пайыздар	4,7	5,4	5,0	4,7	4,7
	товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн экспортуна карата пайыздар	12,8	13,5	13,0	11,1	12,4
Номиналдуу алмашуу курсу [6]						
I. *Алыскы чет өлкөлөрдүн валюталары*						
АКШ доллары	*сом/доллар*	47,7186	46,0949	44,1902	41,6246	41,3011
Немец маркасы	*сом/марка*	21,5436	…	…	…	…
Англия фунт стерлинги	*сом/фунт стерлинги*	69,0870	73,8947	78,3227	80,2148	71,3229
Евро	*сом/евро*	42,1355	47,8719	55,0323	56,3930	48,9686
Канада доллары	*сом/доллар*	29,8699	29,5442	33,7356	33,8632	35,5370
Япония йени	*сом/10 иен*	3,6338	3,8408	4,1288	4,0194	3,5204
Түрк лири	*сом/1 лир*	0,0329	0,0276	0,0313	0,0304	30,6843
II. *Жакынкы четөлкөлөрдүн валюталары*						
Орус рубли	*сом/рубль*	1,5832	1,4499	1,5110	1,4955	1,4346
Казак теңгеси	*сом/теңге*	0,3177	0,2966	0,3070	0,3202	0,3087
Өзбек суму	*сом/сум*	0,0695	0,0486	0,0451	0,0394	0,0350
Украина гривнасы	*сом/гривна*	9,0066	8,6443	8,2885	7,8451	8,1784
Азербайжан манаты	*сом/1000 манат*	9,9955	9,5283	8,9781	8,4914	8,9922
Армян драмы	*сом/ 10 драм*	0,8488	0,8261	0,7851	0,8602	0,9174
Белорусь рубли	*сом/рубль*	3,0202	2,4045	2,0525	1,9155	1,9192
Латвия латы	*сом/лат*	74,7940	77,6008	81,5317	80,2015	70,2878
Литва лити	*сом/лит*	11,9297	11,5237	15,8963	16,2077	14,1828
Молдова лейи	*сом/лей*	3,6452	3,3322	3,3467	3,3390	3,2186
Эстония кронасы	*сом/крона*	2,6929	3,0596	3,5172	3,6042	3,1297
Тажик сомониси	*сом/сомони*	19,1203	15,3650	14,8824	13,7058	12,9082

[1] төлөм теңдеми жана тышкы карыз боюнча көрсөткүчтөр алдыналa алынган.
[2] КРнын УСКнын жана Улуттук банктын маалыматтары боюнча.
[3] жылдык орточо номиналдуу алмашуу курсунун негизинде эсептелинген.
[4] ЭВФтин кредиттерин кошо алганда.
[5] Кредиторлордун Париж Клубунун алкагында 2002-жылдагы жана 2005-жылдагы эки тараптуу карызды реструктуризациялоону эске албаганда.
[6] Улуттук банктын бир мезгилдин акырына карата маалыматтары боюнча.
"..." - белгиси маалыматтардын жоктугун билдирет.

6-таблица. Акчакредит саясатынын каражаттары (инструменттери)

	Өлчөө бирдиги	2001	2002	2003	2004	2005
Улуттук банктын кредиттери	*млн. сом*					
овернайт кредиттери		1112,07	2910,42	4397,5	8927,3	2628,5
акыркы инстанциянын кредиттери		…	25,00	…	…	…
башка кредиттер		…	…	…	…	…
Улуттук банктын эсептик чени (бир мезгилдин акырына карата)		7,95	4,43	3,97	4,00	4,13
Улуттук банктын ноталары	*млн. сом*					
жүгүртүү мөөнөттөрү:						
7 күндүк						
билдирмелердин көлөмү		14,84	…	58,00	…	…
сатуунун көлөмү		7,90	…	8,00	…	…
14 күндүк						
билдирмелердин көлөмү		21,02	…	…	…	…
сатуунун көлөмү		7,00	…	…	…	…
28 күндүк						
билдирмелердин көлөмү		485,32	373,85	270,50	470,90	468,10
сатуунун көлөмү		193,75	112,00	112,00	163,50	146,50
РЕПО операциялары	*млн. сом*					
Тике		83,02	214,83	180,10	432,68	17,00
Кайтарым		77,00	193,75	715,10	271,30	210,50
Улуттук банктын валюта тооруктарына катышуусу	*млн. АКШ долл.*					
Накта сатып алуунун көлөмү		9,28	24,52	45,06	39,20	71,28
накталай валюта		-2,14	…	…	…	…
накталай эмес валюта		11,42	24,52	45,06	39,20	71,28
СВОП операциялары		38,18	9,51	9,84	4,99	1,60
Милдеттүү камдык талаптар						
Камдык талаптардын ченеми	*пайыздар*	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
Милдеттүү камдар *	*млн. сом*	296,4	262,3	351,6	534,9	873,4
Үстөк камдар*	*млн. сом*	68,6	144,4	177,3	287,8	503,9

* жылдык орточо көрсөткүч.
"…"- белгиси операциялар жүргүзүлбөгөндүгүн билдирет.

7-таблица. Иштеп жаткан коммерциялык банктардагы улуттук валютадагы депозиттер боюнча пайыздык чендер[1] (бир мезгилдин акырына карата)

(пайыздар)

	2001	2002	2003	2004	2005
Юридикалык жактардын депозиттери боюнча					
талап боюнча төлөнүүчү:	**0,72**	**1,36**	**0,73**	**0,98**	**1,43**
мөөнөттүү депозиттер:	**15,19**	**9,19**	**8,58**	**9,84**	**9,01**
анын ичинен:					
1 айга чейин	2,48	1,93	7,48	7,47	9,48
1-3 айга	12,05	5,83	6,50	8,89	7,04
3-6 айга	16,89	9,25	8,79	10,59	10,35
6-12 айга	19,74	12,31	9,25	11,44	9,76
1 жылдан ашкан	23,58	16,13	10,96	12,91	10,03
Жеке адамдардын депозиттери (аманаттары)					
талап боюнча төлөнүүчү:	**1,11**	**1,09**	**0,86**	**1,69**	**2,21**
мөөнөттүү аманаттар:	**18,98**	**13,92**	**10,69**	**10,36**	**10,65**
анын ичинен:					
1 айга чейин	7,74	4,81	11,30	8,87	9,59
1-3 айга	11,37	7,58	10,15	8,65	8,52
3-6 айга	15,52	11,43	9,74	9,56	9,76
6-12 айга	18,85	14,10	10,98	11,14	10,98
1 жылдан ашкан	26,58	17,55	13,06	13,80	14,04
Орточо салмактанып алынган чен	**8,37**	**5,11**	**3,48**	**3,52**	**4,03**

[1] 2003-жылдан тартып депозиттердин мөөнөттүүлүгү төлөөгө чейинки айкын мөөнөт боюнча көрсөтүлөт.

8-таблица. Иштеп жаткан коммерциялык банктардагы чет өлкө валютасындагы депозиттер боюнча пайыздык чендер[1] (бир мезгилдин акырына карата)

(пайыздар)

	2001	2002	2003	2004	2005
Юридикалык жактардын депозиттери боюнча					
талап боюнча төлөнүүчү:	**0,23**	**0,13**	**0,19**	**0,47**	**0,16**
мөөнөттүү депозиттер:	**9,43**	**3,66**	**4,75**	**4,55**	**5,80**
анын ичинен:					
1 айга чейин	-	7,98	5,73	3,74	4,09
1-3 айга	5,82	6,69	4,36	4,79	5,44
3-6 айга	8,82	9,90	7,17	6,21	6,87
6-12 айга	1,84	5,78	6,50	7,06	9,54
1 жылдан ашкан	10,95	3,13	4,48	4,34	4,79
Жеке адамдардын депозиттери (аманаттары)					
талап боюнча төлөнүүчү:	**0,11**	**0,09**	**0,06**	**0,80**	**0,17**
мөөнөттүү аманаттар:	**10,21**	**9,27**	**8,40**	**8,15**	**8,45**
анын ичинен:					
1 айга чейин	2,81	1,62	7,54	5,45	5,92
1-3 айга	4,87	4,10	7,92	6,74	7,20
3-6 айга	8,08	7,75	8,10	7,85	8,23
6-12 айга	11,12	8,67	8,03	9,57	9,11
1 жылдан ашкан	12,02	11,04	11,21	11,63	11,53
Орточо салмактанып алынган чен	**2,91**	**2,08**	**2,23**	**2,12**	**1,64**

[1] 2003-жылдан тартып депозиттердин мөөнөттүүлүгү төлөөгө чейинки айкын мөөнөт боюнча көрсөтүлөт.

"-" пайыздык чен белгиси, коммерциялык банктар тарабынан пайызсыз депозиттер кабыл алынгандыгын билдирет.

9-таблица. Иштеп жаткан коммерциялык банктардын улуттук валютадагы кредиттери боюнча пайыздык чендер (бир мезгилдин акырына карата)[1]

(пайыздар)

	2001	2002	2003	2004	2005
1 айга чейин	**20,82**	**21,43**	**30,61**	**29,09**	**24,85**
Өнөржайы	20,00	20,00	28,05	28,54	31,45
Айылчарбасы	45,39	45,00	33,13	28,40	28,33
Транспорт жана байланыш	…	17,00	45,00	20,01	18,94
Соода	…	32,13	30,91	32,77	24,26
Даярдоо жана кайра иштетүү	…	…	33,40	22,25	30,19
Курулуш ж-а кыймылсыз мүлктөрдү сатып алуу (анын ичинде, ипотекалык)	…	…	28,49	27,59	29,86
Жеке адамдарга	39,47	26,20	31,97	30,87	32,98
Жана башкаларга	20,11	13,20	31,56	25,08	21,93
1-3 айга	**39,83**	**30,16**	**23,54**	**27,22**	**27,54**
Өнөржайы	36,63	36,29	25,60	25,48	30,86
Айылчарбасы	46,33	45,69	30,59	24,83	28,49
Транспорт жана байланыш	40,70	30,13	17,81	22,67	16,95
Соода	35,29	22,36	22,50	30,65	28,75
Даярдоо жана кайра иштетүү	75,00	68,70	38,36	26,37	28,76
Курулуш ж-а кыймылсыз мүлктөрдү сатып алуу (анын ичинде, ипотекалык)	31,21	26,46	32,67	27,96	25,28
Жеке адамдарга	47,22	46,99	31,33	30,85	28,46
Жана башкаларга	45,75	27,23	34,59	20,01	25,31
3-6 айга	**40,40**	**35,82**	**24,43**	**22,87**	**24,09**
Өнөржайы	40,48	32,20	23,28	14,51	23,55
Айылчарбасы	22,91	36,53	30,47	27,37	27,43
Транспорт жана байланыш	57,20	65,00	19,00	19,30	21,46
Соода	34,76	33,32	26,99	22,62	23,72
Даярдоо жана кайра иштетүү	31,54	31,27	30,84	26,86	24,48
Курулуш ж-а кыймылсыз мүлктөрдү сатып алуу (анын ичинде, ипотекалык)	39,02	24,10	33,00	24,28	21,14
Жеке адамдарга	48,71	36,88	32,11	30,81	29,19
Жана башкаларга	42,93	40,77	18,39	24,67	25,19
6-12 айга	**34,65**	**30,99**	**27,12**	**24,51**	**27,25**
Өнөржайы	38,41	31,05	25,55	22,99	19,13
Айылчарбасы	35,27	32,81	28,85	28,11	26,70
Транспорт жана байланыш	45,00	26,63	18,36	19,99	32,87
Соода	34,87	26,92	29,26	25,11	28,87
Даярдоо жана кайра иштетүү	42,17	43,57	26,77	23,25	24,92
Курулуш ж-а кыймылсыз мүлктөрдү сатып алуу (анын ичинде, ипотекалык)	27,23	11,92	19,64	24,11	21,51
Жеке адамдарга	41,39	39,75	30,79	28,99	28,40
Жана башкаларга	27,72	28,92	24,39	19,51	24,50
1 жылдан ашкан мөөнөткө	**13,84**	**26,87**	**19,83**	**21,50**	**21,31**
Өнөржайы	12,84	22,91	22,78	20,28	20,44
Айылчарбасы	21,37	26,92	13,41	20,63	23,30
Транспорт жана байланыш	0,41	2,00	…	25,81	30,24
Соода	21,20	19,45	24,51	24,70	25,39
Даярдоо жана кайра иштетүү	…	45,00	…	…	20,77
Курулуш ж-а кыймылсыз мүлктөрдү сатып алуу (анын ичинде, ипотекалык)	10,80	8,44	19,59	20,76	19,85
Жеке адамдарга	6,81	7,33	10,28	17,41	23,37
Жана башкаларга	5,80	31,09	19,77	21,60	18,21
Мөөнөтүндө төлөнбөгөн карыздар[2]	**…**	**…**	**29,78**	**23,18**	**22,97**
Өнөржайы	…	…	42,88	23,95	13,58
Айылчарбасы	…	…	28,70	29,01	29,72
Транспорт жана байланыш	…	…	…	…	27,00
Соода	…	…	32,23	23,10	24,04
Даярдоо жана кайра иштетүү	…	…	56,79	25,87	23,90
Курулуш ж-а кыймылсыз мүлктөрдү сатып алуу (анын ичинде, ипотекалык)	…	…	10,79	19,43	14,65
Жеке адамдарга	…	…	36,04	29,44	39,55
Жана башкаларга	…	…	15,45	17,13	16,58
Орточо салмактанып алынган чен	**33,17**	**29,61**	**25,17**	**24,08**	**24,88**

[1] 2003-жылдан тартып кредиттердин мөөнөттүүлүгү төлөөгө чейинки айкын мөөнөт боюнча көрсөтүлөт.
[2] Мөөнөтүндө төлөнбөгөн кредиттер боюнча чен 2003-жылга чейин келишим боюнча алар берилген мөөнөткө ылайык кредиттер боюнча чендин эсебинде эсепке алынган.
"..." - маалыматтардын жоктугун билдирет.

10-таблица. Иштеп жаткан коммерциялык банктардын четөлкө валютасындагы кредиттери боюнча пайыздык чендер (бир мезгилдин акырына карата)[1]

(пайыздар)

	2001	2002	2003	2004	2005
1 айга чейин	**12,10**	**12,46**	**19,44**	**20,03**	**13,25**
Өнөржайы	23,03	12,55	17,56	18,80	12,85
Айылчарбасы	…	30,00	20,00	19,23	21,20
Транспорт жана байланыш	23,39	24,00	17,00	11,71	25,78
Соода	23,67	22,03	17,21	19,78	22,03
Даярдоо жана кайра иштетүү	…	24,00	29,77	10,90	12,80
Курулуш ж-а кыймылсыз мүлктөрдү сатып алуу (анын ичинде, ипотекалык)	…	…	25,19	19,02	7,90
Жеке адамдарга	27,02	32,09	27,52	25,21	24,09
Жана башкаларга	7,38	6,02	23,72	21,06	11,92
1-3 айга	**28,01**	**23,22**	**22,03**	**15,16**	**16,70**
Өнөржайы	23,86	30,48	19,63	16,77	15,48
Айылчарбасы	9,29	23,45	30,11	22,06	23,80
Транспорт жана байланыш	27,20	182,50	28,21	16,04	20,57
Соода	27,47	22,32	26,26	13,32	20,26
Даярдоо жана кайра иштетүү	42,30	40,70	29,54	22,00	24,00
Курулуш ж-а кыймылсыз мүлктөрдү сатып алуу (анын ичинде, ипотекалык)	35,40	21,52	28,62	18,43	20,66
Жеке адамдарга	28,31	23,87	26,71	21,13	23,36
Жана башкаларга	32,26	21,36	22,93	19,83	10,51
3-6 айга	**27,26**	**25,09**	**22,16**	**19,20**	**19,33**
Өнөржайы	27,71	24,24	19,67	15,91	17,34
Айылчарбасы	38,25	23,19	19,99	19,29	21,97
Транспорт жана байланыш	21,26	30,93	23,24	16,22	23,89
Соода	27,21	21,64	24,35	20,13	20,24
Даярдоо жана кайра иштетүү	12,29	22,77	19,28	20,56	22,75
Курулуш ж-а кыймылсыз мүлктөрдү сатып алуу (анын ичинде, ипотекалык)	29,46	22,88	23,42	20,38	17,69
Жеке адамдарга	28,36	29,39	24,27	22,74	23,13
Жана башкаларга	29,14	24,03	21,63	20,37	18,72
6-12 айга	**26,01**	**26,05**	**22,27**	**20,12**	**19,04**
Өнөржайы	24,71	22,45	19,06	16,98	16,07
Айылчарбасы	22,73	28,80	23,86	22,26	24,67
Транспорт жана байланыш	24,57	82,29	18,55	19,72	22,75
Соода	25,23	23,76	22,88	21,69	20,97
Даярдоо жана кайра иштетүү	31,43	32,24	24,15	19,61	18,13
Курулуш ж-а кыймылсыз мүлктөрдү сатып алуу (анын ичинде, ипотекалык)	21,14	19,96	21,12	18,92	20,23
Жеке адамдарга	26,06	28,90	22,91	19,34	21,90
Жана башкаларга	29,73	27,97	24,55	20,37	13,15
1 жылдан ашкан мөөнөткө	**17,45**	**17,18**	**17,33**	**16,57**	**16,73**
Өнөржайы	15,42	15,21	15,92	15,13	15,25
Айылчарбасы	11,80	12,80	14,88	23,92	20,65
Транспорт жана байланыш	15,02	16,81	15,30	18,95	16,17
Соода	14,47	19,20	21,30	16,43	16,68
Даярдоо жана кайра иштетүү	…	30,00	10,61	16,89	18,36
Курулуш ж-а кыймылсыз мүлктөрдү сатып алуу (анын ичинде, ипотекалык)	24,24	17,50	18,33	18,28	16,97
Жеке адамдарга	27,87	21,07	21,29	17,62	19,10
Жана башкаларга	22,09	20,58	16,68	16,92	17,49
Мөөнөтүндө төлөнбөгөн карыздар[2]	**…**	**…**	**18,52**	**22,78**	**48,81**
Өнөржайы	…	…	27,59	29,18	72,64
Айылчарбасы	…	…	29,93	23,09	21,68
Транспорт жана байланыш	…	…	13,40	12,06	29,07
Соода	…	…	11,31	21,18	43,20
Даярдоо жана кайра иштетүү	…	…	23,14	25,76	15,69
Курулуш ж-а кыймылсыз мүлктөрдү сатып алуу (анын ичинде, ипотекалык)	…	…	24,62	17,98	32,96
Жеке адамдарга	…	…	25,83	24,57	36,86
Жана башкаларга	…	…	20,25	16,40	61,35
Орточо салмактанып алынган чен	**23,41**	**22,19**	**20,44**	**18,04**	**18,69**

[1] 2003-жылдан тартып кредиттердин мөөнөттүүлүгү төлөөгө чейинки айкын мөөнөт боюнча көрсөтүлөт.
[2] Мөөнөтүндө төлөнбөгөн кредиттер боюнча чен 2003-жылга чейин келишим боюнча алар берилген мөөнөткө ылайык кредиттер боюнча чендин эсебинде эсепке алынган.
"..." - маалыматтардын жоктугун билдирет.

11-таблица. Банктар аралык кредиттер боюнча пайыздык чендердин жылдык орточо деңгээли

(пайыздар)

	2001	2002	2003	2004	2005
Улуттук валютадагы банктар аралык кредиттер боюнча	**11,63**	**6,26**	**4,61**	**4,84**	**3,25**
1 күнгө чейинки кредиттер	10,32	6,11	4,63	5,08	4,51
2-7 күнгө	12,16	6,49	4,58	4,84	3,05
8-14 күнгө	12,75	6,43	4,21	4,40	2,40
15-30 күнгө	…	…	4,75	3,63	3,54
31-60 күнгө	4,00	…	6,00	…	1,00
61-90 күнгө	…	…	…	6,00	7,00
91-180 күнгө	…	…	4,32	…	12,00
181-360 күнгө	…	…	…	…	…
Четөлкө валютасындагы банктар аралык кредиттер боюнча	**8,53**	**5,92**	**5,95**	**5,80**	**4,32**
1 күнгө чейинки кредиттер	10,00	5,50	…	5,17	…
2-7 күнгө	9,24	4,37	4,08	4,32	3,70
8-14 күнгө	9,06	4,50	4,83	7,79	3,38
15-30 күнгө	7,68	6,57	5,28	5,42	3,59
31-60 күнгө	8,65	6,18	4,25	5,50	2,75
61-90 күнгө	11,18	7,03	9,00	8,50	…
91-180 күнгө	9,54	6,98	8,17	6,40	7,12
181-360 күнгө	…	10,00	8,38	…	6,04

"…" - бүтүмдөрдүн жоктугун билдирет.

12-таблица. Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми

(млн. АКШ долларында)

	2001	2002	2003	2004	2005*
КҮНДӨЛҮК ОПЕРАЦИЯЛАРДЫН ЭСЕБИ	-24,1	-49,4	-80,6	-75,1	-207,7
Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр	-15,1	-80,5	-129,9	-193,4	-489,4
Соода балансы	30,5	-74,0	-133,4	-171,2	-445,1
Экспорт (ФОБ)	480,3	498,1	590,3	733,2	675,7
КМШ	172,2	170,3	202,4	277,6	303,2
Алыскы четөлкөлөр	308,0	327,7	387,9	455,5	372,5
Импорт (ФОБ)	449,8	572,0	723,7	904,4	1120,7
КМШ	250,1	311,7	394,5	554,4	648,2
Алыскы четөлкөлөр	199,7	260,3	329,3	349,9	472,6
Кызмат көрсөтүүлөр балансы	-45,6	-6,5	3,5	-22,2	-44,4
Транспорттук кызмат көрсөтүүлөр	-29,4	-18,5	-9,7	-37,9	-56,1
Кыдыруулар	12,5	25,8	31,2	25,3	15,9
Курулуш жагынан кызмат көрсөтүүлөр	0,0	0,5	0,8	6,2	0,0
Жана башка кызмат көрсөтүүлөр (ТЖ кошпогондо)	-6,2	7,7	6,0	6,4	24,7
Техникалык жардам (ТЖ)	-22,4	-22,1	-24,8	-22,3	-28,9
Кирешелер	-60,0	-57,4	-62,4	-90,2	-80,5
Тике инвестициялар боюнча кирешелер	-25,6	-19,7	-26,7	-57,3	-35,9
Портфелдик инвестициялар боюнча кирешелер	-0,1	0,3	0,3	0,1	0,0
Башка инвестициялар боюнча кирешелер	-24,0	-26,4	-22,7	-28,4	-35,6
Кредиттер боюнча пайыздар (график)	-35,6	-31,9	-27,1	-36,8	-41,1
Башка инвестициялар боюнча ж.б. кирешелер	11,6	5,5	4,5	8,4	5,5
Эмгекке төлөөлөр	-10,3	-11,6	-13,3	-4,6	-9,0
Күндөлүк трансферттер	51,0	88,4	111,7	208,5	362,2
КАПИТАЛ МЕНЕН ОПЕРАЦИЯЛАРДЫН ЖАНА ФИНАНСЫ ОПЕРАЦИЯЛАРЫНЫН ЭСЕБИ	7,4	80,0	-19,6	120,4	118,9
Капитал менен операциялардын эсеби	-32,0	-7,9	-0,9	-19,9	-6,1
Капиталдык трансферттер	-32,0	-7,9	-0,9	-19,9	-6,1
Финансы эсеби	39,4	87,9	-18,7	140,3	125,0
Тике инвестициялар	-1,1	4,7	45,5	131,4	60,1
Портфелдик инвестициялар	1,2	-12,0	6,0	-2,5	-14,5
Финансы деривативдери	17,6	-5,1	-20,0	-20,5	0,5
Башка инвестициялар	21,7	100,4	-50,2	31,8	78,9
Активдер (-көбөйүү)	-4,0	21,5	-78,7	-29,6	-40,5
Коммерциялык банктар	-16,5	-42,3	-50,2	-49,4	-20,1
Жана башка активдер	12,5	63,8	-28,5	19,8	-20,4
Милдеттенмелер (+көбөйүү)	25,7	78,9	28,5	61,4	119,4
Коммерциялык банктар	3,9	32,7	36,6	25,8	68,4
Кредиттер	18,6	35,6	-16,1	43,1	29,4
Мамлекеттик секторго кредиттер	66,9	50,5	33,3	50,7	7,6
Алынганы	110,2	87,8	74,9	95,0	58,5
Амортизациясы (график)	-43,4	-37,3	-41,6	-44,3	-50,9
Жеке секторго кредиттер	-48,2	-14,9	-49,4	-7,6	21,8
Алынганы	7,9	3,6	13,0	15,0	30,0
Амортизация	-56,2	-18,5	-62,4	-22,7	-8,2
Жана башка милдеттенмелер	3,2	10,6	7,9	-7,4	21,6
Каталар жана калтырып кетүүлөр	20,0	-1,5	108,3	71,0	137,6
ЖАЛПЫ БАЛАНС	3,3	29,1	8,1	116,3	48,9
Каржылоо	-3,3	-29,1	-8,1	-116,3	-48,9
Улуттук банктын камдары	-16,3	-43,8	-50,8	-160,6	-80,5
ЭВФтин кредиттери	-2,1	-6,0	-0,9	-1,1	-12,5
Өзгөчө каржылоо	15,1	20,7	43,6	45,4	44,2
Каржылоонун башка түрлөрү	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

* алдынала алынган маалыматтар.

13-таблица. Кыргыз Республикасынын тышкы карызы жөнүндө маалыматтар (бир мезгилдин акырына карата абал боюнча)

(млн. АКШ долларында)

	2001	2002	2003	2004	2005 [1]
Жалпы тышкы карыз (I+II)	1721,7	1839,3	1978,3	2103,5	1974,0
I. Мамлекеттик жана мамлекет тарабынан гарантияланган карыз	1440,4	1586,2	1776,8	1955,1	1860,2
Расмий кредиторлор					
Көп тараптуу [2]	946,4	1074,7	1216,2	1350,1	1285,3
ЭВФ	179,3	185,2	201,9	206,9	177,9
Дүйнөлүк банк	388,4	457,0	525,2	579,0	562,8
Реконструкциялоонун жана Өнүгүүнүн Европа банкы	62,3	53,7	44,1	36,5	27,7
Азия өнүгүү банкы	291,9	342,5	399,9	479,4	466,8
Реконструкциялоо жана Өнүгүүнүн Ислам банкы	11,6	18,6	24,3	25,0	28,8
Айылчарбасын өнүктүрүүнүн Эларалык Фонду	4,5	5,7	7,0	9,2	9,0
ОПЭК фонду	3,5	6,7	7,3	7,0	6,3
Өнүгүүнүн Түндүк фонду	4,7	5,3	6,4	6,9	6,0
Эки тараптуу	466,5	506,5	555,3	599,7	574,8
КМШ өлкөлөрү	177,8	182,4	180,2	193,1	197,1
Россия	166,4	171,1	168,6	181,8	186,0
Өзбекстан	11,3	11,3	11,6	11,3	11,1
башка өлкөлөр (КМШдан тышкары)	288,7	324,0	375,1	406,6	377,7
Түркия	43,6	44,5	45,8	46,3	46,3
Япония	176,6	197,0	229,8	246,2	225,2
Германия	20,0	26,5	37,1	45,8	40,8
Пакистан	8,4	8,4	8,4	9,2	10,0
Кытай	6,0	10,3	13,3	13,5	13,6
Франция	3,5	4,1	5,0	5,7	5,5
Кувейт фонду	9,8	13,0	15,5	15,5	15,7
Индия	0,9	0,9	1,0	2,0	1,0
Түштүк Корея	12,2	13,5	14,1	16,5	16,7
Дания	7,7	5,8	5,0	5,9	3,0
Мамлекет тарабынан гарантияланган карыз	27,5	5,0	5,3	5,3	0,0
II. Гарантияланбаган жеке карыз	281,3	253,1	201,5	148,4	113,8

КРнын Экономика жана каржылоо министрлигинин маалыматтары боюнча.

[1] алдынала алынган маалыматтар.

[2] эларалык финансы институттарын кошо алганда, көп тараптуу негизде иш алып барган кредиторлор.

14-таблица. Экспорттун түзүмү [1]

(млн. АКШ долларында)

	2001	2002	2003	2004	2005*
Бардыгы болуп	**476,2**	**485,5**	**581,7**	**718,8**	**672,0**
Тамакаш азыктары жана тирүү малдар	19,3	31,2	37,5	62,3	56,6
Суусундуктар жана тамеки	28,2	21,0	13,6	16,2	18,6
Отундан тышкары, азык-түлүк эмес сырьелор	46,2	82,5	67,9	77,6	75,8
Минерал отуну, майлоочу майлар жана у.э. материалдар	54,5	58,2	67,3	81,2	78,8
Мал майлары жана өсүмдүк майлары, мом	0,0	0,2	0,1	0,1	0,1
Хим. заттар, башка катег. кирбеген ушундай эле прод-р	18,2	25,5	9,8	22,0	14,6
Өнөржайынын материалдын түрү б-ча классиф. тов-ры	19,5	36,1	57,1	78,1	85,9
Машиналар жана транспорттук жабдуулар	55,6	48,8	43,4	51,4	51,2
Ар кандай даяр буюмдар	10,2	19,3	25,3	42,6	59,7
Эларалык стандарттык товардык классификациянын башка катег. кирбеген тов-р жана операциялар	224,6	162,8	259,7	287,4	230,7

[1] Эларалык стандарттык товардык классификациянын бөлүктөрү боюнча ("алып сатарлардын" экспортун эсепке албаганда).

* КРнын УСКнын маалыматтары боюнча.

15-таблица. Импорттун түзүмү [1]

(млн. АКШ долларында)

	2001	2002	2003	2004	2005*
Бардыгы болуп	**467,2**	**586,7**	**716,9**	**941,0**	**1107,8**
Тамакаш азыктары жана тирүү малдар	35,8	53,2	56,3	81,2	114,9
Суусундуктар жана тамеки	18,7	19,2	26,1	34,4	41,8
Отундан тышкары, азык-түлүк эмес сырьелор	16,8	23,8	26,8	30,5	36,3
Минерал отуну, майлоочу майлар жана у.э материалдар	121,0	152,0	180,5	256,3	320,0
Мал майлары жана өсүмдүк майлары, мом	3,1	3,8	9,2	11,3	9,2
Хим. заттар, башка катег. кирбеген ушундай эле прод-р	75,5	87,0	104,8	137,4	157,4
Өнөржайынын материалдын түрү б-ча классиф. тов-ры	70,7	76,4	111,8	150,7	161,8
Машиналар жана транспорттук жабдуулар	89,3	122,6	142,5	180,1	199,6
Ар кандай даяр буюмдар	36,3	48,7	58,9	59,1	65,5
Эларалык стандарттык товардык классификациянын башка катег. кирбеген тов-р жана операциялар	0,0	0,0	0,0	0,0	1,3

[1] Эларалык стандарттык товардык классификациянын бөлүктөрү боюнча ("алып сатарлардын" импортун эсепке албаганда СИФ баасында).

* КРнын УСКнын жана Улуттук банктын маалыматтары боюнча.

16-таблица. Коммерциялык банктардын жана Эсептешүү-Сактык компаниясынын уставдык (акционердик) капиталы тууралуу маалыматтар

(миң. сом менен)

Банктардын аталыштары	2002-жылдын үчтүн айынын бири			2003-жылдын үчтүн айынын бири			2004-жылдын үчтүн айынын бири			2005-жылдын үчтүн айынын бири			2006-жылдын үчтүн айынын бири		
	а	*б*	*в*	*а*	*б*	*в*	*а*	*б*	*в*	*а*	*б*	*в*	*а*	*б*	*в*
Бардыгы болуп	**1757686,4**	**1562111,4**	**670877,1**	**2011214,9**	**1802536,7**	**756902,1**	**2416430,0**	**1950289,0**	**905954,6**	**2470844,0**	**2425138,0**	**1391656,2**	**3050756,0**	**2959605,0**	**1963408,2**
«Азияуниверсалбанк» ААКсы	100000,0	100000,0	68430,7	200000,0	200000,0	100743,8	300000,0	200000,0	136120,0	300000,0	300000,0	236217,0	300000,0	300000,0	236217,0
РК АТАК «Аманбанк»	55000,0	55000,0	18872,0	55000,0	55000,0	18872,0	55000,0	55000,0	18755,0	63000,0	55000,0	13156,0	63000,0	63000,0	17823,0
«Ак банк» ААКсы [1]	-	-	-	-	-	-	200000,0	60000,0	28950,0	200000,0	200000,0	87500,0	-	-	-
«Азия Банк» ААКсы	63000,0	63000,0	63000,0	63000,0	63000,0	63000,0	63000,0	63000,0	63000,0	63000,0	63000,0	63000,0	63000,0	63000,0	63000,0
АТАК «Бакай Банк»	30000,0	30000,0	…	38000,0	38000,0	…	47000,0	47000,0	…	60000,0	60000,0	…	80000,0	80000,0	0,0
ЖАК «Демир Кыргыз Интернешнл Банк»	54052,8	54052,8	54052,8	54052,0	54052,8	54052,8	100000,0	100000,0	100000,0	132540,0	132540,0	132540,0	132540,0	132540,0	132540,0
«Дос-Кредобанк» ААКсы	50000,0	50000,0	…	50000,0	50000,0	…	100000,0	70720,0	…	100000,0	77294,0	…	100000,0	77825,0	…
ИАКБ «Ысык-Көл»	50000,0	25000,0	…	35000,0	25250,0	250,0	35000,0	35000,0	4802,0	50000,0	35000,0	4802,0	60000,0	35000,0	4855,0
ЖАК «ИНЭКСИМБАНК»	100000,0	100000,0	34519,0	230000,0	100000,0	34519,0	230000,0	100000,0	76930,0	230000,0	230000,0	163300,0	480000,0	480000,0	340800,0
«Халык Банк Кыргызстан» ААКсы	170000,0	170000,0	…	170000,0	170000,0	…	170000,0	170000,0	…	170000,0	170000,0	170000,0	211000,0	211000,0	211000,0
ЖТАК "Кыргыз инвестициялык-кредит банкы"	334030,0	334030,0	300627,0	322664,3	322664,3	290397,9	309331,0	309331,4	278398,0	291372,0	291372,0	262234,8	289108,0	289108,0	260197,2
«Казкоммерцбанк Кыргызстан» ААКсы	50000,0	25625,0	…	100000,0	100000,0	72352,0	100000,0	100000,0	73972,0	100000,0	100000,0	73972,0	100000,0	100000,0	93581,0
АКБ «Кыргызкредит»	35000,0	35000,0	…	35000,0	35000,0	…	35000,0	35000,0	…	40000,0	40000,0	35480,0	100000,0	100000,0	80795,0
«Кыргызөнөржайкурулушбанк» ААКсы	100000,0	100000,0	…	100000,0	100000,0	…	100000,0	100000,0	…	100000,0	100000,0	…	100000,0	100000,0	…
АКБ "Кыргызстан"	127079,0	72079,0	…	127079,0	120912,0	…	127079,0	120912,0	…	120912,0	120912,0	…	138912,0	120912,0	…
Пакистан Улуттук банкынын Бишкектеги филиалы	114524,6	114524,6	114524,6	105419,6	105419,6	105419,6	105420,0	105419,6	105420,0	105420,0	105420,0	105420,0	105420,0	105420,0	105420,0
«Эсептешүү-Сактык компаниясы» ААКсы	100000,0	100000,0	…	100000,0	100000,0	…	100000,0	100000,0	…	100000,0	100000,0	…	103800,0	103800,0	…
ЖАК АКБ "Толубай"	25000,0	25000,0	500,0	26000,0	26000,0	520,0	31000,0	31000,0	589,0	36000,0	36000,0	589,0	48000,0	48000,0	901,0
«ФинансКредитБанк КАБ» ААКсы[2]	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	300000,0	300000,0	300000,0
"Экобанк" ААКсы	100000,0	50000,0	7551,0	100000,0	66038,0	9975,0	100000,0	76706,0	12219,0	100000,0	100000,0	6087,0	125976,0	100000,0	5400,0
«Энергобанк» ААКсы	100000,0	58800,0	8800,0	100000,0	71200,0	6800,0	108600,0	71200,0	6799,6	108600,0	108600,0	37358,4	150000,0	150000,0	110879,0

Эскертүүлөр: а – жарыяланган уставдык капитал, б – төлөнгөн уставдык капитал, в – анын ичинде четөлкө инвесторлорунун үлүшү.

[1] 2004-жылдын аяк оона айынын биринен тартып консервация режими киргизилген, банктык операцияларды жүргүзүү укугуна лицензиясы кайтарылып алынган. 2005-жылдын бугу айынын он тогузунан тартып лицензиясы кайтарылып берилип, 2005-жылдын аяк оона айынын жыйырма жетисинен тартып лицензиясы кайтара алынган.

[2] 2005-жылдын бештин айынын отузунан тартып банк операцияларын жүргүзүү укугуна лицензия берилген. Банк, операциялык ишин 2006-жылдын үчтүн айынан тартып жүргүзө баштаган.

"..."- четөлкө капиталынын үлүшү жок.

"-" - маалыматтардын жоктугун билдирет.

17-таблица. Коммерциялык банктардын жана Эсептешүү-Сактык компаниясынын 2006-жылдын үчтүн айынын бирине карата башкы мекемелери жана филиалдары тууралуу маалыматтар

Банк	Башкы мекеменин жайгашкан жери	Филиалдар								
		Бардыгы болуп филиалдар	Бишкек	Чүй обл.	Ысыккөл обл.	Нарын обл.	Талас обл.	Жалал-абат обл.	Ош обл.	Баткен обл.
Бардыгы болуп филиалдар		**168**	**30**	**27**	**23**	**13**	**8**	**30**	**27**	**10**
Резидент банктардын филиалдары										
«Азияуниверсалбанк» АККсы	Бишкек ш.	2	1	-	1	-	-	-	-	-
РК АТАК «Аманбанк»	Бишкек ш.	6	1	1	2	-	-	1	1	-
«Азия Банк» ААКсы	Бишкек ш.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
АТАК «Бакай Банк»	Бишкек ш.	5	-	2	1	-	-	1	1	-
ЖАК «Демир Кыргыз Интернешнл Банк»	Бишкек ш.	2	1	-	-	-	-	-	1	-
«Дос-Кредобанк» ААКсы	Бишкек ш.	7	1	1	1	2	-	1	1	-
ИАКБ «Ыссык-Көл»	Бишкек ш.	6	2	-	2	-	-	1	1	-
ЖАК «ИНЭКСИМБАНК»	Бишкек ш.	5	2	1	-	-	-	1	1	-
«Халык Банк Кыргызстан» ААКсы	Бишкек ш.	5	2	1	-	-	-	1	1	-
ЖТАК "Кыргыз инвес-тициялык-кредит банкы"	Бишкек ш.	1	1	-	-	-	-	-	-	-
«Казкоммерцбанк Кыргызстан» ААКсы	Бишкек ш.	3	1	-	-	-	-	1	1	-
АКБ «Кыргызкредит»	Бишкек ш.	-	1	-	-	-	-	-	-	-
«Кыргызэнөржайкурулуш-банк» ААКсы	Бишкек ш.	29	2	5	4	3	2	6	4	3
АКБ "Кыргызстан"	Бишкек ш.	28	5	4	3	3	1	5	5	2
«Эсептешүү-Сактык компаниясы» ААКсы	Бишкек ш.	51	3	9	7	5	4	10	8	5
ЖАК АКБ "Толубай"	Бишкек ш.	1	1	-	-	-	-	-	-	-
"Экобанк" ААКсы	Бишкек ш.	7	3	2	-	-	-	1	1	-
«Энергобанк» ААКсы	Бишкек ш.	7	1	1	2	-	1	1	1	-
«Ак банк» ААКсы[1]	Бишкек ш.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
«ФинансКредитБанк КАБ» ААКсы[2]	Бишкек ш.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Резидент эмес банктардын филиалдары										
Кызматташуу жана Өнүгүүнүн Борбордук Азия банкынын Бишкектеги филиалы (ЦАБСиР)[3]	Алматы ш.	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Пакистан Улуттук банкынын Бишкектеги филиалы	Карачи ш.	1	1	-	-	-	-	-	-	-

[1] 2004-жылдын аяк оона айынын биринен тартып консервация режими киргизилген.

[2] 2005-жылдын бештин айынын отузунан тартып банктык операцияларды жүргүзүү укугуна лицензия берилген. Банк өз ишин 2006-жылдын үчтүн айынан тартып жүргүзө баштаган.

[3] 2002-жылдын теке айынын отуз биринен тартып убактылуу администрация режими киргизилген. 2002-жылдын теке айынын он бешинен тартып, Алматы шаарындагы ЦАБСИРдин банктык операцияларды жүргүзүүгө лицензия кайтарылып алынган.

"-" - белгиси филиалынын жоктугун билдирет.

18-таблица. Коммерциялык банктардын кассалык жүгүртүүлөрүнүн түзүмү жана 2005-жылдагы акча кайтарымдуулугу

(млн. сом)

	Келип түшүүлөр				Берүүлөр					Берүүлөрдөн (келип түшүүлөрдөн) түшүүлөрдүн (берүүлөрдүн) артып турушу (+/-)(9-4)	Кайтарым-дуулук, пайыз-дарда (4/9)
	салыктар-дан, пош-линалар-дан жана жыйым-дардан	четөлкө валютасын сатуудан	жана башкалар	жыйын-тыгында	эмгек акыны төлөө үчүн Казына-лыкка	пенсия жана жөлөк-пулду төлөөгө	четөлкө валютасын сатып алууга	жана башка чыгаша-ларга	жыйын-тыгында		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Бардыгы болуп республика боюнча	**6 364**	**5 034**	**55 577**	**66 975**	**8 046**	**5 774**	**5 470**	**50 327**	**69 617**	**2642**	**96,2**
Бишкек ш.	3 572	3 726	36 588	43 886	2 795	1 009	2 876	34 020	40 700	-3186	107,8
Баткен областы	81	4	543	628	523	464	158	755	1 900	1272	33,1
Жалалабат областы	484	236	3 945	4 665	1 101	913	1 052	4 144	7 210	2545	64,7
Ысыккөл областы	213	62	2 003	2 278	591	559	156	1 912	3 218	940	70,8
Нарын областы	166	7	432	605	499	530	8	564	1 601	996	37,8
Ош шаары	793	880	7 613	9 286	730	266	999	5 007	7 002	-2284	132,6
Ош областы	251	1	838	1 090	690	1 007	98	1 051	2 846	1756	38,3
Талас областы	88	-	547	635	296	253	14	885	1 448	813	43,9
Чүй областы	716	118	3 068	3 902	821	773	109	1 989	3 692	-210	105,7

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын маалыматтары боюнча.

19-таблица: Төлөм системасындагы төлөмдөрдүн көлөмү жана саны

19.1. Гросстук системада төлөмдөр түзүмү *

	2001-жыл		2002-жыл		2003-жыл		2004-жыл		2005-жыл	
	Көлөмү (млн. сом)	Саны	Көлөмү (млн. сом)	Саны	Көлөмү (млн. сом)	Саны	Көлөмү (млн. сом)	Саны	Көлөмү (млн. сом)	Саны
1 миң сомго чейинки төлөмдөр	0	1 623	0	2 250	1	3 762	1	3 136	1	2 447
1 минден 100 миңге чейинки	147	5 250	209	8 823	312	13 828	371	14 175	433	16 418
100 миңден 1 млн.го чейинки	2 717	6 427	3 309	9 492	3 806	11 610	4 231	11 887	4 347	12 868
1 млн.дон 10 млн.го чейинки	26 009	8 275	29 231	10 564	31 528	10 682	32 744	9 535	35 172	10 009
10 млн.дон 100 млн.го чейинки	19 702	973	21 039	1 313	32 206	1 778	50 147	2 327	51 853	2 370
100 млн.дон ашкан төлөмдөр	2 942	14	936	5	822	7	5 901	47	7 144	31
Бардыгы болуп	51 517	22 562	54 724	32 447	68 676	41 667	93 394	41 107	98 951	44 143

* Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын маалыматтары боюнча.

"-" - белгиси маалыматтардын жоктугун билдирет.

19.2. Клирингдик төлөмдөрдүн областтар боюнча көлөмү жана саны *

	2001-жыл		2002-жыл		2003-жыл		2004-жыл		2005-жыл	
	Көлөмү (млн. сом)	Төлөмдөр-дүн саны	Көлөмү (млн. сом)	Төлөмдөр-дүн саны	Көлөмү (млн. сом)	Төлөмдөр-дүн саны	Көлөмү (млн. сом)	Төлөмдөр-дүн саны	Көлөмү (млн. сом)	Төлөмдөр-дүн саны
Бишкек шаары ж-а Чүй обл.	17 925	287 520	18 188	308 887	24 282	533 209	33 759	821 788	38 659	744 346
Ысыккөл областы	273	15 964	218	13 269	357	18 603	733	29 549	977	35 296
Талас областы	129	6 132	129	6 850	183	19 226	303	41 293	432	44 576
Нарын областы	185	9 770	231	10 508	296	13 591	497	16 546	595	19 811
Жалалабат областы	444	15 023	559	16 163	945	34 190	1 500	51 680	1 912	53 307
Ош обл. ж-а Ош шаары	1 454	29 716	1 851	33 225	2 048	72 076	2 842	88 835	3 951	73 072
Баткен областы	0	0	0	0	0	0	0	0	148	7 548
Бардыгы болуп	**20 409**	**364 125**	**21 176**	**388 902**	**28 110**	**690 895**	**39 634**	**1 049 691**	**46 675**	**977 956**

* Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын маалыматтары боюнча.

19.3. Соода түйүндөрүндө пластикалык карттар менен жүргүзүлгөн операциялар тууралуу маалыматтар *

Карттардын түрлөрү	2001-жыл		2002-жыл		2003-жыл		2004-жыл		2005-жыл	
	Саны	Көлөмү (миң сом)	Саны	Көлөмү (миң сом)	Саны	Көлөмү (миң сом)	Саны	Көлөмү (миң сом)	Саны	Көлөмү (миң сом)
Visa	4 722	49 619	6 682	71 566	8 004	90 711	16 956	102 437	21 062	106 917
Europay/Master Card	1 917	18 084	2 452	24 444	3 789	39 692	7 827	44 671	8 920	46 923
Алай-Кард	39 988	10 080	43 339	9 162	41 159	8 017	38 857	8 178	34 348	8 366
Демир 24		-	-	-	-	-	2 510	833	5 327	1 781
Union Card	-	-	6	3	-	-	-	-	-	-

* коммерциялык банктардын маалыматтары боюнча.

"-" - белгиси маалыматтардын жоктугун билдирет.

1-график. Реалдуу ички дүң продукциясынын өсүш арымы (1995 = 100%)

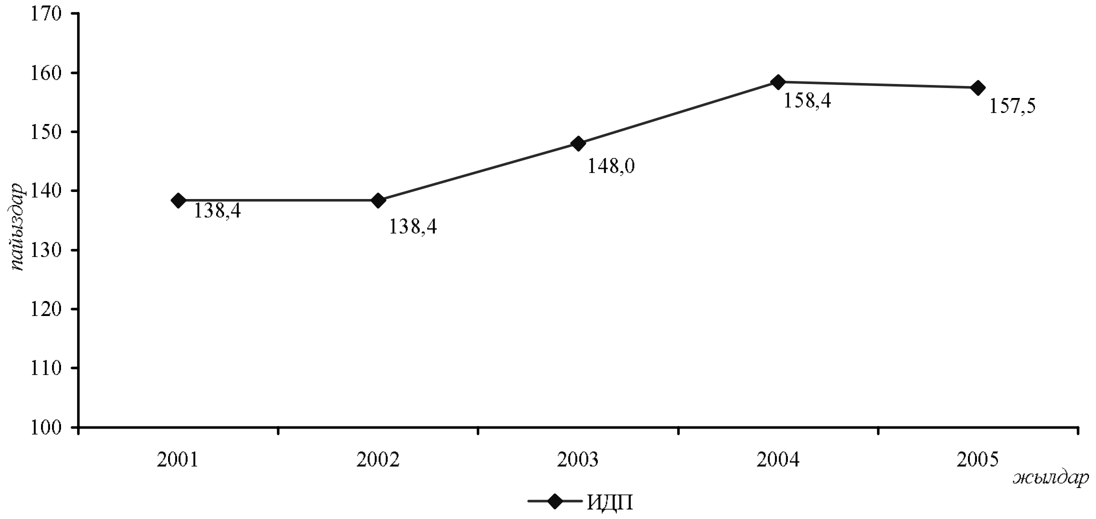

КР УСК маалыматтары боюнча.

2-график. Керектөө бааларынын, өндүрүүчүлөрдүн бааларынын жана эмгек акынын өсүш арымдары

КР УСК маалыматтары боюнча.

3-график. Акча топтому

3.1: M2X акча массасынын түзүмү

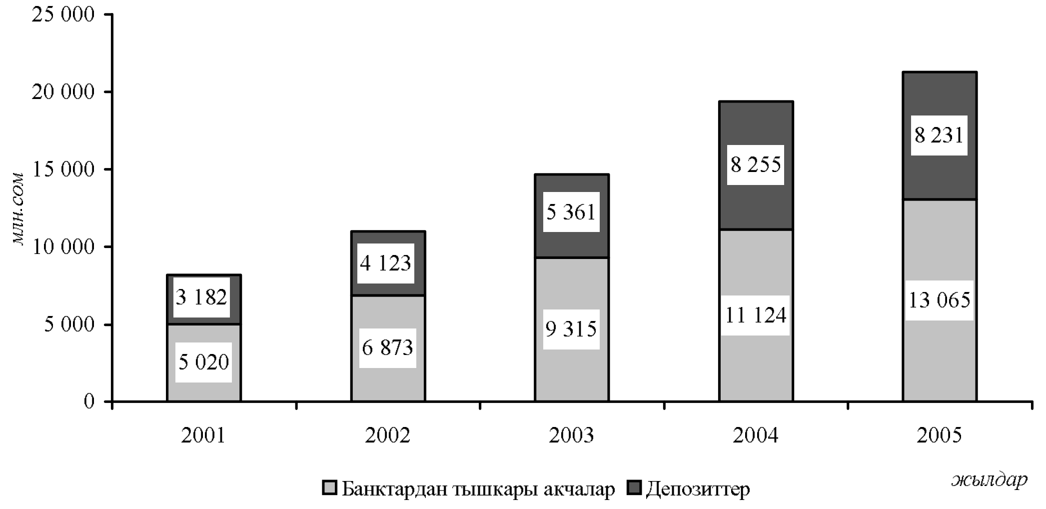

3.2: Акча массасынын өсүш арымы жана инфляция

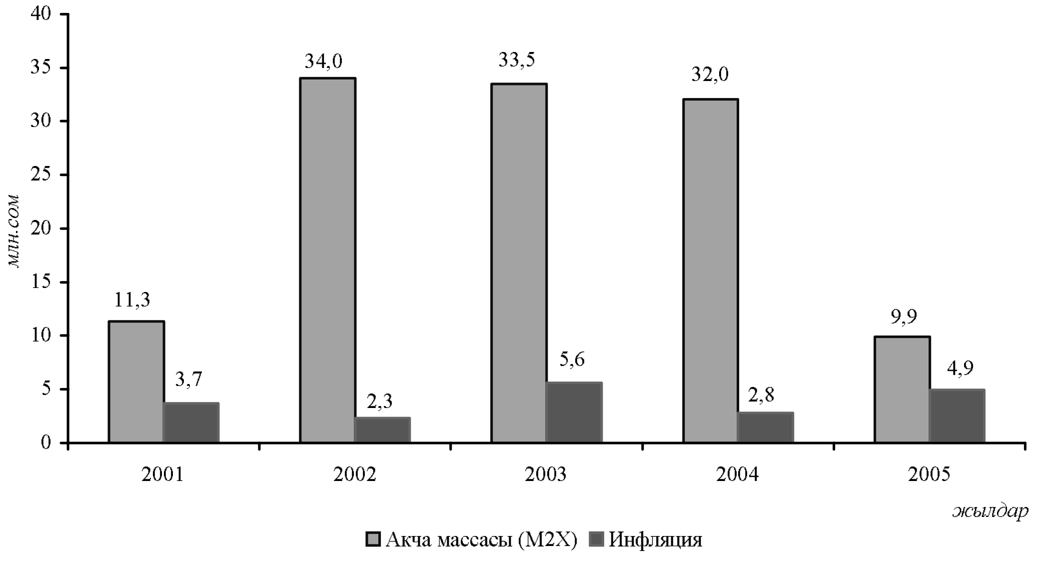

КР-нын УСКнын, Улуттук банктын, комбанктардын маалыматтары боюнча.

4 -график: Депозиттер

4.1. Иштеп жаткан комбанктардын депозиттеринин калдыгы (бир мезгилдин акырына карата)

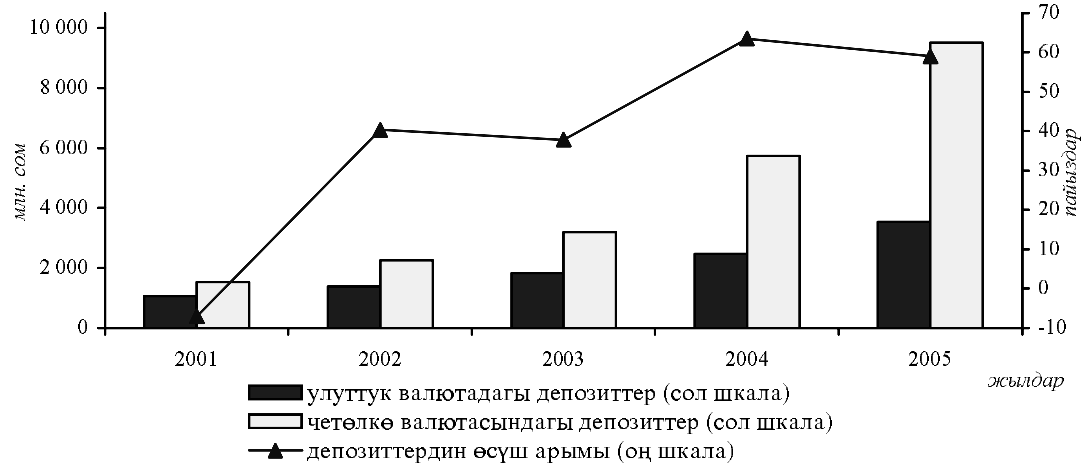

4.2. Иштеп жаткан комбанктардын депозиттик базасынын аманатчылар боюнча түзүмү (бир мезгилдин акырына карата)

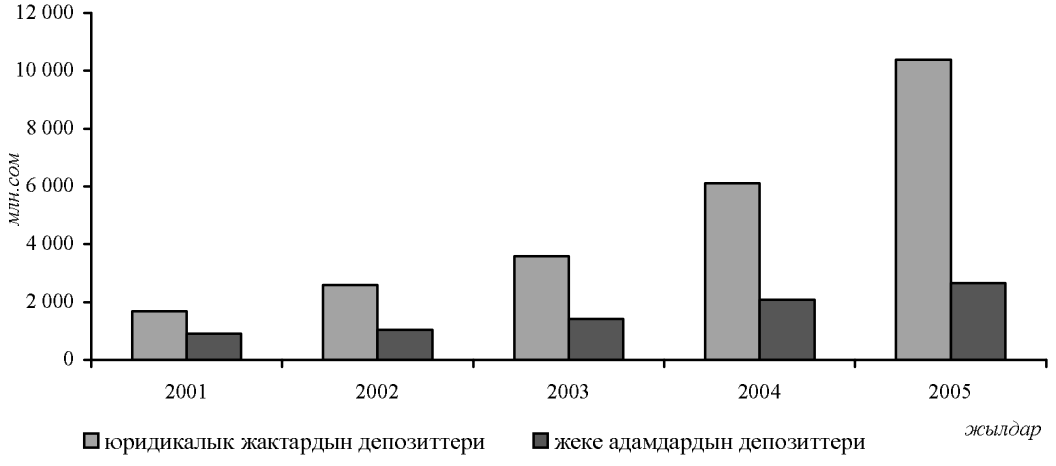

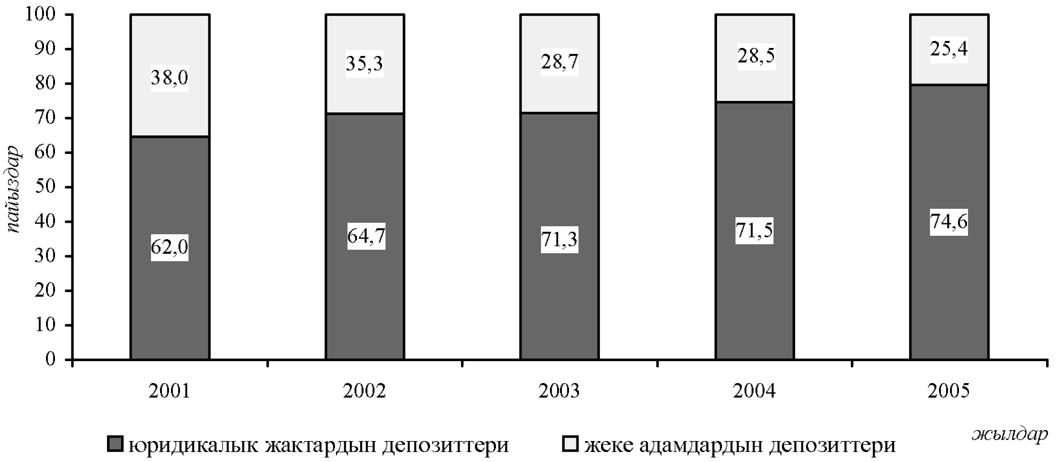

Комбанктардын ай сайын берилүүчү регулятивдик отчетторунун маалыматтары боюнча

5-график. Пайыздык чендер

5.1. Комбанктар тарабынан берилген кредиттер боюнча пайыздык чендер

Комбанктардын ай сайын берилүүчү регулятивдик отчетторунун маалыматтары боюнча.

5.2. Депозиттер боюнча пайыздык чен жана МКВ кирешелүүлүгү

Улуттук банктын жана комбанктардын ай сайын берилүүчү регулятивдик отчетторунун маалыматтары боюнча.

5.3. Номиналдык жана реалдуу эсептик чендердин динамикасы

Улуттук банктын маалыматтары боюнча.

Эскертүү: реалдуу пайыздык ченди эсептөө үчүн төмөнкү формула колдонулган:

$r = (i - p)/(p+100)*100$), мында i - номиналдык пайыздык чен,

r - реалдуу пайыздык чен, p - инфляциянын жылдык арымы

6-график. КМШ өлкөлөрүнүн жана алыскы четөлкөлөрдүн тышкы соодадагы үлүшү

6.1. Экспорттун жана импорттун көлөмү

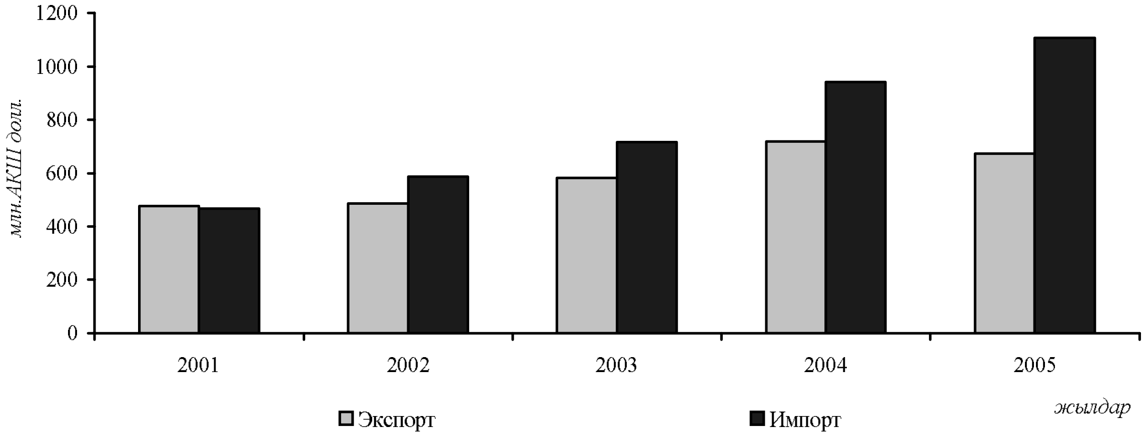

КР УСКнын маалыматтары боюнча.

6.2. КМШ өлкөлөрүнүн жана алыскы четөлкөлөрдүн экспорттогу үлүшү

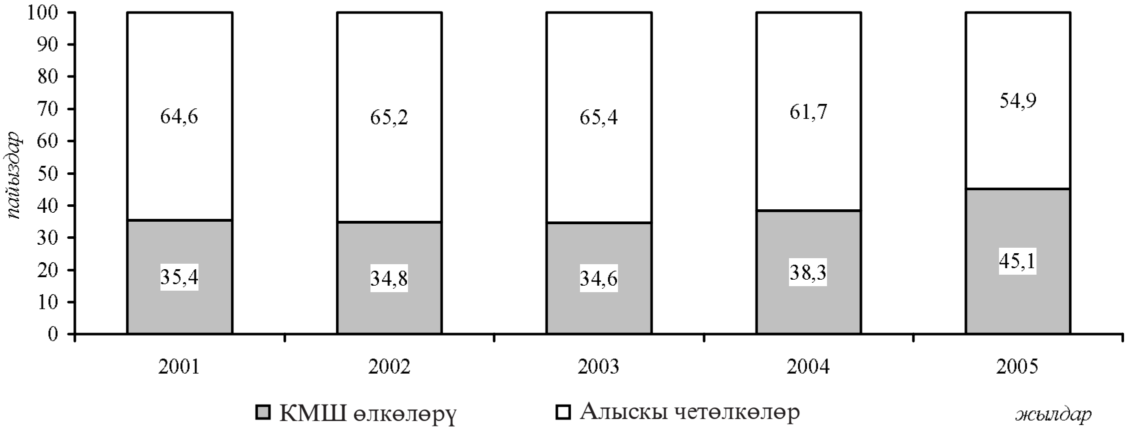

КР УСКнын маалыматтары боюнча ФОБ баасында.

6.3. КМШ өлкөлөрүнүн жана алыскы четөлкөлөрдүн импорттогу үлүшү

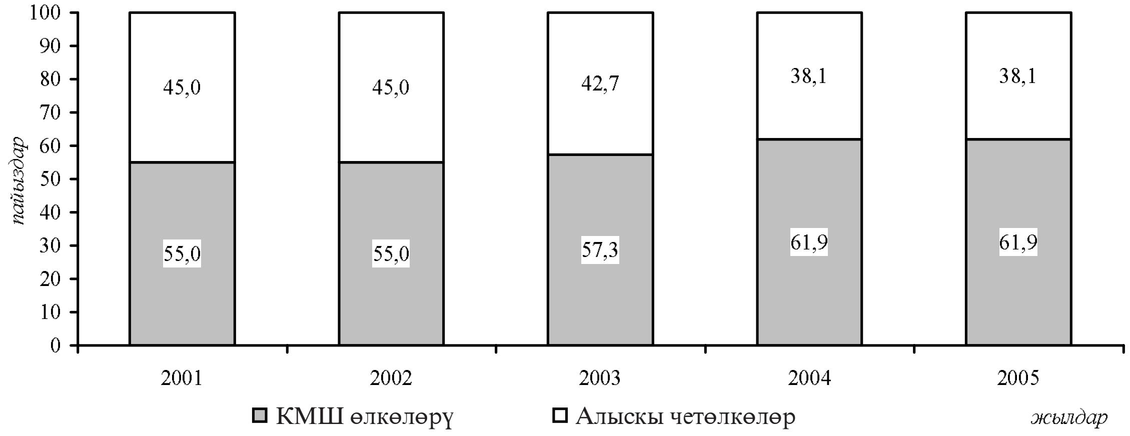

КР УСКнын маалыматтары боюнча СИФ баасында.

7-график. Тышкы сооданын географиялык түзүмү

7.1. Негизги өнөктөш өлкөлөргө экспорттун көлөмү

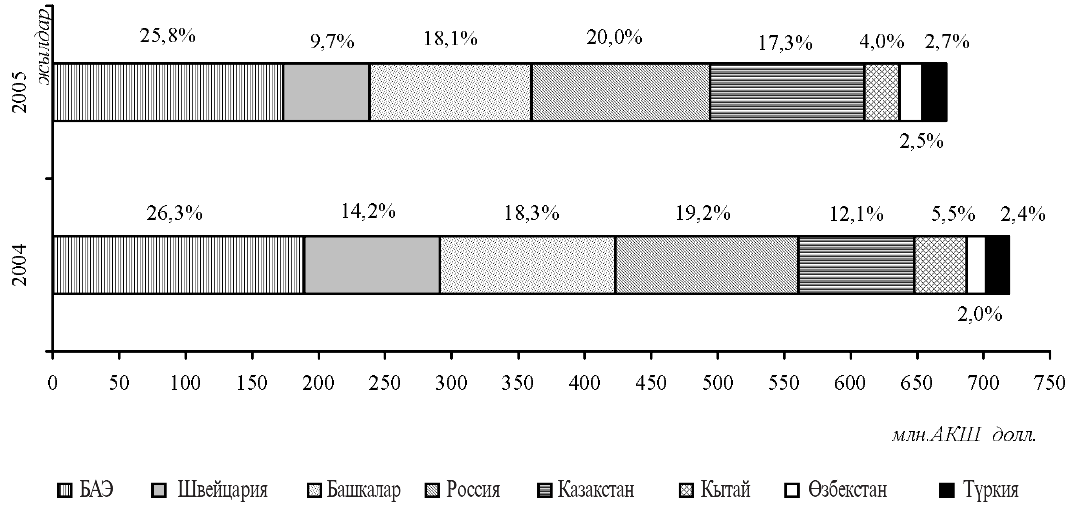

КР УСКнын маалыматтары боюнча ФОБ баасында.

7.2. Негизги өнөктөш өлкөлөрдөн импорттун көлөмү

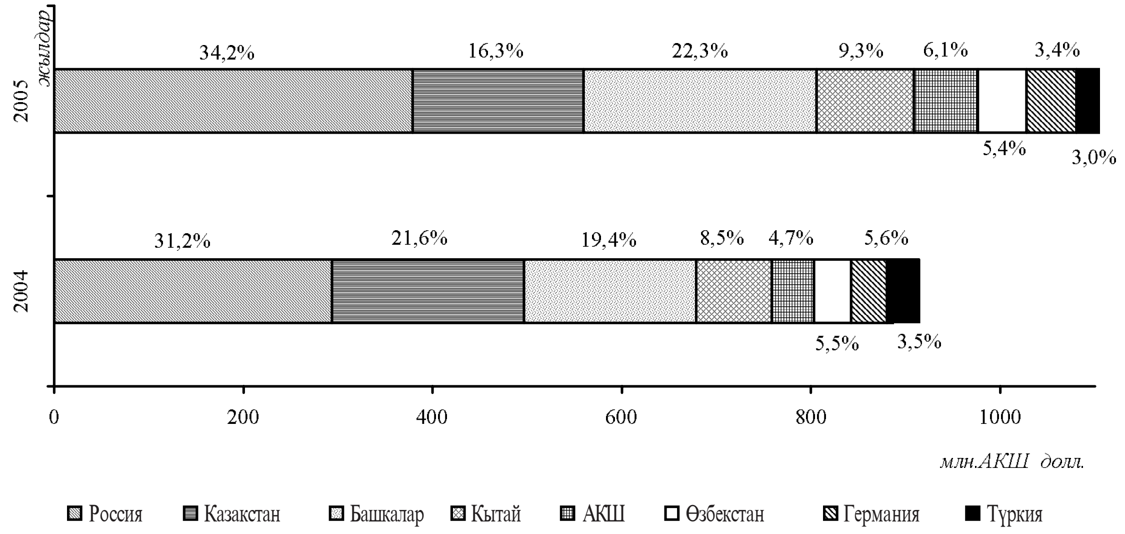

КР УСКнын маалыматтары боюнча СИФ баасында.

8-график. Номиналдык жана реалдуу эффективдүү алмашуу курстарынын индекстери

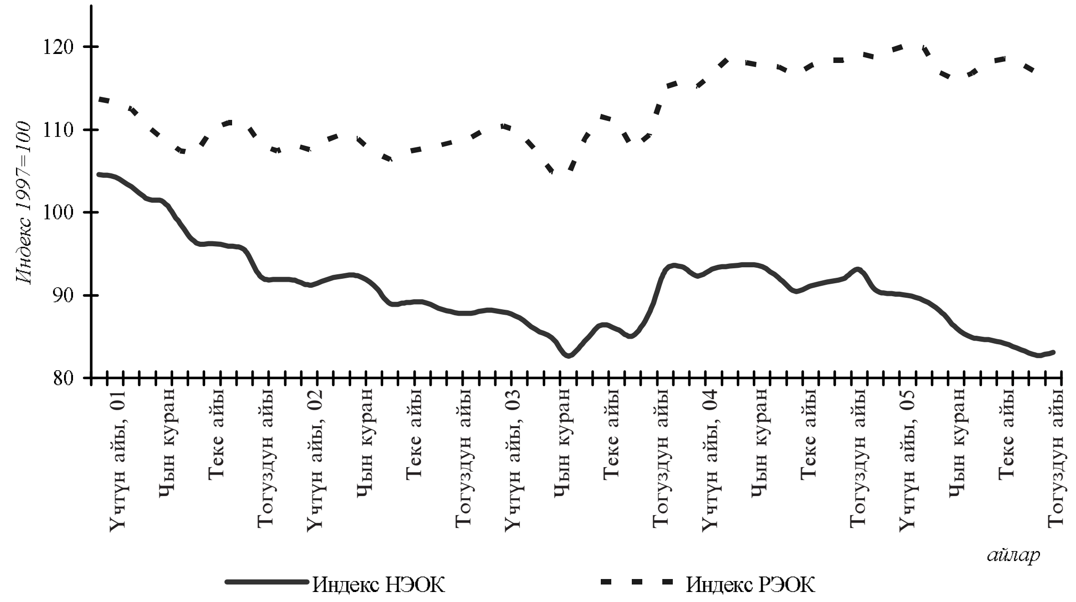

Улуттук банктын маалыматтары боюнча.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын
2005-жыл үчүн жылдык отчетуна карата
3-тиркеме

Дүйнөлүк экономика (кыскача баяндама)[1]

2005-жыл дүйнөлүк экономиканын жайбаракат өсүшү менен мүнөздөлгөн, мында энергия алып жүрүүчүлөргө дүйнөлүк баанын жогорулашы, геосаясый жактан туруксуздуктун сакталып турушу, ошондой эле табият кырсыгы экономикалык өсүштүн арымына жана финансы рыногуна олуттуу таасирин тийгизген.

2005-жыл ичинде АКШнын Федералдык резерв системасы федералдык каржылоонун ченин жылдык 2,25 пайыздан 4,25 пайызга чейин этап-этабы менен жогорулаткан, натыйжада АКШ долларынын позициясынын чыңдалуусу белгиленген АКШ менен Евроаймактын ортосундагы пайыздык чендердеги айырма, АКШнын күндөлүк эсебинин жана бюджетинин тартыштыгы боюнча кооптонуунун орун алып турушуна карабастан, инвесторлор тарабынан долларлык активдерге карата суроо-талаптардын түптөлүшүнө алып келген. Мында АКШнын инфляциясы 3,1 пайызга чейин өскөн, ал эми ИДПнын өсүшү 3,5 пайызды түзгөн.

Европа борбордук банкы кайра каржылоо ченин дээрлик бүтүндөй отчеттук жыл аралыгында 2,0 пайыз деңгээлинде сактап туруу менен аны 2005-жылдын бештин айында 0,25 пайыздык пунктка жогорулаткан. Европааймагынын инфляция деңгээли 2,1 пайызды түзгөн, ал эми ИДПнын өсүшү – 1,2 пайызды түзгөн. Евро АКШ долларына карата өзүнүн позициясын 12,7 пайызга чейин басаңдаткан жана 2005-жылдын бештин айынын отуз биринде бир евро 1,1837 АКШ долларын түзгөн. Евронун курсуна Евроаймагына кирген өлкөлөрүндөгү саясый окуялар таасир эткен.

2005-жылы дүйнөлүк негизги валюталардын көпчүлүгүнүн АКШ долларына карата позицияларынын басаңдагандыгы белгиленген. Отчеттук жылдын акырына карата бир фунт стерлинг 1,7225 АКШ долларына барабар болгон, бул бир жыл мурун аныкталган котировканын деңгээлинен 10,2 пайызга аз дегендикти билдирет. Фунт стерлингдин курсунун төмөндөөсү Англия Банкынын пайыздык ченинин жылдык 4,75 пайыздан 4,5 пайызга чейин төмөндөөсүнүн чегинде жүргөн. Мында жылдын жыйынтыгы боюнча Улубританиянын ИДПсынын өсүшү 1,9 пайызды, ал эми инфляция деңгээли 2,0 пайызды түзгөн.

Япония йенинин АКШ долларына карата курсу 2005-жылдын ичинде 2004-жылдын акырындагы бир доллар үчүн 102,5 йен деңгээлине салыштырганда 1 АКШ доллары үчүн 117,7 йенге чейин, 14,9 пайызга басаңдаган. Япония мамлекетинин ИДПсынын өсүшү 2,0 пайызды түзүп, дефляциясынын деңгээли 0,4 пайызга чейин көбөйгөн.

2005-жылы Швейцария Улуттук банкы кайра каржылоо ченин жылдык 0,25-1,25 пайыздан 0,50-1,50 пайызга чейин көбөйткөн. Швейцария франкы АКШ долларына карата 1 АКШ доллары үчүн 1,3148 швейцария франкы деңгээлине чейин, 15,5 пайызга басаңдаган.

[1] «Reuters» маалымат кызматынын, ЭВФтин жана борбордук банктардын расмий сайттарынын маалыматтары боюнча.

2005-жылы Канада доллары АКШ долларына карата өзүнүн позициясын 3,6 пайызга чейин бекемдөө менен 2005-жылдын бештин айынын отуз бириндеги абалга карата 1 АКШ доллары үчүн 1,1601 канада доллары деңгээлинде катталган. Отчеттук жыл ичинде Канада Банкы кайра каржылоо ченин жылдык 2,5 пайыздан 3,25 пайызга чейин көбөйткөн. Канаданын экономикасынын өсүшү 2005-жылы 2,9 пайызды түзүп, инфляция 2,2 пайыз деңгээлинде түптөлгөн.

2005-жылы австралия долларынын АКШ долларына карата курсу 6,4 пайызга чейин басаңдоо менен 1 австралия доллары үчүн 0,7317 АКШ долларына чейинкини түзгөн. Австралиянын ИДПсынын өсүшү 2005-жылы 2,2 пайызды түзгөн, Австралия Резервдик банкынын эсептик чени 5,25 пайыздан 5,5 пайызга чейин өскөн, инфляциянын деңгээли 2,6 пайызды түзгөн.

2005-жылы Кытай юаны АКШ долларына карата 2,5 пайызга кымбаттоо менен 1 АКШ доллары үчүн 8,0682 юанды түзгөн. Кытай Эл банкы юандын курсун АКШ долларына байланыштыруудан баш тартуу менен валюталар куржунунун негизинде курс түзүүгө өткөн. Кытай ИДПсынын өсүшү 2005-жылы 9,9 пайызды түзгөн, инфляциянын деңгээли 1,8 пайыз өлчөмүндө түптөлгөн.

Отчеттук жылдын жыйынтыгы боюнча Brent маркасындагы чийки мунайга баа 47,9 пайызга өсүү менен бир баррель үчүн бир жыл мурдагы 39,7 АКШ долларына караганда, 2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата 58,7 АКШ долларын түзгөн. Баанын олуттуу деңгээлде өсүшү, Кытайдын жана Индиянын өнүгүп жаткан экономикасынын мунайга карата суроо-талаптын артышы, мунай өндүрүүчү өлкөлөрдөгү башаламандыктардан улам мунай өндүрүүдөгү үзгүлтүккө учуроолор жана Мексика булуңунда мунай казып алуу инфраструктурасына табият кырсыктарынын кесепеттеринин таасиринен улам шартталган.

Алтынга дүйнөлүк баа 2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата бир троян унциясы үчүн бир жыл мурун белгиленген 438,1 АКШ доллары баасына салыштырганда 517,0 АКШ долларын түзгөн. Алтынга баанын өсүшүн аныктоочу негизги факторлордон болуп кымбат баалуу металлдарга дүйнөлүк суроо-талаптын жогору болушу, энергия алып жүрүүчүлөргө карата баанын жогору болушунун алкагындагы инфляциялык күтүүлөр, валюта рынокторундагы курстардын өзгөрүлмөлүүлүгү, геосаясый факторлор саналган.

Таблица.

Өлкөлөр боюнча айрым макроэкономикалык көрсөткүчтөр

(пайыздар)

	ИДП		ББ эсептик чени		Инфляция		Жумушсуздук	
	2004-ж.	2005-ж.*	2004-ж.	2005-ж.*	2004-ж.	2005-ж.*	2004-ж.	2005-ж.*
АКШ	4,2	3,5	2,25	4,25	2,7	3,1	5,5	5,2
Евроаймагы	2,0	1,2	2,00	2,25	2,1	2,1	8,9	8,7
Улуубритания	3,2	1,9	4,75	4,50	1,3	2,0	4,8	4,7
Япония	2,7	2,0	0,10	0,10	-0,3	-0,4	4,7	4,3
Швейцария	1,7	0,8	0,25-1,25	0,50-1,50	0,8	1,3	3,5	3,7
Канада	2,9	2,9	2,50	3,25	1,8	2,2	7,2	6,8
Австралия	3,2	2,2	5,25	5,50	2,3	2,6	5,5	5,1
Кытай	10,1	9,9	-	-	3,9	1,8	-	-

** алдынала маалыматтар.*

"-" - маалыматтын жоктугун билдирет.

КМШ өлкөлөрүнүн экономикасы[1]

2005-жылы КМШга кирген көпчүлүк өлкөлөрдүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнүн өсүш арымы 2004-жылдагыга караганда кыйла төмөн болгон. Алып көрсөк, Шериктештикке кирген[2] өлкөлөр боюнча ИДПнын орточо өсүшү 2005-жылдын жыйынтыгы боюнча 7,0 пайызды түзгөн (2004-жылы – 8,0 пайыз), өнөржай продукцияларын өндүрүү – 5,0 пайыз (2004-жылы – 7,0 пайыз), негизги капиталга инвестициялар – 11,0 пайыз (2004-жылы – 14,0 пайыз).

Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрдүн жалпы төмөндөөсүнө карабастан, 2005-жылы ИДПнын рекорддук өсүшү Азербайжанда катталуу менен 2004-жылдагы 10,2 пайызга салыштырганда 26,4 пайызды түзгөн, ага мунайгаз секторунда аны казып алуунун эсебинен сыяктуу эле, мунайга карата дүйнөлүк баанын өсүшүнүн эсебинен өндүрүштүн өсүшү түрткү болгон (2005-жылы Азербайжан 22,2 млн. тонна мунай өндүргөн, бул 1941-жылдан берки эң жогорку көрсөткүч). 2005-жылы Украинада (2004-жылдагы 12,1 пайыздан 2,4 пайызга чейин) жана Кыргызстанда (2004-жылдагы 7,0 пайыздан -0,6 пайызга чейин) ИДПнын өсүш арымы байкаларлык төмөндөгөн, бул биринчи кезекте өнөржай өндүрүшүнүн көлөмүнүн төмөндөшү менен шартталган.

Өнөржай продукциясын өндүрүүнүн эң жогорку арымы 2005-жылы 2004-жылдагыга салыштырганда Азербайжанда, Арменияда жана Грузияда арткан жана алар тиешелүүлүктөрүнө жараша 33,5, 7,5 жана 16,4 пайызды түзгөн. КМШнын калган өлкөлөрүндө өнөржай өндүрүшүнүн жай өсүшү байкалган.

Бүтүндөй алганда, КМШ өлкөлөрү боюнча тышкы сооданын көлөмү 2004-жылдагыга салыштырганда бир азга төмөндөгөн. Мында дүйнөнүн башка өлкөлөрү менен экспорттук-импорттук операциялардын көлөмү КМШнын көпчүлүк өлкөлөрүндө мурдагыдай эле өзара соода жүргүзүүнүн көлөмүнөн

Таблица.
Өлкөлөр боюнча айрым макроэкономикалык көрсөткүчтөр
(пайыздар)

	ИДП		Өнөржай өндүрүшү		Инфляция	
	2004-ж.	2005-ж.	2004-ж.	2005-ж.	2004-ж.	2005-ж.
Азербайжан	10,2	26,4	5,7	33,5	6,7	9,6
Армения	10,1	13,9	2,4	7,5	2,0	-0,2
Беларусь	11,0	9,2	15,6	10,4	14,4	7,95
Грузия	6,2	7,7*	8,6	16,4	7,5	6,2
Казакстан	9,4	9,4	10,1	4,6	6,9	7,6
Кыргызстан	7,0	-0,6	4,6	-12,1	2,8	4,9
Молдова	7,3	8,4*	8,2	6,3	12,5	-
Россия	7,2	6,4	7,3	4,0	11,7	10,9
Тажикстан	10,6	6,7	14,3	8,5	5,3	7,1
Түркмөнстан	-	-	-	-	-	-
Өзбекстан	7,7	7,0	9,0	7,3	3,7	7,8
Украина	12,1	2,4	12,5	3,1	12,3	10,3

** Үчтүн айы - аяк оона айлары.*

"-" - маалыматтын жоктугун билдирет.

[1] КМШ Статкомитетинин жана «Reuters» маалымат кызматынын маалыматтары боюнча.

[2] Бул жерде жана андан ары Түркмөнстан эсепке алынбайт, анткени анын статистикалык кызматы маалымат бербейт.

арткан. Бул жерде Шериктештикке кирген дээрлик бардык өлкөлөрдүн тышкы соодалык операцияларында негизги соодалык өнөктөшү болуп мурдагыдай эле Россия саналат.

Айрым өлкөлөрдө инфляциянын арымынын олуттуу төмөндөөсү, башка өлкөлөрдө – көбөйүүсү байкалган. Алып көрсөк, Белоруссияда 2005-жылы инфляция 2004-жылдагы 14,4 пайыздан 7,95 пайызга чейин төмөндөгөн, Өзбекстанда инфляциянын деңгээли 2004-жылдагы 3,7 пайыздан 7,8 пайызга чейин өскөн, Кыргызстанда – 2,8 пайыздан 4,9 пайызга чейин өскөн. Арменияда 2005-жылы андан мурдагы жылдагы 2,0 пайыз инфляцияга салыштырганда 0,2 пайыз дефляция байкалган.

Шериктештик өлкөлөрүнүн валюта рынокторундагы туруктуу жагдайдын сакталып турушу чегинде валюталардын АКШ долларына жана еврого карата катышы салыштырмалуу туруктуу деңгээлде колдоого алынып турган. Мында Азербайжанда, Арменияда, Белоруссияда, Грузияда жана Украинада улуттук валюталардын АКШ долларына жана еврого карата курсунун бекемделгендиги байкалган.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын
2005-жыл үчүн жылдык отчетуна карата
4-тиркеме

Улуттук банктын мезгилдүү басылмалары жана башка маалымат каражаттары

№	Басылманын аталышы[1]	Басылма кайсыл тилде чыгарылат жана канча нускада	Мезгил аралыгы	Басылманын кыскача мазмуну	Алуучулар
1	2	3	4	5	6
1.	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын бюллетени	кыргыз жана орус тилдеринде – 400 нускада англис тилинде – 180 нускада	Ай сайын	Кыргыз Республикасынын макроэкономикалык көрсөткүчтөрү жана экономика секторлору боюнча статистикалык маалыматтар. Бюллетенди даярдоодо Улуттук статистика комитетинин, Кыргыз Республикасынын Экономика жана каржы министрлигинин, коммерциялык банктардын, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Финансылык көзөмөл жана отчеттуулук боюнча мамлекеттик агенттиктин жана Улуттук банктын материалдары пайдаланылат.	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Президенттин Администрациясы, Премьер-министрдин Аппараты, соттор, министрликтер жана ведомстволор, коммерциялык банктар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, жогорку окуу жайлар, Кыргыз Республикасынын китепканалары, эларалык финансы институттары, КМШ өлкөлөрдүн Борбордук банктары, интеграциялык институттар, Кыргыз Республикасынын четөлкөлөрдөгү дипломатиялык өкүлчүлүктөрү, эларалык уюмдардын өкүлчүлүктөрү жана Кыргыз Республикасында аккредиттелген өлкөлөрдүн элчиликтери, жалпыга маалымдоо каражаттары.
2.	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын жылдык отчету	кыргыз тилинде – 250 нускада орус тилинде – 370 нускада англис тилинде – 250 нускада	Жыл сайын	Улуттук банктын отчеттук жыл ичинде аткарылган иши жөнүндө толук отчет, экономиканын реалдуу секторунун иштөөсүндөгү өзгөрүүлөрдүн натыйжаларына кыскача мүнөздөмөлөрдү, Улуттук банктын акчакредит чөйрөсүндөгү чечимдеринин жана көргөн аракеттеринин түшүндүрмөлөрүн камты-	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Президенттин Администрациясы, Премьер-министрдин Аппараты, соттор, министрликтер жана ведомстволор, коммерциялык банктар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, Кыргыз Республикасынын жогорку окуу жайлары, китепканалары, эларалык финансы инсти-

[1] Басылманын аталышы алфавиттик иретте келтирилген.

1	2	3	4	5	6
				ган толук отчету. Экономикалык өнүгүү жана акчакредит саясат жөнүндөгү маалыматтарды, финансы отчетун, Улуттук банктын иши жөнүндө жалпы маалыматтарды жана статистикалык тиркемелерди камтыйт.	туттары, КМШ өлкөлөрдүн Борбордук банктары, интеграциялык институттар, Кыргыз Республикасынын четөлкөлөрдөгү дипломатиялык өкүлчүлүктөрү, Эларалык уюмдардын өкүлчүлүктөрү жана Кыргыз Республикасында аккредиттелген өлкөлөрдүн элчиликтери, жалпыга маалымдоо каражаттары
3.	Улуттук банктын ченемдик актылары	кыргыз жана орус тилдеринде – 310 нускада	Ай сайын	Басылмада Улуттук банктын ченемдик актылары расмий жарыяланат	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Президенттин Администрациясы, Премьер-министрдин Аппараты, соттор, министрликтер жана ведомстволор, коммерциялык банктар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, Кыргыз Республикасынын жогорку окуу жайлары, китепканалары
4.	Кыргыз Республикасында инфляция боюнча баяндама	кыргыз тилинде – 185 нускада орус тилинде –290 нускада англис тилинде – 190 нускада	Чейрек сайын	Басылмада республикадагы жана анын региондорундагы керектөө бааларынын динамикасы, инфляциянын негизги факторуна анализдөөлөр камтылат, анда ал Улуттук банктын акча кредит саясаты боюнча чечимдери жөнүндө маалымдайт жана кийинки мезгил аралыгына инфляция боюнча болжолдоолорду берет.	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Президенттин Администрациясы, Премьер-министрдин Аппараты, соттор, министрликтер жана ведомстволор, коммерциялык банктар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, Кыргыз Республикасынын жогорку окуу жайлары, жана китепканалары, эларалык финансы институттары, КМШ өлкөлөрдүн Борбордук банктары, интеграциялык институттар, Кыргыз Республикасынын четөлкөлөрдөгү дипломатиялык өкүлчүлүктөрү, Эларалык уюмдардын өкүлчүлүктөрү жана Кыргыз Республикасында аккредиттелген өлкөлөрдүн элчиликтери, жалпыга маалымдоо каражаттары

1	2	3	4	5	6
5.	Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми	кыргыз тилинде – 175 нускада орус тилинде – 280 нускада англис тилинде – 160 нускада	Чейрек сайын	Басылма тышкы сектордун өнүгүшүндөгү акыркы тенденцияларды чагылдырат жана төлөм теңдеми, тышкы соода, эларалык камдар, тышкы карыздар боюнча статистикалык маалыматтарды жана эларалык инвестициялык позицияларды, ошондой эле төлөм теңдемин түзүүнүн ыкмаларын жана маалымат базасын камтыйт	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Президенттин Администрациясы, Премьер-министрдин Аппараты, соттор, министрликтер жана ведомстволор, коммерциялык банктар, жергиликтүү өзалдынча башкаруу органдары, Кыргыз Республикасынын жогорку окуу жайлары жана китепканалары, эларалык финансы институттары, КМШ өлкөлөр-дүн Борбордук банктары, интеграциялык институттар, Кыргыз Республикасынын четөлкөлөрдөгү дипломатиялык өкүлчүлүктөрү, Эларалык уюмдардын өкүлчүлүктөрү жана Кыргыз Республикасында аккредиттелген өлкөлөрдүн элчиликтери, жалпыга маалымдоо каражаттары.
6.	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын пресс-релизи	кыргыз жана орус тилдеринде – 510 нускада даярдалат	Жума сайын	Валюталардын Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан белгиленген расмий курстары, банктар аралык валюта тооруктарынын жыйынтыктары жөнүндөгү, МКВ рыногунун абалы тууралуу, Улуттук банктын эсептик чени, республиканын жалпы макроэкономикалык абалы жөнүндө маалыматтарды жана бир ай ичинде инфляция боюнча алдынала баяндаманы, финансы рыногу боюнча аналитикалык материалдарды, ошондой эле Улуттук банкта бир апта ичинде болуп өткөн окуялардын түрмөгү жөнүндө баяндайт.	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Президенттин Администрациясы, Премьер-министрдин Аппараты, соттор, министрликтер жана ведомстволор, коммерциялык банктар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, Кыргыз Республикасынын жогорку окуу жайлары жана китепканалары, Эларалык финансы институттары, КМШ өлкөлөрдүн Борбордук банктары, интеграциялык институттар, Кыргыз Республикасынын четөлкөлөрдөгү дипломатиялык өкүлчүлүктөрү, Эларалык уюмдардын өкүлчүлүктөр жана Кыргыз Республикасында аккредиттелген өлкөлөрдүн элчиликтери, жалпыга маалымдоо каражаттары.

1	2	3	4	5	6
7.	Банк тутумунун өнүгүү тенденциялары	кыргыз жана орус тилдеринде – 300 нускада англис тилинде – 200 нускада	Жарым жылда бир жолу	Кыргызстандын банк тутумунун финансы ортомчу катары өнүгүү абалына иликтөөлөрдү жүргүзүү жана баа берүү туруктуулукка жетишүүдө жана колдоодо орун алган бөгөттөрдү аныктоо, ошондой эле Кыргызстандын банк тутумунун курамдык элементтерине баа берүү	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Президенттин Администрациясы, Премьер-министрдин Аппараты, соттор, министрликтер жана ведомстволор, коммерциялык банктар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, Кыргыз Республикасынын жогорку окуу жайлары жана китепканалары, эларалык финансы институттары, КМШ өлкөлөрдүн Борбордук банктары, интеграциялык институттар, Кыргыз Республикасынын четөлкөлөрдөгү дипломатиялык өкүлчүлүктөрү, эларалык уюмдардын өкүлчүлүктөрү жана Кыргыз Республикасында аккредиттелген өлкөлөрдүн элчиликтери, жалпыга маалымдоо каражаттары.
8.	Улуттук валютанын четөлкө валюталарына карата эсептик курстары жана Улуттук банктын эсептик чени	кыргыз жана орус тилдеринде – 300 нускада	Жыл сайын	Четөлкө валюталарынын кыргыз сомуна карата Улуттук банк тарабынан белгиленген эсептик курстары жана Улуттук банктын жыл ичиндеги эсептик чени жөнүндө маалыматтар камтылат.	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Президенттин Администрациясы, Премьер-министрдин Аппараты, соттор, министрликтер жана ведомстволор, финансы уюмдары, коммерциялык банктар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары
9.	Маалыматтык китепчелер жана нускоолор	кыргыз жана орус тилдеринде	Структуралык бөлүмдөрдүн иш планына ылайык	Маалыматтык жана усулдук китепчелер Улуттук банктын иш багыттары боюнча даярдалат. Мындан тышкары, Улуттук банк тарабынан Кыргыз Республикасынын аймагында иштеп жаткан коммерциялык банктар жана финансы-кредиттик мекемелер үчүн нускоолорду чыгаруу жүзөгө ашырылат.	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Президенттин Администрациясы, Премьер-министрдин Аппараты, соттор, министрликтер жана ведомстволор, коммерциялык банктар, банктык эмес финансы уюмдары, жогорку окуу жайлары жана китепканалар, Улуттук банктын жана анын башкармалыктарынын коомдук пикирди билүү кызматы аркылуу

1	2	3	4	5	6
10.	Улуттук банктын расмий веб-сайты www.nbkr.kg	кыргыз, орус жана англис тилдеринде	Реалдуу убакыт ыргагында жаңыртылып турат	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан белгилеген валюталардын расмий курстары жана эсептик чендери жөнүндө маалыматтар; Улуттук банкта болуп өткөн окуялардын баяндамасы, банктар аралык валюта тооруктарынын натыйжалары, МКВ рыногунун абалы, республикадагы жалпы макроэкономикалык көрсөткүчтөр жөнүндө маалыматтар, коммерциялык банктар тууралуу маалымат жана иштеп жаткан банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин реестри жөнүндө маалыматтар камтылат. Ошондой эле, веб сайтта: Улуттук банктын кабыл алынган ченемдик укуктук актылары жана талкуулоо үчүн жаңы долбоорлор, акчакредит саясаты, банк тутуму, төлөм системасы, улуттук валюта тууралуу маалыматтар, финансы жана тышкы экономикалык секторлор боюнча статистикалык маалыматтар, макроэкономикалык көрсөткүчтөр, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндө бүтүндөй маалыматтар жайгаштырылат. Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын расмий басылмаларынын Интернет версиялары: «Улуттук банктын бюллетени», «Жылдык отчет», «Кыргыз Республикасындагы инфляция жөнүндө баяндама», «Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми», «Пресс-релиз», «Кыргыз Республикасынын банк тутумунун өнүгүү тенден-	Маалыматтардан тоскоолдуксуз пайдалануу

1	2	3	4	5	6
				циясы» - ар бир басылманын чыгуу мезгилине жараша жаңыртылып турат.	
11.	"Улуттук банк билдирет" теле берүүсү	орус тилинде	Жума сайын	Улуттук банктын ишиндеги негизги окуялар чагылдырылат; Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан белгилеген валюталардын расмий курстары жана эсептик чендери, банктар аралык валюта тоорукталарынын натыйжалары, МКВ рыногунун абалы, республиканын жалпы макроэкономикалык көрсөткүчтөрү жөнүндө маалыматтар коомчулукка тааныштырылат; «Улуттук банктын коомдук пикирди билүү кызматы сиздердин суроолоруңузга жооп берет» рубрикасында жарандардан келип түшкөн суроолорго түшүндүрмөлөр берилет.	Улуттук телеканал тарабынан эфирге чыгарылат (КТР)
12.	"Улуттук банк билдирет" радио уктуруусу	кыргыз тилинде	Жума сайын	Радио берүүдө финансы рыногунун жаңылыктары чагылдырылат: коньюнктура, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан белгилеген четөлкө валюталарынын курстары жана эсептик чени, Улуттук банктын ишиндеги негизги окуялардын түрмөгү, Улуттук банктын адистеринин акчакредит саясаты, банк тутуму жана банк мыйзамдарына тиешелүү актуалдуу маселеси боюнча интервьюлары. «Улуттук банктын коомдук пикирди билүү кызматы сиздердин суроолоруңузга жооп берет» рубрикасында жарандардан келип түшкөн суроолорго түшүндүрмөлөр берилет.	Кыргыз радиосунда ар шейшембиде 14.45те уктурулат

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын
2005-жыл үчүн жылдык отчетуна карата
5-тиркеме

Кыскартылган сөздөрүнүн тизмеси

АБ	— Акционердик банк
АК	— Акционердик коом
АКБ	— Акционердик коммерциялык банк
АКУ	— Атайы карыз алуу укугу
АКШ	— Америка Кошмо Штаттары
АШБ	— Акционердик шаардык банк
АТАК	— Ачык типтеги акционердик коом
БАК	— Борбордук Азия кызматташтыгы
БАЭ	— Бириккен Араб Эмираттары
БК	— Борбордук Казыналык
ВОЗ	— Дүйнөлүк саламаттыкты сактоо коому
ДБ	— Дүйнөлүк банк
ДСУ	— Дүйнөлүк соода уюму
ЖАК	— Жабык типтеги акционердик коом
ЖЧК	— Жоопкерчилиги чектелген коом
ЕБРР	— Реконструкциялоо жана өнүгүүнүн европа банкы
ЕБРР-1	— Биринчи кредиттик линия
ЕБРР-2	— Экинчи кредиттик линия
ЕСАФ	— Структуралык кайра өзгөртүп түзүүлөрдү кеңири каржылоо программасы
ЕБ	— Европа бирлиги
ИАКБ	— Инвестициялык акционердик коммерциялык банк
ИДП	— Ички дүң продукция
КАФК	— Кыргыз айылчарба Финансы Корпорациясы
КБИ	— Керектөө бааларынын индекси
КМШ	— Көзкарандысыз Мамлекеттердин Шериктештиги
КР	— Кыргыз Республикасы
КЕС	— Европа Шериктештиги Комиссиясы
КС	— Күндөлүк эсеп
КШУ	— Кызматташуунун Шанхай уюму
МАБ	— Мамлекеттер аралык банк
МБК(ж)	— Мамлекеттик жөнгө салуучу баалуу кагаздар
МИП	— Мамлекеттик инвестиция программасы
МКМ	— Мамлекеттик казна милдеттенмелери
млн.	— миллион
млрд.	— миллиард
МКВ	— Мамлекеттик казына векселдери
МРЗО	— Мамлекеттик реструктуризацияланган займдын облигациялары
МКТ	— Милдетүү камдык талаптар
МТК	— Мамлекеттик тышкы карыз
МРФСП	— Структуралык кайра өзгөртүп түзүүлөрдү каржылоо механизми
МФСП	— Системалык кайра өзгөртүп түзүүлөрдү каржылоо мезанизми
ПРГФ	— Жакырчылыкты жоюу жана өнүгүүнү колдоо программасы
РЕПО	— Кайра сатып алуу келишими
РКАТАК	— Россия-Кыргыз ачык типтеги акционердик коому

РКМ — Реструктуризацияланган карыздык милдеттенмелер
РППУ — Потенциалдуу кредиттик жана лизингдик жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга каралган кам
СДР — ЭВФтин шарттуу бирдиги
СИФ — Импортер-өлкөнүн чегарасындагы баа
СФ — Социалдык фонд
ТЖ — Техникалык жардам
ТК — Тышкы карыз
УСК — Улуттук Статистика комитети
ФОЭС — Финансылык отчеттуулуктун эларалык стандарттары
ФРС — АКШнын федералдык резервдик системасы
ФИНИДА — Финляндия эларалык өнүктүрүү агентствосу
ЦАБСиР — Кызматташуу жана Өнүгүүнүн Борбордук Азия банкы
FIRM — Финансы секторун өнүктүрүүгө жана каражаттарды тартууга программалык займ
ЭжКМ — Экономика жана каржы министрлиги
ЭСК — Эсептешүү-сактык компаниясы
ЭКЮ — Европа акча бирдиги
ЭКӨУ — Экономикалык кызматташуу жана өнүгүү уюму
ЭСТК — Эларалык стандарттык товардык классификация
ЮСАИД (USAID) — АКШнын Эларалык өнүгүү агентствосу
GSAC — “Мамлекеттик башкаруу секторун реформалоо” программасы
GTZ — Техникалык кызматташуунун Германия коому
ROA — активдерге карата пайдалуулук алуу коэффициенти
ROE — капиталга карата пайдалуулук алуу коэффициенти
SECO — Швейцариянын экономика боюнча мамлекеттик комитети
SWIFT — бүткүл дүйнөлүк банктар аралык финансылык телекоммуникациялар шериктешиги (society for worldwide interbank financial telecommunication)
UNESCAP — Бириккен Улуттар Уюмунун Азия жана Тынч океан регионундагы өлкөлөрдөгү экономикалык жана социалдык маселелер боюнча комитети

© Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, 2006-жыл

Басылма «UnitPrint» басма борборунда басууга даярдалган жана басылып чыгарылган.

250 нускада даярдалган